

АРХИМАНДРИТ РАФАИЛ КАРЕЛИН



СА ХРИСТОМ КА ВИСОТАМА ОБОЖЕЊА

О подвижничком животу у Цркви

Шта је то вера
Крштење
Покајање
Духовни отац - духовник
Молитва
Пост
Свештенство
Монаштво
Икона
Поштовање Светих
Поклоњење Крсту Христовом
Недеља - дан Васкрсења Господњег
Демони - непријатељи човековог спасења
Првородни грех и изгнање Адама из Раја
Свети Праоци - старозаветни праведници
Страшни Суд Божији
Небеса - једини истински завичај човеков

СПАСЕЊА НЕМА ВАН ЖИВОТА У ЦРКВИ

Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква

Црквени обреди

Црквени језик

Црквено појање

Црквени календар

ХРИШЋАНСКА БОРБА ЗА ЖИВОТ ВЕЧНИ

О осам основних страсти против којих Хришћанин мора

да се бори
О прелести
О греху блуда
О греху лажи и лицемерја
О греху празнословља и брбљивости
О фанатизму
О томе да не треба веровати сновима
О неосуђивању
О љубави према Богу и према људима
О љубави према непријатељима
Због чега нас Господ трпи

ХРИШЋАНСКИ ПУТ -ПУТ БОГОЧОВЕКА

Христов Лик - спасење света
Крсна Страдања Исуса Христа
Покајање - Пут Хришћанинов ка спасењу

Шта је то вера?

Корен овог питања се крије у хришћанској антропологији. Шта је то човек? По чему се он разликује од других бића? Овде, на земљи, срећемо разноврсне облике и испољавања живота, али између човека и било ког другог бића постоји неизмерна провалија.

Човек - каква је то тајна? Видимо да је човек по свом телесном саставу сличан другим бићима, и да је он истовремено велика тајна. Човек не припада само земљи, он припада и вечности. И он сам је свестан те тајне. С једне стране, човек је предмет овог света, условљен је његовим законима. С друге стране, човек осећа да је слободно биће, личност која има могућност самоопредељења.

Свето Писмо нам открива ову тајну. Господ ствара човека од земље и истовремено удахњује у њега нешто друго, Божанско, неземаљско, што се у Библији назива "дахом живота". То је човекова душа. У души се отискује образ Божији. Он је као сенка Бога на земљи. У самом стварању човека, који се налази на граници два света - материјалног и духовног, у самој души човека, који је одраз и образ Бога, крије се тајна његове унутрашње слободе.

Због чега људи различито реагују на зов Божанске благодати? Зашто су једни спремни да читав свој живот посвете Богу, други равнодушни према вери, а трећи се према њој односе са презиром, па чак и са мржњом? Зашто многи атеисти не само да одбацују веру као философски систем, који је за њих неприхватљив, већ и мрзе Христа као свог личног непријатеља? То је такође тајна, тајна људскога срца.

Све што човек чини и о чему размишља, све његове жеље, унутрашње тежње и пориви, сва његова дела и речи увек остављају траг. Постоји

духовни закон: "Све оставља траг." Ми имамо два сећања: сећање ума и сећање срца. Људски ум, сећање разума, не може да задржи унутрашње и спољашње информације које човек добија. Зато разумско сећање има спасоносну способност - да заборавља. Када човек не би умео да заборавља, он једноставно не би могао да постоји, угушила би га бујица информација. Али, он има и друго сећање. То је сећање срца, које садржи читав његов живот - и спољашњи и унутрашњи у кодираном облику. Тамо се све отискује. Сви ликови, осећања, жеље, намере, поступци - све то у шифрираном, кодираном облику остаје у дубинама људског срца.

Срце се код Светих Отаца назива "књигом савести". На Страшном Суду човек ће видети сав свој живот управо зато што ће књига сећања његовог срца бити отворена и дешифрована. Он ће угледати сав свој живот, целог себе од рођења до смрти, у свој својој наготи - духовној наготи. Срце је она тачка у којој се сабира све што је човек стигао да учини, каже, помисли, или само да осети у овом животу. Оно може да постане оно тајанствено поље, где се човек среће са Богом, и истовремено људско срце својим унутрашњим гласом може да каже Богу: "Не, не желим да знам за Тебе."

Христос у Откривењу (Јовановом) Себе упоређује са гостом, који стоји пред затвореним вратима. Гост куца на ова врата. Домаћин може да отвори или да не отвори - као одговор на ово тајанствено куцање Божије, Христос говори: Ако ко чује глас Мој и отвори врата, ући ћу к њему, односно "Ућићу у душу његову благодаћу Својом." И вечераћу с њиме, и он са Мног (Откр. 3, 20), односно "Поделићу радост с њим." Каква је то радост? То је сусрет и сједињење човека са Христом, то је храњење човека Духом Светим. Свако од нас има право да каже Богу: "хоћу" или "нећу". Господ је човеку дао слободну вољу.

То је велики и страشان дар, величина човека и уједно огромна одговорност, које већина људи није свесна.

Питамо се: зашто људске душе на различите начине одговарају Богу? - Зато што садржина људских срца бива разнородна. Главну препреку да човек чује Христов глас и да иде за Њим представља духовна гордост. Духовна гордост је страшнија од свих људских страсти. Духовна гордост је потпуно уздање само у себе самог, у своје унутрашње снаге. Духовна гордост јесте одбацавање помоћи Божије. Човек као да говори: "Не треба ми нико, ја сам сам извор својих сопствених снага, свог спасења." Због тога духовна гордост приморава човека да види себе као центар свог сопственог постојања: њему Бог није потребан. Чак и ако горди човек исповеда неку религију она за њега увек остаје само спољашња форма. У ствари, он има другу религију - егоизам, односно он је сам себи постао бог.

Испоставља се да многи, споља гледано, веома поштени и васпитани људи, који притом наизглед нису лишени ни других врлина не верују у Бога. И поново се питамо: зашто? Када би ови људи живели ради грубих чулних страсти вера би им сметала да задовољавају своје ниске пожуде. Али, понекад видимо људе у извесном смислу моралне и истовремено равнодушне према вери. Како то објаснити? Ствар је у томе што њиховој души недостаје главно - реално виђење себе, своје тварне ограничености и свог унутрашњег пада. Они немају потребе за другом, вишом силом, која може да их преобрази, да их препороди и спаси; они једноставно не осећају, не виде своју болест. И због тога је тим људима Бог потпуно стран. Неки од њих толико шире сферу свог егоцентризма да на извешан начин укључују у њу друштво других људи. Они говоре: "За нас је религија - љубав према човечанству, за нас је само човечанство бог." Носилац такве чудне религије је био Фојербах, којим се широко користио Маркс (иако је он и критиковао Фојербаха). Али, шта је то "човечанство"? Род људски, на крају крајева, представља збир истих таквих несавршених створења као што је један човек. Збир несавршеног не може бити савршен. Збир ограниченог не може бити

безграничан. Зато је "религија човечанства", у ствари иста она религија
егоцентризма...

Дакле, прва препрека која човеку смета да чује глас Божији јесте
духовна гордост, која се као огроман бедем испречила између душе и
Бога. Међутим, патње и потреси често руше овај бедем. За време
трагедија и катастрофа код многих људи се буди религијско осећање.

Падају и разбијају се идоли које су они сами створили и којима су
хтели да замене Бога. Уосталом, ово се ни из далека не дешава увек и са
свима. Неке људе патње и потреси, баш обрнуто, чине озлојеђенима и
суровима.

Друга препрека која стоји између душе и Бога јесте погруженост у
световни живот, његова апсолутизација, односно потпуно, без остатка,
препуштање себе световној култури, погружавање у све његове веома
сложене проблеме. Човек као да нема времена да погледа у небо, он
или личи на вечно заузетог мрава или се потпуно задовољава оним
врстама душевних наслада које могу да му обезбеде уметност, наука и
сл. Другим речима, човек је потпуно окренут ка душевним
вредностима овог света и не помишља да постоје друге - духовне.

У суштини, право говорећи, људска уметност, књижевност и поезија у
знатној својој мери представљају стихију људских страсти, само веома
истанчаних, где се зло појављује под маском добра, а груби пороци
бивају опевани и изгледају привлачно. Због тога су ретки писци и
песници били заиста религиозни људи. Занимање за световну
уметност, потпуно укључивање у световну проблематику откида,
одсеца човека од вечности. У земаљској хуци он више не чује тихи глас
духа. Затим, сама по себи уметност узбуђује и развија људску
имагинацију и фантазију. А имагинација и фантазија нам као дебела
завеса покривају наше срце. Човек који се налази у заробљеништву
својих снова и маштања живи у лажном свету, који је сам створио и у
којем су присутне силе демонске. Њему се чини да живи духовним

животом, а тај живот је у ствари спољашњи; његово срце остаје неочишћено, непрепорођено.

Бог се открива човеку као до сада непознати унутрашњи духовни живот. Чиста душа не осећа Бога као силу која долази споља, и не као силу која је потенцијално постојала у њој самој, већ као укључивање у потпуно другачије, ново битовање. Код људи са заробљеним срцем, који су постали заробљеници овога света постепено се заглушује, као да атрофира способност да прихвате таласе који долазе из вечности. У

Библији постоје речи: Утолите и познајте да сам Ја Бог (црквенословенски текст: упразднитесја и разумјете...) (Пс. 46, 10). То значи да човек мора умети да се искључи из свега световног, да се мишљу уздигне изнад земаљског, да тражи друго битовање ван граница материјалног и душевног света. Он мора да се очисти од његових представа и страсти да би осетио дах Божији. У човеку који је погружен у чулност Божији зов понекад изазива озлојећеност. Њему се чини да вера жели да га лиши оних радости које даје само овдашње постојање, да вера заузврат за реалне осећаје и насладе (ма колико они кратко трајали и ма како лажни били) неће дати ништа осим обећања која се неће остварити. И зато се они светољупци, они људи који су свим својим срцем везани за свет обично према вери односе или са хладном равнодушношћу или са скривеном мржњом у срцу.

И на крају, треће. То су страсти којих човек не жели да се ослободи. Вера од њега захтева аскетизам, вера тражи промене. Онај ко је постао заробљеник својих сопствених страсти мора себе психолошки да убеди у то да нема ни вечног живота ни одговорности за учињена дела, ни будуће казне или награде. Зато човек који је погружен у чулне страсти стално изнутра убеђује себе у то да вечности нема: она му једноставно не одговара; он убеђује себе у то да би се спокојно препуштао својим страстима. То је трећи разлог због којег људско срце одбацује Бога.

Постоји одбацивање својом вољом, али постоји и одбацивање због незнања, када су код човека вештачки створени извесни атеистички

комплекси. Онда он нема посла са вером, већ са својом карикатуралном представом о њој, те не одбацује Бога, већ карикатуру која му се од детињства предочава као модел вере. Ова врста неверја се најлакше руши када се човек озбиљно упозна са хришћанском вером као се погледом на свет и са вером као мистичког појавом.

Па, ипак, поново се поставља питање: шта је то вера и зашто човек верује? Човек верује зато што је он образ и подобије Божије. Између Првообраза и образа постоји веза. Та веза се зове симпатичка веза. Вера се већ у самом човеку потенцијално налази као могућност, тако да нам је она својствена; међутим, то није способност коју човек сам може да развије. Вера оживљава само уз дејство Божанске благодати. Због тога је она синергија, односно сједињење две воље - Божанске и људске. Вера је подвиг људског духа и испољавање његове способности да верује и не верује, да развија или гуши ово осећање. Али, са друге стране, вера за човека увек представља дар Божји, зато што без благодати Божије она остаје само могућност људске душе. Због чега човек верује и не верује? Верује када се његова воља потчињава Божанској благодати, верује када тражи Бога (можда, чак, и несвесно) и у дубинама људског срца долази до овог дивног сусрета. Не верује када се његово срце затвара пред благодаћу. Има биљака које затварају лишће на најлакши додир. Тако се и срце неверујећег човека затвара када осети додир благодати. Оно је не жели, њему је благодат страна.

ПОВЕРЕЊЕ У БОГА

Можда се сећате да сам прошлу беседу завршио речима древног писца у Тјутчевљевом преводу, речима што пред нас постављају питања о томе какво је наше поверење у Бога, да ли смо способни да имамо поверење у Бога тако да нас ништа не смућује, колико год да смо болесни, колико год да страдамо, без обзира на то у каквој недоумици били, да поверење према Богу ипак буде јаче од свега тога.

Речи које сам помињао припадају древном грчком писцу Аполодору Гностику:

*Из бездана вечности, из дубине твари
На своја горућа питања и сумње,
Ти, смртниче, тражиш одговор у истом трену,
И плачеш и кунеш Небо са прекором,
Што не одговара на твој душевни крик.
А Небо те гледа са осмехом, као размажено дете.
Са осмехом зато што све, све тајне зна,
Зна и да ти и за храм треба да знаш.*

Овакво поверење је могуће и оно је неопходно. Могуће је зато што сами треба да схватимо да познање Бога, познање себе самог, познање света у којем човек живи, може да узраста само постепено. Прво у нама треба да сазри оно познање које је већ наше, а тек онда можемо да

превазиђемо то познање и да се откријемо за нове дубине, или, ако вам се тако више свиђа, треба да одлазимо све дубље и дубље у своје сопствене дубине и да тамо налазимо оно што раније нисмо ни претпостављали да постоји.

Има једно место код Преп. Јефрема Сирина, где он говори да Бог, стварајући човека, у саму срж, у саму дубину његове душе поставља свецело Царство Божије, и да је смисао живота у томе да човек копа све дубље, да одлази у дубину, и да дође то таквог места где је Царство Небеско у пуној светлости, где је оно потпуно отворено. И када говоримо о Царству Небеском, ми, наравно, не говоримо о месту и не говоримо о некаквом личном, сопственом душевном стању. Говоримо о месту где живи Бог Тајанствени, Непојамни и уједно невероватно Блиски.

Чини ми се да је једна од најдивнијих ствари у нашој вери то што Бог на крају крајева, нема име. Међутим, ми можемо да говоримо о Њему и можемо да говоримо с Њим. И када разговарамо с Њим ми Га у суштини никако не називамо, говоримо Му: Ти - "Благодаримо Ти, Господе, што си нам дао ово или оно; молимо Те, Господе..." Реч Господ, дакле, означава наш узајамни однос на извесној површини, а Ти говори о нечем апсолутно значајном. Ми говоримо "Ти", с једне стране, тврдећи да је Онај о Коме говоримо Неко потпуно различит од нас. Он није наше учење, Он постоји у Себи, Сам по Себи, Његово битије, Његово битовање, Његова делатност ни мало не зависе од онога шта ми о Њему мислимо или како поступамо.

Сећате се како је у Старом Завету Мојсије упитао Бога Ко је Он, а Господ му је одговорио: "Ја сам Онај Коју Јесте. Ја Јесам." То је све што можемо да знамо. Али, са друге стране, утврдивши да Он и ми стојимо лицем у лице и да је Он потпуно различит од нас, ми Му истовремено говоримо Ти, као што говоримо "ти" најблиским људима. Овде се успостављају изузетно лични, невероватно блиски односи, где с једне стране Он остаје Онакав Какав јесте, а ми с Њим ступамо у такве односе

блискости које је Исак Сирин дефинисао рекавши да је Бог људској души ближи од самог живота којим та душа живи.

Дакле, у Овог Бога ми можемо да имамо поверења, и морамо да имамо поверења у Њега. И ви се вероватно сећате како у Јеванђељу по Јовану постоји место где јеванђелиста говори: "Бога нико није видио никад: Једивородни Син Који је у наручју Оченом, Он Га објави (Јн. 1, 18), односно, постоји извештај моменат када нико, ни лично искуство, ни саборно искуство људи који нас окружују, не може да нам открије нешто више о Богу, само Он може да открије пред нама, да скине макар једну копрену како би нас Светлост, Која Он јесте снажније и више обасјавала.

И управо овај моменат, чињеница да у извесном моменту свога духовног развоја и схватања долазимо до дога да морамо да имамо поверења у Њега, морамо да се сложимо са тим да постоје такве дубине у које не можемо да уђемо сада и да ипак имамо смелости да останемо са Њим и да идемо онамо куда нас Он зове.

Али, са друге стране, као што сам прошли пут говорио, када поседујемо неко унутрашње духовно искуство и гледамо око себе, налазимо друге људе који са нама деле ово искуство, али не увек у потпуности и не увек у оном облику у којем се оно налази у нама; често се дешава да је оно мање, али другачије, а често је и веће и другачије. Дакле, било како било, ово искуство је другачије, али је истовремено блиско искуству које ми сами поседујемо и то нам омогућава да надрастемо себе, зато што на извештај начин можемо да се укључимо, да се уживимо у искуство других људи, који негде деле нешто са нама и који нас превазилазе неким знањем, великим или малим. И опет, говорио сам о томе прошли пут - то се не дешава само када се срећемо са човеком нарочите дубине, изузетне светости, изузетне просвећености. Ово се такође дешава и када човек среће заједницу у чијем средишту се налази Спаситељ.

Вероватно се сећате Христових речи; Где се двоје или троје саберу у Моје име, ондје ћу и Ја бити међу њима. И казивао сам вам о томе како је један човек, који овамо дошао као безбожник, у нашој средини осетио некакво присуство, које није могао да схвати, и то не зато што смо ми тако духовни или зато што је свако од нас појединачно тако просвећен да може на извештан начин да излива светлост вечног живота на другог човека, већ је то било зато што смо, сабравши се у име Христово били са Њим. И он је на извештан начин, не преко нас, већ захваљујући томе што смо ми били са Христом зачуо или осетио присуство Христа и Бога.

Међутим, овде се поставља још једно питање, за које мислим да је важно. Када се сусрећемо са људима, с појединцима или са групом људи који нас превазилазе својим искуством и својим знањем, било да је оно колективно или лично, у нама се увек рађа жеља да учимо од њих, да постанемо ученици. И у томе постоји нешто тачно, али постоји и извесна опасност. Тачно је то да сваки човек може нешто да нам открије, зато што сваки човек и Бога, и себе, и свет, и живот других познаје другачије од нас. Али, са друге стране, ми не можемо једноставно да учествујемо у искуству другог човека ропски му се покоравати, односно рекавши: "Остављам по страни своје искуство, оно што ја јесам, слушаћу само оно што он говори и радити оно што он каже."

Овде постоји извесна граница, зато што не можемо да научимо нешто од човека коме једноставно не верујемо. Да бисмо нешто научили од некога треба претходно, приближавајући му се, макар претпоставити да је он можда у праву. Али, он не мора обавезно да буде у праву, и није обавезно да у свему буде у праву. И то је веома важно када општимо међу собом и када једни другима поверавамо своје искуство.

Искуство које размењујемо јесте истинско, зато што је оно моја реалност, али није обавезно чисто до краја. То није светлост без сенки. Понекад се дешава да је то само један од елемената истине, али не и цела истина, зато што када прилазимо или човеку или заједници

очекујући да ће нам открити нешто чега у нама још увек нема, када на извештан начин осећамо да они имају нешто шире и дубље од онога што смо ми до сада сазнали, морамо томе да прилазимо трезвено, односно да знамо да су и заједница и човек ограничени и да оно што они могу да нам пренесу делимично јесте истина, али да није сва истина и није она пунота Истине, која је само Сам Бог и коју једино Бог може да нам да.

То не значи да према сведочанству које можемо да добијемо од Цркве или од појединих верника треба да се односимо скептички или са сумњом, али ово сведочанство треба да прихватимо веома пажљиво и да га упоредимо са оним што на основу искуства већ знамо, што смо сазнали од других људи, и да не журимо да све прихватимо као да је већ постало наше, јер на тај начин понекад можемо да залутамо веома болно.

Једна од карактеристика православне духовности јесте трезвеност. Трезвеност се управо састоји у томе да свом душом уђемо у неко искуство и да затим то искуство осмислимо и размотримо.

Ви знате шта је трезвеност у обичном животу. Навешћу вам пример који се наравно, као и многи други моји примери, не одликује нарочитом узвишеношћу. Имали смо једну парохијанку која је пила преко сваке мере и била мортус пијана сваке вечери. Она дође код мене и рече ми: "Оче Антоније, шта да радим? Како да се избавим од пијанства?" Рекох јој: "Знате шта? Даћу вам савет, али само под условом да га послушате." "Добро." Кажем: "Ви увече седнете сами да пијете, и пијете док у вама не остане ништа трезно?" "Да." "Ево који вам је онда мој савет: налијте себи чашу вина и отпијте један гутљај и наслађујте се њиме до краја, и немојте да пијете други гутљај док потпуно не прође укус првог. Затим попијте други гутљај." Кроз два дана она долази код мене и каже: "Оче Антоније, све сте ми покварили, зато што сам поступила онако као што сте казали. Попила сам један гутљај, дуго сам

чекала зато што ми је укус дуго остао у устима, отпила сам други, а онда сам видела да је време за спавање."

Ево, овај пример вам не дајем зато што је то смешна анегдота, већ зато што према ономе што до нас допире умно или емоционално треба да се односимо на исти начин. Можемо да пијемо и да пијемо и да пијемо оно што нам се даје, или да кажемо трезвено: "Засад ми је ово довољно. Више ћу добити касније."

Има једна прича о томе како је на југу Русије у 19. веку живео јуродиви Алексеј, мирјанин који је отишао у пустињу и живео у њој. Једном је човек који га је посетио, тачније, који је хтео да га посети дошао до пећине и видео како он стоји на улазу и посматра залазак сунца, како гледа са дивљењем и тако доживљава сву неизрециву лепоту онога што види. А након неколико тренутака он рече: "А сада ти је довољно," и оде назад у пећину. Дакле, са духовним искуством, с оним што један човек предаје другом или што човек прима преко заједнице или кроз читање Светих Отаца и Јеванђеља треба да научимо да поступамо трезвено, да до краја осетимо, колико год можемо, оно што нам је дато пре него што кренемо даље, зато што ће то даље бити други гутљај који смо прерано испили и доћи ћемо до краја флаше, бићемо пијани, а да се још ничему нисмо научили, осим да будемо свесни усхићења.

У вези са овим постоји још један проблем, а то је да људи превише често говоре: "Како то кад нам Бог наређује да Га познамо? Бог нам наређује ово или оно. Зар не треба да журимо?"

Уопште је немогуће журити, зато што има ствари које се не могу постићи журбом; човек не може да иде брже од свог сопственог раста. И морамо да научимо да не само трезвено, већ врло свесно слушамо друге људе. Ви знате да се често дешава да човек говори занимљиво и убедљиво, а када заврши са причом и почнете да размишљате шта је он на крају крајева рекао, испоставља се да готово ништа није казао или да је изазвао у нама неко расположење које не можемо да задржимо, зато

што немамо садржај који би могао да му да сталност. И зато човек треба да научи да слуша.

Видите, слушање није нимало једноставна ствар, зато што човек треба да слуша са намером да чује исто као што треба да се научи да гледа са намером да види. То није нимало једноставно, јер ми често слушамо и не чујемо, гледамо и не видимо зато што се бојимо да до краја чујемо или видимо оно што нам се преноси речју или гледањем.

Навешћу вам једноставно пример из мог ранијег искуства. Можда знате да сам у своје време био лекар. Дакле, дешава се да болесник лежи у болесничкој постељи. Код њега долази неко од његових ближњих или рођака. Овај човек или веома пати или постепено умире.

А посетилац се боји да ће морати да учествује у овој патњи или умирању. И прилази, па каже: "Мили, како се данас осећаш?" И овај, гледајући посетиоца и видећи да је уплашен и да не жели да чује ништа од чега ће му се кидати душа, одговара: "Није лоше, данас ми се чак чини да ми је боље." И посетилац се одмах хвата за ове речи: "Како ми је драго због тебе!" Он је сада слободан од патње или умирања, од страха овог човека. И то се догађа зато што превише често и превише стално све сводимо на себе. Само да нешто не наруши наш мир, чак и Божанско откривење, нека оно не буде такво да ме натера да изменим живот.

И морамо да запамтимо да Бог не нарушава нашу слободу. Вероватно се сећате приче о томе како је богати младић дошао код Христа и упитао: "Шта да чиним да бих наследио вечни живот?" И Христос му рече: "Испуњавај заповести." "Какве?" "Такве и такве." "Све ове заповести сам испунио." Онда га Христос погледа и рече: "Само једно ти недостаје, продај све што имаш, дај сиромашнима и крени за Мном." А младић то није могао да учини. Можда ћете рећи: "Ми немамо шта да продамо." Имате. Свако од нас има унутрашње богатство, оно за које бисмо рекли: "То је моје, нећу тога да се одрекнем. Нећу да се растанем од тога." Али, изванредно је то што је

Христос, када је овај младић отишао, погледао за њим са жаљењем. Он га није осудио, Он није почео да га убеђује, Он је само у његову душу посејао истину, и био је спреман да чека док та истина, то зрно истине не никне. И ми морамо да запамтимо да нас Бог никуда не пожурује, да нас Он воли, али да нас такође и поштује, да се Он према нама односи са поштовањем и бригом, и да не захтева и не очекује да у тренутку можемо да се преломимо и постанемо други људи.

Можда ћете ми рећи: "А шта је онда са причом о обраћењу апостола Павла?" То је било могуће зато што је он за то већ био сазрео. Он је био човек на граници. Сву снагу своје велике душе, све своје убеђење је дао, како би у потпуности, по сваку цену служио Богу. И Бог му се јавио и рекао: "Прихватим твоје служење, али ти идеш погрешним путем." То уопште није исто као да га је Бог приморао, или када би било кога натерао да донесе ову или ону одлуку или да постане овакав или онакав човек.

И ово је веома важно у нашем животу, пошто се ми стално налазимо пред лицем заповести Божјих и стално, са тим се сусрећем већ дуго година и у себи и код других, мислимо да се испуњење заповести Божјих састоји у томе да ништа не заборављамо и да никада не нарушавамо ову или ону Божију наредбу. У ствари Божије заповести нису наредбе. Постоји огромна разлика између њих и заповести Старог Завета. Заповести Старог Завета, уколико би их човек испунио, могле су тог човека да учине праведником. Заповести Новог Завета никога не могу да учине праведником ако их он само испуњава. Христос јасно говори: "Када све ово испуните, сматрајте да сте непотребне слуге." Да ли то значи да испуњење заповести нема никаквог значаја и да кроз њих нема пута ка спасењу? Има. Али, се ради о томе да, када нам Христос указује на ове заповести Он нам не даје наредбе, већ говори: "Ево, то је усмерење које треба да влада у теби. Прихвати ову заповест као закон живота, али не као формалну норму, већ као унутрашњи закон који у твојој души, у твојем животу већ постоји, али који је спутан и угушен страстима или условима."

Зато се питање заповести састоји у томе да сваку заповест усвојимо тако да она постане наше сопствено стремљење, наш сопствени однос према животу, према Богу, према нама самима. И наравно, онда човек ни у једном тренутку неће моћи да каже: "Испунио сам све заповести," јер ако констатујемо да је главна заповест љубав, можемо ли било када да кажемо: "Волео сам до максимума?"

Свети Јован Златоуст беседећи, на сахрани неког човека, вели да треба да имамо на уму да када човек умре, ми одјед-ном осећамо да га нисмо волели до краја, да смо га волели не-савршеном љубављу, не до краја, не онако као што нас Бог воли, али исто тако треба да запамтимо да то нисмо ни могли да учинимо, да је пред нама читава вечност да наставимо да волимо човека љубављу која стално расте, која нас очишћује, која све-тли. И зато морамо да се замислимо над заповестима које су нам дате као над законима слободе, односно смерницама за то какви можемо да постанемо уколико усвојимо, односно учинимо своји-ма она стремљења, оне односе који су у заповестима изражени и да израстемо у такву меру пуноте, која ће нас ослободити од гре-ховности, од поробљености итд.

Ово је веома важан моменат, будући да се често дешава да човек долази на исповест и каже: "Ево, сагрешио сам против тих и тих заповести..." А ти га питаш: "А шта ти због тога осећаш? Да ли осећаш да те је то што ниси испунио те заповести нечега лишило, да си због тога осиромашао?". "Не, само знам да нам је Бог наредио, и ја нисам учинио." То није испуњење заповести, то је ако хоћете такав приступ заповестима који би се могао назвати дресуром. Као да Бог даје нека правила, па их ти испуњавај и ако их испуниш све ће бити у реду. Не, можеш да се дресираш колико год хоћеш и да не испуниш ове заповести.

По себи и по другима знам каква је саблазан, на пример, када се човек одушевљава животом неког Свеца, његовом лич-ношћу и чини све што може да би личио на њега. И шта се на крају крајева дешава? То је

мајмунисање. Човек личи на некога само споља. Да, поступаш овако, поступаш онако, учиш неке ствари, за које мислиш да су биле својствене Свецу и оне су врло неприродне. У њему су оне биле природне, изражавале су његову суштину, али оне о теби ништа не казују. То је само покушај да личиш на некога.

И када нам се у Јеванђељу и код Светих Отаца говори да треба да будемо Христови следбеници, да треба да будемо Христови подражаваоци, то уопште не значи да морамо да научимо да споља поступамо исто као што је Он поступао, да се држимо онако како се он држао, а да не говоримо о томе да ми то, једноставно речено, чак ни не знамо. Ми из Јеванђеља не можемо да извучемо јасне закључке и треба да научимо (ево на шта вас наводим) да будемо оно што јесмо и да будемо верни себи самима. Јер ако не будемо оно што јесмо, никада нећемо израсти у пуну меру онога на шта смо позвани.

Зато, као прво, морамо да имамо поверења у Бога, као што сам већ рекао, да верујемо да Он, и то је изузетна ствар, Он у нас верује, иначе нас не би стварао, не би нам се откривао, да Он верује у нас. Он се у нас узда, Он нас воли онакве какви смо ми већ сада, а не зато што ћемо постати другачији, или без обзира на то какви смо ми управо у овом тренутку. Притом је Тај Бог, када је видео да људи не могу својим силама да се отргну од греха, постао човек, постао је један од нас како бисмо ми могли да видимо шта је човек када је он у потпуности човек, у пот-пуном јединству са Богом, и да бисмо могли да тежимо ка томе, знајући да је то могуће и да се то у историји догодило једном, али да су ка томе тежиле стотине и стотине оних које називамо Светима и да су ка томе снажно ишли они људи који су и даље остајали грешници због неке немоћи, али који су истовремено свом душом, свом својом снагом желели да постану онакви ка-квима их је Господ створио.

Из живота Светог Макарија Великог знамо да је он имао визију како је између земље и Царства Небеског огромна провалија и како он са својим блиским ученицима прелеће на огромним крилима преко те

провалије без имало напора. Затим следеће поколење његових ученика на малим крилима једва јед-вице долеће и одмах се зауставља на крају провалије. А други не могу чак ни да лете, они се спуштају у ров, а затим пузе до врха. Некима полази за руком да доспеју до другог краја, а неки пада-ју назад. И Макарије се обрати Христу рекавши: "Господе, шта је то? Зашто си ме благословио да сакупим све ове ученике кад само четворо-петоро са лакоћом уђоше у Царство Небеско, не-колико једва стигоше до њега, а сви остали погибоше?" Христос му одговори: "Не, не расуђујеш правилно. Они које си ти учио и који са таквом лакоћом уђоше у Небеско Царство преда Мном су мање заслужни од оних који на основу онога што си им про-поведао и што су у теби видели желе да уђу у Царство Небеско, који за живота не могу да дођу до њега, али који сав живот и сву снагу дају да би у томе успели. Они су Ми дражи и ближи од тво-јих првих ученика."

Ове примере вам наводим зато што ми се чини да је важно да запамтимо да се овде говори о томе да нас Бог не пожуре; Бог нас воли, Бог нас васпитава, Он нас подржава, Он чека да ми сазримо и постанемо способни да идемо даље, али за то је потребно да у Њега имамо оно поверење о којем сам гово-рио и такође треба да имамо поверења у себе, односно да не губимо наду у себе како год да смо несрећни, како год да падамо у јаму, без обзира на то што не постижемо оно о чему маштамо.

И опет један други пример. Постоји писмо Светог Тихона Задонског једном свештенику где он поручује: "Када разговараш са својим парохијанима не заборави да људи у Царство Небеско не улазе ходећи из победе у победу, већ чешће ходећи из пораза у пораз, и да до Царства Божијег стижу они који после сваког пораза уместо да седну крај пута и плачу над собом иду даље и плачу успут." Важно је да ово запамтимо, зато што то говори о томе да можемо да идемо напред и да морамо да верујемо у себе, да имамо поверења у Бога и у себе, да не очајавамо, него да идемо даље.

Има још једно питање које бих желео да покренем, сада само прелиминарно. То је питање о послушању Јеванђељу и духовнику. У извесној мери сам оцртао питање послушања Јеванђељу. Јеванђеље нам говори о томе како је човек предиван, какве дивне могућности у њему постоје; Јеванђеље нам говори о оним својствима која у свакоме од нас постоје у заметку, које могу да се открију и да од нас направе истинског човека по образу Исуса Христа Који нас је створио.

Али, са друге стране, постоји питање које нам се стално намеће и оно је тројако. Први његов елеменат се састоји у томе како да се односим према савету ако молим за савет? То је питање о послушању у односу на другог човека, у којем можда видим превасходство зато што он има неко звање, можда свештеника или епископа.

И с друге стране је питање о томе како се појам слободе слаже са питањем послушања.

А трећи аспект је питање о злу у мени и о злу уопште. Дакле, то су три питања и желео бих да им постепено приђем у наредним беседама. Следећи пут бих желео да поразговарамо о послушању и слободи, о духовности и духовништву, зато што је то изузетно насушно питање, за које ћу сад дати кратке обресе.

Једном приликом сам говорио о свештенству на Духовној академији у Тројице-Сергијевој Лаври. Један студент је био веома незадовољан сликом коју сам давао, устао је и рекао: "Извините, Владико, нама говоре да је свештеник икона Христова. Како се то критички односите према нама и према ономе чему нас уче?" И ја сам му по својој дрскости, наравно, одговорио: "А да ли си некад размишљао о томе шта је икона?" "Да, то је лик, изображење..." А ја на то рекох: "Знаш шта? Икона постаје права икона тек када је освећена, а док се не освети то су дрво и боје... Зато, када будеш размишљао о томе да представљаш икону, можеш да сматраш да си само офарбана даска, и да ћеш

постати икона тек када те Дух Свети освешта, и онда ће та икона постати чудотворна."

КРШТЕЊЕ

Једно од главних принципијелних размимоилажења између православних и баптиста представља питање о крштавању деце. Баптисти категорички одбацују крштавање деце као насилни акт над њима, и због тога ово питање треба да размотримо по следећим тачкама:

- 1) Да ли родитељи имају власт и право да уместо детета решавају питања која су за њега важна ако од тога зависи његово добро па чак и живот?
- 2) Да ли је деци потребна благодат Божија?
- 3) Како протиче духовни и психички живот детета?
- 4) Да ли завети дати на Крштењу одговарају ономе за шта је човек предназначен?
- 5) Да ли постоје аналогije крштавања у Старом Завету, ако постоје какав је однос Старог Завета према учествовању деце у њима?
- 6) Да ли дете може бити лишено плодова Крштења, а да то по њега не буде штетно?

Основу хришћанске сотириологије (учења о спасењу) представљају следеће три универзалне чињенице:

- 1) грехопад Адама као извора и потенцијалног носиоца читавог рода људског оставио је жиг одбачености и проклетства на његовим потомцима који су живели, живе и живеће на земљи до краја њеног постојања;
- 2) Син Божји, Који је постао и Син Човечји узео је на Себе проклетство и грехове читавог света. Његово распеће је било жртва и свештенодејство;
- 3) у Светој Тајни Крштења Голготску жртву усваја сваки човек, прихватајући је као жртву која је принета за њега лично.

На који начин се грех шири на следећа поколења? Стварање људске душе представља акт творачке силе Бога, али се истовремено дешава уз учествовање родитељских душа. Због тога је човек уникална и непоновљива појава, а не копија својих родитеља и истовремено је генетски повезан са њима, о чему сведочи не само телесна већ и душевна сличност. У овом саучествовању родитељских душа долази до преношења првородног греха, као што из задрљаног извора теку мутне воде. На који начин се преноси наследно оштећење? Кроз материјални супстрат или другим нама непознатим путевима? Ми то не знамо, то је тајна. Али, за нас је важна чињеница да је грех у својој безграничној универзалности прогутао, као воде светског потопа, читав род људски, и због тога печат греха лежи на још нерођеном детету. Са узрастом се у грех укључује воља детета и тада он постаје произвољан, личносни грех. Због тога је детиња непорочност јако услован израз. Ово је пре детиње неиспољавање порочности на нивоу свести и воље.

Грех је раскид између Бога и човека, и само благодат Божија може поново да успостави изгубљену везу и савез. Да ли је утицај благодати на дете могућ? Свето Писмо потврдно одговара на ово питање. Пророк Јеремија био је освећен благодаћу још пре свога рођења. Пророк и Претеча Јован се узрадовао у утроби праведне Јелисавете када је она дочекала Дјеву Марију. Дакле, деца су подложна утицају благодати.

Лишити дете Крштења значи насилно га одвојити од утицаја благодати, односно ометати циљ и задатак његовог живота.

Деца која још нису научила да изговарају људске речи ни у ком случају не могу да се пореде са животињама. Најинтензивнији психички живот се одвија у рано доба, када дете добија и обрађује највећи број информација. Са одрастањем се обим ових информација нагло смањује, а њихово усвајања постаје површније, те због тога психолози траже корен карактера, навика и болести у утисцима из раног детињства. Дете емотивно изразито осетљиво реагује на средину која га окружује, само што се оно не ослања на реч, већ на непосреднији доживљај света; отуда наше успомене из детињства које су присутне у равни рефлексива обично потичу из периода када смо почели да владамо повезаним говором. Најраније детињство је најважнији период за формирање човекове психе. Дечије виђење света је за нас тајна, али непосредан доживљај света у осећањима и информације које леже дубље од речи му омогућавају да осећа појаве духовног света са можда већим интензитетом него одрастао човек. С годинама душа тамни и огрубљује због страсти које су се у њој откриле и због вољних грехова. Свето Писмо и животна искуство много говоре о реакцији детета на светињу. Многе мајке примећују нарочито стање детета у дан када се причести, као да је озарено унутрашњом светлошћу и спокојем. Очигледно је да је детету више него одраслом отворен свет светлих и мрачних сила. Дете, као и одрасли, носи у себи образ и подобје Божије, дакле, њему је потребан духовни живот, и родитељи треба да се труде не да угуше, већ да пробуде овај живот посредством црквених Светих Тајни и молитава, као и домаћих молитава у присуству детета.

Ако родитељи детиње тело окружују бригом, хране га и одевају не чекајући да оно порасте и само каже да пристаје да једе и да пије, због чега не треба да задовоље главну потребу људског духа - дететову потребу за општењем са Богом и духовним светом кроз Христа у Духу Светоме?

Пошто се укоренило мишљење да Крштење у најранијем детињству не само да игнорише слободно самоопредељење детета, већ представља насиље над његовом личношћу и вољом, потребно је одговорити на питање: шта је то религијско осећање? Да ли је оно урођено својство људске душе или се стиче касније? Хришћанство учи да је религијско осећање главни супстанцијални квалитет душе као образа и подобија

Божијег; у њему је главна разлика између човека и животиње.

Животиња поседује свој емоционални свет, можда ништа мање динамичан од емоционалног света човека. Код животиња у примитивним облицима постоји оно што може да се назове разумом, односно умеће изналажења везе између узрока и далеких последица и избора у ситуацијама које се мењају. Животиње имају инстинкте истанчаније од човека, али код животиње никада није откривено религијско осећање. Овде постоји принципијелна разлика између човека и оних које смо навикли да називамо "млађом браћом". Али, верска осећања се, као и остале способности човекове душе могу развити и угушити.

Хришћански живот човека је синергизам (сарадања) двеју воља: Божанске и људске, двају дејстава - благодати која призива и одзива човековог, који прима благодат. Воља има не само аспект избора; важније својство воље је усредсређивање и пажња, и зато се код духовних писаца воља и пажња често наводе као синоними.

Дете још у мајчиној утроби прима сигнале који му стижу, односно обраћа пажњу на њих; ово је већ важно дејство. Међутим, избор у многострујној одређују родитељи и средина. Психолози су уочили занимљиву чињеницу: учење пре рођења. Испоставља се да дете тежи

мајци зато што препознаје њен глас. Ово учење се одвија у равни која је засад недоступна нашој анализи. Овде се укључује и стање мајчине душе, оно што се може назвати духовном хигијеном. Духовно искуство народа је прописивало мајци да у току трудноће чита дуге молитве и да се често причешћује.

Природно, мајка чита молитве и причешћује се не питајући дете да ли оно жели да слуша молитве или да кроз стање своје мајке учествује у црквеним тајнама. Може ли се сматрати да је мајчино читање молитве принудно учествовање бебе у томе? Такође је примећено да греси и злочини које мајка почини за време трудноће остављају дубок траг на дететову душу и касније га чине склоним истим тим гресима. Дете треба да буде окружено одређеном духовном атмосфером која му је неопходна као биљци светлост. У духовном свету нема неутралних стања.

Када нестаје поље светлих сила, вакуум испуњавају мрачне сатанске енергије; где нема добра ниче зло.

Све хришћанске вероисповести, као и секте које негирају крштавање деце, слажу се да је религијско осећање човеку урођено као инстинкт вечности, оно може бити искривљено и заглушено, али га није могуће уништити у потпуности. Оно је човекова датост коју треба развити. Деца су ближа духовном свету. Посматрајући малу децу, психолози сведоче да они у физичком простору виде оно што ми не видимо. Често дететов поглед фиксира место које нама изгледа празно; дете емотивно реагује изразом лица или плачем на присуство неких духовних бића, а дететов плач је средство самоизражавања, сигнал који може да одражава читав спектар његових емоција које ми нисмо у стању да дешифрујемо.

Да ли крштавање детета представља насиље над његовом слободном вољом? Ако се слободна воља посматра као могућност и право избора, овде се одиграва избор између духовног живота и духовне смрти. У

овом избору родитељи нису страна лица, већ људи који су са дететом сједињени љубављу и који су за њега одговорни. Шта стиче дете приликом Крштења? Оно постаје члан Цркве, добија благодат као неизбрисиви печат у свом срцу. Његов живот протиче под покровом светлосног духа који се назива Анђелом-чуварем; самим тим Крштење је почетак живота у Христу. Што пре благодат почне да делује на дететову душу, што мање оно буде подвргнуто космичким импулсима зла и греха, тиме ће се правилније формирати његов карактер, тим дубље и активније ће бити његово општење са Богом.

Шта губи дете ако прими Крштење? Неки кажу: нису га питали, односно лишили су га могућности избора. Али, главно питање је да ли је избор добар или не. Ако је Хришћанство истинито, онда је органско укључивање детета у Цркву као у поље истине највеће добро које родитељи за њега могу да учине. Али, чак и када Хришћанство не би било истинито, дете не би ништа губило; Крштење би било празан обред. Може нам се одговорити: али човек као слободно биће има право и на грешке. Право на грешку, као ни право на грех, не постоји; постоји могућност грешке. Али, допустимо и ово. У таквом случају ће човек којем се друга религија буде свидела више од Хришћанства прећи у њу, не обраћајући пажњу на Крштење, јер одбацујући Хришћанство он одбацује и силу Крштења и одговорност за њега; због тога овде Хришћанство није нека физичка препека или лишавање човека права на духовно самоопредељење.

Баптисти кажу да онај ко пре времена добије благодат може да не схвати тај дар, може да сагреша против благодати и да је изгуби. Као прво, без благодати би овај човек још више сагрешао; као друго, после Крштења човек који је искусио дејство благодати не постаје безгрешан у смислу да нико не задржава у себи пуноту благодати. Сваки дан Хришћанина је помрачен грехом и читав живот ревносног Хришћанина је тешка и мучна борба са грехом и злом у његовој души. Овде се победе смењују поразима и обрнуто; због тога премудри Соломон пише: седам пута ће праведник пасти и устати (Пр. 24,16).

Светлост благодати открива у човеку бездан његовог греха. Напротив, често порочни, покварени људи себе сматрају праведнима и безгрешнима.

Питање о Крштењу везано је за различите погледе православних и протестаната на последицу првородног греха и дејство благодати на човека. Православни сматрају да је првородни грех унео дубоко растројство у психофизички организам човека на свим његовим нивоима, али да ипак није уништио образ и подобије Божије у човеку као потенцијал добра и вољу монаду која има могућност самоопредељења. Протестантизам је склон да мисли да је првородни грех уништио добро у човеку и да је сам човек способан једино за грех и зло.

У православној сотириологији човек је судеоник свог спасења, сарадник Божји на њиви своје душе. Тврдећи да се спасење одвија кроз дејство благодати, Православље подвлачи потребу да овој благодати садејствује сама људска личност. Ови узајамни односи душе са благодаћу Божијом, и са друге стране - са импулсима сатанских сила које у душу продиру споља, као и са страстима које су се угнездиле у саму душу, стварају сложену слику човекових духовних стања. Усвајање благодати, овај унутрашњи пут ка Богу јесте непрестана духовна борба која се завршава тек са човековом смрћу. Протестантизам се придржава идеје пасивности људског начела пред дејством благодати Божије, због тога примање Духа Светог посматра не као процес, већ као чин који се подржава човековом вером, увереношћу у сопствено спасење; човек који је добио спасење у Крштењу изражава путем добрих дела своју захвалност. У протестантизму нема дубоке анализе човековог унутрашњег живота. Стратегија борбе са демонским искушењима и страстима, подробно разрађена у православној аскетици и учење о молитви, и даље остају туђи протестантизму. Протестантизам је развио бурну мисионарску делатност, разрадио је методе беседа и проповеди, дискусије и полемике уз ангажовање богатог арсенала научних открића и хипотеза, широко користи метод психолошког утицаја. Он

практикује добротворство, помаже превођење Светог Писма на језике различитих народа и племена, али је остао на нивоу катехизаторства.

Ако је духовно рођење акт силаска и благодати, и ако је човек већ спасен само ако је сигуран у своје спасење, литургија и аскетика постају мало вредни. Протестантизам је изгубио мистичку дубину и од Цркве је направио само скуп, пуко изражавање људске солидарности.

Вера баптиста је увереност у сопствено спасење, односно субјективни процес. Због тога су баптисти ушли у савез са еванђелистима и пентекосталцима који негирају неопходност Крштења, а такође и са менонитима, који, слично калвинистима, уче о божанственом предодређењу које је свет поделило на два дела: спасене и пропале, ван живота и воље самих људи. Секташи игноришу дуготрајну борбу благодати и греха у човековом срцу и сматрају да је спасење тренутни акт преображаја душе благодаћу. Они срозавају веру са степена духовних интуиција и проницања у свет вечности на ниво субјективног доживљаја радости због своје наводне „изабраности“. За њих је вера убеђеност у индивидуално спасење. Баптисти не схватају због чега треба крстити дете, у каквим унутрашњим мукама се рађа душа човеково за Христа, док по речима апостола Павла, "Христос не уобличи у вама" (Гал. 4,19).

Породични живот и васпитање детета је изузетно сложен процес. У породици се остварују разгранати односи између супружника и деце, али главна идеја хришћанске породице јесте савез у Христу - као што говори апостол Павле "домаћа црква" (Рим. 16, 4). За Хришћанина верски аспект породице има првостепени значај. Основа породице је троугао: муж, жена и дете. Овде могу бити укључени и други чланови, али главни троугао остаје. Деца су до Крштења чланови породице у биолошком, психолошком и правном смислу, али у верском аспекту они нису чланови „домаће цркве“; дакле, духовно јединство породице још није остварено и главна идеја јединства у мистичком благодатном животу се само претпоставља, али реално није присутна. Породица без деце се увек сматрала оштећеном; постојао је само један изузетак: када

су се супружници добровољно одрицали брачног живота и посвећивали себе Богу, али се тада стварала друга форма и структура узајамних односа, која се није подударала са појмом породице.

Приликом ограничавања права родитеља да крсте своју децу верски аспект породице се нарушава, дете се срозава на степен оглашеног, који је само ученик, али не и члан Цркве. Ми говоримо о праву да се деца крсте, зато што је по речима древног апологете, "душа по природи Хришћанка". Кад би избор између религија постојао као избор између мистичких путева и стаза према Богу, тада би било разумљиво да човек може да изабере пут који одговара његовом призивању и индивидуалности. Али, Хришћанство нема алтернативу која би могла да га замени. Пред човеком стоје два пута: према животу и према смрти, према Богу и према ђаволу. Ван Крштења се човек налази под печатом првородног греха, у власти вечне смрти. Родитељи не знају да ли ће се њихова деца спасти, али се надају. Вера, нада и љубав родитеља, жељење детету добра као и себи, и његово учествовање у добру благодати Божије јесу духовне основе за Крштење.

Дете може да не оправда Крштење, али исто тако може да га не оправда и онај ко Крштење прими у старости. Вери се супротставља гордост, а заповестима развраћена воља. Мајка која физички рађа дете такође не зна шта ће од њега испасти и да ли ће оно у свом животу оправдати име човека, али се нада да ће јој дете бити утеха и срећа, због тога је чак и телесно рођење повезано са вером, надом и љубављу.

Господ се, после Крштења што га је примио од Јована, удаљио у пустињу, где су Га демони искушавали. Хришћанину предстоје искушења и борба. После Крштења спокој је само кратка утеха, као одмор, а истинско спокојство је у благодати, у стању будућег живота, у тајни вечности, спокој који се осваја у жестокој борби.

Стари Завет садржи у себи не само пророштво о Месији, већ и предображење Новог Завета. Света Тајна Крштења је поновно

сједињење човека са пунотом Цркве кроз жртву Христову у Духу Светоме. Први плод Крштења је примање опроштања првородног греха, кроз који су демони имали власт над човеком. Као предображење ове Свете Тајне у Старом Завету је служио обред обрезања, који је постао обавезан од Авраамовог доба, али је постојао још пре Авраама међу многим народима света. Први плод овог обреда је било укључивање детета у Старозаветну Цркву. Оно је постајало члан верске заједнице. Тај обред се обављао осмог дана. Број „осам“ је број који симболише вечност. Обрезање је указивало на то да је човек назначен за вечни живот. За време обреда детету је давано име, знак спасења. Метафора „име записано у књизи живота“ често се среће у Библији.

Име је нешто што припада личности. Анђели и људи имају имена. Животиње немају име, већ само свој назив као својеврсни звучни сигнал. Име је удео човека, име носи у себи идеју могућности да човек припада Небеској Цркви. Обрезање је имало два значења: први је морални - борба са страстима. Овде се полна страст узима као концентрат свих страсти, које треба обуздавати силом ума и воље. Ово указује на будуће очишћење душе од првородног греха које човек добија у Крштењу. Друго је мистички аспект, посвећивање потомства Богу, јер је Потомак Адама, по Божијем обећању требало да "сатре главу змије"; другим речима, обред је одржавао веру у рођење Месије.

Крштење је испуњење обећања и сећање на смрт и васкрсење Господа Спаситеља. Обред обрезања је спојен са проливањем крви детета које указује на искупитељску жртву. У Библији се налази категорична заповест Аврааму о обрезању његове породице, укућана и робова. Ова заповест се поново даје Мојсију, она се односи и на дошљаке који живе међу Израиљцима и чине заједно са њима једну верску заједницу. Предображење не може да садржи лажну идеју; обрезање деце у Старом Завету сведочи о потреби сједињења детета са Црквом (Старозаветном), што се у новозаветно време остварује кроз тајну Крштења. Сви аргументи баптиста против Крштења деце са истим

образложењем се могу односити на обред обрезивања деце. Божија заповест је потврђивала неопходност овог обреда; дакле, још је потребније откривање и испуњење његових симбола и пророчанстава у Новом Завету, односно Светој Тајни Крштења. АКО баптисти говоре да је време Старог Завета прошло ми се са тим слажемо, али управо зато што се Стари Завет открио, испунио и остварио у Новом Завету, као што зрно умирући у земљи и даље живи и открива се у пшеничном класу.

У Посланици апостола Павла Колошанима се очигледно указује на везу између обреда обрезивања и Крштења као предображења и његовог испуњења. У Њему ви и обрезани бисте обрезивањем нерукотвореним, одбацавањем тела греховности обрезивањем Христовим; пошто се с Њим погребосте Крштењем (Кол. 2, 1-12). Ван Крштења не може бити спасења зато што једино у Светој Тајни Крштења Голготска Жртва постаје жртва у односу на онога који се крсти као принета лично за њега. Пре Христовог доласка на земљу душе умрлих су се строваљивале у ад, укључујући и душе деце. Кад би деца могла да буду спасена својом личном невиношћу, нечињењем свесних грехова на нивоу рефлексивне појединачности својих радњи тада и у доба Старог Завета душе деце не би одлазиле у пакао и чекале када ће доћи време искупљења и спасења. Ко ће чисто извадити од нечиста? Нико (ЈОВ. 14, 4).

У посланицама, а нарочито у Делима Светих Апостола се говори о кршавању читавих породица. После проповеди Апостола у Самарији крштала су се читава села, односно сви њихови становници. У Делима апостолским је наведено да се крстио дом тамничког стражара и дом старешине синагоге Криспа (Дап. 16, 33; 18, 8), дом Стефанов (1. Кор. 1, 16). Под домом се подразумевају сви чланови породице, рођаци, а такође и слуге и робови ако они у годинама јубилеја дају пристанак да остану са господарем до саме смрти. Одговор да у овим породицама није било деце није убедљив, он не може да издржи критику. Крисп који је са својим домом примио Крштење је био старешина синагоге. По законима Талмуда ни рабин ни старешина

синагоге нема право да буде човек који нема деце јер се ово схватало као знак казне и одбачености. Многобројност деце и потомака је сматрана наградом за праведност, због тога је бездетност Јеврејина или његове одрасле деце представљала препреку на његовом путу ка обављању било каквих дужности у синагоги.

У књизи Постања (1. Моје. 17, 11) обрезање је названо знамењем Завета, знаком савеза (Крштење је улажење у Нови Завет, остваривање савеза). Овај обред је нестао у Новозаветној Цркви не због тога што се сматра погрешним, већ зато што се остварио са доласком Месије. А необрезаномушко.. да се истријеби... јер поквари завјет (1. Моје. 17, 14). Ова казна за нарушитеља завета јесте праобраз вечне смрти оних који су остали без Крштења.

Друго предображење Свете Тајне Крштења у Старом Завету је Нојев ковчег (1. Петр. 3,18-21). То је уједно и слика Цркве у коју човек улази кроз Крштење. У таласима светског потопа изгинуло је читав род људски осим оних који су ушли у ковчег, између осталих изгинула су и деца и бебе. Грех је био уништен заједно са грешницима, јер у то време још није било Цркве Христове и њеног препораћајућег дејства, које би могло да исцели човекову душу, да направи границу између човека и греха, да да човеку снагу да се супротстави оној бујици греха, зла и разврата, који су покрили земљу пре воденог потопа.

Још једно старозаветно предображење Крштења је пролазак Израиљаца кроз Црвено море. Сви кроз море прођоше; и сви се у Мојсија крстише у облаку и мору (1. Кор. 10, 1-2). Облак је символ благодати, море - крстионице. Сам Мојсије је предображење Христа у смислу пророчког служења. Преко Мојсија је дат Стари Завет, а кроз Христа - Нови Завет. Израиљци су изашли из Египта заједно са својим породицама, они су прошли дном мора које се разишло, држећи на својим рукама децу и бебе, дакле у догађајима који су имали смисао предображења учествовала су и деца.

Ако деца нису способна за свесну веру на нивоу расуђивања она нису лишена другог аспекта - вере на нивоу интуиције и мистичких доживљаја. Господа су окруживала деца; Христови ученици су, очигледно сматрајући да деца нису у стању да схвате Јеванђеље бранили деци да прилазе Христу, али је Господ рекао: Пустите дјецу, и не забрањујте им да долазе к Мени; јер је таквих Царство Небеско (Мт. 19, 14). Тешко да ове речи могу да се схвате само у буквалном смислу.

Душа долази код Христа кроз дејство благодати. Деца су осећала благодат, зато су журила Христу, дочекивала Га и окруживала, док су њихови очеви, научени слову закона, показали велику хладноћу. Ово се нарочито видело за време свечаног уласка Господа у Јерусалим, који се назива Врбица. Из уста мале дјеце и која сисају начинио си Себи хвалу (Мт. 21, 16, уп. Пс. 8, 2). Испоставило се да је детиње срце пријемчивије за Светлост Јеванђеља него крути умови јеврејских књижевника. У Јеванђељу по Марку је написано да је Господ благословио децу и ставио руке на њих. Благослов је свештенодејство, значи, деца су била кадра и спремна да приме благодат Божију.

Један од важних разлога за Крштење деце у најранијем узрасту јесте неизвесност дужине људског живота. Апостол Павле говори о томе да је дан спасења данас, а сутрашњи дан је за нас неизвестан. Смрт не долази само по људе у дубокој старости, по оне који стоје на ивици гроба, већ убија и децу, као што срп земљорадника заједно са пожутелом травом сече и цвеће које још није дало пупољке. Смрт отрже децу из мајчинских руку. Натписи на надгробним плочама говоре о томе колико је дечјих душа отишло у непознати свет још пре него што су почела да изговарају прве речи. Не владамо ми временом већ време господари нама.

Будућност је непозната и за човека непрозирна као мрачна провалија. Смрт је раздвајање душе од тела. После смрти није могуће крштење душе. Душа иде у вечност са печатом првородног греха не као вољни учесник у злочину, већ као потенцијални носилац зла, одлази непрепорођена благодаћу, не добивши Крштење водом и духом, без

којег, по речима Спаситеља нико не може да добије Царство Небеско (Христов разговор са Никодимом). Треба што је могуће раније увести дете у поље дејства благодати. До Крштења благодат Божија делује извана, после Крштења она обитава у човековом срцу. О томе да дете треба васпитавати од самог рођења знали су још древни мудраци. Једном мајка донесе дете код Сократа с молбом да је научи како да га васпитава. Сократ упита: "Колико има година?" Мајка одговори: "Две године." Сократ рече: "Касно је, сада га треба преваспитавати." Приликом Крштења детета ми тежимо да га благодат, делујући у њему од најранијег узраста, невидљиво васпитава и учи.

ПОКАЈАЊЕ

Свети пророк Божји Малахија објављује: Ето, Ја шаљем Анђела Мојега пред лицем Твојим, који ће приравити пут Твој пред Тобом (Мт. 11,10). И Свети пророк Исаија говори: Приправите у пустињи пут Господњи, поравните у пустоши стазу Богу нашему. Све долине нека се узвисе, и све горе и брегови нека се слегну, и што је криво нека буде право, и неравна мјеста века буду равна. И јавиће се слава Господња, и свако ће тијело видјети (спасење Божије) (Иса. 40, 3-5).

Шта значе ове тајанствене речи, изречене о највећем од рођених од жена - светом Пророку, Претечи и Крститељу Господњем Јовану? Анђео. Реч "Анђео" значи "весник". Анђели су откривали људима тајне Божије. А Јован Крститељ је свету објавио највећу тајну да је Месија дошао на земљу. Пут човека према Богу и пут Бога према човеку пролази кроз људско срце. Горе и брегови на нашем путу су наша

гордост и таштина. Гордост као бедем, као стрма стена преграђује пут благодати до људског срца. Долине, провалије, ровови и јаруге на овом путу су наши грехови. Кривине су: лаж, лицемерје и други тајни грехови и пороци.

Када је у древна времена цар желео да обиђе своје царство дуго пре тога су његови поданици чистили и проширивали друмове, просецали нове путеве, дизали мостове, како би цар могао да прегледа све крајеве своје државе.

А Царство Божије је човекова душа. Како изравнати пут да би благодат могла да дође до срца? Само једним - покајањем.

Јован Претеча је рекао: "Покајте се јер се приближи Царство Њбеско" (Мт. 3, 2). Другог пута осим покајања ка Царству Небеском нема и неће ни бити! Тако је он позивао народ на покајање. Затим је свакога ко је желео да прими од њега крштење уводио у воде реке Јордана. Такође је улазио у реку заједно са њим. И овде би онај који је приступао крштењу исповедао пред Јованом Крститељем своје грехове. А Пророк се за то време молио Богу да му опрости. Затим је по завршетку исповести Јован Претеча говорио: "Крштавам те у име Месије Који долази," и погружавао човека у воде Јордана.

Браћо и сестре! Јерма у књизи "Пастир" пише: "Да нам Господ није даровао покајање ниједан човек се не би спасао." Свети Оци говоре: "Први дар благодати, први дар Духа Светога јесте познање својих грехова."

Када се благодат дотакне људског срца човек осећа како је далеко од Бога. Преподобни Антоније Велики је пред смрт говорио: "Сав мој дути живот није био ништа друго до непрекидно покајање због мојих грехова!" Понекад су световни људи питали подвижнике: "Зашто ви читав свој живот проводите у плачу и покајању, а многи у свету чине тешке грехове, али себе уопште не сматрају грешницима?"

Код Светих Отаца има оваквих примера: када је вода мутна у њој се ништа не види, а кад се разбистри у њој се могу разликовати и каменчићи и зрнца песка. У мрачном подруму се не види прљавштина, али ако зрак светлости проникне у њега видећемо тамо под зрацима ове светлости хиљаде трунчица. Што је чистија човекова душа он тим јасније види своје грехове.

Браћо и сестре? Шта је то покајање? Покајање је суђење човека самоме себи пре Страшног Суда. На судовима овога света, што суровије судија окриви преступника, то се њему изриче тежа пресуда. А овде је обрнуто. Што строжије савест човеково разобличи човека, тиме је потпунији опроштај задобио, тим је ближе његово спасење. У чему се састоји покајање? Да би оно било истинско потребни су следећи услови:

Као прво, жаљење због својих грехова.

Као друго, искрена исповест пред свештенослужитељем - човеком којем је дато нарочито право да опрашта и разрешава грехове.

Али, исповест, као што сам вам рекао, треба да буде не само разговор, не само прича о својим гресима. Јер често људи причају о својим гресима без икаквог покајања, а некад чак поносећи се њима.

Затим, као треће, човек треба да одлучи да више неће понављати ове грехове. Треба да има одлучност да ће пре умрети него поново сагрешити. Постоји древна пословица: "Мудар не пада два пута на истом месту."

И на крају, четврти услов - човек треба да се труди да у свом животу испуњава добродетељи које су у супротности са раније почињеним гресима.

Тада ће, браћо и сестре, Бог примити наше покајање.

Покајање је основа читавог духовног живота Хришћанина. Због чега ми бивамо хладни на велике празнике? Зашто, причешћујући се, не осећамо како огањ и светлост силазе у наше срце? Само зато што нисмо пробудили, нисмо омекшали, нисмо очистили душу покајањем.

А непокајано срце је тврдо као камен. Непокајано срце је капија затворена пред Исусом Христом.

Постоји стара прича о томе како је Господ послао Своје Анђеле да донесу најбоље што нађу на земљи. И сваки Анђеоло је донео са земље дар Богу. Није било само једног од њих. Али, се и он појави и рече Господу:

"Донео сам Ти на дар сузу грешника. Видео сам како је ноћу грешник, којег је читав свет презирао, у самоћи горко плакао због својих грехова и молио се за опроштај. Узео сам његову сузу и донео Ти."

И Господ рече: "Ово је најлепши поклон. Суза грешника који се каје за Мене је драгоцен дар!"

Дакле, браћо и сестре, као што сећање на смрт, када се укорени у људском срцу, даје човеку храброст да преживи све обрте у животу, пружа му дубоки мир, тако се и покајање завршава небеским спокојством и чистом радошћу.

Нека нас Свети Јован Претеча, покровитељ покајника, научи истинском покајању како бисмо били заједничари благодати Духа Светога, нарочито на дан великог празника Крштења Господњег. Амин.

ДУХОВНИ ОТАЦ - ДУХОВНИК

Како се борити против мрачне силе, како се ослободити од њеног страшног утицаја, како се ишчупати од „хипнозе“ ђавола?

Прво средство је искрена исповест свих својих грехова. Када је оптички старац Иларион читао молитве онима који су долазили код њега по духовну помоћ захтевао је потпуну исповест почев од шестогодишњег узраста.

Затим, потребно је често причешћивање Светим Тајнама. Неки старац је једном питао демона: "Шта је теби најстрашније?" Овај одговори: "Причешће. Кад се човек причешћује то је за мене најстрашније."

Осим тога, потребна је Исусова молитва. Свети Јован Златоуст говори: "И ми имамо заклињање против демона - то је име Исуса Христа. Непрестано, од ујутру до увече, а ако можеш и од вечери до јутра говори: Господе, Исусе Христе, Сине Божји, смилуј се мени, грешном!" - ова молитва није само у стању да истера демона, већ ће залечити и ране које су његови отровни зуби оставили у твојој души.

Моћно оружје против демона је смирење. Демон је Макарију Великом говорио: "Ти постиш, а ја уопште не једем, ти мало спаваш, а ја уопште не спавам, али ти можеш да будеш смирен пред другима, а ја не могу да се смирим ни пред ким, чак ни пред Богом. Побеђујеш ме смирењем!"

Затим, велико оружје против невидљивих непријатеља је послушање, послушање свом духовном оцу, али потпуно послушање. Послушник се у свом подвигу уподобљава Самоме Христу, Који је разапет на Крсту ради послушања Небескоме Оцу. Међутим, многи ће рећи: "Ми имамо духовног оца, али нам због тога није лакше." Браћо и сестре, човек може да умре поред бунара пуног воде ако нема чиме да захвати из њега. Очигледно је да у вашем односу према духовном оцу постоји нешто неправилно.

Као прво, човек који носи послушање мора да буде свестан своје крајње немоћи и слабости. Он треба да каже себи: "Ја сам ништа, ништавило. Не могу сам да се спасем." Човек мора дубоко да се разочара у своје сопствене снаге. Уједно треба потпуно да се препусти вољи свог духовника, да се уподоби камену у рукама вајара, скулптора, или глини у рукама грнчара. (Наравно, под условом да заповести духовника не противрече заповестима Јеванђељским, које су вечне!). Идући духовном руководитељу човек треба да буде чврсто решен да испуњава све што му он каже.

Треба имати на уму да нас неиспуњени благослов духовног оца (када нама изгледа да је корисније да га нарушимо расудивши својим умом) никако неће приближити Богу, већ ће нас удаљити од Њега, да ће ово неизвршење лећи као камен на нашем путу. Послушник у лету треба да ухвати сваку реч свог духовног оца као неку драгоценост и да је чува у свом срцу као многоцени дар.

Али, ево каква грешка постоји на том духовном путу: човек иде код свог духовника са већ раније донетом одлуком, не узима благослов за неки поступак, већ пре сам наговара духовника да му овај да благослов да поступа онако како он хоће. Понекад га, чак, тако ватрено убеђује у то да је у праву да, мислећи да се налази у послушању, он сам поучава свога духовног оца.

Понекад се, браћо и сестре, неправилност поткрада и у исповести и она бива веома хладна, човек по неколико пута понавља једно те исто, говори оно што се уопште не тиче греха, и на крају, у самој исповести тражи лепе и изражајне речи уместо да као дете обнажи своју душу и да замоли за опроштај. Таква исповест је плод таштине и тежак јарам за духовника.

Наравно, духовна деца треба да се виђају са својим духовним оцем, али само да би решавала своја духовна питања. Ово се може учинити брзо; међутим, неки долазе код свог духовника као што световњаци иду у

госте једни код других. Ови људи су лопови: они духовнику одузимају време које је неопходно за молитву.

Браћо и сестре! Неки људи осећају како им је лепо са духовником па проводе код њега много времена не зато што желе нечему да се науче, већ управо ради тога да би упили неку силу, благодат. Ови људи личе на вампире: они као да пију крв духовнику; не слушајући га, не испуњавајући оно што им он говори, они истог тренутка губе све што су стекли у општењу са њим. И онда их опет нешто вуче да иду код њега како би их он путем унутрашњег напора, по цену огромног унутрашњег умора извео из овог празног, тешког стања, и опет узалудно, бескорисно. Човек који иде код свог духовника мора да зна да је дужан да изврши оно што му духовни отац каже. Ако свештеник говори са човеком који је у дубини бића расположен да извршава оно што му он каже мање се умара, а ако говори са човеком који је преокупиран и задојен световним духом и духом уздања у себе, види пред собом непробојни зид.

Има људи који добивши одговор од духовног руководиоца, уколико их овај одговор није задовољио иду код другог, трећег, са истим питањем. Ово већ значи искушавати Самог Бога. Човек треба да пита и да прими прве речи као вољу Божију, у противном он вара Господа.

Неки се хвале својим духовним оцем пред другима. У Патерику је написано како је неки монах говорио да је његов отац велики старац, а добио је одговор: "Како је добро дрво могло да да тако кисео плод као што си ти?"

Браћо и сестре! Ово се нарочито односи на жене које треба да имају дубоко поштовање и чак изванредан страх од духовног оца, јер иначе не може бити правилних духовних односа.

А нека духовна чеда иду код својих духовника као да иду да се разоноде, као да иду у позориште или биоскоп; уместо да иду у позориште, она иду код свог духовника и сатима седе код њега. Зато их Бог и кажњава:

појављује се пристрасност, појављују се нечисте мисли у њиховим срцима, и уместо да се очисте, она се прљају. То је због тога што су изгубили страх пред својим духовним оцем, страх не пред човеком, већ страх пред Богом, чији је посредник свештеник.

Не заборавите: сусрет са духовним оцем треба да буде кратак, тек тада ће човек схватити речи свог оца и осмислити их! У противном, оне ће нестати и растворити се у мору непотребних речи.

Браћо и сестре! Данашње Јеванђеље нам прича о томе како је Исус Христос исцелио гадаринског бесомучника. Демони су, изашавши из њега, ушли у свиње (Мк. 5, 1-13). Свиње су они људи који не виде духовно, не виде небо, свиње не могу да гледају увис. Свети Атанасије Велики говори: "Свиња је слика грешника који се каје, а затим опет иде и чини свој грех." И још: "Ако се свиња очисти, опере, обуче у свилену одећу и ако јој се обеси на груди златан ланац, она ће свеједно збацити са себе сву ову одећу и грокћући поново полетети у блато." Дакле, свиње су они људи који се после неискреног покајања поново враћају својим ранијим гресима. Амин.

МОЛИТВА

Тајна приближавања Богу

По чему се идеалистичка философија разликује од вере? Идеалистичка философија јесте образлагање постојања и примарности апсолутног

духа посредством логичких расуђивања, односно покушај рационалног образлагања надрационалног бића. Као и сви философски системи идеализам се заснива на постулату, односно, недоказивој тврдњи која се прима на веру, али не на веру у смислу побожности, већ у смислу одређеног прећутно прихваћеног претпостављања. Затим се на недоказивом постулату, сада већ путем логичких расуђивања гради свецело здање система. Али, чиме се у суштини вера разликује од философије, ако је чак и философија ставила пред себе задатак да образложи идеју постојања Бога? Разлика је у томе што је вера тежња да човек уђе у општење са Богом. Бог за веру није апстрактна идеја, није хипотеза са великим степеном вероватноће, као у идеалистичким философским системима. Бог је за веру унутрашња чињеница човековог живота. Бог је за верујућег човека главни ослонац битовања, почетак и крај живота. Која је главна карактерна црта верујућег човека? У чему се највише испољава његова побожност? Верујући човек се пре свега одликује молитвом, личним обраћањем Богу.

Код неких људи који се налазе под утицајем источњачких мистичких и окултних система појам религије је сведен на појам медитације, односно размишљања или обраћања човека самом себи. Ови системи под молитвом подразумевају одређену аутосутестију. Испада да је субјекат и објекат молитве сам људски дух, да је молитва нека одређена идеја или одређени суд који човек треба да усвоји. У суштини материјалисти готово исто тако објашњавају молитву - као врсту аутосутестије. Код неких се рађа сумња: зашто је молитва потребна? Јер Бог је Дух, Апсолут, дакле, Дух, који има потпуно свезнање. Бог боље од нас зна све наше потребе. Шта можемо да Му откријемо? Бог је свемудар и свеблаг. За шта да Му се молимо? Дакле, они сматрају да молитва уопште није ни потребна. Она може бити само плод наше нетачне представе о Богу као о бићу несавршеном, чија дејства ми треба да коригујемо својом сопственом молитвом. Међутим, молитва је свецела усмереност душе према Богу. Молитва је тајна Богопознања, тајна Боговићења. Свети Оци човека називају словесним бићем. Кроз

речи молитве људска душа се обраћа Богу. Молитва није информисање Бога о нашим потребама. Молитва је услов под којим Божанска сила може да дотакне наш дух и да делује у нама. Бог је свезнајућ и познаје нас боље од нас самих. Он зна сва Своја створења и будућност као и садашњост.

Али, свезнање Божије нас без нашег личног учешћа зна као неки предмет у створеном свету. А посредством молитве - откривања себе у молитви - ми улазимо у другачије односе с Богом, у односе личности, када човек - биће смртно, ограничено, слабо и греховно, али биће које је личност - беседи с Бићем апослутним, бесмртним и свеблагим. Овде је тајна, тајна приближавања човека Богу. Овде започиње оно што Свети Оци називају обожењем човека. Овде се остварује тајна преображаја човека као образа и подобија Божијег.

Човек се не моли само зато да би добио од Бога нека спољашња добра, премда се и то дешава, зато што земаљски живот на нашем путу поставља многе препреке које се успешно могу савладати само уз Божију помоћ. Али, није то главно. Главно је то да човек у процесу саме молитве добија много више од свих блага читавог света. Он добија залог благодати Божије, односно поставља темељ за Богоопштење - процес који ће трајати у вечности и никада се неће завршити.

Сликовито и помало грубо говорећи, у молитви човек добија Самог Бога. То је прво. Друго: молитва је реализација човекове љубави према Богу. То је одређени барометар нашег духовног живота. Као што је најунутарњија потреба сваког од нас да будемо заједно са онима које волимо, да општимо с њима, и да тако кажем, да удишемо исти ваздух, тако је и души која воли Бога неопходна молитва; душа тежи ка општењу са оним кога волимо. У томе је један од најважнијих психолошких закона: закон духовне симпатије, закон подударности. Ако човек воли Бога, он тежи ка општењу са Богом. И тежећи општењу са Њим, он се сам мења и преображава у овом општењу по подобију Божијем. Овде се одиграва веома важан мистички процес - уподобљавање човека Богу. Где нема молитве, тамо човек Бога схвата

као извесну објективну реалност. Међутим, могу да постоје објективне реалности, које нас се у суштини не тичу. Ако се човек не моли он не може ни да живи хришћански и његова вера је мртва. Ова мртва вера је интелектуално препостављање да постоји нека „Виша Сила“. И ово претпостављање у својој суштини нема сведочанства и доказа о постојању Бога.

Каква је разлика између човека који верује и онога који не верује у Бога? Претпоставимо да верујући и неверујући имају иста спољашња знања, исте информације, исти степен образовања. Али, по чему се верујући човек разликује од неверујућег? Разлика је у томе што верујући осећа Бога, има сведочанство о постојању Божијем у сопственом срцу и ово унутрашње сведочанство је неодвојиво од молитве. Неки питају: "Шта да радимо да бисмо поверовали у Бога?"

Одговор је једноставан: треба живети по заповестима Божијим и молити се. Молитва човековој души даје реалан доказ о постојању Бога. Имамо очигледне доказе о постојању спољашњег света: доживљавамо га кроз трансформиране слике наших органа чула; доживљавамо га непосредно као датост, реалност. И верујући човек исто тако непосредно, као реалност осећа духовни свет, своју припадност том свету, своју унутрашњу везу - савез са Богом - и сталну зависност од Бога. Управо по томе се верујући разликује од неверујућег, чак и ако је овај по својим убеђењима идеалиста. Зато идеалиста - онај ко разумски допушта постојање Бога - сматра да је то највероватнија теорија и то је све. А верујући осећа и доживљава Бога. Идеалиста размишља о Богу, он може мирно да размишља о Богу прекрстивши ногу преко ноге. Кад је у питању верник, мисао о Богу у њему изазива осећај страхопоштовања пред Творцем. Код верујућег човека ствара се хармонична веза између његовог духа и апсолутног Духа пре свега кроз осећање трепетног поштовања.

У аскетици учење о молитви има огромно место. У суштини, молитва је срце духовног живота и њен пулс. Молитва представља нерве људског духа. Ако се Црква - мистичко Тело Христово - упореди са организмом,

онда су богослужење и молитва - крвоток који напаја сваку ћелију овог организма; а ћелије смо ми. Ван и без молитве с човековом душом се дешава исто што и са мртвим ћелијама, на пример, кад човек има гангрену и кад се оне не напајају крвљу, те умиру и одвајају се од живог организма. Зато је човек у духовном смислу жив само када се моли.

АКО човек који чини добра дела или се, чак, бави богословским проблемима задуго оставља молитву он губи унутрашњу везу са Богом.

Овакав човек духовно умире и постепено се претвара у духовни леш. Може се рећи да је од свих задатака аскетике главни да се човек научи непрестаној молитви, јер је то и почетак, и бесконачни крај духовног живота. По речима Светог Јована Златоуста, молитва је јединство људи са Ангелима, заједничко занимање људи и Анђела. Само што је овде, на земљи, наша молитва састављена од речи, а молитва Анђела је нешто друго, то је непосредна устремљеност њиховог духа према Богу.

У црквеним богослужбеним текстовима често срећемо да се Анђели називају небеским хором, који опева величанство Божије. Срећемо такве синтагме као што су "анђеоско појање", "херувимска песма". Шта то значи? Свети Оци говоре да је "анђеоска песма" - свецела устремљеност виших сила према Богу, пламена љубав према Њему, обузетост љубављу Божијом.

У Апокалипси постоје тајанствене речи о четири заробљена Анђела, и неки од тумача Светог Писма говоре о „заробљености" Анђела као о њиховој „заробљености" љубављу према Богу, односно они не могу да се одвоје својим бићем, оним што бисмо сликовито назвали мислима и осећањима која су од Бога. То је извештан највиши степен љубави и Богоопштења.

Наша молитва ће трајати и у вечности, али ће имати други облик. Она ће постати стално стање душе оних људи који буду удостојени спасења.

Међутим, човек овде, у овом пролазном животу мора да се учи молитви. Ако верујући не развије у себи ову способност он у будућем животу, који представља афирмацију онога што је већ стечено у земаљском, неће моћи да научи да се моли. Тада ће се пред њим

отворити зјаећи бездан. Зато код Светих Отаца налазимо следеће речи: "Највише делање на земљи је Исусова молитва: Господе, Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме, грешнога (грешну)."

Исусова молитва представља извесно концентрисано средиште свих молитава. У њој исповедамо да је Бог наш Владика и Господар. Ову велику молитву почињемо речју Господе". Прва реч значи да желимо да будемо слуге Божије, односно да се налазимо у благом „робовању“ тј. служењу Бога Који дарује највишу слободу. Служење Богу није понижење човека. Служење Богу је могућност преласка у све виша стања слободе. Служење Богу је први услов хармоније човека са Богом и слобода од заиста понижавајућег ропства страстима и свом егоизму, људском мишљењу и диктату околине. Робовање Богу ослобађа од овог ропства и чини душу истински слободном. Робовање Богу је добровољно потчињавање човека добру. Међутим, овде је ропство повезано још и са синовством, оно прелази у синовство. Тако уче Свети Оци. Међутим, ако Бога не назовемо својим Владиком и Господарем, ако не сматрамо Његову свеблагу вољу обавезном за себе, нећемо моћи да Га назовемо својим Оцем, јер ћемо бити одвише далеки од Њега - у заробљеништву безбројних страсти и грехова. Ако не прихватимо служење (рабство) Богу реч "Отац" ће за нас бити потпуно испразна и лажна реч.

Затим говоримо "Исусе". "Исус" значи "Спаситељ". У Исусовој молитви ми називамо, исповедамо Исуса из Назарета за свог јединог Спаситеља. Ће свој интелект, не цивилизацију, не културу, не друге измишљене богове - без обзира да ли је то Кришна, Буда или неко други, већ Исуса из Назарета ми исповедамо као свог јединог Избавитеља, Спаситеља и Искупитеља, Који нам отвара двери вечног живота.

Даље, реч "Христе". "Христос" значи "помазаник", онај ко поседује сву пуноту дарова Духа Светог. Код преподобног Јована Дамаскина формулисано је учење о узајамном прожимању Божанских Ипостаси Тријединог Бога. Отац је апсолутан. Син Божији је апсолутан. Дух

Свети је апсолутан. Дакле, три Апсолута. Битовање три Апсолута узајамно је прожето. Три Апсолута се не сливају и не раздељују; сам број "три" није количина, већ икона Божанског битовања, и кроз жртву Христа Спаситеља и Његово Божанско учење човек може да учествује у благодати Духа Светог.

Затим, ми се у речи "Христос" или "Месија" сећамо Голготске Жртве, која је искупила род људски од греха, проклетства и смрти. Али, ово мистичко искупљење не потиरे људску вољу и свакоме од нас оставља слободу избора: да прими, усвоји или да одбаци. И у Исусовој молитви ми молимо Бога за то да спаситељска Жртва Христова, која је принета за цео свет, постане Његова Жртва и за наше свакодневне, непрестане грехове. Исусова молитва је скраћено Јеванђеље и највиша хришћанска философија. Бог је апсолутан. Бог је неисцрпан. Исусова молитва која у себи садржи Име Божије, такође је неисцрпна за људски дух.

Ако човек пажљиво буде изговарао Исусову молитву, она ће почети да му открива стално нове дубине духовног света и сама ће сваки пут бити изговарана на нови начин. У Апокалипси је речено: Свв ново творим (Откр. 21, 5). Ово ново се може схватити и као стална новина односа душе која се моли према Богу. Али, овде, на Земљи, човек предосећа овај нови, вечни живот у извесним нарочитим моментима, а у вечности ће се непрестано приближавати Богу и доживљавати живот као поступно кретање ка Њему, где ће сваки тренутак бити нов.

"Сине Божији" - шта то значи? (Неки атонски оци су овај део Исусове молитве допуњавали овако: "Сине и Логосе Божији"). Све што има Отац има и Син. Реч Божија означава самоизражавање Бога, слично томе као што се у речи изражава мисао. Син и Реч Божија означава: кроз Сина Божијег је био створен свет. Реч Божија је самоизражавање апсолутне мудрости и љубави Бога Оца. Затим, "Сине Божји" указује на то да се синовство, будући да је то лично својство друге Ипостаси Пресвете Тројице, испољавало такође и у томе што је Једнородни Син Божји постао Син Човечији, Син Дјеве - Биће које нам је по свему

слично осим једног - греха; односно савршени Бог је постао савршени Човек. Светом мученику Јустину Философу су поставили питање: "Зашто се није оваплотио Отац него Син?" И он је одговорио: "Зато да би сачувао својство Своје Ипостаси." Син Божји се вечно рађа од Оца и овде је Син Божји примио људско тело, односно по човечанској природи се родио од Дјеве. Отац је беспочетно начело; Син је беспочетно рађање. Онај ко се рађа у вечности родио се и у времену. Монаси који су одлазили у пустишу и у тиховању се бавили Исусовом молитвом постајали су мудрији од оних који су изучили све науке, сву философију, све што је дала људска цивилизација и култура. Али, Исусова молитва није само за монахе. Монаштво је само постојање одређених услова да би човек концентрисао своје духовне снаге на Исусовој молитви. Исусова молитва је заповест која је упућена свим Хришћанима. Сваки Хришћанин треба да се труди да у свом срцу твори Исусову молитву. Исусова молитва зависи од човековог моралног и духовног живота, али у истом, па чак и већем степену, она сама одређује моралност и духовни живот Хришћанина, ако се, наравно, обавља правилно, односно са страхопоштовањем и покајничким осећањем.

Неки кажу да се од Исусове молитве може пасти у прелест. Свети Оци ово категорички поричу. Они уче да човек може да падне у прелест због своје гордости, а не због Исусове молитве. Човек може да се убије мачем којим је наоружан против непријатеља. Међутим, то не значи да је крив његов мач. Крив је он сам. Ако Хришћанин, који још није прошао кроз огањ покајања кроз Исусову молитву буде тражио некакве духовне екстазе и мистичка откривења, он може да падне у прелест. Али, то није због Исусове молитве, већ због лажне самооцене, зато што је уверен у своју способност да може да доживи нарочите тајне и откривења Божија. У прелест по правилу падају људи који се уздају у себе због своје умишљености. Међутим, такви људи и без Исусове молитве могу да падну у прелест - при било ком духовном делању.

"Смилуј се мени, грешном." Свети Симеон Нови Богослов пише: "Седео сам у углу келије и размишљао о својим гресима - безбројним као морски песак и само сам вапио: Господе, помилуј ме, опрости ми!" Сви ми безбројно грешимо, и зато се правилна молитва увек заснива на страхопоштовању и покајању.

Сви ми морамо да тражимо покајање. Можда ће нам покајничко осећање као духовни доживљај долазити тек веома ретко и у малобројним тренуцима, али морамо да га тражимо.

У Исусовој молитви треба да тражимо опроштај својих грехова. То је главно. А хоће ли Господ дати остало - то је дело Његове милости. Ми сами то ни у ком случају не смемо да тражимо. Ће сме се "програмирати" молитва, као што то неки чине. Они мисле да им у Исусовој молитви мора бити дато ово или оно и затим као да траже шему за унутрашње подешавање оних стања која описују Свети Оци, који су живели потпуно другачијим животом од нас. У Исусовој молитви увек треба да тежимо ка покајању - оно се као и сваки дар Божији, даје на спасење уз дејство Божанске благодати.

Свети Василије Велики на питање: "Треба ли човек да настави молитву ако се моли без пажње?" одговара да има различитих врста расејаности: једна се дешава због наше душевне слабости, а друга од немара. Расејаност због немара је грех. Што се тиче расејаности због наше слабости, ту треба да покажемо своју вољу. Иако још не може да се моли наше срце, не може у себи да задржава речи молитве наш ум, ми треба да наставимо молитву, као рецимо, неки посао. И Господ ће нам за тај труд у своје време даровати благодатни дар да се молимо сабрано. Неопходни су нам овај труд и тражење. Обично се оно што се даје одмах и без труда веома брзо губи.

Уколико напрежемо своју вољу да бисмо се молили нерасејано, али се молитва сама расипа, односно као да је Господ отишао од нас и благодат нам не помаже, не смемо остављати молитву или чекати неко

нарочито молитвено осећање. Напротив! Треба да се трудимо и трудимо. Уколико се молимо са душевном раслабљеношћу, фарисејски, само да бисмо завршили правило, да бисмо се "избавили" од молитве таква "молитва" је лицемерна и она представља вређање Бога.

Господ гледа на нашу жељу. Ако желимо да се молимо достојно - то значи да је и наша молитва достојна, премда споља може да нам изгледа да се не молимо. Ако не осећамо ову жељу, онда у крајњу руку, молитва за нас треба да буде одређени чин воље. АКО постоји одређени чин воље, усмерен на стицање молитвене пажње и борбу са расејаношћу, ми смо дали Богу оно што имамо. Јеванђељска удовица је принела две лепте и Господ ју је похвалио. Можда ће напор наше воље бити ове две лепте, чак и ако наш ум и срце још нису могли да се узнесу до Бога. Јер овај унутрашњи покрет, унутрашња усрдност заиста представљају квалитет наше молитве.

У благодатној молитви благодат Божија присуствује и делује очигледо.

Али, таква молитва не служи увек као критеријум духовног достојанства човека. Понекад нам Господ дарује благодатну молитву на самом почетку нашег пута када смо још увек духовна новорођенчад. То Он чини да би верник осетио и видео шта очекује истински усрдног молитвеника који напредује у молитви. А затим Господ као да удаљава од нас благодат како бисмо и ми уложили свој сопствени напор. И то уопште не значи да смо пали на нижу духовну степеницу. Једноставно, наш духовни живот је ступио у другу фазу.

Благо које је увек са нама

У Библији постоји тајанствена слика човека који се бори с Богом. Старозаветни патријарх Јаков се из Месопотамије враћао у Палестину.

Очекивала га је освета брата Исава. Као да је сенка смрти стајала пред Јаковљевим очима. И ево, ноћу се Јакову десио чудан, загонетан догађај: угледао је тајанственог Незнанца и ступио с Њим у борбу.

У првој књизи Мојсијевој читамо: А кад оста Јаков сам, тада се једав човјек рваше с њим до зоре. И кад видје да га не може савладати, удари га по зглавку у стегну, те се Јакову ишчаши стегно из зглавка, кад се човјек рваше с њим. Па онда рече: пусти Ме, зора је. А Јаков Му рече: нећу Те пустити докле ме не благословиш. А човек му рече: како ти је име? А он одговори: Јаков. Тада му рече: од сада се нећеш звати Јаков, већ Израил; јер си се јуначки борио и с Богом и с људима, и одолио си. А Јаков запита и рече: кажи ми како је Теби име. А Он рече: што питаш како Ми је име? И благослови га ондје (1. Мојс. 32, 24-29).

Шта значи овај случај? Многима је он несхватљив и изазива само недоумицу. Како човек може да се бори са Богом? Или да тако снажно у свом загрљају стегне Бога да свемоћли Бог не може да се ишчупа из његових руку. И зашто Јаков говори Ономе с Ким се борио: Нећу Те пустити док ме не благословиш? Свети Оци објашњавају да се овде симболично, сликовито говори о дубокој молитви срца - о молитви која постаје победоносна. У таквој молитви човек као да хвата својим рукама у загрљај Бога као што рвач хвата рвача. Молитва је она велика сила која задржава казну Божију коју је човек заслужио. Молитва је, ако може тако да се каже, она велика сила која побеђује саму Промисао Божију, или тачније - улази у њу. Борба коју је Јаков водио са Богом целе ноћи означава молитву покајања - молитву од дубоке ноћи до свитања. Ова молитва која је излазила из дубине срца стигла је до Бога.

Свемогући Бог, Који је изнад свега и прожима све, а Сам остаје непојаман за створења која је створио, овај Бог се показује као заробљеник молитве, показујући самим тим какву моћну силу има човек. Та сила је молитва пламеног покајања.

Нећу Те пустити док ме не благословиш. Јаковљева молитва је молитва ватрене вере и наде. Јаков као да говори: "Нећу престати да се молим,

па макар се мој дух одвојио од тела за време молитве. Нећу оставити молитву док је Ти не испуниш." Бог се дотиче бедра Јаковљевог. Шта то значи? Свети Оци објашњавају да бедро представља символ човекове чулности. Зато је овде сликовито речено: човек треба да влада својим чулима. Исту ову мисао Свети Оци овако изражавају: "Дај крв и примићеш дух." Човек мора да побеђује, да савладава своје страсти. То је један од услова молитве.

Молитва је најмоћнији покретач духовног живота. Она представља оне подземне воде које напајају сав наш духовни живот. Штавише, може се рећи да је сам духовни живот пре свега степен наше молитве. Ми духовно живимо у оној мери колико се молимо и колико умемо да се молимо. Код Светих Отаца молитва је названа речју "уметност". Уметност означава највиши степен умећа, највишу науку, која од човека захтева непрекидан стваралачки напор, односно непрекидну живу молитву. Молитва боље од било чега другог решава све задатке које пред нас поставља живот. У молитви човек налази решење свих својих проблема - како духовних, тако и проблема свакодневног живота. Молитва невидљиво штити човека од свих његових непријатеља - видљивих и невидљивих. Уколико пажљиво анализирамо свој живот, видећемо да нас је Господ, када су околности изгледале безизлазно и када нико није могао да нам помогне, те је наше једино оружје била молитва, више пута избављао од невоље, од жалости. Али, само ћемо на оном свету, у вечности сазнати у потпуности од каквих нас је још страшних опасности, зла и несреће чувало наше молитвено делање.

Молитва је удео човека који не може да одузме никаква спољашња сила. Молитва је увек са нама - не само у овом земаљском, пролазном животу, већ и у животу загробном, вечном. У суштини, сама вечност као непрестано кретање људске душе ка Богу јесте врста молитве, али не словесне, већ другачије. Молитва мења људско срце; открива и буди силе срца које обично спавају и које су и нама самима непознате.

Молитва духовно обнавља наше срце, чини га осетљивим и прозорљивим.

У књизи Прича Соломонових је речено: Безбожник жели обрану ода зла... али се праведници избављају знањем (Прич. Сол. 12, 12; 11, 9). Прозорљивост је нарочита духовна интуиција; разликовање добра и зла, маскираног и скривеног под маском добра. Молитва одваја душу од земље. Ван молитве је човек прикован за земљу као митски Прометеј за стену.

Молитва даје човековом уму извесну духовну способност: то је човеково умеће да осећа истину. Као што човек осећа укус хране, разликује слатко од горког, здраву храну од покварене, тако и молитва даје уму нарочиту способност да осећа истину и лаж. Свети Оци говоре о томе да је молитва изнад свих добрих дела. Сва добра дела која човек чини ограничавају се на одређена лица којима чинимо добро; понекад ово наше "добро" уопште ни не доноси другима право добро и срећу. А сила молитве се простире на читав космос. Молитва људи и молитва Цркве је огромна сила која ствара хармонију и очишћује, која, може се рећи, одржава постојање целог Космоса. Код апостола Павла постоје следеће тајанствене речи: Јер већ дејствује тајна безакоња, само док се уклони онај који сад задржава (2. Сол. 2, 7). Ко је тај који задржава, који не да да на Земљу дође оличење зла? Свети Оци говоре да је ова сила која задржава дух побожности и пре свега - дух молитве. Када пресуши дух молитве видљиви свет ће доспети у стање трулежи и распадања, јер више неће бити силе која га обнавља. Због тога су молитвеници, који су из света одлазили у манастире и пустиње, и многи обични, у овом свету непримећени људи које нико није знао, који су путем многог и напорног духовног подвига, напором свих својих снага непрестане молитве - највећи добротинитељи читавог рода људског.

Молитва је благо које је увек са нама. Нико га не може ни украсти ни одузети. Молитва је драгоценост које је увек и свуда са нама, ма куда да кренемо, ма чиме да се бавимо. Ма шта да се деси са нама - чак и ако изгубимо све што имамо - нашу молитву нам не могу одузети ни људи, ни демони, ништа осим нашег сопственог немара. Чак и ако цело наше тело разједа болест, молитва ће остати са нама као душа наше

душе. Молитва је изнад било каквих богословских расуђивања, зато што нам она само показују пут. Богословске истине нам показују само сенку Бога, описују нам духовни свет као спољашњи објекат. А молитва нас укључује у овај невидљиви духовни свет, чини нас његовим делићем. Молитва је лепша од свега. Само у молитви можемо да дођемо у додир са вишим светом и да очима срца видимо небеску и Божанску лепоту. Молитва је неисцрпна. Онима који се труде да са њом слију своје срце она увек открива нешто што је било непознато, као да је творимо по први пут. Молитва се темељи на нади, али је она и испуњење наде. У молитви ми реално долазимо у додир са оним чему се надамо, односно молитва као да нам дарује будућност, која се још није остварила као нешто већ остварено и испуњено. Зато молитва иде испред времена. Молитва је сјај вере, топлота наде, живот саме љубави. Молитва спољашње чини унутрашњим. Духовне књиге можемо да изгубимо, могу нам их украсти или спалити. Болест може да нам одузме вид, пријатељи да нас оставе, вољени човек да нас превари, рођаци да нас обману и постану туђи, свет да нас протера, небо да нас опече ватром, земља да се отвори пред нашим ногама, ноћ да нас угуши страшним кошмарима, дан да се претвори у таму искушења и да постане мрачна ноћ. Једино нас молитва никада неће преварити. Само она је наш удео који се не може одузети.

Молитва не зна за даљину. Она пролази кроз мора и планине, узноси се ка небесима, прониче у дубину земље, силази у ад. Ми се молимо за умрле као за живе и само молитва нам даје реалан осећај да су умрли живи и повезани са нама хиљадама духовних нити. Молитва је лик наше душе. Молитва је светлост наше душе. Молитва је васкрсење наше душе пре свеопштег васкрсења. Молитва је битка људског духа против сила паклених и у овој суровој борби стални човеков Помоћник је Сам Господ. Молитва је бој и молитва је победа. Молитва је оружје и молитва је барјак. Молитва је благо непресушно и непотрошиво. И ма колико да користимо ово благо, оно ће се само умножавати. Молитва је

духовни хлеб којим се хранимо и којим хранимо друге. Овај благословени хлеб се никада неће потрошити.

* * *

Молитва је слободни чин људског духа, остварење љубави која је некада спајала човека и Бога. Златан ланац ове љубави био је покидан и уништен људским падом у грех. Молитва је успостављање пређашње везе људског духа са Божанским Апсолутним Духом - везе која је постојала код првосазданих људи. Молитва се, како се мени чини, може замислити и описати само кроз одређене алегорије и слике. Логички се она не може анализирати, јер је сама молитва много дубља од аналитичког разумског мишљења. Дакле, ако правимо неко логичко, филозофско тумачење молитве, у најбољем случају можемо да укажемо само на неке њене спољашње манифестације. А дубинска суштина молитве ће увек измицати површном, разумском мишљењу.

Наш живот је путовање по огромној пустињи. Истинском Хришћанину овај свет изгледа празно. Он је овде изнутра сам, не схватају га, његове речи не налазе одјек у душама других људи. Несхваћен, уморан и често одбачен од света, Хришћанин може душу да излије у молитви Богу. Молитва му даје истинско сведочанство, истинску сигурност да он у овој огромној пустињи није сам, да је Бог са њим. У молитви човек укрепљује своје снаге. Ван молитве људска душа слаби и духовно пропада. Зато се молитва може упоредити са извором текуће, чисте, живе воде. И путник који се умори од путовања у свету гаси овом живоносном водом своју жеђ. Али, то није само извор из којег он сам пије. Ако се у човеково срце усели непрестана молитва дешава се велико чудо: он и другима постаје извор живе воде.

Људи који траже Бога и нехотице теже ка ономе у чијем срцу тече молитва. Нека Хришћанин крије своје духовно делање и уопште не говори ни о чему духовном, ако у његовом срцу тече истинска, покајничка молитва, из њега излази нека духовна светлост. Ова дивна светлост се не види очима, али је може осетити свако ко тражи Бога. И зато многи обични монаси, па чак и мирјани који се наизглед не одликују ни образовањем, ни красноречивошћу, ни неким великим знањима, ипак, као што магнет привлачи метал привлаче душе других људи. Народ притиче к оваквим молитвеницима, тежи ка њима, као да жели да угаси поред њих жеђ своје душе; жеђ, коју не могу да угасе ни плотска мудрост, ни овоземаљска знања, ни празне насладе, ни тренутне радости. Онај ко у свом срцу има дубоку и непрестану молитву постаје духовни извор поред којег људи, изнемогли од тежине, противречности и мука овог живота добијају духовну утеху и укрепљују своје снаге. Зато сваки свештеник пре свега треба да се постара да у његовом срцу пребива молитва, да се брине више о томе него о стицању спољашњих богословских познања. Без унутрашње молитве философска и богословска познања пастира су мртва, и људско срце му се неће отворити. Пастирске поуке ће се доживљавати само спољашње, хладним умом. Од хладноће исходи хладноћа; хладноћа нашег срца не може да запали огањ у срцима других. Зато ми се чини да је главна дужност свештеника да се моли за паству и за цео свет непрестано понављајући у свом срцу Исусову молитву или оне молитве које су унутрашње блиске његовој души.

Исусова молитва је највиша и свеобухватна; али човек, ако жели, може да изабере и неку другу кратку молитву, на пример неке стихове из псалма; неки стално понављају Оче наш. Има људи који изговарају само две речи: "Господе, помилуј!", али су притом њихова срца увек окренута Богу. Очито да овде не постоји чврсто и непроменљиво правило. Како жели твоја душа тако се моли. Светитељ Теофан Затворник је говорио да ако човек чита молитвено правило и његово срце се отвара на неке речи молитве, одазива се на њих са нарочитом

снагом, он не треба да жури да иде даље, треба да се заустави и да свом срцу допусти да се нахрани овим речима. Човек ће сам осетити када ће се наситити; онда нека даље чита речи молитве.

У свету има много драгоцености и оне нас приморавају да заборавимо на молитву. Али, време пролази и ми видимо како се ове вредности претварају у смеће и прах; и једино реално благо које човек може да стекне јесте молитва. Заиста, ако мисленим погледом обухватимо сав свој живот видећемо да су истински живот нашег духа представљали само они малобројни тренуци када смо се молили. Тако, на пример, молитву пред чудотворном иконом или унутрашњу молитву, када је благодат дотакла срце доживљавамо као истински живот, док је све остало у поређењу са њом некакав сиви сан.

Молитва је велико благо које човек стиче. Молитва је рудник, а у руднику се драго камење и метали исколавају с великим напором: они тамо не леже на отвореном, да их сви виде, већ се копају из тврде земље и стена. Зато је и за молитву потребан сталан и тежак напор. Међутим, она зрнца злата и дијаманата која смо добили путем напорног молитвеног труда сада већ заувек постају благо нашег срца. Она се чувају негде дубоко унутра тако да их чак ни не видимо. Али ће у одређено време наш дух почети да живи управо захваљујући овим силама које смо стекли у молитви. Без молитве човек остаје просјак. Он све може да изгуби - све и губи. У овом свету нема ничега што би заувек остало са нама: или он нас оставља или ми њега. Само молитва представља истинско благо људског срца које се не може одузети.

Када се човек спрема на далек пут, он са собом носи штап на који се ослања на путу. И молитва, као неки духовни ослонац, чини наш пут знатно лакшим, неочекивано претвара дела која тешко можемо да испунимо у дела која лако обављамо. Тако је и обрнуто: ако се човек без молитве, ослањајући се само на своје снаге и способности лати неке макар и најпростије ствари пред њим се често испрече потпуно неочекиване и несавладиве препреке.

Молитва је корен свих врлина. Све истинске добродетељи дар су Божанске благодати. Ван благодати Божије никаква људска дела не спасавају човека. Истинске добродетељи стичу се само онда када човек у свом срцу оставља место за деловање Светог Духа; оне се добијају од Бога у молитви и чувају се само молитвом. Зато молитва и твори и чува.

Молитва представља крила душе. Свети Јован Златоуст говори: "Шта да радимо када смо окружени непријатељима, када сваки наш корак вребају стотине опасности?" - и наставља: "Уздигни се изнад земље, и сви твоји непријатељи ће бити слаби и опасности уништене. Ма какве замке да се постављају птици она је безбедна док лети на висини. Тако и ти, човече, ако мислима пузиш по земљи, ако си окружен непријатељима, ако на твом путу стоје замке и вребају те опасности, ти се уздигни изнад земље и све опасности ће нестати." Како човек може да се уздигне увис? Може да се уздигне само у молитви зато што молитва представља крила душе, која узносе човека изнад свих његових непријатеља.

Молитва се назива кретањем духовних сфера. Тешко нам је да схватимо шта то значи. А суштина ове дефиниције је следећа: искрена покајничка молитва човека непрекидно води у све нова и нова стања и положаје у односу на Небеску Цркву. Истинска покајничка молитва привлачи човеку њему потпуно непознате светле духовне силе. Тако је један монах, ушавши изненада у келију преподобног Јована Колова видео како он спава на својој постељи, а крај његовог узглавља стоји његов Анђео чувар. Уопште овај Свети Отац - авва Јован - је међу монасима био познат по томе што се увек молио. Он је често заборављао и на своје рукодеље, и на друге људе. Понекад је преподобни био погружен у такво стање као да је потпуно напуштао земаљски свет и приближавао се другом свету - небеском, анђеоском. Једном приликом је код њега дошао возар камила, који је од монаха узимао њихово рукодеље (ава Јован је плео корпе), затим је то односио у Александрију и продавао, а за добијени новац куповао монасима хлеб

и намирнице. Возар закуца на врата келије светог старца и кад он изађе упита га: "Оче, јеси ли припремио корпе?" Јован одговори: "Одмах ћу их изнети." Затим ава уђе у келију и заборави на све - и на возара и на корпе. Био је у неком духовном надахнућу, односно у нарочитом молитвено-сазрцатељном стању. Возар га је дуго чекао и затим опет покуца. Аваа Јован поново изађе и дијалог се готово понови: "Оче, чекам корпице." "Опрости ми, сад ћу их донети." И поново се овај Богоносни човек врати у келију, заборави на све и погрузи се у молитву. Возар, који је волео великог старца и стрпљиво га чекао, на крају, ипак, одлучи да покуца по трећи пут. Зачуше се исте речи: "Оче, изнеси корпе." "Добро, донећу их." И ево, враћајући се у унутрашњу келију (обично се келија делила на две просторије: прва је била за молитву, а друга нешто попут засебне собице за занат), Свети Јован је све време понављао: "Камила и корпе, камила и корпе," да не би заборавио да треба да узме корпе и да их да возару. Све горе наведено говори о томе да је молитва код древних подвижника била толико дубока, да су они били ближи духовном свету него земаљском. Они као да су овлаш дотицали земаљски свет, само табанима ногу, а живели у другом свету, невидљивом и духовном. Зато истинска покајничка молитва покреће духовне сфере, односно чини духовни свет другачијим у односу на нас.

Молитва је поклоњење Богу. У Јеванђељу по Јовану се говори о томе да Бог тражи Себи поклонице *у духу и истини* (Јн. 4, 23). И такво поклоњење - у духу и истини - јесте непрестана молитва срца, скривена од људских погледа. У њој се буди људски дух, који се обично налази у неком стању сна, јер је покопан нашим страстима и као да је опијен, умртвљен.

Оно што ми осећамо најчешће није дух, него душа; оно што најчешће доживљавамо јесу наша душевна осећања. Понекад стојимо у храму, молимо се, осећамо радост. Али, чим изађемо из цркве, дођемо до аутобуске станице и наша радост је већ нестала, као да је није ни било.

Шта то значи?

Ствар је у томе што нисмо осећали духовну него душевну радост. Права духовна радост се потпуно разликује од свега другог. Она је прозачна и светла и доживљава се потпуно другачије: као нови живот, као да се нешто ново, непознато и истовремено веома познато, нешто што као да смо давно изгубили, одједном нашло и оживело^у нашем срцу. Духовна молитва се готово не може описати. Може се само рећи да се она доживљава као васкрсење душе пре васкрсења тела. Духовна молитва и јесте истинско поклоњење човека Богу. Али, таква молитва се даје само кроз дугогодишњи напоран труд, и не само, рекао бих, кроз молитвени труд, већ и кроз читав човеков живот, који мора да буде у складу са молитвом. Овде се одиграва обострани процес: молитва помаже човеку да испуњава заповести Господње, и испуњење заповести погодује буђењу духовне молитве. Духовна молитва постаје непрекидно поклоњење Богу у духу и истини, а човек постаје истински поклоник Небеског Оца, један од оних поклоника које Бог тражи.

* * *

Када су оштећени нерви, читаво човеково тело је парализовано. Он личи на живи леш. Кад нема молитве парализован је цео човеков духовни живот. У њему се гаси вера, нестаје љубав, помрачује се нада.

Молитва је невидљива лествица којом се човекова душа пење ка небу. Молитва је оно духовно камење од којег Анђели граде вечни дом за нашу душу. Молитва представља она дивна семена посејана у срцу, од којих у вечности расте рајско цвеће. Због тога су Свети Оци и назвали молитву царицом свих добродетељи.

Постоји црквена и домаћа молитва.

Већ сам вам много пута говорио о томе да је црквена молитва неопходна за спасење Хришћанина. Сви храмови света су сједињени невидљивим каналима благодати. Као што се пречници пресецају у једном центру, тако се и духовни зраци који исходе из свих храмова, и ако се тако може рећи, из срца свих Светих пресецају у свакој цркви.

Због тога се, када се молимо у храму, за нас врши служба, за нас се моле у свим храмовима света. И у Јерусалиму, где је Гроб Господњи, и на Атоњу (Светој Гори), где не сме да крочи женска нога.

Нарочито је велики значај Литургије, у којој се у свештеним симболима, пред нама одвија читав земаљски живот Спаситељев, а такође се открива будућност Цркве и света. Онај ко присуствује Литургији својим духовним очима сазрцава велике тајне Божије. И не само што сазрцава, већ и учествује у њима.

Када је преподобни Макарије, оснивач египатског Скита, упитао Антонија Великог који га је посетио: "Шта нам још недостаје за спасење?" Преподобни Антоније је рекао: "Храм, у којем би се служила Литургија."

Молитве, које нам је Црква сачувала, које читамо из књига саставили су Свети Оци. То је вапај који излази из њихових срца, то је најчистији дах њихових чистих душа. Свети Оци су боље од нас видели тајне духовног света, видели су своје сопствене душе у црним безданима пада, и у заслепљујућој светлости преображења. Због тога молитве које су они саставили имају огромну духовну снагу.

Када читамо молитве по књигама, ми беседимо са Богом речима Светих: људи који су испунили вољу Божију, људи у чијим срцима је као неугасиво кандило сијало име Исуса Христа.

Речи молитава написане у књигама су речи које нам нису туђе. АКО ИХ будемо пажљиво читали, покушавајући да слијемо са њима наш ум и срце оне ће постати наше сопствене молитве. Али, ми осим тога

морамо да се учимо да разговарамо с Богом и својим речима: да молимо Бога за наше свакодневне потребе, да Му се захваљујемо за све. Свети Јован Кронштатски каже: " После молитвеног правила кажи Господу макар неколико својих сопствених речи. Како ће Богу бити пријатна та молитва! Исто тако оцу прија тепање малог детета."

Браћо и сестре! Господ говори у Јеванђељу: А кад се молите не говорите много (Мт. 6, 7). Како то да схватимо? Неки мисле да је "прекомерна речитост", многословље, дуга молитва. Не, то уопште није тако. Многословним називамо човека у чијем говору има више речи него мисли.

Говорити сувишно у молитви значи молити Бога за оно што нам није на корист. Говорити сувишно у молитви значи указивати Богу како и када шта да испуни. Бити многослован значи састављати своје молитве онако како се пишу стихови, као да желимо да делујемо на Бога својом красноречивошћу. А овде је потребно само једно - искреност и непосредност. Наша молитва мора бити изговарана језиком нашег срца. Само језик срца се чује на небу.

Браћо и сестре! Постоји још једна врста молитве - непрестана молитва. То је кратка молитва или стихови из псалма које човек треба да изговара што чешће, по могућству увек и стално.

Ученици Светог апостола Јована Богослова су изговарали следеће речи из псалма 70. (стих 1.): Боже, похитај да ме избавиш, Господе, да ми поможеш! Преподобни Антоније Велики се увек молио: "Исусе, помози ми." Свети Јоаникије Велики је понављао: "Надање је моје Отац, прибежиште моје Син, покров мој Дух Свети, Тројице Света, слава Ти!"

А већина Светих Отаца је упражњавала и оставила нам у завештање Исусову молитву: " Господе, Исусе Христе, Сине Божијп, помилуј ме, грешног (грешну)!" Ову молитву треба да изговарамо што је могуће чешће. Прво после молитвеног правила - десет или петнаест минута постепено повећавајући време. Њене речи треба изговарати без журбе.

Када смо сами - наглас. Када се налазимо у присуству других људи
ћутке, у свом срцу.

Браћо и сестре! Када идете у цркву, творите Исусову молитву. Када седите за трpezом, такође је понављајте у себи. Неки, чак, броје колико Исусових молитава треба да изговоре док не дођу од врата до капије у дворишту. Колико Исусових молитава треба да изговоре док седе за трpezом. Они, такорећи, Исусовом молитвом испуњавају и мере читав свој дан.

Када се Исусова молитва привије за наш ум она га чисти од прљавштине, лажи и лукавства. Она ум чини једноставним и светлим.

Дотакавши се нашег срца, молитва у њему стишава страсти као укротитељ дивље звери. Исусова молитва у нашим срцима буди љубав према Богу. Због тога неки од Светих Отаца Исусову молитву називају љубављу Божијом. Код апостола Петра је написано: Ви сте изабраиород, царско свештенство (1. Петр. 2, 9). Царско, зато што је нама обећано Царство Небеско и Божански благослов. Свештенство, зато што је молитва Хришћана свештенодејство. Кроз молитву Хришћана освећује се читав свет. Преподобни Јован Лествичник говори: "Буди епископ над срцем својим и у олтару срца приноси Богу мислене жртве - молитве."

Браћо и сестре! Који су услови за правилну молитву? Пре свега то је припрема за молитву. Ми морамо да одвојимо свој ум од свега пролазног и испразног, од свих свакодневних послова. Свети Јован Златоуст говори: "Као на крилима подигни се увис, изнад земље, и бићеш безбедан од свих непријатеља својих." Затим морамо да замислимо с Ким разговарамо, у Чијем присуству се налазимо, са Ким започињемо свој разговор - са Творцем неба и земље, са Заповедником Анђела; Он нас у том тренутку слуша. Затим морамо имати наду да ће Господ испунити наше молитве. Господ је свемоћан, Он све може. Господ је Љубав неизрецива. Због тога Он жели да нам дарује већа блага него што ми сами себи желимо добра. Молитва мора бити што

пажљивија. Ступајући у молитву ми као да ступамо у духовну битку; и тада у нама настаје читав облак помисли, опкољава наш ум ("као облаци мушица", по речима Светог Теофана Затворника). У нашем срцу се на молитви буде страсти.

Да, нико од нас нема чисту молитву. Чиста молитва је удео само Анђела. Али, ми треба да се трудимо да сваку реч молитве осмислимо, да се одазовемо на њу свим срцем.

Преподобни Серафим Саровски је говорио: "Кад стојиш у храму, затвори очи да ти ништа не би одвлачило пажњу, и тако се моли; али ако те демон буде бацао у дремеж гледај у свећу или кандило испред иконе и чини поклоне до појаса и до земље. Ако се за певницом чита нејасно или ако не можеш да разумеш оно шта се чита, твори Исусову молитву."

Браћо и сестре! Који су непријатељи молитве? То је пре свега гордост. Горд човек не може да се моли. Горд човек захтева дарове од Бога, као да их је заслужио. Гордељивац се труди да се одмах попне на високе духовне степенице, које нимало не одговарају његовом животу.

Гордељивац од молитве захтева чудо, чека га и зато се често вара у својим гордим надама. Има оних који причају како на молитви „чују“ некакве гласове, који „излазе из икона“, како својим очима „виде“ Спаситеља. Браћо и сестре! То је превара демонска и казна за гордост. У молитви човек треба да тражи само једно - опроштај својих грехова.

А горд човек, молећи се сматра да је већ свет.

Свети Игњатије (Брјанчанинов) приповеда о једном прелешћеном (духовно самообманутом) човеку који је још за живота сматрао да се његово тело претворило у свете мошти и одсекао је себи руку како би јој се други клањали као некој светињи. Свакоме с ким год да се сретне говорио је да је његова рука стављена у главни храм суседног манастира и да после сваке службе игуман и братија прилазе његовој нетрулежној

руци и целивају је. Кад му људи нису веровали или када су покушавали да га разувере или се просто смејали, он је падао у страشان гнев. Његово лице би се зацрвенело, из уста су излазили некакви нељудски звуци, као шиштање расрђеног гусана.

Друга препрека за молитву јесте униније и очајање. Очајање је губитак наде у Бога; а молитва без наде је јудина молитва.

Препрека за молитву јесте и злопамћење - црни огањ, који кипти у нашем срцу. Свети Јован Златоуст говори: "Ако желиш да те Бог услиши, прво се из дубине душе помоли за своје непријатеље, а затим тражи од Бога шта хоћеш!"

Молитву ометају наши неисповеђени грехови који стоје између нас и Бога као зид. Браћо и сестре, сви ми имамо главни грех, имамо омиљени грех, за који најмање желимо да се кајемо, од којег најмање желимо да се растанемо. И ево овај грех је налик на змију која пије крв наше душе и чини нас немоћнима.

Због тога пре молитве морамо да видимо за који грех је наша душа највише везана, да га одсечемо од себе, да одрубимо главу змије, и тада ће заједно са њим отићи из наше душе и многи други греси.

Непријатељи молитве су немар и расејаност. Ако расејаност и непажња у молитви долазе од сатанских искушења морамо у молитви да стојимо стрпљиво. Свети Василије Велики говори: "Ако желиш да се молиш пажљиво, али због незрелости своје воље не можеш, ти стој, трпи у молитви и Господ ће те наградити за твој труд."

Али, ако можемо да се молимо пажљиво, а молимо се са немаром, то нас не приближава, већ удаљава од Бога. У једном од псалама је речено да идоли имају очи, али не виде, имају уши али не чују (Пс. 113,12-14). Често на молитви стојимо као камени кипови који само изгледају као људи, али не чујући и не схватајући за шта се молимо.

Свети Василије Велики говори: "Кад стајеш на молитву, пре свега захвали Богу за добротинства која ти је даровао у животу. Затим принеси покајање за своје грехове. Тек после овога моли Бога за оно што желиш, а затим заврши своју молитву славословљем Богу."

Браћо и сестре! Неки питају: зашто, ако је Бог Добар и Свемогућ, Он тако дуго не испуњава наше молитве? Као прво, Господ не испуњава наше молитве онда када ми то молимо знајући да нам то није на корист. Затим, Господ не испуњава наше молитве ако се молимо онако како не треба - са немаром. Господ не испуњава наше молитве понекад да би нас задржао у молитви. Он зна наше самољубље. Када добијемо од Њега оно што смо тражили, ми ћемо отићи као губавци, који се, кад су добили исцељење, чак, нису ни осврнули на Христа Спаситеља (Лк. 17,12-19).

Дакле, Господ не жури како би нас привикао на молитву. Понекад Господ не даје оно за шта Га молимо зато што још није дошло време. А понекад то чини споро како би нам даровао Своја блага у још већој мери него што смо молили и како би нас наградио за наше стрпљење.

Браћо и сестре! Свети Василије Велики је завештао да Хришћани сваки дан мисле да је то последњи дан њиховог живота. Преподобни Јован Лествичник говори: "За молитву је потребно сећање на смрт." Он пише: "Неки кажу да је молитва изнад сећања на смрт. А ја чиним две ствари одједном, односно сматрам да је молитва у сећању на смрт - истинска молитва."

Још сам хтео да вам кажем да по учењу Светих Отаца у молитви наш ум треба да буде чист и без икаквих представа. За то време се не смеју замишљати никакве слике, на пример, раја и пакла и никакви ликови.

Треба се молити речима, а не представама. Ако се човек моли замишљајући нешто чулно он само развија и распаљује своју машту. А Свети Оци говоре: "Ђаво је вешт сликар."

Свети Игњатије (Брјанчанџнов) прича о томе како је једном код њега дошао светогорски монах. Светитељ је са радошћу примио монаха - путника, желећи да од њега сазна нешто о његовом молитвеном подвигу. Упита га и, на своје чуђење и ужас, чу да овај, када се моли, замишља пред очима Спаситеља и Мајку Божију.

Светитељ Игњатије одлучи да упозори прелешћеног: "Саветујем ти да за конак не узимаш собу на првом спрату". Зачуди се монах томе и упита: "Зашто, Владико?". Светитељ одговори: "Може одједном да ти се учини да су Анђели дошли по тебе и да желе да те однесу на Свету Гору, па ћеш пасти са спрата и разбићеш се."

Монах рече: "Да, заиста сам имао такве помисли да Господ може у трен ока да ме пренесе на Свету Гору!"

Тада га Игњатије (Брјанчанинов) упита: "Покушај да се молиш, а да ништа не замишљаш, само знајући и верујући да те Бог чује, и испричај ми шта ће се десити."

После неког времена овај човек дође код Светитеља у недоумици: "Раније сам имао тако ватрену молитву, а сада као да сам изгубио Бога!" говорио је.

У ствари, није он изгубио Бога, већ је изгубио своје снове, које је сликала његова машта, другим речима, ослободио се страшне прелести, Која је лако могла да га доведе до погибељи.

Дакле, браћо и сестре! Када се молите, ваш ум треба да буде једноставан, и ако могу тако да се изразим, прозрачан.

Не заборавите: молитва је пре свега плач због грехова. Да би молитва била истинска, без прелести, она мора бити испуњена осећањем покајања.

Један од Отаца је говорио: "Смирење је мислени Синај на којем се Господ јавља човеку!" Амин.

ПОСТ

"Не приличи Хришћанима да у Свету Четрдесетницу једу рибу. Ако ти попустим у томе следећи пут ћеш ме терати да једем месо, а затим ћеш ми понудити да се одрекнем Христа, мог Творца и Бога. Боље ми је да изаберем смрт." Тако је свети благоверни цар Карталински Луарсаб II одговорио шаху Абасу, као што се то види из "Мартиролога" Католикоса-Патријарха Антонија. Такав је био однос наших благочестивих предака према црквеним постовима...

У Православној Цркви постоје једнодневни и вишедневни постови. У једнодневне постове спадају среда и петак - сваке недеље, осим нарочитих случајева наведених у Уставу. За монахе се додаје пост у част Небеских Сила сваког понедељка. За постове су везани и дани празника: Воздвижење Часнога Крста - Крстовдан (14/27. септембар) и Усековање главе Јована Претече (29. август/11. септембар).

Од вишедневних постова треба навести пре свега Велики пост, који се састоји од два поста: Свете Четрдесетнице, која је установљена у знак сећања на четрдесетодневни пост Спаситеља у јудејској пустињи и Страсне седмице, која је посвећена догађајима последњих дана земаљског живота Исуса Христа, Његовог Распећа, Смрти и Погребења (Страсна седмица у преводу значи - недеља страдања.)

Понедељак и Уторак ове седмице су посвећени сећању на старозаветне праобразе и пророчанства о Крсној Жртви Христа Спаситеља; Среда - на издају коју је учинио ученик и апостол Христов продавши свог Учитеља за 30 сребрника; Четвртак - установљење Тајне Евхаристије (Причешћа); Петак - Распећа и смрти Христа; Субота - боравка Тела

Христовог у гробу (у пећини за погреб, где су се по јеврејском обичају сахрањивали мртви). Страсна седмица у себи садржи главне сотериолошке догме (учење о спасењу) и представља врхунац хришћанских постова слично као што је Васкрс најлепши венац свих празника.

Време Великог поста зависи од прелазног празника Васкрса и зато нема стални календарски датум, али његова дужина заједно са Страсном седмицом увек износи 49 дана.

Петровски пост (Светих апостола Петра и Павла) почиње недељу дана после празника Свете Педесетнице и траје до 29. јуна/12. јула. Овај пост је установљен у част проповедничког труда и мученичке смрти ученика Исуса Христа.

Госпојински пост - од 1/14. до 15/28. августа - је установљен у част Мајке Божије, Чији је земаљски живот био духовно мучеништво и састрадавање страдањима Њеног Сина.

Божићни пост - од 15/28. новембра до 25. децембра/7. јануара. То је припрема верника за празник Рождества Христовог - други Васкрс. У симболичком смислу он указује на стање света до доласка Спаситеља.

Посебне постове може да одреди црквена хијерархија у случају већих црквено-народних и друштвених несрећа (епидемија, рата итд.). У Цркви постоји благочестиви обичај да се пости сваки пут пре Тајне Причешћа.

У савременом друштву питања о значају и смислу поста изазивају много недоумица и несугласица. Учење и мистички живот Цркве, њен Устав, правила и обреди до дана данашњег за део наших савременика остају исто онако непознати и нејасни као историја Америке пре Колумба. Храмови са својом тајанственом, као хијероглифи симболиком, устремљени ка вечности, заустављени у метафизичком узлету, изгледају обавијени непробојном маглом као ледене планине

Гренланда. Тек последњих година друштво (тачније - један његов део) је почело да бива свесно да без решавања духовних проблема, без признавања примата моралних вредности, без верског просвећења није могуће решење било каквих других задатака и проблема културног, социјалног, националног, политичког, па чак ни економског карактера, за које се одједном испоставило да су везани у "гордијев чвор". Атеизам узмиче остављајући за собом, као на бојном пољу, рушевине, распад културних традиција, изопаченост друштвених односа, и можда оно најгоре - површни, бездушни рационализам који прети да претвори човека из личности у биомашину, у монструма, који је састављен од гвоздене конструкције.

У човека је исконски уткано религиозно осећање - осећање вечности као емоционална свест о његовој бесмртности. То је тајанствено сведочанство душе о реалијама духовног света који се налази ван граница чулног доживљаја - гноза (знање) људског срца, његових непознатих сила и могућности.

Човек који је васпитан у материјалистичкој традицији навикао је да сматра да врхунац знања представљају подаци из науке и технике, књижевности и уметности. Међутим, то је незнатни део знања у поређењу са огромним бројем информација које поседује човек као живи организам. Човек поседује изузетно сложен систем сећања и мишљења. Осим логичког разума, он се састоји од урођених инстинката, подсвести, која бележи и чува сву његову психичку делатност; надсвест је способност интуитивног познања и мистичких сазрцања. Религиозна интуиција и синтетичко мишљење представљају највиши облик познања - "круну" гнозе.

У људском организму се непрестано дешава размена информација без којих не би могла да постоји ниједна његова жива ћелија. Број тих информација обрађених у току једног дана је неупоредиво већи од садржаја књига у свим библиотекама света. Платон је познање називао "присећањем", одсјајем божанствене гнозе.

Емпиријски разум, пузећи по чињеницама, као змија по земљи, не може да схвати ове чињенице, јер он анализирајући разлаже предмет на ћелије, дробе и умртвљава. Убија живи феномен, али не може да га оживотвори. Религиозно мишљење је синтетичко. То је интуитивно проницање у духовне сфере. Вера је сусрет човека са Богом, а такође и сусрет човека са самим собом. Човек осећа своју душу као нарочиту, живу, невидљиву супстанцију, а не као функцију тела и комплекс биоструја; осећа себе као јединство духовног и телесног, а не као конгломерат молекула и атома. Човек открива свој дух као дијамант у медаљону који је увек носио на грудима не знајући шта се налази у њему; открива себе самог, као што морепловац открива обале невидљивог, тајанственог острва. Хришћанско мишљење је свест о циљу и смислу живота.

Циљ Хришћанства је превладавање своје људске ограничености кроз заједницу са личним Богом. У поређењу са Хришћанством атеистичко учење је - религија смрти, која са сарказмом и очајем Мефистофела говори о томе да ће се материјални свет, који је настао из неке тачке и који ће се раштркати по Вациони као капљице проливане живе на стаклу, без трага и без смисла нестати, поново се скупивши у ову тачку.

Вера је Богоопштење. Вера није само удео разума или осећања или воље, она, као и сам живот садржи у себи целог човека у његовом психофизичком јединству. А пост је једно од средстава која помажу да се поново успостави хармонија између духа и тела, између разума и осећања.

Хришћанској антропологији (учењу о човеку) су супротстављене две тенденције - материјалистичка и крајње спиритуалистичка. Материјалисти пост покушавају да објасне у зависности од околности или као плод религиозног фанатизма или као искуство народне медицине и хигијене. С друге стране, спиритуалисти негирају утицај тела на дух, рашчлањују људску личност на два начела и сматрају да је недостојно вере да се бави питањима хране.

Многи људи говоре: за општење са Богом је потребна љубав. А какав је значај поста? Зар није понижавајуће ставити своје срце у зависност од желуца? Најчешће тако говоре они који би желели да оправдају своју зависност од желуца, односно робовање желуцу и недостатак жеље да у било чему обуздају или ограниче себе. Високопарним фразама о привидној духовности они скривају бојазан да устану против свог тиранина - утробе.

Хришћанска љубав јесте осећање јединства људског рода, поштовање људске личности као појаве вечности, као бесмртног духа, одевеног у тело. То је способност човека да емоционално доживљава у себи радост и несрећу другог, односно излазак из своје ограничености и егоизма - тако заточеник бежи на светлост из мрачног и ужасног подземља.

Хришћанска љубав шири границе људске личности, чини живот дубљим и засићенијим унутрашњим садржајем. Љубав хришћанина је дарожљива, као сунчева светлост, она ништа не тражи заузврат и ништа не сматра својим. Она не постаје робиња других и не тражи себи робове, она воли Бога и човека као образ Божији, а на свет гледа као на слику коју је насликао Творац, где се виде трагови и сенке Божанствене лепоте. За хришћанску љубав је потребна непрестана борба против егоизма, као чудовишта са неколико глава; за борбу са егоизмом - борба са страстима, као са дивљим зверима; за борбу са страстима - потчињавање тела души, која се подигла на бунт као "мрачна ноћна робиња", како је тело називао Свети Григорије Богослов, - против своје бесмртне царице. Тада се у срцу победника открива духовна љубав као извор у стени.

Крајњи спиритуалисти негирају деловање физичких фактора на дух, иако то противречи свакодневном искуству. За њих је тело само љуска душе, нешто спољашње и привремено за човека.

Материјалисти, насупрот томе, подвлачећи овај утицај желе душу да представе као функцију тела - мозга.

Старохришћански апологета Атинагора је на питање свог опонента - паганина о томе како телесна болест може да се одражава на делатност бестелесне душе навео следећи пример. Душа је музичар, а тело је инструмент. Ако је инструмент оштећен музичар не може да извуче из њега хармоничне звуке. С друге стране ако је музичар болестан инструмент ћути. Али, то је само фигуративна слика. У ствари веза између тела и духа је неупоредиво већа. Тело и душа чине јединствену људску личност.

Захваљујући посту тело постаје танани инструмент који може да хвата сваки покрет музичара - душе. Сликвито говорећи, тело се из афричког бубња претвара у Страдиваријеву виолину. Пост помаже да се поново успостави хијерархија душевних снага, да се сложена психичка организација потчини највишим духовним циљевима. Пост помаже души да побеђује страсти, извлачи душу, као бисер из шкољке, из заробљеништва свега грубо чулног и порочног. Пост ослобађа човеков дух од заљубљене везаности за материјално, од сталне усмерености на земаљско.

Хијерархија психофизичке човекове природе личи на пирамиду, окренуту врхом надолу, где тело притиска душу, а плута гута дух. Пост покоравља тело души, а душу потчињава духу. Пост представља важан фактор очувања и поновног успостављања јединства душе и тела.

Свесно самоограничење служи као средство за постизање духовне слободе, о томе су учили још древни филозофи: "Човек мора да једе да би живео, а не да живи да би јео," говорио је Сократ. Пост повећава духовни потенцијал слободе: чини човека независнијим од спољашњег и помаже да се на минимум сведу његове најниже потребе. Притом се ослобађа енергија, могућност и време за живот духа.

Пост представља вољну радњу, а вера је умногоме ствар воље. Онај ко не може да ограничи себе у храни неће моћи да победи ни снажније и

истанчаније страсти. Распуштеност у храни води ка распуштености и у другим областима људског живота.

Христос је рекао: Царство Небеско на силу се узима, и само подвижници га задобијају (Мт. 11,12). Без сталног напора и подвига воље јеванђељске заповести ће остати само идеал, који сија на недостижној висини, као далеке звезде, а не реалан садржај човековог живота.

Хришћанска љубав је нарочита, жртвена љубав. Пост учи човека да прво жртвује мало, али "велико почиње од малог". Егоиста пак захтева жртве од пругих - за себе, при чему најчешће себе поистовећује са својим телом.

Древни Хришћани су спајали заповест поста са заповешћу о милосрђу. Њихов обичај је био да новац који су уштедели на храни стављају у посебну касицу и да га о празницима деле просјацима.

Дотакли смо се личносног аспекта поста, али постоји и други, ништа мање важан - црквени. Посредством поста човек се укључује у ритам богослужења у храму, постаје способан да реално преко свештених симбола и слика доживљава догађаје библијске историје. Црква је духовни живи организам, и као и сваки организам она не може да постоји ван одређених ритмова.

Постови претходе великим хришћанским празницима. Пост је један од услова покајања. Без покајања и очишћења човек не може да доживи радост празника. Тачније, он може да осети естетску насладу, елан, егзалтацију итд. Али, то су само сурогати духовности. Истинска, препорађајућа радост, као дејство благодати у срцу њему остаје недоступна.

Хришћанство од нас захтева непрекидно усавршавање. Јеванђеље човеку открива бездан његовог пада као експлозија светлости - мрачну провалију која се отвара под ногама, и истовремено Јеванђеље човеку

открива бесконачно, као небо Божанско милосрђе. Покајање је виђење пакла у својој души и љубави Божије, оваплоћене у Христу Спаситељу. Између два пола - туге и наде - он пролази путем духовног препорода.

Низ постова је посвећен болним догађајима из библијске историје: у среду је Христов ученик - Јуда издао Христа; у петак је претрпео Распеће и смрт. Вара се онај ко не пости у среду и петак и каже да воли Бога. Права љубав неће хранити своју утробу крај гроба вољеног. Они који посте у среду и петак добијају дар способности да дубље саосећају Христовом Страдању.

Свети кажу: "Пролиј крв своју и прими дух." Покори своје тело духу - ТО ће бити добро и за само тело, исто као што је за коња добро да се потчињава јахачу, јер ће иначе обојица полетети у провалију.

Чревоугодник мења дух за утробу и добија сало.

Пост је универзална појава која постоји код свих народа и у сва времена. Међутим, хришћански пост се не може поредити са постом будисте или манихејца. Хришћански пост се заснива на другим духовним принципима и идејама. За будисту нема принципијелне разлике између човека и инсекта. Зато је за њега употреба меса једење леша, које је блиско канибализму. У неким паганским религиозним школама је била забрањена употреба меса, јер је теорија реинкарнације (метемпсихозе) човека приморавала да се боји да се у гусану или јарцу можда налази душа његовог претка који је тамо доспео по закону карме (освете).

По учењу маздеизма, манихејаца и других религиозних дуалиста у стварању света је учествовала и демонска сила. Због тога су нека бића сматрана за плодове злог начела. У низу религија пост је био заснован на лажној представи о људском телу као о тамници душе и средишту сваког зла. Ово је рађало самомучење и фанатизам. Хришћанство сматра да такав пост доводи до још већег растројства и распада "човековг тријединства" - духа, душе и тела.

Савремено вегетеријанство које проповеда идеју састрадавања са живим бићима је засновано на материјалистичким представама које бришу границу између човека и животиње. Када би човек био доследни еволуциониста требало би да призна за жива бића све облике органског живота, укључујући и дрвеће и траву, односно да осуди себе на смрт од глади. Вегетеријанци уче да биљна храна сама по себи механички мења човеков карактер. Али, вегетеријанац је био, на пример, и Хитлер.

На ком принципу се бира храна за хришћански пост? За хришћанина нема чисте и нечисте хране. Овде је узето у обзир искуство деловања хране на људски организам и зато бића као што су рибе и морске животиње спадају у посну храну. Истовремено у мрсну храну осим меса спадају и јаја и млечни производи. Свака биљна храна се сматра посном.

Хришћански пост има неколико видова - у зависности од степена строгости.

У пост спада:

- потпуно уздржавање од хране (по Уставу Цркве такво строго уздржавање од хране се препоручује за прва два дана Свете Четрдесетнице, у Петак Страсне седмице, у први дан поста Светих Апостола);
- строги пост - на води, без уља, вина и рибе;
- обичан пост - употреба рибе, уља и свих врста биљне хране.

Осим тога препоручује се да се за време поста ограничи број узимања хране (на пример, до два пута дневно); смањи количина хране (приближно до две трећине од уобичајене норме). Храна треба да буде једноставна, без специјалитета. За време поста храну треба узимати

касније него у уобичајено време - после поднева, наравно, ако то дозвољавају околности живота и рада.

Треба имати у виду да у нарушавање хришћанског поста не спада само једење мрсног, већ такође и ужурбаност у јелу, празни разговори и шале за столом итд. Пост треба строго да одговара човековом здрављу и снази. Свети Василије Велики пише да је неправедно да се за човека снажног и слабог тела одреди иста мера поста: "једни имају тело слично гвожђу, а други - слами."

Пост је мање строг: за труднице, породиље, мајке које доје децу; за оне који путују и који су доспели у екстремне услове; за децу и старе особе уколико старост прате немоћ и слабост. Пост се укида у условима када је човеку физички немогуће да набави посну храну и прети му болест или смрт од глади.

Уколико човек има тешку болест желуца у дијету онога ко пости може бити укључена одређена врста мрсне хране, која је неопходна уколико човек болује од те болести, али је најбоље да се то прво размотри са духовником.

У новинама и другим средствима мас-медија против поста су често наступали медицинари - са застрашујућим изјавама. Они су, у духу Хофмана и Едгара Поа осликавали мрачну слику малокрвности, авитаминозе и дистрофије, који као авети одмазде очекују оне који имају више поверења у Црквени Устав него у Певзнерову "Хигијену исхране". Медицинари су пост најчешће бркали са такозваним "старим вегетеријанством", које је искључивало из исхране све намирнице животињског порекла. Они се нису много трудили да се снађу у елементарним питањима хришћанског поста. Многи од њих чак нису ни знали да је риба посна храна. Они су игнорисали чињенице које је забележила статистика: многи народи и племена који се углавном хране биљном храном одликују се издржљивошћу и дугим животом, прво место по дуговечности заузимају пчелари и монаси.

Притом, јавно одбацујући хришћански пост званична медицина га уводи у лекарску праксу под називом "дана за олакшавање" и вегетеријанских дана. Вегетеријански дани су у санаторијумима и армији били понедељак и четвртак. Избацивано је све што је могло да подсећа на Хришћанство. Очигледно је да идеолози атеизма нису знали да су понедељак и четвртак дани поста старих фарисеја.

У већини протестантских конфесија нема календарских постова. Питање поста се решава индивидуално.

У савременом римокатолицизму пост је сведен на минимум; јаја и млеко се сматрају посном храном. Дозвољава се узимање хране на сат-два пре причешћа.

Код монофизита и несторијеваца - јеретика - пост се одликује дужином и строгошћу. Можда се овде очитује општа источно-религиозна традиција.

Најважнији пост у старозаветној Цркви је био дан "Очишћења" (у септембру). Осим тога, постојали су традиционални постови у знак сећања на рушење Јерусалима и спаљивање храма. Као својеврсна врста поста служиле су забране за одређену врсту хране, које су имале васпитно-педагошки карактер. Нечисте животиње су биле оличење грехова и порока које је требало избегавати (зец - кукавичлук, камила - злопамћење, медвед - јарост итд.) Ове забране, прихваћене у јудаизму су делимично прешле у ислам, где се нечисте животиње доживљавају као носиоци физичке нечистоте.

У Грузији је народ строго поштовао постове, што је забележено у хагиографској литератури. Ефимије Мтацминдели (Светогорац) је саставио драгоцену упутство о постовима. А у "Опису Колхиде" доминиканског монаха А. Ламбертија се саопштава и то да "мингрелци поштују грчке обичаје (односно Православље - прим. аут.) - Велики пост поштују веома строго, чак ни рибу не једу! И уопште, једу само једном дневно на заласку сунца. Они тако чврсто поштују обред поста

да ма како болесни или стари или ослабљени били нипошто у то време неће јести месо. Неки петком уопште ништа не једу: последње недеље не пију вино, а последња три дана не узимају никакву храну."

По учењу Цркве, телесни пост мора бити сједињен са духовним постом: уздржавањем од позоришта, од празних, а тим уре од нескромних разговора, од свега што буди чулност и расејава ум. Пост мора бити праћен осамљеношћу и ћутањем, размишљањем о свом животу и судом над самим собом. Пост по хришћанској традицији почиње од узајамног опраштања увреда. Пост са злбом у срцу личи на шкорпиона који може да остане без хране најдуже од свих бића на земљи, али притом производи смртоносни отров. Пост мора бити праћен милошћу и помоћи сиромашнима.

Вера је непосредно сведочанство душе о постојању Бога и духовног света. Сликвито говорећи, срце верника личи на нарочити локатор који прима информације које иду из духовних сфера. Пост помаже истанчанијем и осетљивијем доживљају ових информација, ових таласа духовне светлости. Пост мора бити сједињен са молитвом. Молитва је усмереност душе ка Богу, мистичка беседа створења са својим Творцем. Пост и молитва су два крила која душу уздижу ка небу.

АКО се хришћански живот упореди са храмом у изградњи онда ће његов камен-темељац бити борба са страстима и пост, а врх, венац - духовна љубав, која одражава у себи светлост Божанствене љубави, као што злато на црквеним куполама одражава зраке излазећег сунца.

Пост и филмови па телевизији

Многи Хришћани сматрају да је пост установљен како би се тело потчинио души. Светитељ Григорија Богослов је тело назвао "ноћном

и страсном слушкињом". Душа је царица, а тело је њена робиња која треба да учествује у слави своје царице. Међутим, ова "робиња" је самовољна, непослушна, склона побунама и због тога је тако често силом треба приморавати да се повинује.

Међутим, то је само једна страна поста. Постоји друга, још важнија, коју су Свети Оци називали "духовним постом".

Човек се састоји од душе и тела, али се у самој души могу разликовати две силе које се не сливају: прва је усмереност ка вечности, ка ономе што је изнад текуће бујице земаљског бића, - то је способност душе за богоопштење, коју су Свети Оци називали духом; друга сила је усмереност ка земљи, укупност сазнајних сила: разума, уобразиље, сећања, као и чулне тежње, емотивни доживљаји, и на крају, генетски уграђени инстинкти, без којих човек не би могао да постоји ниједан дан.

Главно у човеку је дух; у духу - образ и подобије Божије; дух одваја човека као дубоком провалијом од свих осталих становника на земљи.

У дух је уграђена сврсисходна идеја човека - вечно богоопштење. Колико човек живи духовно толико он живи достојно свог задатка; то је једина могућност да човек стекне мир и радост у земаљском животу, у овом мору страдања. Код неких Хришћана овакав триметријски поглед на човекову природу (дух, душа, тело) изазива представу о души као о нечем ниском и недостојном у поређењу са духом. То није тако. Без душевних способности човеков земаљски живот био би немогућ, те би било немогуће и његово формирање као моралне личности за вечни живот.

У самој човековој природи нема ничег прљавог и ниског; прљаво је изопачивање воље, нарушавање хијерархије и правилне сапотчињености човекових сила и способности; оно ниско и недостојно су страсти и грех. У нашем постојећем а тачније палом стању, тело се показује као непокорно души, а душа непокорна духу.

Због тога пост није само укроћивање тела, већ пре свега укроћивање душевних страсти, како би дух могао да се пробуди и да делује.

Телесни пост подразумева: f

- 1) ограничавање у храни;
- 2) коришћење нарочите врсте хране;
- 3) ретко узимање хране.

Душевни пост такође треба да садржи:

- 1) ограничавање спољашњих утисака - душевне хране, информација које је човек навикао да добија свакодневно у огромним количинама, налик на "гозбе Гаргантје";
- 2) контролу информација односно квалитета хране коју душа добија, искључивање онога што раздражује страсти;
- 3) ретко узимање хране, односно периоде осамљивања, ћутања, тиховања, остајања насамо са собом, који дају човеку могућност да позна своје грехове и да оствари главни циљ поста - покајање.

Са постом су неспојиве све врсте разонода и забаве, неконтролисано читање, дуги разговори, шаљив тон, посећивање места и кућа где влада световни, нецрквени дух - све оно што човека расејава, одваја ум од молитве, а срце од покајања.

Наше страсти су тесно повезане са чулним сликама. Страст се појављује у свести у облику греховне слике; и обрнуто, греховна слика примљена са стране буди страст у нашем срцу (Преподобна Синклитикија је несуздржане очи назвала прозорима смрти). У наше време телевизор представља сцену на којој се непрестано приказују људске страсти у свој својој разноврсности, ефектности и истанчаности. Он личи на извор сталне радијације који зрачи смртоносни стронцијум на људску психу.

Телевизор држи човека у страсној напетости као да се у простору његовог екрана налази концентрација свих чулних емоција, страсти, похоти, суровости и злочина. Оно са чим је човек у прошлим вековима могао - и то случајно - да дође у додир неколико пута у животу (рецимо слика убиства) сада се види сваког дана. У широким таласима се са екрана излива мутна бујица на седокосе старце, девојке и малу децу. Изгледа да је телевизија земаљску куглу ухватила као лопту у своју мрежу. Она је дотакла врхове планина, продрла је у тундру и тајгу, ушла је као господар у готово сваку кућу.

Телевизија подстиче најниже човекове страсти; чак су у наизглед моралне филмове убачене сексуалне сцене можда због бојазни да ће гледалац заспати од претеране морализације, а понекад ове сцене представљају главни садржај читаве емисије. Човек се, укључујући телевизор, добровољно укључује у поље душевне прљавштине.

Каже се да демони сами не могу да чине блуд, али се налазе око места где се чини мрски грех, мислено се наслађујући њиме, по речима древних писаца: "Удишући смрад блуда и крви".

Попут њих, гледаоци телевизијских и видео-филмова се хране порнографијом, истовремено сматрајући себе, без икакве гриже савести, пристојним људима - они би се увредили и негодовали да их неко назове духовним развратницима и блудницима.

Неки кажу да потпуно бестрасно гледају еротске филмове. То је самообмана: кад би били бестрасни они не би губили време на сличне ствари; управо их душа која је заробљена страстима чини прикованим за телевизор и они одлазе незадовољени ако случајно не добију "допинг" на који су навикли.

У стара времена Црква је на дуго година забрањивала блудницима да се причесте, јер овај грех натапа смрдљивим отровом све поре душе и тела и потребно је дуго времена да се човек очисти и отрезни, да поново стане на ноге као после тешке болести.

Блудник је духовно мртав док не принесе искрено покајање и не испуни епитимију. После еротских емисија на телевизији човек долази у цркву као што мртваца доносе на опело; стоји у храму, али га нема. Тамо је његово тело као ковчег, а душа је gluva и слепа, као леш; она не осећа благодат, не може искрено да се моли. Покајање подразумева вољну жељу и решеност да се грех више не чини, а овде човек обично по повратку кући из цркве (понекад чак и после причешћа) сате проводи испред телевизора.

Он не само да је духовно опустошен, у њему постепено одумире сама способност да се искрено каје, односно могућност да врати изгубљену благодат.

Друга "инјекција зла" коју човек добија од телевизије јесте бескрајни низ убистава и насиља на која се постепено навикава као на нешто природно.

У старом Риму су гладијаторска борба у циркусу, борба људи са дивљим животињама и друге сличне "разоноде" привлачиле десетине хиљада гледалаца. Девиза римске гомиле је била: "хлеба и игара", као да се у тим речима састојао читав њихов живот. А најзанимљивији приказ за гомилу је била крв која се проливала и предсмртна агонија.

Телевизија од људи прави садисте који мирно и са тајном насладом гледају сцене убистава и насиља. Кад би у њима било људске љубави и самилости, они би са ужасом окренули главу од овог кошмара. Телевизија је злочине и суровост учинио свакодневицом. Нека неко проба да каже да му је одвратно и страшно да гледа сцене насиља и убистава, сматраће га хистеричним и неуротичним болесником. Ако човек каже да сматра да је испод хришћанског достојанства да се гледају сексуални филмови, отворено ће му рећи да је "лицемер" који има преживеле старомодне погледе.

Душа има три способности: ум, осећања и вољу. Услед нераздвојног дружења са телевизијом човекова воља постаје немоћна као код оних

који често иду на хипнотичке сеансе; осећања се отупљују и захтевају нове снажне осећаје и "допинге", а ум постаје заробљеник филмова који се смењују, и који га приморавају да живи у неком фантастичном свету, у фантазмагорији која се стално наставља.

Ум има две силе: силу уобразиље и словесно мишљење. Претерано обилне, неконтролисани информације развијају нижу механичку меморију, али гуше стваралачку снагу и енергију. Човек који непрекидно добија храну у изобиљу постаје аморфна гомила сала којој је тешко да се креће и да дише, која једва вуче ноге под сопственом тежином. Превише неконтролисаних информација подсећа на хронично преједање приликом којег се мишићи претварају у сало. Ум постаје тром и пасиван потрошач туђих мишљења и идеја. Сlike које је човек видео на телевизијском екрану врте се у његовој подсвести, испливавају у сећању, трепере у сновима као авети. Мишљење постаје површно, језик брбљив. Заштитне силе психе слабе, пошто нису у стању да изађу на крај са лавином утисака.

Где је место за тиховање, за срдачну молитву? Човек не види себе, он као да не живи у кући већ позоришту са представама које непрекидно трају.

Свети Оци говоре о томе да постоје три облика делатности ума: то је сазрцање, које се рађа у тиховању молитвеном, расуђивање и уобразиља, при чему је уобразиља најнижи облик размишљања, који је сједињен са чулним страстима и маштом. Свети Оци су заповедали да човек пребива у молитви, да даје, када је то потребно у практичном животу, место разумском размишљању (притом треба знати његову меру и границе) и да се бори са маштом као са својим противником. А телевизор поспешује супротно: развијање маште, гашење стваралачке силе ума и губитак молитве. Човек који време поста проводи поред телевизора личи на изелицу и пијаницу који гута све без питања, чак не жваћући залогаје, и притом сматра да поштује пост по свим прописима Цркве.

СВЕШТЕНСТВО

Један од највећих проблема за православне Хришћане, нарочито за људе који су недавно пришли Цркви представља њихов духовни и емоционални доживљај свештенослужитеља као живих представника Цркве. Ово питање често постаје предмет шпекулације секташа, а такође отвара широк простор да се Црква окриви и дискредитује на основу рђавих поступака свештенослужитеља. Треба разјаснити какво место и значај има личност свештеника у његовој црквеној делатности и каква зависност постоји између благодати која делује у црквеним тајнама и обредима и моралног нивоа свештеника, који их обавља.

Грех је универзална појава, то је болест која је задесила читав род људски; овде нема изузетака, постоји само разлика у степену греха и односу између добра и зла у души сваког човека. Макарије Велики пише: "Чак и у душама Светих остају неке тамне мрље, због тога је и за Свете спасење дар Божанског милосрђа." Хришћанство не зна за механичко освећење: човек који добија чин свештеника као личност остаје са истим оним потенцицијалом добра и зла, и он, исто као и свако из редова његове пастве треба да се бори са собом, да искорењује, као да с крвљу чупа из свог срца страсти и пороке; њему није олакшан пут духовног усавршавања, напротив, он постаје одговоран за благодат, власт и право које је добио у тајни хиротоније, односно он се подвргава строжијем Божанском и људском суду.

Постоје две врсте јерархије: једна је црквена јерархија где се благодат даје као право и власт да се врше Свете Тајне и обреди. Ова благодат не припада човеку, већ чину, она му се даје као у зајам, како би он испунио своју мисију. Са смрћу ова благодат не даје души никакве

привилегије и преимућства, она је напушта - као што војник одлаже своје оружје враћајући се кући. Али, у служењу свештеника делује управо она, због тога су само свештенство и јерархијско устројство у Цркви средство за освештање и спасење њега самог и других људи. Црквена јерархија су „својеврсни“ канали кроз које се благодат Божија излива на свет.

Постоји још и духовна јерархија: то је степен благодати која зависи од човековог личног подвига. Ова благодат припада човековој личности; ако је он не изгуби кроз грех, она се после смрти не одузима од душе, већ се напротив сједињује са њом заувек, нераздељиво и нераздвојно. Ово је благодат мученика, преподобних и праведника.

Благодат свештенику није дата ради самог свештеника, већ ради народа, али у сразмери са личним подвигом свештеника њена дејства постају очигледнија и потпунија, као поток воде из извора који домаћин непрестано чисти од камења и песка. Благодат свештенства сједињена са човековом личношћу његово служење чини изузетним по снази дејства на душу. Такви свештеници су својевремено били: Гаврило, архиепископ Кутаиски, архимандрит Алексеј Шушанија, Свети праведни Јован Кронштатски и Преподобни Оптински Старци. Они су увек били окружени народом који је очигледно осећао светлост и топлину благодати који су из њих исходили.

Узмимо и пример свештеника који по свом моралном нивоу није изнад пастве, већ је понекад и испод ње. Шта се дешава за време служења таквог свештеника или епископа? Благодат делује кроз њега, али упркос њему. Она просвећује народ, али сажижје душу недостојног. Светитељ Григорије Богослов, један од великих Васељенских учитеља наводи овакво поређење: вода која извире из стене тече као поток према долини, али камен који она кваси остаје камен, а у долини где теку потоци и реке цветају жбуње и трава, жудно се напајајући овом водом. Тако душа свештеника који има непокајане грехове остаје

јалова и мртва као камен, али људи који присуствују у храму на богослужењу пију устима своје душе живу воду - благодат Божију. На другом месту, поредећи Свету Тајну коју врши достојан и недостојан јереј, Свети Григорије говори да је отисак златног и оловног печата исти. Због тога стојимо пред антиномијом: за време свештенодејства недостојног свештеника благодат се не смањује, а за време служења достојног она се повећава.

Црква се у свом земаљском постојању назива војујућом. Ова Црква се бори са невидљивим царством зла, она се супротставља притиску црног поља космичког зла, сатканог од људских грехова и палих духова. Мрачне сатанске енергије уносе са собом хаос у живот рода људског и усељују у људске душе безумну жудњу за грехом, а у видљивој природи испољавају се као катастрофе и катаклизме. Када овај мрачни сатански покров прекрије облацима сву земљу, она ће почети да се грчи у предсмртној агонији. Једина сила која се реално супротставља царству пакла јесте Црква, и због тога је Црква тако омрзнута и прогањана. Свети Климент, епископ Римски, Цркву и њену јерархију пореди са војском. У суровој невидљивој борби од које зависи судбина читавог рода људског свештеници, макар и грешни и недостојни, налазе се у првој борбеној линији, а ми нећемо осуђивати војнике који стоје у првој линији, у првом реду, чак и ако су слаби и лоше обучени. Нека многи од њих буду грешни и порочни, али ми ћемо им опростити ради битке у коју су бачени, ради оног ризика којем се подвргавају.

Звање свештеника је одговорно и опасно, због тога Свети Јован Златоуст пише: "Видим мало свештеника који се спасавају." Смрт као одвајање од вечног живота Царства Божијег страшнија је од физичке смрти. Ако упоредимо грехове свештеника као човека са одговором који ће он као свештеник дати пред Богом, пре ћемо га пожалити него осудити.

Сви смо ми у животу, у неким тренуцима, пролазили кроз тешка искушења која човекову вољу чине слабом и вуку човека ка греху. Ову

силу греха који опхрвава човека попут хип-нозе свако од нас је бар некад у животу осетио као присуство неког страшног невидљивог бића које нашу вољу потчињава својој власти. Свештенослужитељи осећају нарочито јака искушења, на борбу са њима демон шаље најискусније и највештије у злу пале анђеле и због тога су неки људи после примања свештенства падали у искушења о којима раније нису имали чак ни представу. Ми видимо њихове грехове, јер су свештеници свима пред очима, али не видимо демоне који се боре са њима.

Неки говоре: "Ја верујем у Христа и Његову прву заједницу, али у Цркву, у свештенике не верујем". Али, прва заједница - Христови Апостоли, управо су били прва хришћанска Црква, од које иде прејемство (наследност) рукополагања као светлост свеће запаљене од друге свеће. Грех је био присутан и међу Христовим ученицима: од дванаесторице Апостола, Јуда је био издајник и богоиздајник, али да ли се због тога могу негирати остали Апостоли? Међу седамдесеторицом Апостола је био Никола Антиохијац, гностик и јеретик, за којег је Дух Свети рекао: Мрзиш иа дјела Николинаца, на која и Ја мрзим (Откр. 2, 6). Значи, грех је увек био присутан, али је сама Црква света. Црква је пре свега невидљива сила, благодат Божија која освећује и спасава оне који се покуравају овој благодати. Апостоли су испуњавали Христову мисију на земљи. Мисију Апостола настављају свештеници. Ова мисија се, као прво, састоји од служења у храму, као друго у проповеди Јеванђеља, као треће, у духовном руковођењу верујућих: свештеник је отац и духовни учитељ својих парохијана.

Делатност свештеника је потчињена чврстим канонима, правилима Цркве. Христос је поручио Својим ученицима да никога осим Бога не називају оцем и учитељем, јер су фарисеји уместо учења Завета потурали рабинистичка предања, људске измишљотине које су у очима народа извитопериле представу о очекиваном Месији.

Свештеник је духовни учитељ, јер учи јеванђељској речи руководећи се тумачењима Светих Отаца, а не својим личним представама и измишљањима. Онај ко је пао у јерес престаје да буде учитељ.

Свештеник се назива и оцем, јер учествује у духовном рађању Хришћанина: од Свете Тајне крштења до обреда погребена.

Свештеник се назива духовним наставником, јер он упућује своје парохијане на испуњење Јеванђељских заповести руководећи се светоотачком литературом. Уколико учи било чему што противречи Цркви он губи право на име духовног наставника, његове речи се претварају у јалов цвет.

Ова три облика служења ("оца", "учитеља" и "наставника") се међусобно разликују: у свом литургијском служењу свештеник је образ и символ Христа-Спаситеља, због тога што кроз свештеника Сам Христос присуствује у богослужењу. У неким случајевима свештеник симболише различите личности свештене историје: Св. Јована Претечу, Апостоле и тако даље. Проповед свештенослужитеља не зависи само од дејства благодати, већ и од личних способности, изучавања Светог Писма и логике. Благодат помаже развој његових природних снага, а осим тога делује на срца људи који га слушају. Због тога проповед свештеника има већу снагу и утицај од проповеди мирјанина ако су остали услови једнаки.

Основу хришћанске духовности и морала представљају заповести Старог и Новог Завета. Заповести су непроменљиве наредбе Божије, упућене човековој души, и карике савеза између људске душе и Бога. Свештеник је духовни наставник, пошто су његови савети у предању Јеванђељског учења, али као учитељ духовног живота, он сам треба да зна пут којим води друге. Ако овај услов недостаје (тј. ако свештеник то није у стању) Хришћанима духовни наставник могу бити књиге Светих Отаца. Први облик служења је безуслован, други је неопходан, али није увек успешан (проповед), трећи је пожељан, али често остаје

неостварен. Први облик служења је у потпуности дат сваком свештенику, други зависи од способности свештеника, трећи зависи од подвига самог свештеника.

Између свештеникове душе и благодати свештенства се одвија непрестани узајамни утицај. Он је налик на разбукталу ватру која брзо загрева дом душе, али ако се са њом неопрезно поступа, она је спаљује као пожар. Благодат свештенства помаже свештенику у његовом личном духовном подвигу, али га истовремено, ако он води немаран и грехован живот, одваја од Бога више него обичног верника. По откривењу Макарија Александријског, у самом срцу пакла се не налазе разбојници и убице, идолопоклоници и магови, већ свештеници који су водили греховни живот, који се нису кајали, а служили су Свету Литургију. Како мирјанин треба да се понаша према грешном свештенику, односно онда када понашање свештеника премашује уобичајени ниво греха који срећемо у човеку? Исто као што син треба да се понаша према недостојном оцу: да поштује оца ради заповести Божије, али да му истовремено не подражава.

Шта означавају спољашњи знаци поштовања свештеника, на пример, целивање руке када он благосиља? То да је свештеник икона Христова и да кроз њега Христос благосиља, односно ови знаци се не односе на човека, већ на Бога као част, као што се част која се указује амбасадору не односи на њега лично, већ на државу коју он представља. Због тога верујући човек може да ограничи општење са недостојним свештеником како би избегао саблазан, али мора да му указује одговарајуће поштовање у име Христа, Чију је благодат овај добио на рукоположењу.

МОНАШТВО

Секташи рационалистичке оријентације негирају институцију православног монаштва. Не схватајући суштину монаштва они га замишљају као агностички презир према људском телу, као изопачавање Богом установљених односа између мушкарца и жене, као негирање породице и друштва, пуно мржње према људима. Неки критичари монаштва виде у њему духовну гордост, егоцентризам и себичност, односно одсуство љубави према човеку, своме ближњем, други у њему виде бесмислено самомучење налик на самобичевање жречева Озириса, трећи - облик душевног растројства, четврти - атавистички зов човека у шуме и пећине из којих су изашли његови преци, пети - резултат стечене или наследне патологије и тако даље. Због чега управо монаштво код атеиста и секташа изазива нарочиту раздражљивост и постаје омиљена мета напада, подсмеха и ироније.

Нарочиту инвентивност у подсмевању монаштву показала је чулна и развратна Ренесанса. Реформација у Немачкој, такозвана велика револуција у Француској и Октобарска револуција у Русији су започеле управо погромима над монаштвом и рушењем манастира. Значи, монаштво је својим постојањем ометало развој и оваплоћење планова демонских енергија и сила у историјској форми. АКО је тачна пословица: "реци ми ко је твој пријатељ и ја ћу ти рећи ко си ти", делимично је тачна и друга - "реци ми ко је твој непријатељ, па ћу ти рећи ко си". На жалост, код одређеног дела интелигенције је такође створен негативан однос према монаштву - делимично под утицајем световне књижевности која није дала ниједан истинит лик монаха; јер, по речима апостола Павла, душевни човек не може да схвати духовног (в. 1 Кор. 2,14), делимично под утицајем модернистичке философије Розанова, Мерешковског и различитих софиолога и "богостројитеља", који су покушавали да створе култ "свете плоти", и за које су свете све телесне жеље. Књижевно-философска декаденција с почетка XX века је довршила изолацију Цркве од друштва. Савременој интелигенцији

(барем највећем њеном делу) живот монаха је постао туђ, непознат и непојмив...

Што се тиче горе наведених оптужби против монаштва истаћи ћемо следеће:

1) Монаштво је хришћански максимализам, љубав према Богу коју човек не жели да дели између Бога и света. Црква негира подвижништво које је засновано на гностичком дуализму, на супротстављању духа и тела као два начела - Божанског и демонског, доброг и злог. О томе постоји посебна одлука Гангрског сабора. Ако би монах из секте гностика прелазио у Православље, древна Црква га је ослобађала монашких завета примљених услед неправилних антрополошких представа и давала му право да начини избор даљег живота: да понови монашки постриг у Православној Цркви или да остане мирјанин са слободним правом да створи породицу.

2) Хришћанско подвижништво нема за циљ уништавање тела, већ његово потчињавање духу. Свети Јован Касијан, Василије Велики и други упозоравали су монахе на претерани аскетизам који не само што може да нашкоди здрављу већ и да развије у неискусном подвижнику осећање гордости. Свети Василије Велики каже: "Ми се не боримо против тела, него против страсти." Самомучења у облику бичевања, наношења себи рана и томе сличног, Православна Црква забрањује. Аскетизам има за циљ уздржавање од сувишних ствари. Дивни подвизи Светих Отаца су се дешавали уз помоћ благодати Божије и због тога су превазилазили уобичајене људске снаге. Црква их је сматрала чудом, а не обрасцем за копирање. Ипак, треба имати на уму да сувишак и распусан живот организму шкоде много више од уздржавања.

3) Психичка растројства се обично испољавају у виду афеката, депресија, халуцинација и егзалтација - онога што је највише страно православном монаштву које учи о расуђивању, трезвености, очишћењу свести од сувише снажно упечаћених представа и маштарија, о стању унутрашњег мира и спокоја. Дела Отаца - подвижника поседују јасност мисли, складну композицију, трезвеноумно расуђивање - оно чега нема у делима душевних болесника. У свом животу подвижници нису испољавали егоизам, већ љубав, која је долазила до самопожртвовања, поштовање према људима, трпљење и опраштање увреда, док је за душевног болесника увек карактеристичан егоцентризам.

4) Основни облик монаштва није отшелништво, већ општежиће у манастиру или скиту. Отшелнички живот је каснији ступањ; он је потребан неким нарочитим подвижницима за дубоку молитвену усредсређеност. Говорити о пећинском атавизму монаха исто је тако чудно као говорити о било ком људском друштву или савезу као о вучијем чопору.

5) Знамо истакнуте друштвено-политичке посленике, војсковође и научнике који су испуњавали своје обавезе и обављали службу у току многих година, не показујући било какве психичке поремећаје, а затим примали монаштво ради дубљег осмишљавања живота.

Међутим, не негирају монаштво само људи који се налазе ван ограде Цркве. Међу самим Хришћанима који себе називају православнима појављују се критичари монаштва који га сматрају нечим случајним и неком врстом аномалије у Цркви. Они обично оптужују монаштво за следеће:

- а) човек који прима постриг свесно осиромашује свој живот;
- б) он лишава себе легалних и благословених радости земаљског живота;
- в) он престаје да буде користан члан друштва.

Да ли монах осиромашава на интелектуалном плану? Свето Писмо и светоотачка дела су најдубље философске истине које није открио људски ум, већ Божански Логос. Хришћанску литургику су сами рационалисти назвали "богословљем које поје". Монахова мисао се стално налази у овом кругу највиших истина. Главно није спољашњи обим знања, него њихова висина, не хоризонтална него вертикална димензија. Зар је гомила сирове руде драгоценија од грумена злата? Оно до чега није могла да допре световна философска мисао дато је у Откривењу. Многе ствари које свет сматра интелектуалном вредношћу испоставља се да су интелектуалне лажи, која не воде ка истини, већ одводе од ње. Главно за човека није механичко меморисање које фиксира надируће информације, већ стваралачко сећање које на основу дубоких онтолошких знања може да реши сложене задатке у свим областима живота и делатности.

Хришћанско учење, богословска знања, јеванђељски морал, антрополошка запажања подвижника прошла су кроз хиљадугодишњу проверу, кроз филтер испитивања, кроз искуство многих генерација, зато су они објективно поузданији и постојанији од свих модерних философских и психолошких система. Да ли монах себе емотивно осиромашује? Емотивно богатство је чистота и дубина осећања. Аскетизам је очишћење људског срца. Савремена уметност и средства масовног информисања се могу упоредити са бујицом пуном прљавштине и блата, који као лавина потапа острва претходне културе, погружава човекову машту у мочвару блуда (тзв. „секса“) и крви. Да ли непријатељи монаштва жале због осиромашења таквих емоција?

Емоционално богатство је умеће саосећања, то је буђење духа. Управо оно је карактеристично за монаштво.

Преподобни Агатон је говорио: "Желео бих да узмем тело губавца и да му заузврат дам своје тело." Страст и чулност напротив чине човека егоистичним и суровим.

Кажу нам да монаштво човека лишава радости уметности и књижевности. Да ли је то тачно? А црквено неимарство? А литургијске песме и поезија Псалтира? Зар то нису ремек-дела уметности чак и са формалне стране? То није уметност ради уметности, већ уметност као оваплоћење идеје; уметност која у себи садржи најдубљи смисао. Она је изнад световне уметности већ по томе што остварује везу са оностраним светом, са вечним Царством Божијим, са вечном лепотом. Што се тиче хришћанске књижевности, узмимо макар Библију. Овде се садржи историја, поезија, философија, етика и оно што је неупоредиво веће - Божанско откривење.

Поклоници световне књижевности обично говоре да им књижевност помаже да боље схвате човека и упознају живот. Међутим, у светоотачким делима је човекова душа откривена до таквих дубина у које није продирао скалпел талента световног писца или песника. Који световни писац може да се упореди са Св. Јованом Златоустим, чак, и по спољашњој лепоти и експресивности израза? Један од научника-византолога пише да Демостен у току седам векова до Јована Златоуста није имао наследника једнаке обдарености. Дела Златоустова су читава енциклопедија богословских и пастирских знања, психолошких запажања, историјско-поучних садржаја. Узмимо другог оца - Св. Григорија Богослова чији се стил одликује виртуозним умећем и филигранском обрадом сваке реченице. Он се може назвати песником-философом. Још један духовни писац - Преп. Јефрем Сиријски стоји на истом ступњу са најбољим световним песницима. У средњовековним манастирима су била преписивана и сачувана многа историјска и научна дела. Духовна литература има све што има и световна осим

страствености и прљавштине. Зар модерни крими-романи и еротска литература, који су се као мутни таласи излили на савремено тржиште књига, могу емоционално да обогате човека? Ако је уметност - врста познања кроз саосећање, савремена књижевност даје познање греха кроз додир са њим и оставља на човековој души прљаве мрље. По речима пословице кашика катрана квари буре меда, а нама се озбиљно нуди да у бурету катрана тражимо несталу кашику меда.

Критичари монаштва тврде да оно човека лишава животне радости. Зар у свету постоји дубља и чистија радост од духовне? Световна радост је прожета чулношћу и страственошћу, смењује се умором, опустошеношћу, често жалостима и разочарањем. Кажу нам да не постоји само страсна и опијајућа радост, већ и другачија, светла радост, на пример, радост у додиру са природом. Али, манастири су се најчеће градили на најлепшим местима, где је сама природа учила човека да размишља о вечности. Пренесите се мислима на места где су изграђени древни грузијски манастири. Њихови градитељи не само што су били естетски обдарени, већ су имали и осећај за највишу лепоту и хармонију. Напротив, противници монаштва, деца савременог урбаног живота, ретко када уопште имају прилике да виде природу, а о њеној лепоти расуђују из свог асфалтнобетонског заробљеништва.

Наши противници говоре о радости породичног живота, али су дотакли, а да сами тога нису свесни, болну тачку савременог друштва. Званично се више од половине породица распада у првим годинама након њиховог стварања - и нема гаранције да је у другим породицама све у неком великом реду. Раскид и несугласице у породици остављају трауме и разочарења, понекад за читав живот. А друга тешко решива питања породичног живота? На пример убиство деце (абортус) који породицу чини савезом убица који корача ка свом илузорном благостању преко дечијих лешева. Какву радост могу да имају људи замрљани људском крвљу? Говоре нам да има успешних породица. На жалост, таквих породица нема све више, већ све мање и мање. Супружници који су психолошки неспремни за брак не претварају свој

дом у оазу већ у поље борбе за власт и место за свођење рачуна због
узајамних увреда. Такви супружници често себи у односу на своју децу
дозвољавају оно што не би дозволили према туђој и чак према својим
непријатељима (такође и деца према својим родитељима).

Хришћанство се према браку односи са поштовањем, али на породицу
гледа као на тешко, одговорно дело, које од супружника захтева много
самоодрицања, стрпљења и тактичности, а не као на извор сталних
наслада.

Кажу нам да постоји још једна врста радости које се монаси лишавају -
то је радост стваралаштва. Али, као прво, сама молитва је највише
стваралаштво и динамика душе која човека укључује у поље
трансцендентног света и дијалог личности са Творцем свега постојећег.

Као друго, црквена уметност је стваралаштво нарочите врсте, које
постоји у оквирима Предања и канона, засновано не на уобразиљи као
световна уметност, већ на мистичком виђењу, искуству и духовном
саосећању. Ово стваралаштво надилази чулноматеријални свет,
усходећи у надсветовну сферу духовне стварности. Црквено
стваралаштво негира фантазију као област лажи и сматра маштарење
(које може да постане мислена дрога) безвољном тежњом за насладом,
а не стваралаштвом. Црквено стваралаштво је вољни синергетски
процес у којем се духовни свет открива кроз материјалне форме; овај
процес укључује у себе вечне енергије Божије, које делују у Цркви.

Трећа оптужба критичара монаштва јесте следећа: човек, одлазећи из
световног живота престаје да буде користан члан друштва. У историји

Цркве је огроман духовни и морални значај имала институција са
вековним традицијама која се назива духовништвом или стараштвом.

Њени представници су углавном били монаси-подвижници. Њихов
живот у осамљености или манастирском послушању, борба са
страстима и непрестана молитва су духовни свет чинили реално
опипљивим до очигледности. Они су видели своју душу у различитим
стањима, час обасјану светлошћу молитве, час погружену у црне
бездане греха. Пред њима се откривала страшна слика пада рода

Људског, борба демонских сила за душу рода људског, лукава стратегија пакла разрађена и избрушена у току хиљада година. Они су видели настанак и развој грехова у свом сопственом срцу као на осветљеној карти греха, савладавали су умеће гушења и уништавања греха у самом зачетку, оваплоћивали су у свом духовном животу аскетска знања древних подвижника, умели су да разликују импулсе светлих и мрачних духова и због тога су сами постајали духовни руководитељи на путу ка спасењу стотинама и хиљадама људи. Колико би људи без њиховог вођства и руководства пропало у непријатељским јамама и замкама које демон поставља на овом путу; колико их не би издржало борбу са грехом, колико би изопачило свој духовни живот, колико би запало у стање лажне духовности, гордости и самообмане која се назива прелест!

Људски живот је пун трагике, превара, губитака ближњих. Изненадни животни обрти доводе човека на ивицу провалије која се назива очајање (униније). У току историје Хришћанства манастири су били места где су људи проналазили снагу да преживе своје унутрашње Голготе, где су примали помоћ и утеху. И ово би било довољно да послужи као илустрација узвишеног служења монаштва роду људском. Али, постоји још и друго, невидљиво, мистичко служење - то је снага молитве за читав свет. Добро и зло не пролазе без трага. Сваки људски грех шири мрачно царство пакла. Греси рода људског, спајајући се као невидљиве капљице влаге у облак надносе се над земљу, и то је духовни узрок катастрофа које доживљава и које ће доживљавати род људски. Мрачним силама ада се супротстављају светле силе Царства Божијег, и то је она сила која задржава, о којој говори апостол Павле (в. 2. Сол. 2, 7) - дух побожности и молитве. У овом мистичком смислу монаштво узима на себе главни подвиг - покајање и молитву за све људе, и због тога монаси, који су отишли из света, остварују највишу близину са светом у духовној љубави и највише служење у молитви за свет. Није случајно да демонска сила покушава да искорени и уништи монаштво тј. да га сатре.

Критичари монаштва говоре да је дубина живота дубина љубави, а да монах лишава себе љубави. Напротив, живот монаха је љубав, а не жеље мрачних инстинкта и страсти, или афекат који се лако претвара у мржњу. Љубав монаха је усмерена ка Богу, ка највишем добру и лепоти, односно ка једино достојном предмету љубави у којем људско срце може да нађе истински мир.

Дубина љубави је у њеном интензитету. Монах се ограничава у спољашњим утисцима, удаљује се од непотребних брига управо зато да би његова љубав била концентрисана као светлост која пролази кроз лупу. Љубав према Богу је стална, овде нема разочарења, издаја и промена; овде је само усхођење са једног ступња на други. У световној љубави има толико трагедија, толико болних раскида, толико сломљених срца. Колико се често оно што се у свету назива љубављу руши од најмањег искушења као што се крхка посуда разбија упарампарчад од удараца и претвара се у хладну равнодушност, одвратност, мржњу и подсмех. Монах воли човека, али не емпиријског човека, већ оно што је у њему вечно, образ и подобије Божије, односно воли човека љубављу која се рефлектује од Бога. Чак је и најсрећнија пријатељска и породична љубав налик на трепераву светлост лампе која осветљује угао собе, а љубав монаха је као светлост звездоводиље, која блиста високо изнад света. Црква је срце света, а монаштво је срце Цркве.

Монаштво - трагање за божанственом лепотом

У првобитној Цркви до времена цара Константина непрекидни прогони су били веома јак фактор моралног очишћења хришћанских заједница. Гоњење, хапшења, мучења, смртне казне - све то је било као својеврсни јак филтер који је просејавао све што је било неискрено и лажно. У хришћанским заједницама првих векова није било

номиналних Хришћана; били су искључиво они за које је истина Христова била изнад живота. Хришћанска Црква је у то време била Црква Мученика.

Током следећих векова спољашњи свет се увукао у Цркву. За време Константина Великог, када је Хришћанству била дата слобода, а затим и одређене олакшице и када је држава почела да га штити, црквена врата су се широм отворила за праву реку најразличитијих људи. Црква истовремено није могла сама да се очишћује као што је то раније било, у огњу прогона и крви страдања. Зато је у њу почео да продире онај полухришћански, полупагански дух који називамо духом света. Не може се рећи да ли је положај Цркве постао бољи или гори после реформи цара Константина. Црква је почела слободније да врши своје функције; мисионарење је попримило огромне размере; по читавој територији велике империје грађени су величанствени храмови и саборне цркве. Сам император Константин је био надахнут љубављу према Христу и Његовој Цркви и улагао је велике напоре у процват Хришћанства. Црква га је канонизовала, и он није прибројан у ред Светих због својих спољашњих заслуга, већ зато што је свим својим бићем припадао хришћанској Цркви. Овај богомудри човек се није трудио да Црквом прагматично управља као што тврде неки каснији историчари. Напротив, он је њено добро сматрао за главни циљ и задатак свог живота. Међутим, овде већ долази до кретања у другом правцу: не вертикалног, као што је то било у првим заједницама - ка Богу, већ хоризонтално. Црква је почела да се шири, у њу се непрекидно уливају нови људи. Међутим, заједно са овим мноштвом људи у Цркву су ушле и гомиле лажних учења и рђавих навика.

Раније би она потпуно изгорела у огњу искушења, и остало би само чисто злато; али сада, када је наступило време мира и релативног спокојства није било тако. Уосталом, овај процес "посветовњачења" тицао се искључиво људске, спољашње стране Цркве. Оно главно јесте Црква као носилац благодати, као откривење вечности на земљи. Земаљска Црква је нераскидиво повезана у јединствено Христово Тело

са Црквом Небеском. И ова Црква је увек остајала иста. Али, сам ниво људског елемента, уколико се први Хришћани упореде са Хришћанима каснијих векова, ни из далека није исти. Првобитне хришћанске заједнице су, да тако кажемо, представљале верски максимализам. Сада је пак, овај максимализам пронашао себе у другом облику - у монаштву.

Црква се назива Црквом у борби (војујућом Црквом), она је водила и води духовну борбу са светом. Али, са каквим светом? И шта подразумевамо под речју "свет"? Немамо у виду род људски, већ одређену палост - огреховљену, страсну, непрепорођену, изнутра туђу Христу. О „овом свету“ Господ говори: Ако свијет на вас узмрзи, знајте да на Мене омрзну прије вас. Кад бисте били од свијета, овда би свијет своје љубио: а како нијесте од свијета, него вас Ја од свијета избрах, зато мрзина вас свијет()Ћ. 15,18-19). Сада, када је облик, испољавање верског максимализма постао монашки живот, када су људи, који желе да припадају само Христу, понели светлост вере у манастире и пустиње, овај страсни, греховни свет, без обзира на то што се један његов део називао хришћанским светом, наоружао се против монаштва, које он никада није схватао, не схвата и неће га схватати. Монаштво је за њега некакав тајанствени, страшни противник.

Ако су раније арене духовне борбе Цркве и света били пагански судови, на којима су људи били осуђивани на мучење и смртну казну за само Христово име, арене Колосеума, где су Хришћани били бацани да их поједу дивље звери, сада су за монаштво бојно поље постале дубине људског срца, јер у сваком човеку живи овај непрепорођени, греховни свет. И монах води битку, бори се, труди се у дубини свог срца, у дубини свог духа пре свега са овим - са овим светом који није прихватио и не прихвата Христа - са светом чулности, гордости, греха, страсти, са оним светом који не може бити оцрковљен.

У IV веку монаштво достиже свој највећи процват; његова средишта су Египатске пустиње, Нитријске горе, Тиваида. Само монаштво је појава

коју слабо разумеју не само световни људи, већ чак и сами они Хришћани који у свом личном животу нису постали подвижници. Свет је по својој суштини дијаметрално супротан монаштву, и зато је према њему непријатељски расположен. Свет овде, на земљи тражи срећу. Монаштво човека приморава на спољашња страдања. Свет жуди за насладом. Монаштво себе приморава на лишавања сваке врсте. Свет жуди за лепотом, али за земаљском лепотом у њеној разноврсности, шароликости и чулности. Монаштво на ову земаљску лепоту гледа као на шаку праха и пепела, оно тражи другу - једину, небеску лепоту, коју свет не познаје. Због тога свет сматра да монаштво лишава себе оног најбољег и најлепшег у животу, да је монаштво фанатизам. И неки људи монаштво називају човекомршћом. Свет сматра да је љубав највиша добродетељ, највећа срећа. Ја овде не говорим о чулној љубави: подразумевам другачију љубав - породичну, пријатељску. А монах се одриче ове љубави, чупа из свог срца сваку привезаност за нешто како би оно припадало само Богу. Зато су за овај свет монаси као некакви духовни егоисти и себичњаџи. За овај свет, максимализам монаха представља некакву суровост и нечовечност.

Осим тога, свет под речју "љубав" често подразумева само чулна осећања и различита дејства блудне страсти. Световна уметност најчешће приказује грех у привлачним и замамним облицима. Ту се крије опасност световне уметности, световне књижевности и поезије.

Монах их одбацује, зато што је све то у својој основи апологија и "козметика" непрепорођеног света. Монах под тим види нешто друго: под спољашњом лепотом плоти он види кости скелета, лик смрти. Свет страст назива љубављу. А монаштво говори да страст ни по чему није љубав. То је мрачна сила, и напротив, само победа над страстима може људско срце да отвори за праву љубав. И када свет чује позив монаштва на борбу са страстима, њему се чини да неко из уста хоће да му узме неки сладак залагај, и зато он мрзи људе у црним мантијама, камилавкама и расама.

Световним људима изгледа да монаштво жели да окује човека у неке духовне окове и да од света направи тамницу. А монаштво сматра да свет и јесте тамница људског духа и да само Христова светлост човеку даје истинску слободу. Свет сматра да су мудрост и ум у разноврсним знањима. Најумнијим људима свет назива оне чија знања достижу енциклопедијске размере. Монаштво учи да ова разноврсна знања приземљују ум, расејавају мисли и да се због њих губи оно главно. Са тачке гледишта монаштва истински мудар је онај ко познаје апсолутну мудрост Бога. Разноврсност знања личи на огроман сандук са различитим предметима које човек носи на својим плећима, а познање Бога на једини, драгоцен, предивни дијамант.

Свет хришћанску веру замишља искључиво као катехизаторство, или као философију, уметност, поистовећујући је час са једним час са другим. Световни људи покушавају да докажу постојање Бога спољашњим аргументима. Монаштво сматра да су ови спољашњи докази и ова полемика недостојни вере и Бога. Јер вера не може да се докаже. У веру човек може да се укључи или не. И Бог Сам открива Себе онима који теже ка Њему. Зато је монаштво вертикално кретање увис; то је молитва, очишћење срца. Свет не схвата да без очишћења срца не може бити Богопознања. Свет не схвата да ван молитве људска душа не може да се приближи Богу. Свет жели да позна Бога споља, у одређеним интелектуалним, па чак и историјским категоријама. А монаштво на веру гледа као на тајанствени сусрет људског духа са Богом у дубинама срца, жуди за овим сусретом и тражи га. Свет сматра да срећу представљају насладе, променљиви, разноврсни, снажни осећаји. Монаштво тврди да само уколико се ови осећаји угуше човек може да осети Бога као светлост и душевни мир. За свет је динамичан, емоционални живот узбуђење, надахнуће, опијеност чулима. Монаштво говори да све ово припада земљи, да у екстазама и ентузијазму нема истинске благодати. Благодат Божија силази на човека као неки највиши, небески мир.

Глас Бога се чује у тишини срца. Ако је човек, који није у себи победио свет (овде поново реч "свет" користим у јеванђељском смислу, односно имајући у виду свет као непрепорођени дух) религиозан, он своје спасење види у личном подвигу и као да сам себи планира пут ка Богу. Монах, пак, познаје своју слабост, свој пад и узда се у помоћ Божију: не у сопствене снаге, већ у Божанску благодат.

Свет монахе сматра за непријатеље разума и прогреса. А монаси сматрају да се највиши разум и највиша мудрост садрже у молитви, да је управо у њој скривен неисцрпни потенцијал мудрости. Један мој познаник - стари монах је говорио: "Сва философија се састоји у речима: "Гослоде, Исусе Христе, Сине Божји, смилуј се мени, грешном!" Свет воли прогрес као своје рођено дете. Али, шта је прогрес? Већина људи не може да одговори на дато питање. За њих је прогрес нека човекова сила која се испољава и расте у историји. И заиста, моћ људског разума је створила спољашње предмете и савремену технику, која би у претходним вековима изгледала фантастично. Али је човечанство истовремено у овом извиканом прогресу у многome изгубило себе. Технички прогрес је прогрес машина, а не човека. Међутим, какав прогрес, какав развој видимо у оном главном - у верском животу? Ако се на човека погледа као на биће духовно и морално, онда је највиши ниво овог развоја био достигнут у првобитној Цркви. Тако да за нас прошлост у њеним духовним енергијама и моделима не представља заувек прођену степеницу или минулу етапу, већ остаје и садашњост и будућност, која се стално актуализује у Цркви (објаснићу своју мисао примером: доба Теофана Грка и Андреја Рубљова није прошлост иконописања, већ њена тајанствена садашњост и будућност).

Свет је заљубљен у земаљски живот и он не жели да зна за други живот. Смрт је за њега ужасно чудовиште. Свет не може да уништи смрт, и због тога он човеку предлаже само једно: да заборави на њу.

Смрт и време су најуниверзалнији фактори постојања на земљи. Царство живота окружено је царством смрти и сама смрт се претвара у смрт. Међутим, и у овом егзистенцијалном ковитлацу световни људи заборављају на смрт, они су психолошки из ње искључени и зато не желе да знају за други живот, стално жудећи за бесконачним трајањем земаљског битовања. Што се тиче монаштва, сећање на смрт спада у само правило монашког живота. Сви учитељи монаха, сви подвижници нам заповедају да је се непрестано сећамо.

Световни људи говоре: "Ако се човек стално сећа смрти, то ће паралисати његову вољу и он ће престати да било шта чини и ствара." Монаси уче другачије: "Онај ко се сећа смрти, журиће да чини добро зато што зна за ограниченост свог живота."

Свет сматра да је људска гордост велики иметак, без обзира на то у каквим се облицима - индивидуалним или друштвеним - испољава. А монаштво гордост дефинише као највећу слабост. Свет се, не схватајући монаштво, према људима који желе да постану монаси односи као према живим мртвацима. Веома ретко световни људи са радошћу дају благослов и пуштају у монаштво своје најближе, препуштајући их Богу. Они их најчешће оплакују као покојника којег спуштају у раку.

Занимљива је чињеница да прогони Цркве почињу од рушења манастира и уништавања монаштва. И обрнуто: препород Цркве залочиње од препорода манастира и монашког духа. Зашто? Уопште, шта је монаштво? Ми знамо за монашке завете: сиромаштво, послушање, целомудреност. А шта је монаштво у својој самој суштини, у својој главној идеји? Да ли то знамо? Монаштво је љубав према Божанској лепоти, за коју свет не зна, која му је непозната и несхватљива, за коју он уопште не зна да постоји. То је љубав према лепоти, која лежи ван граница чулних доживљаја, према лепоти ван телесних облика. Највероватније је да се Божанска лепота може упоредити са Божанском Светлошћу. Ова лепота је велика тајна, са

којом човек када дође у додир, када је види духом, макар на тренутак, не може да не је воли, да не чезне за њом. Зато ми изгледа да је монаштво трагање за Божанском лепотом, пред којом у извесним тренуцима људска душа пада ничице у неизрецивом одушевљењу. У овој Божанској лепоти се преображава сам човек, она приморава неке дубоке струне у његовом срцу да затрепере и произведу звук. И од њеног виђења сав земаљски свет му изгледа сиво, туђе и мртво. Душа тражи лепоту ван граница света и чезне за њом. У његовој светлости она види своју сопствену лепоту, недостојност, пад. Зато монах интензивно осећа како је далеко од Бога - Извора живота. Он тражи повратак ка Богу као што путник тражи пут према својој отаџбини, родној кући.

У чему се састоји монаштво? Опет бих поновио: то је љубав према Божанској лепоти, чежња за њом, свест о својој недостојности и због тога - осећање покајања. Свети Антоније Велики је говорио: "Сав мој живот је био дуготрајно плакање због мојих грехова." Плач нису само сузе. Плач је унутрашња бол људског срца. Световни људи говоре: "Човек истовремено може да воли и Бога и свет." Заиста, можеш да волиш Бога и свет у Богу, али само када очистиш срце од страсти и видиш свет у његовом преображењу. Ако тога нема, онда о истовременој љубави према Богу и свету, углавном може да говори онај ко уопште не воли Бога. Свечи су заиста волели и Бога и људе. Многи од њих су се спасавали у свету, али су због тога и знали како је то тешко. Због тога је већина желела да барем пред смрт прими постриг.

Монах говори: "Ја не осуђујем свет и оне који желе да воле и Бога и свет; али ја не могу да поделим своје срце између Бога и света, већ желим да своје срце у потпуности дам Богу." Световни људи сматрају да је монаштво духовни егоизам, духовна гордост, претпостављање свог личног спасења добру других људи, одбијање човека да служи људима и да им доноси корист, чини добро. Међутим, они једноставно не схватају да постоји највише добро - добро које се не може измерити као неки скуп добрих дела. Највише, вечно, неуништиво добро је

благодат Духа Светог. А монаштво по својој идеји јесте стицање благодати. Монаштво је очишћење свога срца и непрекидна молитва за све људе. Молитва је невидљива, али најмоћнија сила која оживотворава свет. Молитва је невидљива спољашњем погледу, као што су невидљиве подземне воде, које хране корење биљака и цветова. Али, да нема тих вода, да оне пресуше, и земља би се претворила у мртву пустињу. Манастири и скитови, осамљене келије монаха јесу извори Божанске Светлости, највећег блага које се људима може дати.

Људи, који нису изгубили или нису затомили верска осећања доживљавају нарочиту духовну атмосферу у близини обитељи или монашких скитова. Они осећају да су на том месту чак и земља и ваздух духовно нарочито чисти, као да су прожети невидљивим зрацима молитве, и у свом срцу осећају дубоку радост, као да им се вратила пређашња детиња чистота и једноставност.

Монах одлази из овога света, али не оставља свет својим духовним присуством. Он постаје (говорим, наравно, о монаху какав би он требало да буде, о истинском монаштву; као што знате, у реалном животу је то сложен процес) духовна карика између света и Бога. Највећи духовни подвиг је подвиг молитве за свет. Он је много тежи од свега осталог. Теже је молити се за свет него бити мисионар и проповедати Јеванђеље међу људождерским племенима. Под молитвом за свет се подразумева она врста подвига када човек оставља лични живот, своју везаност за одређене људе, одбацује личну насладу и срећу и све своје снаге концентрише на једну духовну тачку - молитву.

Молитва за свет је жртва паљеница, у којој молитвеник као да сагорева у огњу молитве. У оваквој молитви он схвата да је одговоран за свет и осећа духовну блискост са сваким човеком. То је парадоксално, али ето, постоји таква антиномија. Навешћу пример: човек се заљубио. И шта се са њим психолошки дешава у овом стању заљубљености? Други људи престају да постоје за њега. Он за њих престаје да постоји. Њему је важан само предмет његове чулне љубави. Он пати, осећа бол, брине се због онога што се догађа човеку који му је драг и истовремено је

равнодушан према другима. Други у том тренутку за њега психолошки не постоје. А овде се дешава нешто потпуно друго: монах се не везује ни за шта конкретно, али почиње изнутра, духовно да осећа цео свет. И то не свет као апстракцију, већ управо свет у личностима, у живим бићима. Он у свом срцу осећа љубав према свакоме ко живи у овом свету. Преподобни Исак Сирињ пише да подвижник који је достигао праве духовне висине, сажаљева не само људе, већ га обузима љубав према свим бићима, саосећа са сваким. Душа таквог молитвеника бива до те мере истанчана да он почиње да осећа бол овог света. Један монах је говорио: "Љубав шири духовна познања, љубав даје слободу и љубав увећава патњу."

Молити се за цео свет значи унутрашње састрадавати целом свету. Молити се за цео свет значи осећати да те туђи греси тако погађају и рањавају као твоји сопствени. Оваквој молитви подвижник не тежи вештачки. Вештачке су наше страсти. Оно што је наталожено, што је вештачко јесте грех. Природно у највишем степену - не у нашем паду, већ у нашем првосазданом стању - јесте љубав према Богу и према људима коју је човек изгубио. Монах уклања преграде које стоје између њега и Бога, и уклањајући их, открива у себи унутрашњи потенцијал љубави, који се скрива у човеку као образу и подобију Божијем: буди наш дух који обично спава у духовном немару.

Монаштво је духовно служење роду људском и неки људи монаштво негирају само због тога што добро виде једино у његовим чисто материјалним манифестацијама. Али, ако, претпоставимо, неко одједном каже: "Нису потребни ни поезија, ни песници, ни музика, ни музичари, нека сви узму лопате у руке и копају земљу." Како бисмо се понели према томе? Шта ради музичар? Па он ништа не производи, јер је музика само хармонично спајање звукова. И без обзира на то, за човека који негира музику, у културном смислу бисмо казали да је дивљак. Зар није тако? А ако, пак, неко изјави да није потребно монаштво које је носилац и сведок духовне светлости, он са још више основе може бити назван духовним дивљаком и религијозном

незналицом. Могу да кажем да су љубав и молитва оне везивне силе које одржавају свет. Ако не буде љубави и молитве свет ће пропасти. И сва земља ће се, сликовито говорећи, тада претворити у огромну санту леда која плута у мрачном и мртвом простору.

ИКОНА

Откривење у бојама

Преподобни Јован Дамаскин је рекао: "Икона је такође Божанско Откривење, само што није написано словима, већ насликано бојама." Због тога пре него што почнемо да говоримо о језику иконе треба да се дотакнемо језика Библије, језика Светог Писма.

Свети Оци тврде да у Светом Писму, како у Старом, тако и у Новом Завету сви текстови имају више нивоа. У њима се осим буквалног, историјског смисла садрже и други нивои, други смислови: морално-поучни, духовно-символички и тако даље. Неки Оци налазе у њима аналогички, есхатолошки (који се односи на будуће догађаје), типолошки (у којем се одражава пророчко виђење) и други смисао који буквалне, историјске догађаје и појаве описане у Библији претварају у низ перспективних пророчанстава.

Читаво Свето Писмо је усмерено ка јединственом циљу - човековом спасењу. Библија је указивање пута од земље ка Небу, пута људске душе ка Богу. Задатак Светог Писма и задатак иконе је да човеку помогну да нађе пут Богоопштења, дапред њим открију духовни свет. Овај циљ је условио одређени специфичан језик, како Светог Писма,

тако и иконе. Због својебезграничне дубине, унутрашње величине смисла Библија се одликује посебним језиком: с једне стране овај језик је максималнолаконски, с друге - дубоко поетичан. Овде се употребљавају алегорије, симболи, метафоре, метафоричне слике; њихово дешифровање нам омогућава да проникнемо у духовну суштину појава, помаже нам да сагледамо човеку непознате духовне слојеве који се крију иза буквалног смисла. Неки Оци су говорили: "Колико је речи у Светом Писму, толико је у њему тајни."

Само Свето Писмо представља огроман, величанствен, заслепљујуће снежно бели глечер чији се врх види изнад површине мора, док се већи део ове огромне ледене планине налази у дубини океана, у бездану Божанских тајни. Језик Светог Писма нам омогућава не само да видимо врх "глечера" него и да замислимо његове обресе који су скривени од површног погледа.

Алегоријска тумачења Библије постојала су још у доба пре Христовог Рођења. Јудејскогрчки философ Филон је приповедајући о животу терапеута (јудејске заједнице сличне монашкој) говорио о томе да су они имали много књига које су алегоријски тумачиле Свето Писмо. Касније су Свети Оци створили читаву науку тумачења Библије - егзегетику. Међу њима су Св. Атанасије Велики, Св. Григорије Богослов, Св. Василије Велики, Св. Јефрем Сирин, Св. Климент Александријски и многи други. Језик Библије има моћан, непосредан утицај на човекову душу: никакво препричавање Библије, никакво казивање не може да пренесе ону унутрашњу енергију, ону духовну величину који су скривени у речима што су се излиле из срца Пророка - из срца људи који су били под дејством Светог Духа. Свако препричавање Библије одмах постаје избледело, прозаично, осиромашено, и личи на Свето Писмо не више него што човекова сенка може да личи на њега самог.

Дакле, језик Светог Писма је специфичан језик, он омогућава да се у видљивим догађајима види духовно, невидљиво, оно што човеку

омогућава да се дотакне, да постане удеоичар другог еона - еона вечности.

Тако и икона има свој условни језик. Пред иконом и Светим Писмом стоје исти циљеви: да се кроз земаљско покаже небеско, кроз материјално - духовно; да се човек укључи у други - благодатни живот, који стоји ван земаљских ограничења и категорија, да му се да могућност да дође у додир са вечношћу доживевши је у свом унутрашњем, духовном, религијском искуству.

Како је настајала икона? По чему се она разликује од слике? Слика је уметничко приказивање; она је миметичка, односно подражавалачка: у слици уметник тежи да као у огледалу одрази реалију и стварност - што је већа сличност, сматра се да је слика боља. Међутим, икона има други, сложенији задатак - да пренесе не толико спољашњи колико унутрашњи лик човека.

Свети Оци тврде да постоји човеков невидљиви духовни лик - то је нешто као сама идеја, духовни логос човеков, његова идеална богоназначеност; понекад се то назива унутрашњим логосом који живи у човеку. Дакле, пред иконом стоји задатак да пренесе унутрашњи лик, сачувавши истовремено конкретност личности и догађаја. Сложена синтеза слике миметичког (огледалског, подражавалачког) карактера и симболичког лика, спој слике и хијероглифа дали су тло за стварање мистичког знаковног језика хришћанске иконе. Свети Дионисије Ареопагит када пише о свештеним сликама говори да у њима треба да постоји и сличност и несличност. Сличност човеку помаже да препозна у приказаном првообраз (архетип), а несличност истиче: првообраз не може бити приказан портретно, већ кроз одређени језик човек с њим може да дође у додир, да ка њему узнесе ум и срце, да га реално осети. Због тога је икона увек условна: икона није портрет, икона је символ небеског; икона је проналажење пројава утицаја духовног света у нашем земаљском постојању, у нашим земаљским реалијама.

Као што знамо, хришћанско богословље, богословље Источне Цркве, спаја у себи *катафатику* и *апофатику*. *Катафатичност* је узношење ума од нижег ка вишем кроз сличност и кроз аналогиије, а *апофатичност* је негативно богословље; оно истиче да је Бог неизрециво и неисказиво, да је Бог, присуствујући у свему Сам изнад свега. У икони су се одразила ова два аспекта богословља - катафатика и апофатика. Икона, показујући нам реалију духовног, истовремено говори да је сам прволик много изнад било каквог свог изображења.

У икони се не сусрећемо са једноставним метафоричким мишљењем, већ са симболичким мишљењем, а символ је увек постојан. Знаковно-метафоричке слике могу да се мењају, а символ поседује одређену саборност, постојаност, и због тога верујући човек препознаје иконе насликане по канонима Православне Цркве увек, ма где да се налазе.

Ако се говори о различитим школама иконописања, овде се може навести поређење са многим дијалектима једног језика. Не може се говорити о философији иконе, али се може говорити о њеном богословљу, о богословљу не као апстрактном мишљењу, него као о унутрашњем искуству живе вере. Икона је оваплоћење мистичког искуства целе Источне Православне Цркве. Понекад се икона убраја у византијску уметност - то није истинито, нетачно је, то је веома условно. Осим огромне области Источног Римског Царства у православној свет Истока треба убројати и друге области, на пример: Закавказје, западни део Персије, где је једно време цветало Хришћанство, Сирију и тако даље. Осим тога православна икона је упила, усвојила традиције Александрије и Египта, али је одатле узела само сирови материјал - требало га је оцрковити, преосмислити, исправити, одухотворити.

Прозор у вечност

У VIII веку се у Византији појавила такозвана иконоборачка јерес. Император Лав Арменин је, сматрајући да је иконопоштовање главна препрека за преобраћање муслимана у Хришћанство, одлучио да изврши реформу Цркве, да искорени иконопоштовање. Нашли су се и идеолози иконоборства - философи, верски посленици који су истакли низ аргумената против поштовања икона. Ови аргументи су се састојали у следећем: духовни свет има другачије субстанције, другачије димензије у поређењу са материјалним светом, дакле, духовни свет не може бити приказан, откривен, одређен у материјалним формама. Иконопоштовање су иконоборци поредили са поклањањем идолима у паганству, инсистирајући на томе да је основа паганских религија - космофилија, односно обожавање космоса и његових сила; дакле, по њиховом мишљењу поштовање идола је у паганским религијама било потпуно природно и логично зато што су се у идолима одражавале идеје и феномени материјалног света за које је била везана мисао пагана. Што се тиче Хришћана њихова усмереност ка вечном и духовном с тачке гледишта иконоборца не може бити изражена кроз материјално и вештаствено. За иконоборца изражавати духовни свет кроз материјалне слике значи профанисати га, овештаствљавати, приземљивати, односно хулити на Самог Бога. Понављање аргумената иконоборца срећемо и у савременим рационалистичким сектама, а такође у неким протестантским конфесијама.

Што се тиче православних, они су, одговарајући иконоборцима, истицали: и духовни и материјални свет јесу производ једног Творца: духовни и материјални свет јесу две слике које је насликао један Уметник. Ако између духовног и материјалног света нема природне супстанцијалне истоветности постоји друга веза - веза сличности. Човек је представник материјалног света у духовном свету, и Бог је, стварајући космос Својом премудрошћу, у сам космос уградио информацију о духовном свету; због тога видљиви свет представља знаковни систем духовног света, систем у којем је духовни свет одражен не миметички,

односно не у својим одразима као у огледалу, већ у симболима као у тајнопису и хијероглифима. Због тога икона за нас и није портрет већ символ вишњег света.

Ипак икона има своје особености. Господ је примио људско тело, Он је био видљив и опипљив. Свечи су људи који су живели на земљи, али су постали носиоци Духа Светог; у њима су се преобразиле људска природа и јестаство, преобразили су се кроз сједињење с Божанском Светлошћу, због тога, како смо већ раније говорили, у икони треба да постоји и сличност и несличност. Несличност, условност иконе је законита: човек који је на њој приказан налази се у духовном свету, он нас гледа из вечности, области других димензија; због тога су духовно искуство и мистичко виђење Цркве створили канон иконе. Условност иконе световни људи често сматрају за некакву инфантилност, "дечје доба" (било је време када су и историчари уметности то сматрали). У ствари икона је дубоко промишљена. Када би она била обичан портрет, не би се радило о преображеном човеку, већ о његовом душевном, земаљском стању. Међутим, икона је прозор у вечност. Икона се открива и показује у себи пре свега духовну суштину, због тога њен језик мора да нам говори о духовној суштини онога ко је на њој приказан.

Католичка Црква је, одвојивши се од традиција Једине Васељенске Цркве изгубила осећај за икону. Код католика се икона претворила у слику на религијску тему, на којој су приказани исти онакви људи какве видимо на улици. Због тога римо-католичка "икона" не узноси ум, не даје човеку могућност унутрашњег општења с оним ко је на њој приказан. "Портрет" Неба не може да постоји, али симболи духовног присуствују у земаљском; иначе би човек био потпуно лишен сваке информације о Небеском.

Поштоваоци икона су, оповргавајући аргументе иконобораца, говорили о томе да је сама људска реч такође символ, такође знак. Међутим, кроз Свето Писмо, кроз реч, имамо податке о духовном

свету. У молитви такође користимо реч, иако је она символ; ми кроз молитву општимо са Богом. И икона је, ако је правилно насликана, такође свештена повест која није нацртана словима, већ бојама; не пером, већ кичицом. Постојећи канон иконописања је неопходан, православни иконописац мора строго да га се придржава; ако се овај канон нарушава, обавезно се нарушава и наш унутрашњи однос према икони. Када се икона претвара у слику, чак и ако је то и предивна слика, у подсвести почиње да делује пробуђено емоционално осећање, оно гута, отупљује и заглушује духовно осећање. Пред предивно насликаном ("предивно" у световном значењу ове речи, као уметничко дело) "иконом" човек може да осећа, чак, и извесно молитвено узбуђење, али ће то бити узбуђење земаљском лепотом, при чему се човек неће одлепити од земље, већ ће напротив, бити прикован за њу.

Ако икона није насликана по канонима Цркве она се претвара или у апстракцију или у слику која одражава земаљску реалност и земаљске категорије лепоте. Таква "приземљена" слика није кадра да у човекову душу унесе мир и спокој, није у стању да му открије светлост Вечности. Она може да изазове естетско осећање и естетско задовољство, које је у ствари фалсификација духовног осећања, истанчана страст непросвећене душе. У још већој мери се то односи на статуе, тродимензионалне приказе, који имитирају тродимензионалне земаљске реалије, осећај вештаствености и телесности.

Лик на икони гледа из вечности, он је лишен тежње ка земаљском. У њему је материјалност преобразена духом, она као да губи тежину и постаје прозачна. У статуи се напротив, осећа тежина, маса, физичка збијеност, припадност земљи. Статуа не само да стоји на земљи - статуа тежи ка земљи. Статуе паганских богова су стављане у античке храмове.

Ум и срце пагана нису могли да се издигну изнад космоса, они су у потпуности припадали овом свету. Статуа је израз материјалности.

Карактеристично је да су највећи скулптори Ренесансе често приказивали обнажено људско тело, чак и ако је пред њима био задатак да прикажу ликове Анђела или Мученика; самим тим су они

свесно или несвесно подвлачили своју генетску везу са паганским вајарима Грчке и Рима.

Али, икона је истовремено управо символ, она не може бити апстракција. На пример, на Западу, не само у протестантизму који није ограничен традицијом, него и у Католичкој Цркви, "иконе" су почели да стварају већ и такви уметници као што је Дали. Апстракционизам је продро у ове цркве, али никако не може да створи праву икону. Због чега? Због тога што је икона израз Цркве, а Црква је заједништво - заједништво религијског осећања, религијске свести.

Апстракционизам, пак, ствара знакове које сваки човек подвргава својој личној, унутрашњој интерпретацији, због тога он не може да сједини вернике који се налазе у храму.

Дакле, православна икона не сме да се изроди ни у натурализам Ренесансе, ни у апстракцију потпуно одвојену од објективне реалности. И у једном и у другом случају она престаје да буде икона. Апстрактни знаци нису икона; они понекад могу да пробуде неко мистичко осећање, осећање неке тајне, али не могу добро да усмере ово осећање, да га испуне садржајем; а оно што је главно - они су потпуно неспособни да сједине човекову душу са оним кога приказују. Што се тиче натурализма ренесансе он само још више приземљује и оземљује човека.

Икона мора да узвисује човека, да га узноси ка духовном свету, а натурализам Ренесансе је сам духовни свет срзоао до нивоа земље. Икона је за нас сложен лик у којем нема огледалског приказа, али постоји препознавање онога коме се молимо; препознавање - зато што се онај кога препознајемо налази у другом свету, у другим димензијама, у другом битовању, а притом остаје иста личност. Отуда већ помињана сличност и несличност иконе. Отуда симболика у детаљима иконе: условно приказивање крупних очију, високог чела, уских усана. Овде је истакнуто: очи су способност за духовно виђење, усмереност људске душе ка Небу, способност за мистичко сазрцавање, усмереност ка Богу;

очи одражавају унутрашње виђење људског срца. Широке усне су символ чулности, уске - знак аскетизма. Отуда икона за нас није апстрактни знак или портрет него свештени приказ. Иконопис, чак ако га, да тако кажемо, не гледамо са верске тачке гледишта, већ само са тачке гледишта уметности, већ представља образац истинске уметности.

Иконописац обавезно мора бити укључен у црквени живот, а ако није тако он ће у најбољем случају бити савестан кописта, а у најгорем - фантазер који ће верницима наметати своје сопствене фантазије, снове и представе о духовном свету са којима он сам нема ништа заједничко.

Свети Оци су цео процес иконописања сматрали свештенодејством.

Раније су се иконописци припремали за свој посао исто као свештеници за служење Литургије. Иконе су се сликале у манастирима само у јутарњим часовима пре узимања хране. Пре почетка рада служен је молебан Светитељу на чијем лику је иконописац радио.

Затим, за време сликања иконе се читао Псалтир. Тако је икона стварана у духовној атмосфери. Није чудо што је више чудотворних икона насликано у стара времена: древни иконописци су у себе упили сам дух Православне Цркве. И ако уметник занемарује иконописни канон то значи да он искуство Цркве хоће да замени својим сопственим индивидуалним искуством.

О икони и апстрактном сликарству

Запад је, раскинувши догматско јединство са Источном Црквом, изгубио мистички, сазрцатељни доживљај духовног света који је својствен древној Цркви. Он је овај доживљај заменио миметичком сликом на визуелном нивоу. Миметичка слика је у суштини уметност уметничке фотографије - што је већа сличност са приказаним

предметом то се слика сматра вреднијом и талентованијом. Али, визуелна слика може да одрази индивидуу, а не личност, односно, она не прониче иза завесе људског тела. Духовна лепота се у таквој слици често замењује телесном лепотом и психолошким стањем приказаног човека. Оваква слика динамику мистичких сазрцања замењује спољашњом експресијом.

До процвата западног, римокатоличког сликарства и уметности долази у доба Ренесансе. Ренесанса значи "препород". О каквом препороду се овде ради? О препороду античке уметности, о препороду паганства. Многобошцима је нарочито било својствено да приказују богове са Олимпа, да израђују њихове статуе од метала и камена. Статуе паганских богова су са људске тачке гледишта биле тако предивно урађене да су до нас дошла предања о томе како су се неки људи безумно и страсно у њих заљубљивали. Тако су и сликари епохе Препорода тежили ка томе да на платно пренесу живе и пластичне облике. У фигурама "светитеља" које су са људске тачке гледишта приказивали генијални, али духовно слепи уметници Ренесансе, осећамо присуство не духа, већ плоти и крви. На њима постоје пластичност, лепота, и заједно са тим - тешка материјалност, затвореност у вештаство људског тела, његова тежина, масивност, страсност, "приземљеност".

Икона је мистична, а слика психологична. Слика код човека изазива одређена емоционална осећања, икона - духовна, мистичка осећања. Изглед предивног људског тела може да изазове подсвесна еротска осећања која човек грешком може да сматра за мистичку екстазу. Такав човек се, молећи се привидно, у мрачним дубинама душе наслађује сексуалним осећањима, која имитирају духовно надахнуће. Такав човек ће остати непрепорођен и непросвећен.

У икони епохе Препорода, овом врхунцу миметичке религијске слике обоготворен је сам човек, апсолутизоване су његове земаљске страсти, његово земаљско постојање. Због тога у делима великих уметника

Ренесансе (великих по ономе како је хвалио и хвали њихове таленте овај свет, и ништавих по духовним мерилима), у њиховим сликама човек се клања самом себи. У њима је изгубљен симболички језик.

Друга крајност је карактеристична управо за наш век: то је апстрактна уметност. У њој је језик иконе такође изгубљен. Символ је општељудска појава, за разлику од амблема, метафоричних слика, оличења, која могу да имају индивидуални, субјективни, појединачни карактер. Символ је уопштено и одређена сталност. У апстрактној уметности нема симбола. Апстрактна уметност је увек дубоко индивидуална и субјективна. Уместо симбола она користи лик, али лик деформисан, изврнут, као да је преврнут наопако, који често личи на неке кошмарне сижее, на неки привид, наглашену илузорност. Због тога је о језику апстрактне уметности немогуће говорити исто као што је немогуће говорити о језику наркомана, о језику њихових безумних визија.

А језик иконе је управо језик симбола. Кроз црквене симболе се остварује реално заједништво оних који се моле, њихово црквено јединство, јединствено осећање, јединствена вера и нада. А апстрактна уметност никога не може да сједини, она ствара код људи на основу подсвесних асоцијација различите представе и стања која ни по чему не личе међу собом. Пред апстрактном сликом је свако затворен у круг својих дубоко личних индивидуалних доживљаја и емоција. Због тога апстрактна уметност не сједињује, него разједињује и дели.

Уметник - апстракциониста се бави мрачним дубинама подсвести, он из ових дубина изводи путем асоцијација мрачне, нејасне снове, као што чаробњак изводи авети из ноћне таме. "Апстракција" је апстраховање, одвајање од конкретности, од реалија, то је бекство у ништа, то је поезија мрака и хаоса безумља, поезија катастрофе. Због тога апстрактна уметност никада не може да постане уметност храмова, она никада неће моћи да носи и одражава у себи симболику храма.

Сама Црква значи јединство, заједништво, усредсређеност. Црква је заједништво молитве, богослужења, заједништво симбола. Установљена симболика има историјско прејемство (наследност), због тога треба да чувамо црквено предање као језик Цркве. Када више не будемо умели да схватимо овај језик постаћемо туђи њеном унутрашњем животу.

Док је црквена уметност уопштено искуство подвижника апстрактна уметност је искуство декадената, имитација уметности у сликама душевних болесника.

Црквена уметност показује преображену човекову личност просвећену Таворском Светлошћу. Светитељ гледа у овај свет из вечности. У црквеној уметности није приказана просто људска личност, већ ологосена личност, односно личност у којој је пробуђен унутрашњи логос, личност преобразена Духом Светим. А у апстрактној уметности је приказан други свет: распад личности, њена деформација.

Апстрактна уметност је унутрашњи раскид, предосећај будућих катаклизми и потреса. У црквеној уметности осећа се надање на вечни живот и Васкрсење; у апстрактној уметности се осећа дах смрти и задах труљења.

Црквена уметност је уметност унутрашње хармонизације, унутрашњег ологосења, исцељења људске природе. Апстрактна уметност је уметност првобитног хаоса и безумља.

У црквеној уметности вечна, невидљива светлост пронице и излива се као изнутра из ликова који су приказани на икони. У апстрактној уметности осећамо мрак који извире из „дубина“ слике.

У црквеној уметности је позадина Вечност; у апстрактној уметности је позадина Васељена која се распада у агонији.

Црквена уметност је налазила свој израз и надахнуће у манастирима, у пустињама, у молитвеним сазрцавањима. Апстрактна уметност - у психијатријским болницама, у опијености наркотицима.

У црквеној уметности се не само човекова личност него и цео свет виде преображени у Божанској Светлости, овде се открива завеса над тајном вечности. Апстрактна уметност је стање очаја или хладног демонског презира према свету.

Црквена уметност носи у себи огроман потенцијал духовних вредности, лепоту добродетељи (врлине). У апстрактној уметности свет је најчешће приказан са изразитим натурализмом и цинизмом, у стању експлозије и распада; он се овде види кроз призму демонског мистицизма, преживљавања ужаса будуће глобалне катастрофе. Апстракционизам је мрачна поезија смрти, реквијем неизбежног краја, у којем одјекују звуци страшне безизлажности. Узлетање апстракционизма је пад у провалију. Апстракционизам не може да прикаже људску личност, он приказује само фрагменте људског тела или од њих направљену конструкцију као мртав модел човека. У апстракционизму се уместо љубави потура ужас; где нема љубави нема ни јединства, онде је све у распаду, сукобу и непријатељству. Онде је бунт ствари против човека и бунт човека против Бога. Онде се човек који треба да служи као карика између духовног и физичког света сам налази у стању распада. Он је као атлант пао под тежином небеског свода и овај свод је, сударивши се са Земљом, претворио Васељену у пламен пожара који све спаљује. Због тога апстрактна уметност представља трзаје и грчење болесног света. Свет који је изгубио Бога грчи се у агонији и уметник-апстракциониста стоји очаран овом мрачном сликом.

Апстракционизам је уништавање облика, због тога се слике апстракциониста доживљавају субјективно. У апстрактној уметности царује дух опијености, сведозвољености, оне привидне слободе која прелази у плес смрти.

Слично се сличним познаје. Човек познаје икону кроз усавршавање, преображавање душе и икона сама помаже овом преображају; традиционална слика се доживљава посредством културе емоција, естетизма, под којима се често крије култ истанчаних страсти. А апстракционизам се сазнаје кроз утицај најмрачнијих инстинката и склоности пале људске личности.

ПОШТОВАЊЕ СВЕТИХ

Све протестантске деноминације и секте категорично одбацују молитвено призивање Светих, образлажући то тиме што је једини посредник и заступник за људски род пред Богом Исус Христос и да, клањајући се Светима, ми самим тим хулимо на Бога, јер славу Божију придајемо је људима сличним нама. У поклоњењу Светима протестанти виде тајно идолопоклонство и сматрају да је пагански пантеон продро у Цркву, сакривши своје богове под другим именима. Од свих протестантских конфесија само англиканска Црква допушта химне у част Светих, у којима се прослављају њихови подвизи и врлине, али ни код англиканаца нема молитвеног призивања Светих. У суштини ове англиканске химне немају литургијски већ морално-дидактички карактер на нивоу прича са моралном поуком.

Одговоримо најпре на питање: зашто ми православни поштујемо Свете?

Реч "Светитељ" многи људи схватају као "високо моралан човек". У свету се ови појмови често користе као синоними. Човек који је несебично предан свом делу се назива светим, добар и милостив се

назива светим. Међутим, морална страна личности је само један од услова за светост, а сама светост означава нешто много више: блискост човека са Богом, сједињење благодати Божије са човековом душом, озарење читавог његовог бића вечном нетрулежном Божанском светлошћу. Светитељ је нерукотворени храм у којем Бог невидљиво обитава присуством и пројављивањем Својих сила; због тога прослављајући Светога, ми пре свега прослављамо Бога Који га је изабрао, освештао и који тајанствено живи у њему. Ми не одузимамо славу од Оца када прослављамо децу коју је Он васпитао. Ми не понижавамо војсковођу прослављајући војнике, зато што је њихова победа његова победа. Ми се Светитељу поклањамо пре свега као храму у којем обитава Бог. Истовремено је спасење синергизам двеју воља - Божанске и људске: Божанске која буди човека за духовни живот и даје му снаге да се бори са грехом и људске, која прима благодат и покорава јој се; због тога, прослављајући Бога, ми прослављамо подвиг живота Светога - човека сличног нама, који је за разлику од нас имао огњену одлучност да пре умре него да се преда у власт греха. Ми прослављамо човека по природи сличног нама, али преображеног благодаћу Божијом, човека којег је она узнела на анђеоску висину.

Прослављање Светога се састоји пре свега у молитвено-литургијском поштовању, а затим у сећању на његов живот који за нас представља поуку као пример испуњења Јеванђеља да бисмо му подражавали онолико колико можемо. Ми прослављамо Светога као што прослављамо победника зато што је светост венац тешке борбе са демонским силама, са паганским обичајима и предрасудама света, које спутавају човека као мрежа коју је гладијатор бацио на свог противника, и са самим собом, са страстима које се буне против духа. Светост је усклађеност човека са његовим највишим задатком. Реч црква означава сабрање. И ово сабрање или јединство се најпотпуније остварује у литургијском животу. Молитва Светима је вера у јединство земаљске и Небеске Цркве, у реално присуство Небеске Цркве у свештеном простору храма и Литургије. Прослављање Светих је вера у

бесмртност душе која општи са онима који живе на земљи. Господ је рекао: Ја сам Бог Авраама и Бог Исаака, и Бог Јакова, јер Бог није Бог мртвих него живих (уп. Мт. 22, 32; Мк. 12, 26-27; Лк. 20, 37-38).

Молитва - то су зраци духовне љубави. Апостол Павле је рекао да ће у будућем веку нестати вера и нада, али ће остати љубав. Вера ће нестати јер ћемо ми својим очима видети оно у шта верујемо, наде неће бити, јер ће се испунити оно што смо очекивали, а љубав ће остати; не само да ће остати, већ ће у вечном животу бити налик на пламен који гори.

Вечни живот је вечно приближавање Богу. Способност вољења има своје димензије, и љубав постаје све дубља и интензивнија. Љубав је садржај будућег живота, због тога се ми Светима обраћамо молитвом. Молитва је, као и љубав, слободни чин људске душе. Молитва је један од услова општења земаљских с небеским. Љубав је делатна, Светима нам желе добро, можда више него што ми то сами себи желимо, али се они не мешају насилно у наш живот. Само добро је неспојиво са насиљем и због тога Свети чекају да им се ми обратимо; и овај дијалог се остварује у молитви, нарочито у молитви у храму.

Из Светог Писма знамо да су Свети имали нарочите дарове Духа Светога: исцељивали су болесне, избављали од смрти, изгонили демоне, предсказивали будућност, видели на даљину, знали мисли и тако даље. Бог је Дух, свуда присутан, ванвремен и ванпросторан. Свети нас виде и чују у Духу Светоме. Неки секташи тврде да се душа после смрти до Страшног суда налази у стању сна; међутим, сан је стање тела, а не душе. Нервни систем је погранична зона између душе и тела, али он структурно припада физичком свету. У сну се одвија обнављање, очишћење нервног система, обрада информација које је човек добио, али душа за то време не спава; стање снова је њена делатност при умањеним телесним импулсима и активизацији подсвести. Кад би душа умрлог тонула у стање несвестице и заорава, љубав не би могла да остане у души после смрти. Љубав је динамична и активна. Секташи се не слажу са нама говорећи да у старозаветној Цркви нема празника у част Светих, химни и молитава Цркве у част Светих. У старозаветно

време душе праведника су силазиле у ад очекујући своје искупљење.

Пре распећа и васкрсења Христа Спаситеља између земље и Неба зјапила је непремостива провалија, због тога је и самим Светима било потребно искупљење и спасење, они сами су се налазили у привременој власти демона и ада. Род људски је требало најпре да буде искупљен и земља сједињена са Небом; тек тада је човечанска природа, коју је представљао васкрсли и вазнети на Небо Спаситељ заједно са праведницима које је Он спасио, постала достојна прослављења и вечнога живота. Славити онога ко се налази у аду и молити оне који су још увек одвојени од Бога било би преурађено и због тога бесмислено.

Љубав шири границе људског живота. Постоји изрека: "Живи онај ко воли и живи онолико колико уме да воли."

У сферу општења Хришћанина не улази само ограничени круг људи са којима се он сретао и био повезан у овом животу, већ и огромно поље читаве свештене историје рода људског, чија су највиша светила - Свети. Они пребивају својим духом или вољом у Цркви. Ми општимо са Светима кроз молитву. То је мистичка, тајанствена веза. Постоји још и онтолошка веза: и они и ми смо укључени у јединствено духовно тело Цркве, Христово Тело. Ми имамо једног заступника пред Богом - Христа у смислу да је Голготска жртва једини пут којим човек може да дође до Небеског Оца. Крв Авељева коју је пролио његов брат је вапила ка небу за осветом, крв Христова је спаситељско заступништво за нас и она моли Бога за опроштај.

Што се тиче заступништва Светих они су наши самолитвеници и старија браћа. Они се молитвено заступају за нас пред Богом, да би нам Бог због љубави према њима дао она блага којима је њих обдарио и да би нас учинио достојнима ових добара. Њихова молитва је, такође, жртва, али, ако нас је Господ на Крсту искупио Собом, Свети моле да нас Господ обдари као и њих, да нас услиши, као што је услишио и њих, односно себе (као објект Божанске љубави) они замењују нама. Љубав патње других жели да преузме на себе, а своју радост да подели

са свима. Љубав је мистичко јединство које не интегрише личности: свака од њих, остајући оно што је била живи због другог и у другом, због чега њен живот постаје дубљи. Рај је море светлости где зраци љубави иду од једног према свима и од свих према једном.

Протестанти, пошто им је страна мистика и литургијске дубине Цркве, пореде Цркву са пантеоном паганских богова.

Али, паганство је замена јединог апсолутног и трансцендентног Бога космичким и историјским феноменима, персонификованим и обученим у форму митова. Паганство се као религија хтонских (земаљских и подземних) богова изрођује у демонопоклонство и демонологију са магијом, с магијским ритуалима, екстатичким пророцима, оргијама и хекатомбама, баханалијама и сатурналијама. То су атрибути паганског света, ма којем региону он припадао. Овај демонски свет паганства који кипти од страсти, свет паганских богова, који су једни другима непријатељи и супарници, ујединио се у јединствени војни табор против Цркве Христове. Тамо није било алтернативе: или сатана у многоликом облику Пана, Сатурна, Шиве или Христос. Али, Христос је победио пакао и свет. Христовом силом Свети побеђују грех и зло. Њихов живот је уподобљење Христу. О њима је Господ рекао: Ко Мени служи, за Мног нек иде, и гдје сам Ја, ондје и слуга Мој нек буде (Јн. 12, 26). Христос невидљиво пребива у Цркви, дакле, и Свети су у Цркви са Христом.

Пагански Рим, који је подигао пантеон као свој духовни акропољ, слао је хришћанске Свете да их поједу гладни лавови и да сагоре у пламену ломаче, а сада протестанти пореде са пантеоном збор хришћанских Мученика који су живот дали за Христа. Раскинувши везу између земаљске и Небеске Цркве, одбацивши молитве Светих протестанти су логично морали да одбаце молитве Хришћана за умрле.

По мишљењу протестаната Црква није била у стању да помогне онима који су прешли границу земаљског постојања. Тамо их очекује само

једно - награда или казна. Тамо се човек налази у неком вакууму, у изолацији. Апостол Павле говори да љубав траје заувек (в. 1 Кор. 13, 8). Секташи лишавају умрле љубави препуштајући их себи самима. Ова равнодушност или беспомоћност, која се претвара у суровост према умрлима, неспојива је са потребом људског духа да помаже не само онима који живе на земљи, већ и онима који су отишли у други невидљиви свет. За протестанте је ад - пакао, где нема наде, где не продиру зраци љубави и молитве.

У старозаветној Цркви је постојало поштовање Анђела. Изображења Херувима стајала су у олтару јерусалимског храма. Господ је рекао да нико не понизи у свом срцу чак ни дете, зато што његов Анђео - чувар гледа лице Небеског Оца (Мт. 18, 10). Ако је мало дете достојно поштовања ради његовог Анђела, какво поштовање захтева достојанство самог Анђела, а Светитељ је по речима псалмопојца "мало мањи од Анђела" (Пс. 8, 6). Анђео је већ утврђен у добру и благодати, а Светитељ се до краја земаљског живота налази у ватри духовне борбе. Господ је дао људима, народима и земљама Анђеле - чуваре. Библија говори о томе да Анђели учествују у свештеној историји света. Анђели су духови који пребивају у благодати Божанске љубави. Анђели немају обавезу да помажу људима, већ је то њихова духовна потреба и жеља. Они воле људе као образ Божји; они воле људе зато што је за људску душу Себе на распеће предао Син Божји. Они воле људе зато што сама љубав жели да прошири добро на друге; она је налик на вино које се прелива преко руба чаше.

Свети су онолико колико су по мери својих снага подражавали Христу; Христово дело је спасење рода људског, због тога свеци треба да наставе Христово дело, да помажу спасавању људи и сваког човека. Они су носиоци добра, али они, изражавајући се савременим језиком, нису интервенти добра, њихова љубав је деликатна. Они нам невидљиво помажу и чекају док их ми не позовемо. Сваки човек осећа у свом срцу светле и мрачне импулсе који долазе из два света као таласи. Ако окрене своје срце према свету светлости, према душама које су по

благодати Божијој постале христоводобне и богоподобне, према Анђелима и Светима он се неће осећати усамљен и напуштен пред силама зла, већ у великој духовној породици, где ће му његова браћа притећи у помоћ, заштитити га и неће га оставити у рукама ђавола - прелестжтеља и човекоубице. Свети се могу упоредити са искусним војницима који су сав свој живот провели у духовној борби, који знају снагу и лукавост паклених духова, знају нашу немоћ, састрадавају нам и спремни су да дођу у помоћ онима који призивају њихова имена. Протестанти су претворили свету Цркву у пуко земаљску заједницу, нарушивши тајанствену везу између земље, Неба и преисподње.

Поклоњење моштима Светих

Тишина је многолика. Постоји замишљена тишина планине, постоји одјекујућа тишина кланаца, постоји тишина ледника - непробојна као зид од стакла, постоји напетa тишина шуме, постоји тишина подземља која притиска, постоји тајанствена тишина древних храмова и кула, постоји још једна нарочита тишина која душу испуњава спокојством и миром - то је тишина гробљанска.

Гробље као да чува на себи печат вечности; то је дубока тишина која говори без речи. Сваки гроб је тајна. Неки гробови личе на колевку уснулог детета, други зраче невидљивом светлошћу; постоје гробови из чије дубине, чини се, допире јецај и молба. Гробље је острвце другог света, у чијој огради се једва чује пригушена бука града налик на шум таласа који ударају о морску обалу. Она не нарушава, већ као да контрастом подвлачи спокој и тишину гробља. Гроб није само видљиви знак краја земаљског пута, тачка која је стављена на крај реченице човековог живота, то није само визуелно подсећање на смрт; гроб је нешто друго. Гроб је отисак људског духа који је прешао у вечност, и оног стања у којем ју је дочекао. Поред неких гробова је тако лако и

радосно, други изгледају притиснути тежином надгробне плоче, као да камен лежи на нечијим грудима. Сваки гроб је прича коју осећа људско срце, али не може да прочита његов тајнопис. Нису се тек тако код свих народа, чак и код пагана, гробнице - станови мртвих - поштовале више него станови живих.

Древни Хришћани су волели да врше богослужења, нарочито Литургију у подземним гробљима - катакомбама, на гробницама где су као Престо - Жртвеник служиле гробнице Хришћана - мученика не само зато што је над њима висио Дамоклов мач прогона, већ због тога што су њихова срца овде осећала нарочиту благодат.

Баптисти према покојницима испољавају већу равнодушност од пагана и Јевреја, јер код ових постоје погребни ритуали и молитве за упокојење уснулих. Доктрина баптиста о спасењу искључиво индивидуалном вером претворила се у суровост и беспомоћност у односу на оне који су прешли границу земаљског постојања. Покојници не само да су остављени да леже у гробовима ископаним у недрима земље, већ су закључани и у духовним гробовима својих поступака и дела, која су, као и све људско прожета трулежношћу и грехом. Баптисти приносе на жртву свом вероучењу главну вредност - љубав, која је увек делатна и динамична. Баптистички утилитаризам зна само за живе чланове своје заједнице.

Један познати филозоф - хегелијанац је заказао у цркви службу за упокојење својих умрлих рођака. Када су његове колеге изразиле чуђење како је могуће да човек који негира бесмртност душе иде у цркву да се моли за упокојење душа мртвих, он је одговорио: "Не знам шта се дешава, мој разум не може да ми да одговор, али моје срце осећа да смо за време службе заједно, служба нас поново сједињује."

Баптизам негира поклоњење светим моштима и светињама. Баптисти се позивају на Стари Завет, где се додиривање мртвог тела сматрало скрнављењем; те је захтевало ритуално прање и жртву очишћења.

Старозаветни свештеник и назорејац нису имали права да додирну леш, чак, ни човека који им је био најближи. Али, у Старом Завету смрт се доживљавала само као последица и слика греха; чак је и за праведнике смрт представљала одлазак у пакао. У земаљском животу човек је био несрећни изгнаник из раја, а после смрти је провалија преисподње затварала над њим своја уста. Какво поштовање моштију и поклоњење је могло да постоји у то доба када је род људски изгубио благодат, када су, чак, и душе праведника биле одвојене од Бога и власт сатане се простирала и над њима, када у пакао нису продирали зраци небеске светлости? Човеково тело је трулило у земљи, а душа је силазила у преисподњу, где је боравила у мучном очекивању доласка Спаситеља света.

Христова смрт и Васкрсење били су извор нове вере и истинске победе над смрћу и паклом. Васкрсење Спаситеља из мртвих је постало слика будућег васкрсења, испољавање Божанске силе која ће васкрснути и преобразити читав физички план васељене. Тела васкрслих праведника биће налик на тело Васкрслог Христа, односно биће преображена Духом Светим. Ова тајна се открила на Тавору када је Божанска светлост учинила да Христос - Његово Тело - заблиста светлије од сунчеве светлости, и Његова одећа је била бела као снег. Преображање Христово на Тавору је сведочанство о будућој слави Светих Небеске Цркве. Бог је по Својој суштини ван граница света тј. твари, али кроз Своје Божанске енергије долази у додир са светом, пребива у њему, освећује не само човекову душу, већ и тело. Мистичко виђење благодати је Црква забележила у иконографском приказивању Светих окружених златокругом светлости. Праведници пребивају у Духу Светом, они су сједињени са Божанском светлошћу и зраче светлост. Израиљци нису могли да гледају у Мојсијево лице кад је он сишао са Синаја, где је беседио са Богом, због сијања благодати и молили су Пророка да прекрије своје лице покривалом. Од случајног додира са костима пророка Јелисеја мртви је васкрсао. Гробнице праведника точе

живот. Вечни живот почиње у времену, Небеско Царство почиње на земљи кроз стицање Духа Светога.

Свако од нас је у свом животу видео лица озарена унутрашњом светлошћу, која су му изгледала предивно. Понекад мислимо: "Како овај човек личи на Христа!", али он не личи по спољашњем изгледу и цртама лица, већ по благодати која га преображава, светли у његовим очима, лежи као печат небеског спокоја на његовом лицу; њен дах се осећа у његовим речима, чини његово ћутање сличним тајанственој беседи. То је појава Духа Светога у физичкој равни., Свако од нас може да потврди на основу свог унутрашњег искуства да нам је са једним људима лако и осећамо се слободно, као да у њиховом присуству нека прљава крљушт или скорела кора спадају са наше душе; са њима осећамо радост, као да нам се вратило детињство, које још није било помрачено гресима и страстима. У општењу са њима ми осећамо нове снаге, прилив духовне енергије, коју од њих добијамо. Знамо и друго, када на лицима људи лежи печат греха, као жиг затвореника утиснут ужареним гвожђем; изгледа да саме очи таквог човека говоре да је он спреман да почини сваки злочин. Чак и наизглед лепа лица се одједном пред нама приказују као крвљу обливена лица убица, ружна и одбојна. Изгледа нам да такви људи зраче некаквом мучном и мрачном енергијом, нарочито њихове очи; од општења са њима осећамо тежину и опустошеност у души, као да нам неки невидљиви вампир пије крв. Код Светих, чак, одећа и ствари имају чудотворну силу, на пример, у Старом Завету жезал Мојсијев и одећа пророка Илије, а у Новом Завету - убруси (покривала за главу) које су носили Апостоли, и окови Св. апостола Петра.

Свако од нас својим унутрашњим искуством може да посведочи да не само људи већ и куће и ствари имају своје духовно лице, своју тамну или светлу позадину. У неким кућама нам је лако и добро, мир се усељава у срце, заборављамо све своје бриге и противречности, престајемо да размишљамо о греховном и испразном. Још су древни људи приметили да човеков дух остаје некако "запечаћен" на њиховим

стварима. Тако је и обрнуто, постоје куће где нека тежина као да притиска груди, где човек осећа тескобу и бригу, жели што пре да напусти то место, да побегне одатле.

Постоје места где човек дише пуним плућима, удише чист ваздух као да је на планини или у врту. А постоје куће раскошно уређене, брижљиво сређене, као да је свака ствар олизана језиком, и истовремено се осећа да је атмосфера ове куће прожета смрадним испарењима; човек осећа лепљиву, смрадну прљавштину која као да је разливена око њега. Постоје места где се душа одједном грчи, чини јој се да је ту учињен преступ и проливена људска крв. Нарочито су овом "црном радијацијом" греха погођене куће у којима су се људи бавили магијом, гатањем, спиритизмом и тако даље.

Мрачне и светле силе се испољавају у физичкој равни: човек може да постане заједничар Божанске благодати и медијум демонског света. Ми не поштујемо само мошти Светих, већ и њихове гробнице и куће у којима су они живели, одећу коју су носили; њихове ствари чувају благодат као што сасуд у којем је било миро чува његов миомирис. У Новом Завету смрт је престала да буде предворје пакла, за свете је она сусрет са Христом, почетак истинског живота, прелазак у царство светлости. Не само душа, већ и тело човеково могу да буду заједничари благодати, у супротном случају какав смисао има васкрсење мртвих? Човек је предвиђен за вечни живот као личносно духовно-телесно биће. После васкрсења мртвих тело ће бити слично души (одухотворено), а душа слична телу (биће видљива).

Црква нам је открила још једну тајну везану за васкрсење мртвих. Човеково тело је узето од земље, оно садржи у себи све физичке елементе и осим тога, енергетске структуре космоса. Човек представља читаву васељену у минијатури, због тога су неки од древних филозофа и Отаца Цркве називали човека микрокосмосом. Како би подвукли ову везу и зависност древни мистици су видљиви свет понекад алегоријски приказивали у обличју човека. Човекова душа као дах Божанских уста

припада духовном свету. Човек је карика између два света, штавише, ови светови се садрже у њему самом, у узајамној вези његове душе и тела. Човек је венац Божанске творевине, њиме се завршава последњи чин стварања видљивог света; као што цар представља оличење своје државе, тако је и човек представник космоса у духовном свету.

Раскинувши савез са Богом, човек је власти смрти и пакла препустио не само себе, већ је читав материјални свет бацио у бездан трулежности и грубе материјалности. У материјалном свету дошло је до дубоке деформације: хијерархијско устројство самих материјалних структура које претпоставља принцип слободе и симпатије сменили су механички закони. Ови закони у поређењу са ранијом хармонијом личе на болесне комплексе, у њима се као последица греха одразио губитак љубави - главне основе читаве творевине. На пример, закон привлачења је сменило насиље и поробљавање слабог од стране јаког, мањег од стране већег. Ван љубави су насиље, потчињавање и ограничење постали једина средства за чување структура од потпуног распада. Кроз поновно успостављање савеза између Бога и човека, цара космоса, доћи ће до преображаја и одухотворења самог космоса. Космос ће бити препорођен у својој ранијој величини, свецела творевина ће се претворити у јединствену симфонију у славу свога Творца. Али, овај будући преображај ће започети од освештања човека Духом Светим, због тога ће васкрсење мртвих такђе бити васкрсење васељене.

У земаљском животу између душе и тела постоји тесан међусобни утицај, али и после смрти остаје нека скривена веза и због тога се сахрањивање мртвих сматрало једним од дела милосрђа још у Старом Завету (в. књигу Товита), а у Новозаветној Цркви су постојала братства чији су чланови преузимали бригу о сахрањивању сиромаша, оних који немају рођака, путника и просјака. Има много случајева када су се душе несахрањених, нарочито људи који су били злочиначки убијени, јављале људима и указивале место где се налазио њихово тело или кости, и молиле да се над њима обави погреб.

Хришћанство учи о првородном греху који је као болест задесио човека и учинио тело гнездом страсти. Али, истовремено Хришћанство сведочи о достојанству људског тела као дивног инструмента душе. Друге религије не дају основа за поштовање људског тела. За пантеисте је тело прелазна етапа, ружна модалност, ефемерна форма, случајно повезана са духом, његова привремена одећа. За материјалисте је тело конгломерат ћелија, молекула и атома, структура која се после смрти распада на елементе. За крајње спиритуалисте тело је сенка душе; одлази душа - нестаје сенка. За антропоморфне религије антике сама душа је сенка тела. За хиндуисте је тело облик илузорног постојања, зло и привид. За будисте готово исто то, само с том разликом што они не признају природу душе, већ само њене елементе, који после смрти под импулсом жудње за животом стварају нове комбинације душе и тела.

Ми поштујемо мошти Светих као неисцрпни извор благодати, као образ будућег живота. Тела Светих су пророштво оном времену када ће смрт нестати, када је више неће бити, када ће после васкрсења из мртвих нестати дуализам душе и тела и образоваће се јединствена монада личности, где ће тело постати форма душе, а душа садржај тела. Због тога су за нас мошти и гробнице Светих симболи вечности, извори невидљиве светлости и духовних сила. Гробнице Светих су сунца која обасјавају свет из недара земље.

ПОКЛОЊЕЊЕ КРСТУ ХРИСТОВОМ

"Крсту Твојему поклањајемсја, Владико, и Свјатоје Воскресеније Твоје славим". (Крсту Твом се клањамо, Владико, и Свето Васкрсење Твоје слаavimo.) Духовно поклоњење Крсту је стално осећање захвалности према Богу за крсна страдања која су нас избавила од вечне погибљи, од

огња пакленог, од гроба богоодбачености и забораву у којем је требало да нестане читав род људски.

Један богослов је рекао: " Да те је ујела отровна змија и да си неизбежно морао умрети у страшним мукама, али да је твој пријатељ својим устима исисао отров из ране и сам умро од овог смртоносног отрова, како би ти било драгоцено сећање на њега, сматрао би га за свог највећег добротинитеља; а Христос је за тебе учинио много више... Он је испио страшну чашу паклених мука која те је чекала, чашу коју је требало вечно да пијеш." А чиме ми одговарамо Христу Спаситељу нашем? Углавном равнодушношћу и хладноћом. Духовно поклоњење Крсту је покорност Промислу Божијем, то је трпљење у жалостима и искушењима, - у ономе што чини крст нашег земаљског живота.

Неки Оци су говорили: најузвишенија молитва је "Нека буде воља Твоја, Господе!" Када мрак тескобе као црни облаци постаје све гушћи око нас, када као да се гаси светлост Божија за нас, и када нам изгледа да више нема избављења и спасења, да пропадамо под тежином патње тада непрестано треба да говоримо и понављамо: Господе, нека буде воља Твоја, нека буде воља Твоја!" И када нам засија светлост наде и у жалостима Господ ће нам послати небеску утеху.

Духовно поклоњење Крсту је жеља да човек олакша патње других, да узме на себе њихов труд, њихове немоћи и болести, као што је Господ на Крсту узео на Себе наше грехове и страдања. Преподобни Агатон је рекао: "О, када бих могао да дам губавцу своје тело, а да узмем од њега тело које се распада од гнојних приштева и рана!".

Духовно поклоњење Крсту је опраштање свих увреда. Крст је средиште Божанске љубави, и због тога је највише испуњење Јеванђеља - љубав према непријатељима. Свети Димитрије Ростовски каже: "Неки мисле да се у наше време чуда више не дешавају. Не, Хришћанство нам даје снаге за веће чудо од васкрсавања мртвих, то је чудо да искрено, од свег

срца волимо своје непријатеље и не само да их волимо, већ да их
сматрамо за наше највеће добротинитеље!".

Духовно поклоњење Крсту је и осећање сталног смирења. Ако је Господ Исус Христос сишао на земљу и примио најсрамотнију смрт на крсту, онда је за нас понижење на земљи велика слава, клевета - награда, а мучења - радост. У "Отачнику" се говори како је један скитски старац, преподобни Мојсије, срео младог монаха Захарију и видео како на њему почива Дух Свети. Ово је запрепастило старца, он паде пред младићеве ноге и рече: "Сине мој, кажи ми, шта је потребно да би човек постао истински монах и да се спаси?" Овај се зачуди и ускликну: " Авва! Ја то треба да питам тебе, а не ти мене." Овај, не желећи да говори о виђењу одговори: "Има неко ко ми је заповедио да те питам." Тада Захарија скиде своју камилавку, баци је на земљу, згази ногама и рече: "Ако не будеш под ногама свих људи, да те газе, не можеш да постанеш истински монах и да се спасеш."

Браћо и сестре, на крају, духовно поклоњење Крсту је борба са својим страстима, са својим похотама, са својом гордошћу. Неки подвижник је због велике љубави према Христу желео да постане мученик за Њега. Нарочито је желео да за веру буде разапет на крсту. Међутим, прошло је време, смрт се приближила, а он није постао мученик. Ово му је причињавало велику жалост. Али му се у виђењу открило да је читав његов живот био мучеништво зато што се храбро борио против својих грехова и страсти. И он ће бити овенчан истим венцем као и древни мученици, они који су за име Христово бацани зверима или разапињани на крсту.

У Светом Писму је речено да треба да прослављамо Христа у душама и телима нашим (1. Кор. 6, 20). Када се клањамо Крсту, ми прослављамо Христа и у телу нашем. Ми себе осењујемо крсним знамењем, савијајући три прста тако да она означавају Тајну Свете Неразделне Једносупштне Тројице; друга два савијена прста су символ две природе: Божанског и људског у Лицу Исуса Христа. Ова два прста савијамо

према длану у спомен тога да је Господ сишао са Неба на земљу, оваплотио се и сјединио земљу с Небом. На тај начин сам положај прстију у крсном знамењу је као кратак Символ хришћанске вере.

Осењујући се крсним знамењем треба да се сећамо Голготских страдања Исуса Христа. Прстима дотичемо чело како би Господ просветлио наше мисли, дао нам духовну мудрост. Затим руку спуштамо низ груди, како би човек очистио наша осећања, како би нам даровао љубав према Њему и према сваком човеку, како бисмо силом Крста победили своје ниске страсти. И затим се дотичемо руком десног и левог рамена како наша вера не би била мртва вера, већ како би се испољавала у делима (јер је рука символ делатности); како би Господ укрепио нашу вољу за хришћански живот, за вршење добрих дела, за испуњење Јеванђељских заповести у нашем животу, у нашим свакодневним пословима.

Крст осењује читав човеков живот. Крсним знамењем почиње човеково ступање у Цркву - Света Тајна Крштења. Крст он носи на својим грудима као моћно оружје против мрачних сила ада. Крст благосиља гроб Хришћанинов после његове смрти.

Клањајмо се, стога, Господу телесно и духовно. Гледајмо очима вере пред собом не само лик Христа Спаситеља, него и Њега Самог, Који страда на Голготи. Када целивамо Крст Спаситељев целивајмо га тако као да се уснама дотичемо рана Христових из којих тече крв.

Браћо и сестре, Крст је оружје које нам је Господ дао као дар, као оружје против сатанских сила. Свети Кирило Јерусалимски је говорио: "Осењуј крсним знамењем храну коју једеш, одећу коју облачиш, врата када излазиш из куће и када се враћаш кући."

Тако и ми пре сваког посла треба да се прекрстимо и да кажемо: Господе благослови! А по завршетку посла - Господе, ломљу ме! или, пак, Слава Теби, Боже! Ујутру, устајући из постеље треба да целивамо крст са одлучношћу да претрпимо све што нам донесе дан који долази.

Кад лежемо да спавамо треба да целивамо крст са речима: "Заштити ме, Господе, силом часног и животворног Твог Крста и сачувај ме од свакога зла."

Благоверни кнез Владимир Мономах је у свом завештању деци говорио: "Сваке вечери, целивајући крст, кајте се за грехе своје и од срца вапијте Господу: "Господе, као што си се смиловао разбојнику, митару и блудници, тако се и нама смилуј, јер је име Твоје - Љубав".

Амин.

НЕДЕЉА – ДАН ВАСКРСЕЊА ГОСПОДЊЕГ

Неке секте, посебно адвентисти, прекоревају Цркву за то да је променила четврту заповест Синајског Декалога - онтолошку, непроменљиву основу догматике и моралности Старог и Новог Завета који је у Библији назван "Законом Вечним". По мишљењу секташа, празновање првог дана недеље уместо седмог представља нелегално и неоправдано нарушавање директне Божије заповести која не допушта било каква одступања или измене. Секташи су склони да празновање недеље уместо суботе тумаче потчињавањем Цркве државној власти коју је представљао цар Константин, који је 324. године издао закон да читаво царство мора да празнује недељу (као дан Васкрсења Господњег).

Ми знамо да се старозаветна пророчанства у Новом Завету нису укинула већ испунила. Старозаветна симболика није уништена већ је оваплоћена и добила је нови, дубљи смисао у обредима, свештеним симболима и тајнама новозаветне Цркве. Једном речју, Стари Завет се открио и остварио у Новом Завету. Реч *субота* означава спокој. То је дан

када је завршен циклус стварања, он је симболички указивао на вечност, али истински спокој јесте мир душе са Богом, и због тога је старозаветна субота била само праслика очекиваног небеског спокоја. Чак су душе умрлих праведника очекивале своје искупљење и спасење. Њихов спокој је био одмор од мука, али не спокој сусрета са Богом када се душа успокојава у царству благодати као дете на мајчиним рукама.

То је био спокој налик на одмор после дугог рада. Старозаветног праведника није осуђивала савест и закон који је кажњавао, али он је био препуштен себи самом и није имао снаге да изађе из свог ограниченог створеног бића у мистичку слободу кроз учествовање у Божанском животу. Стари Завет је забрањивао да се чини грех и зло, али још није давао човеку снагу да чини истинско добро, и због тога је субота у Старом Завету била одмор од свих дела. Истински спокој душе је Сам Господ, отуда је истинска субота могла да наступи само после Голготске жртве, силаска у ад и Васкрсења Христа Спаситеља. Дакле, субота је давала форму спокоја, али није имала унутрашњи садржај, она је била празан суд од алабастера који још није био испуњен миомирисом. Пасха страдања и Пасха Васкрсења биле су средиште Свештене историје, почетак Новог Завета и основа Цркве. Васкрсење је дало садржај суботњег спокоја: мир са Богом, поновно успостављање образа и подобија Божијег у човеку, богоопштење и спокој у Духу Светом. Субота је била пророштво о спокоју, пророштво о Васкрсењу, и у том смислу слика вечности. Васкрсење је почетак живота на земљи. Старозаветна Пасха се оваплотила у Новозаветну Пасху, а субота у недељу.

После Христовог Васкрсења из мртвих старозаветна Пасха је постала јеврејска Пасха, Пасха оних који нису прихватили Христа као Спаситеља и Месију. Субота је у старојеврејској свести представљала очекивање Месије. Сада је празновање суботе као и старозаветне Пасхе у мистичком смислу неверовање у Христа и очекивање другог Месије. Даном Велике Суботе, када је Христос лежао у гробу, завршио се Стари Завет. Христовим Васкрсењем из мртвих почео је нови живот - Нови

Завет. У Старом Завету седмица се завршавала суботом, а у Новом Завету седмица почиње недељом.

Празник суботе је представљао захвалност Богу за стварање видљивог света, очекивање Месије и припрему за вечност. Васкрсење Христово је залог нашег свеопштег васкрсења. Празнујући недељу, ми благодаримо Богу за вечни живот. За стварање света је била довољна воља Божија, за искупљење и спасење човека послужили су крв и страдања Сина Божијег. Ако зрно бачено у земљу није никло, ако је субота изнад недеље и то значи да се њен смисао праслика и пророштво нису испунили, то би онда значило да се још није завршило време Старог Завета. Истински спокој није спокој мртвог тела, то није спокој када се ништа не ради и спокој празнине; истински спокој душе је спокој од грехова и страсти, спокој од демонских сила. Неки Оци не сматрају недељу првим даном недеље, већ осмим.

Осам је слика вечности. Ритам недеље је остао исти: 6 и 1. Символички јединица (1) јесте почетак, вечност и апсолут; 6 је равнотежа, симетрија и хармонија између духовног и материјалног; 7 је дејство Божанских сила у свету; 8 је вечни живот.

Субота је била дата у Старом Завету, јер до Христовог Васкрсења није могао да се слави догађај који се још није десио. Субота је названа Вечним Заветом, али су и приношења жртва у старозаветном храму такође названа "вечнима", јер су представљала пророштво о Голготској Жртви. Њихов тајанствени смисао се остварио у распетом Христу, у вечној Жртви Христовој за спасење света.

ДЕМОНИ – НЕПРИЈАТЕЉИ ЧОВЕКОВОГ СПАСЕЊА

Читали сте јеванђељску причу о томе како је Господ наш Исус Христос исцелио несрећника опседнутог демоном (Мт. 17,14-21).

Свети Јован Златоуст објашњава: "Демон је мучио човека када је млад месец, како би људи, видећи његову патњу, хулили месец, творевину Божију, а не демона". Демон мучи, тиранише, страшним унутрашњим пламеном сажиге своју жртву, и притом покушава да остане непримећен, као лопов ноћу.

Један богослов је писао: "Највеће лукавство демона се састоји у томе што може да убеди многе у то да не постоји." Постоје људи које себе називају Хришћанима, али говоре: "Ми верујемо у Бога, али не верујемо у ђавола. Ђавола нема, то је само митолошка персонификација наших грехова и страсти."

Браћо и сестре! Ако зажмуримо на нашег најљућег непријатеља, испоставиће се да смо пред њим беспомоћни и ненаоружани. Као што се лисица претвара да је мртва, да би се затим неочекивано бацила на своју жртву тако се и демон стара да заборавимо на његово постојање, да заборавимо на то да је ова мрачна сила близу нас, како би нас изненада напала, затекла неспремне, парализовала нашу душу, дочепала је се својим страшним зубима.

Свето Писмо јасно говори о постојању сатане и царства мрачних сила. О томе је написано у посланицама апостолским, нарочито код Светог апостола Павла, код њега се говори о ђаволу као о сталном, реалном непријатељу сваког Хришћанина. У житијима Светих, нарочито у патерицима описани су многобројни случајеви појаве и дејства мрачних сила.

Ако анализирамо свој сопствени живот, своју душу, видећемо како често грех влада над нама силом тиранина. Прича се да змија привлачи жабу својим погледом, као да фиксира очима свој плен и жаба, хипнотисана, сама а против своје воље, упада у змијску чељуст. Тако, браћо и сестре, грех никоме не доноси ни радост, ни срећу, али га ми

под утицајем мрачне силе чинимо, и наша душа пати, плаче због своје
раслабљености, али ми, и поред тога, ипак, чинимо грех.

Као што људи после бродолома, оставши на мору и без воде за пиће,
пију слану, надајући се да ће утолити жеђ која их мучи, али је она само
још више распаљује, тако нам и греси и страсти доносе непрекидно
страдање и тешкоће, тескобу духа, и истовремено нас привлаче
некаквом страшном, хипнотичком, сатанском силом.

Свако зна и за постојање друге пројаве сатанског деловања. То су
богохулне, одвратне, светогрдне помисли које нам „саме од себе“ падају
на памет. То нам, уствари, ђаво, пролећући поред нас, убацује у наш
ум такве гнусне слике и предлоге.

Чак постоје места која као да су заражена неком духовном губом.
Постоје куће у којима је посебно тешко, као да нам неко притиска душу
и чини нам се да је овде почињен неки злочин, да се на зидовима ових
кућа виде трагови крви. И насупротив томе, нека места делују умирујуће
на човекову душу. И то је, такође, пројава дејства мрачних (демонских),
односно светлих (ангелских) сила.

Браћо и сестре! А до каквог стања могу неки људи да дођу под утицајем
демона! Једном је у Француској живео познати херој енглеско-
француског рата - маршал, један од краљу блиских људи. О његовом
богатству су се причале легенде. Међутим, пошто је водио расипан
живот, маршал је постепено осиромашео. У трагању за начином да
поврати изгубљено богатство он се повезао са маговима и од једног од
њих је добио савет: да краде децу и да од њихове крви прави злато.

Кад су у околини почела да нестају деца, непогрешиви мајчински
инстинкт је указао на маршалов замак. Али, доказа није било. Злочин је
откривен само захваљујући случајности. И када је краљевска војска
упала у замак, у његовим подрумима војници су угледали мноштво
дечјих лешева.

А једна од најстрашнијих сатанистичких појава у наше време је фашизам. Испоставља се - и сада се већ пише о томе - да је Хитлер био окружен астролозима, предсказивачима будућности, врачевима и маговима и да их је слушао. Он је желео да оствари обнову ритуала паганских религија са њиховим магијским обредима. И сама свастика је веома стари аријевски знак који личи на крст са сломљеним, пребијеним крацима.

Сам Хитлер је више пута говорио да је Христос његов лични непријатељ! И када је на Северном Кавказу био освојен Елбрус, Немци су решили да тамо обаве ритуално приношење жртава убијајући заробљенике.

Данас у Америци званично постоји организација која се зове "црква сатане". Свети Василије Велики је говорио: "Демон је лопов, он нема ништа своје, он само покушава да нам украде оно што нам припада."

На небу Анђели певају Богу, на земљи се служи Евхаристија, а у пакленој дубини се одвија „црна литургија“, „црна миса“ и управо одломци из ове „црне мисе“ улазе у клетве и магијске формуле. У ритуалима "цркве сатане" постоји причешћивање крвљу из људских лобања; притом се лобање сваки пут мењају. А неки обреди су толико бестидни и гнусни да просто не могу о томе да говорим на проповеди.

Друге појаве сатанских сила су хиндуистичке религије, које се, нажалост, шире по читавом свету.

Шта је то хиндуизам? То је религија која фактички укида разлику између добра и зла.

У нарочито популарној грани хиндуизма - јоги, користе се такозване мантре - кратке изреке које човек мора да понавља као молитву. Међу њима су и такве као што су: "Ја сам апсолут, бог, охо мене се окрећу хиљаде светова." Као да чујемо речи самог сатане који је хтео да постане

Бог!

Друга сатанистичка појава, распрострањена у наше време, јесте спиритизам, такозвано призивање душа умрлих, у ствари - општење са мрачним духовима пакла.

Још је Тертулијан у 3. веку писао о столовима који говоре, о том обичају призивања духова. А у Старом Завету је Мојсијев Закон заповедао: врачаре и призиваче мртвих треба предавати смртној казни каменовањем, јер је због њих могао да пропадне читав народ.

У сатанистичке појаве такође спада магија, бајање и гатање сваке врсте, због тога Света Црква за магове предвиђа епитимије као за убице и одлучује од Св. Причешћа на много године оне који се обраћају њима или гатарима.

Па и сувишна вера у своје предосећаје или вера у снове може човека да доведе буквално до опседнутости.

Црква такође забрањује лечење бајањем код гатара, чак и ако би у њиховим кућама биле иконе и они изговарали молитве. Јер, као што сам већ рекао, неколико речи из црне мисе, неколико речи бајања могу молитву да претворе у бајање: исто као што неколико капљица отрова може сав мед да претвори у отров!

Тakoђе се забрањује ношење амајлија против болести, јер је наша нада и заштита - Крст Христов!

Браћо и сестре! Још једном понављам да се православним Хришћанима забрањује да се лече хипнозом, јер је хипноза насилни упад туђе воље у нашу свест. Ми као да ко зна коме дајемо своју вољу, својство своје Боголикости.

Хипноза је налик на представу у луткарском позоришту, где глумац који седи иза сцене повлачи конце, а лутке праве различите покрете: час устају, час седају, час се преврћу. Тако и на хипнотичким сеансама људи под утицајем хипнозе чине чудне, апсурдне и срамне радње, и

човек који тако лако своју вољу препушта хипнотизеру касније ће бити пријемчив и за свакакве сатанске сугестије, биће играчка у рукама злочинаца.

Хришћанима је такође забрањено и лечење такозваном „биоенергијом“, применом „биопоља“. Ко су ови самозвани „исцелитељи“? Каквом силом они делују? Да ли су они можда свети људи, пуни благодати? Не! Већина њих уопште не иде у цркву, не причешћује се, не исповеда се. Многи од њих нису Хришћани и воде потпуно световни, а понекад и порочан начин живота. Каквом онда силом они исцељују?

Од Светих, као што знате, исходи нека унутрашња светлост, и на икони је ова светлост приказана у виду златокруга који светли; али од мрачних сила излазе црни зраци и због тога и демон као да је окружен мраком. Демон није изгубио своју анђеоску силу, само што ова сила више не служи добру него злу.

Ове чудне "сеансе исцељивања" као да наказно копирају чуда Христа и светих људи. Још је Василије Велики говорио: "Демон је мајмун Бога," јер демон покушава наказно (он другачије ни не може) да понавља и уједно да изнутра исмеје оно што су чинили Свети. И они који иду код такозваних исцелитеља остају "дужници" мрачних сила које ће у своје време тражити од њих да им врате овај дуг.

Браћо и сестре! Какво оружје ми имамо против демона? То је пре свега, као што је Господ рекао, пост и молитва, нарочито молитва Исусова, јер је у Јеванђељу речено: *Именом Мојим изгониће ђаволе* (Мк. 16,17); затим речи псалма: *Устаће Бог, и расуће се непријатељи Његови, и побјећи ће од лица Његова који мрзе на Њ* (Пс. 68, 1).

Када је неки старац упитао демона чега се он највише боји, овај је под дејством благодати, био принуђен да призна да се боји речи псалама. Затим демон рече: "Бојим се онога што носите на грудима и онога што једете" - односно бојим се Крста и бојим се Св. Причешћа.

Да нама не би завладале мрачне силе треба своју душу да чистимо од грехова честом исповешћу. Старац јеросхимонах Иларион Оптички који је истеривао зле духове из људи који су долазили код њега пре свега је захтевао потпуну исповест, почевши од шесте године.

Демон је горди дух и због тога се он највише боји смирења. Антоније Велики је имао ученика Павла Простог који је код њега дошао већ као старац, али је својим дубоким смирењем и свецелим послушањем постигао да су демони дрхтали пред њим - старим по годинама, али по монаштву младим подвижником. И због тога је преподобни Антоније оне које су опседали најљући демони слао код свог ученика говорећи: "Демони се истерују вером, а демонски кнезови - смирењем."

Браћо и сестре! Чему нас учи данашње Јеванђеље? Оно нам подиже крајичак завесе над будућим животом, показује каква несрећна жртва може да буде душа која је потпала под власт ђавола још овде, у овом животу. А грешнике ће демон мучити и после смрти. Страшна су мучења демонска, страشان је пакао - она огромна провалија, препуна змија, у коју ће човек бити бачен. Ове змије ће га вечито уједати, отров ће палити ватром његову крв, али он више никада неће умрети.

Браћо и сестре! Зато вас упозоравам на грехове као што су гатање и спиритизам. Чак и ако гатате шале ради, не придајући томе значај као што неки гатају гледајући у шољу, ипак отварате своју душу, као врата своје куће, мрачним силама.

У Апокалипси је написано да ће из Небеског Јерусалима бити истерани убице и прељубочинци, чаробњаци, врачари и идолослужитељи, да је њихов удео у језеру, које гори од огња и сумпора, а чега се боји и сам сатана (Апок. 21, 8).

Демони и људска гордост

Зло је извртање и замена истинитог садржаја лажју. Зло има два аспекта. Зло као природа, као супстанција не постоји, међутим, свако од нас осећа његову моћ и насиље, његову црну енергију. Богослови са извесним правом говоре о томе да је зло активна сила, јер је нашло своју пуну афирмацију у Анђелима ада - демонима, чији се пад не састоји само у духовном опрегрешењу и неправилном избору пута, већ и у свесном вољном супротстављању вољи Божијој, која је највише добро. У демонима је зло добило своје оличење; може се рећи да се зло у демонима оваплотило. Због тога, ако је са једне стране зло недостатак добра, оно је с друге стране реална сила која је усмерена против добра и која се са њим бори.

Човек се састоји од душе и тела, он је по својој природи сложен. Природа Анђела је једноставна и неподељена. Због једноставности природе у њима не може бити поделе између добра и зла. Они се или потпуно руководе вољом Божијом и добром, или, пак, у потпуности стају на страну зла и супротстављају се вољи Божијој. За палог Анђела нема покајања. Човек има непрекидни низ искушења, непрекидни низ падова, и истовремено сталну могућност да устане. Анђели су били искушани једном за време свог космичког битовања и ово једино искушавање и провера - искушавање гордошћу је заувек, засвагда одредило њихово стање. Садржај демонског постојања и његов циљ је непрестано супротстављање вољи Божијој. Сама реч "сатана" означава "противник". Овај дух је постао противник Бога. Унутрашњи садржај демона је мржња према Богу, мржња гигантске снаге, интензитета и димензија. Ниједан човек нема представу о демонској мржњи према Богу.

Зашто се ђаво бори против човека? Зато што у човеку постоји образ и подобие Божије, које ђаво мрзи. Ђаво се бори против човека зато што Господ воли човека. У људском срцу су пали духови нашли поље за борбу са Богом. Демони утичу на човека преко извртања његових

мисли, буђења похота и греховних страсти у њему, навођења његове воље на зло и грех. Међутим, човек је слободно биће и може сам да бира. Демони не могу да свежу и укину човекову слободну вољу.

Мрачна сила само искушава и нуди. Али, прихватити или не прихватити демонске предлоге, следити их или им се супротставити - то је већ лична ствар, могућност сваког човека. У духовном животу човек опитује реалне нападе од стране зле силе; нарочито су је често осећали монаси и пустињаци који су унутрашњи свет могли да сазрцавају као што ми видимо предмете спољашњег света. Управо они су на основу свог унутрашњег искуства борбе са демонима, свог виђења људске душе и саставили аскетске поуке које су нам толико потребне (на пример, преподобни авва Доротеј, Јован Лествичник, Симеон Нови Богослов, Исаак Сиријски и многи други). У њиховим делима нема демонологије као теорије, већ је описана борба са демоном, код њих је, ако могу тако да се изразим, тактика и стратегија духовне борбе.

Дакле, у човековом срцу се одвија непрестани бој против зла. Међутим, како се рађа грех? Обично демон човеку предлаже неку греховну слику или греховну идеју (помисао); то је *предлог*. Међутим, предлог не свезује човекову душу; она може да га прими, одбаци или да остане равнодушна према њему. Предлог - греховна помисао или слика - на првом стадијуму се човеку још не рачуна као грех.

Други стадијум је *ступање у разговор са* греховно помишљу или сликом, када човек почне да размишља о њима, да их анализира, не покушавајући да од њих ослободи свој ум, већ улази са њима у мислени разговор. Затим следи *пристанак* воље на прихватање греховне мисли или слике. Фазе ступања у разговор и пристајања на помисао већ се рачунају у грех човеку, јер оне оскрнављују његово срце. Међутим и овде човек својом вољом може да пресече демонски утицај. Само што је сада тај процес већ ухватио дубљег корена у човеку и што му је због тога теже да се тог злог утицај а ослободи.

Затим се код човека јавља *жеља* да се почини грех односно емоционална усмереност ка греху; а после жеље и *одлучност воље* човекове да се зли предлог испуни на делу, и тада у човеку већ сазрева извештан план за остварење помисли. Након тога следи само дејство, тј грешна помисао се претвара у дело, у остварени грех.

Грех који се почини делом постаје издаја Бога и савез са ђаволом. Због тога сваки грех мора бити очишћен покајањем, јер у себи самом носи плату и казну; неокајани грех човека отуђује од Бога. Када се понавља грех прелази у навику. Код човека се стварају одређени комплекси, затим навика прелази у сам карактер, у природу човекову. Грех не постаје човекова природа, али ураста у њега као рђа у гвожђе. Свети Оци говоре да је на почетку греховна помисао слаба као новорођенче, али да затим израста у цина - од греха који је прешао у навику човек може да се избави само уз помоћ других (пре свега - духовног оца) и по молитвама Цркве. Тумачећи речи псалма „*кћери Вавилонска, крвницио!..*

благо ономе који узме и разбије дјецу твоју о камен” (Пс. 137, 89), Свети Оци у њима виде указивање на начин духовне борбе. Вавилон је пакао, символ пакла. Вавилонска деца су греховне помисли; *благо ономе ко их разбије о камен*, значи: благо ономе ко одмах одбаци греховну помисао.

Под каменом се у датом случају подразумева Господ Исус Христос и сила Његовог Имена. Разбити вавилонску децу о камен значи умртвити греховну помисао молитвом, која у себи садржи име Божије.

Свети Оци говоре о томе да сатана не зна наше мисли и намере; међутим, он је вешт психолог и проучавајући живот сваког човека са већим или мањим степеном вероватноће он погађа шта човек мисли и шта ће да уради. Ђаво сам убацује греховне помисли у наше срце, учествује у сваком греху и зна шта ће да сутерише нашој души. Он не зна тачно будућност, али има огроман број информација и са великом вероватноћом претпоставља и досећа се шта би могло бити. Многа сатанска предсказивања се остварују, али не сва. И човек који је искусан у свом послу може да претпостави и погоди како ће се овај или онај догађај завршити, како ће се окончати овај или онај посао. А ум сатане

умногоме превазилази могућности човековог познања. Зато сатана преко својих лажних пророка може да говори о будућности. Међутим, то опет није виђење Светог Духа, пред Којим је будућност откривена исто онако јасно као садашњост, већ су то само више или мање вероватне претпоставке палог духа.

Сатана је отпао од Бога кроз гордост, односно умислио је да је он средиште свега што постоји и саблазнио се својом тварном лепотом, лепотом Првоанђела, али свеједно лепотом која је створена и бићем које је (будући да је створено) ограничено. Он се сам обоготворио и зато је изгубио Бога и изгубивши Бога постао је дух таме и зла. Демон се налази у стању борбе са човеком; у томе је садржај његовог живота, у томе је његова мрачна паклена злурадост. Саблажњавајући човека на грех он себе сматра победником. За сатану су, као што је већ горе речено, покајање и устајање немогући, зато што они претпостављају борбу доброг и лошег у самој суштини и победу доброг. У сатани и демонима нема ничег доброг, што би могло да ступи у унутрашњу борбу са злом. Сатана и демони, с обзиром на то да су анђели, личили су на пламен који гори, али се пламен неповратно угасио. Што се тиче човека, он није био пламен већ само угаљ који гори. И у томе је после пада у грех његово спасење, јер су у угљу који догорева остале искре и ове искре се поново могу разгорети; оне и даље горе испод пепела. Пред човеком је пут покајања отворен до саме смрти. Међутим Свети апостол и Јован Богослов пише да и човек може да падне у такво стање када више не може да устане и када молитве за њега немају моћ (1. Јн. 5, 16). То је случај када се грех дубоко уселио у саму човекову природу и када га је човек свим својим срцем заволео. Ово ужасно стање, погубно по душу, нарочито ће се јако испољити у антихристу који треба да дође и који ће, иако ће доћи на земљу као човек, бити под потпуним утицајем сатане. Он ће бити човек, али ће његовом вољом толико завладати сатана да ће он живети у њему као душа у телу.

Демон је дух гордости; где је гордост - тамо је и демон. Зато је гордост толико страшна. Она човека предаје у руке палих духов. Свети Оци

пишу: "Ћаво искушава страстима, али ономе ко је горд ыаво није потребан, он је сам себи постао ыаво." Хришћани највише од свих грехова треба да се чувају гордости тајне и јавне, у свим облицима и под било каквим маскама, треба да се чувају гордости и под најбољим изговорима. Сатана се побеђује само смирењем; ван смирења нема победе над њим. Међутим, смирење не схватају сви правилно. Неки сматрају да је смирење некаква покорност пред злом. Нипошто! Сви истински подвижници су као главну врлину имали управо смирење, међутим они су више волели да умру него да згреше, односно да пређу на страну зла и потчине се греху. Због тога смирење за нас не претпоставља неку капитулацију пред силама таме. Смирење је човекова правилна унутрашња духовна оцена себе, виђење својих грехова и мана, стално осећање потребе за Божијом помоћу. Смирење је поштовање свакога човека као образа и подобија Божијег; чак и ако је овај човек наш непријатељ, ипак он је створење и образ Божији.

Смирење је умеће човека да у свим животним ситуацијама и конфликтима налази своју кривицу. Смирење надомешта оскудне људске силе Божанском помоћи.

А горд човек је увек задовољан собом. Он као да говори: "Ништа ми не треба; својом силом, својим врлинама могу сам да достигнем Небеско Царство; ја сам могу да победим сатану." И тако понавља грех палог првоанђела: код Њега нестаје осећај снажне зависности од Бога и почиње дивљење себи самом, односно нарцизам. Постоји мит о прелепом младићу Нарцису, који је видео одраз свог лица у води и није могао да одвоји поглед од сопственог лика. Суштина гордог човека је тајно дивљење себи самом, дакле - тајно одступање од Бога.

Горди човек не може бити Хришћанин, чак и ако себе назива таквим, јер је горд човек емоционално и духовно стран Христу. Као пример могу да нам послуже старозаветни фарисеји. Уопште, Јеванђеље је књига у којој можемо да нађемо одговоре на сва питања ако је будемо пажљиво читали. Фарисеји су очекивали Месију, али када је Он дошао на земљу, они Га нису препознали. Зашто? Зато што им Он у суштини,

није ни био потребан. Фарисеји нису осећали свој општељудски пад, нису били свесни да им је потребно покајање. Управо због тога је Христос као Проповедник љубави и покајања у њима изазивао само осећај раздражености, који је затим прешао у злобу и љуту мржњу.

Горд човек није способан за покајање. Дакле, он није способан за препород. Покајање је осуђивање себе пре Свеопштег Суда над родом људским. Фарисеји су били задовољни собом и својим правилима, која су сами саставили, прихватили су као дужно свеопште поштовање и веома су волели да их људи називају учитељима. Они су се изузетно поносили својим плотским пореклом од Авраама и, изгубивши осећај своје греховности, апсолутно нису схватили о каквој слободи им Христос говори, и одговарали су Му: *Ми смо сјеме Авраамово, и никоме нијесмо робовали никад* (Јн. 8,33). Међутим, Свето Писмо говори: *Кога ко надвлада онај му и робује* (2. Петр. 2, 19). Онај кога грех победи роб је греха. И то је најмучније, тиранско ропство.

Обично световни људи не схватају да су робови - у смислу потчињавања духу света, паганском духу - света са његовом страсном уметношћу, философијом, идејама, условностима, бонтоном. Већина њих, напротив, могућност да испуњава све своје каприце и жеље сматра знаком слободе. Међутим, унутрашњи хришћански живот нам открива да бивамо слободни само онда када испуњавамо вољу Божију. Зашто? - Зато што испуњавајући своје каприце и страсти ми потчињавамо дух - души, разум - чулности, односно боље - горем. Страсти, уколико их човек не савлађује, осећања, уколико их човек не контролише, постају човекови тирани. Њему изгледа да је слободан, да остварује своје жеље, а заправо он је роб своје горе стране; ако се тако може рећи, он је роб своје сопствене болести. Човек добија истинску слободу тек када живи у хармонији са Божијом вољом. Само испуњење заповести Светог Писма јесте истинска слобода. Зашто? Зато што ове заповести човеку нису туђе и нису спољашње; оне су у суштини најдубље, најбоље испољавање његовог истинског "ја". Због тога, испуњавајући заповести,

човек живи истински достојанственим људским животом. Тада је он заиста слободан.

Горд човек никада не може да буде ни миран ни срећан. Горди човек се налази у конфликту са целим светом који га окружује, јер сматра да је управо он центар света, а пошто је немогуће да натера друге да верују у то, он се изнутра осећа увређеним и погођеним. Чак и ако горде људе на извесно време везује нека заједничка идеја, то је свеједно лабав савез.

То је савез који ће се распасти и завршити непријатељством свих против свакога и свакога против свих. Надмен човек не може имати ни мира ни спокоја. Он је стално нерасположен, стално је раздражен, никад није задовољан.

Горд човек није у стању да поштује другог човека, јер је гордост лажна свест о свом умишљеном превасходству. Горд човек у дубини душе сматра да сви остали могу да буду само његови робови и да врше његову вољу. Горди људи су увек насилни према другима. Ово насиље може да се испољава у различитим облицима и различитим размерама. Веома често поприте таквог насиља постају односи између супружника. И у томе је један од разлога лабавости савремене породице: уместо савеза љубави она се претвара у непрестану борбу за власт између својих чланова, од којих је сваки уверен да ће бити добро ако он у својој породици постане наредбодавац и цар.

Горди човек наизглед може бити религиозан, али то је само наизглед, зато што срце гордог човека никада неће моћи ватрено и покајнички да се моли. Горд човек личи на болесника који је убеђен да је здрав. Такав човек ће се дубоко увредити ако му кажу да му прети смртна опасност од болести, иако ће се истовремено жив распадати од неке унутрашње гнојне ране или рака.

Да, свака страст, свака лаж, свако зло су од ђавола. Али је гордост најстрашније од свих зала за духовни живот, највеће уподобљење демону. Горди човек, чак, и своје способности претвара у зло. Зато је за

гордог добро да нема никаквог талента. И Господ их често одузима од гордог управо ради његовог спасења. Постоји духовно стање које се назива прелест, када гордост доводи човека до помрачења ума и он себи приписује способности чудотворца, пророка, духовника, прозорљивца итд. Људи који су пали у прелест споља личе на безумне, али сваки горди човек у суштини и јесте безуман, зато што је ван Бога - област таме и безумља, а горди човек излази из центра живота, удаљава се од Бога. Зато свештеник, који има задатак да буде проповедник Јеванђеља, савршитељ Светих Тајни и духовни отац, највише треба да се брине о томе да код своје духовне деце искорени гордост.

Горди човек је отрован човек. Највише су, вероватно, људе волели Пророци и Апостоли, међутим, и они су сматрали да је за њихове ближње добро да разобличавају њихове недостатке и пороке и најчешће су због тога страдали. Управо у томе се и испољавала њихова љубав. Они су желели да се други спасу, волели су човека и због тога су мрзели грех у њему. Духовни отац који подстиче, или макар не искорењује код своје духовне деце осећање надмености, гордости, уображености, таштине у сваком облику, личи на човека који трује бунар, који тајно баца отров у бунар, и ко пије из њега бива отрован и умире. Због тога свештеник мора бити веома опрезан у похвалама. Човек се може похвалити у случају када пада у унијате и очај - како не би изгубио наду. Али, ласкати човеку значи правити од њега духовни леш. Уколико човек поверује у своје наводне врлине преостаће му само да се радује што је "тако добар". А када пресуши покајање, више нема напретка, тада се појављује друга - центрифугална сила и човек клизи наниже, ни не помишљајући да је то тако. Свети Јован Лествичник пише да ће у смртном часу многи проклињати своје духовне оце због тога што нису били строги према њима. Истинска љубав се не огледа у похвалама и слатким речима. Истинска љубав се огледа у жељи да се сви спасу. Сав земаљски живот је време испитивања, избора између добра и зла и борбе са грехом, бојно поље, где може бити остварена

или победа или пораз. Човека истински воли онај ко жели да се овај ослободи својих порока и грехова и ко је спреман да му у томе помогне.

Уколико се духовни отац равнодушно односи према пороцима своје пастве, то значи да је он не воли.

Наш живот је борба са мрачним духовима. Јерма пише да поред сваког човека постоји мрачни и светли дух; поред сваког од нас стоји демон-кушач. Сви се ми налазимо у страшној духовној опасности, сви ми као да стојимо на ивици провалије. А горд човек на то заборавља. Он личи на пијаницу; пијаници изгледа да је најјачи, да ће ако пожели - прећи море, ударити зид и зид ће се срушити. А са стране гледано он је јадан и смешан. Тако је и са гордим човеком. Међутим, горд човек не само да је јадан и смешан. Сва трагедија је у томе што он пада у власт гордог духа - демона - и постаје његов покорни слуга.

Хришћанин пре свега треба у свом срцу да стекне смирење. Смирење и грешника уздиже из бездана, а гордост је и првоанђела свргла са неба. Свети Оци су имали различите дарове, и они су смиривали себе овим даровима приписујући их само Богу, а не себи. Што им је Господ више давао, они су постајали све смиренији, говорећи: "Ми нисмо достојни такве милости Божије," и себе су сматрали чуварима туђег блага. А ми и најмање добро приписујемо само себи самима. Ево, и у Цркви сада нема тако очигледних дивних чуда као што су исцељења, појаве натприродних сила као у првим вековима. Зашто? Ради нашег спасења. Зато што ни то нећемо приписати Богу, већ себи самима и обавезно ћемо пасти у надменост, хвалисавост и умишљеност. Данас Господ одговарајући на наше молитве и непрестано творећи чудеса, чини то скривено, знајући да можемо да постанемо надмени и због самих Његових милости које нам указује.

ПРВОРОДНИ ГРЕХ И ИЗГНАЊЕ АДАМА ИЗ РАЈА

Зашто нам је покајање неопходно? Зашто покајање мора да прати Хришћанина од почетка његовог свесног живота, од ступања на пут духовног живота до саме смрти?

Недеља пре свете четрдесетнице се назива "Сећање на Адамово изгнање". Задржимо се на овом кључном, веома важном библијском догађају, на катастрофалном паду целог рода људског, које је представљао Адам.

У првом стиху прве књиге Библије је написано: *У почетку створи Бог небо и земљу* (1. Мојс. 1, 1). Небо, анђеоски свет, било је створено у једном тренутку; материјални свет је био створен у неколико етапа. Свети Оци у поретку стварања света виде идеју усхођења од најнижег, несавршеног, ка савршенијем. Шестог дана стварања космоса Господ ствара човека - венац видљивог света. Човек је представник, како каже преподобни Максим Исповедник, ипостас два света - духовног и материјалног, невидљивог и видљивог, у њему се крију Небо и земља. Господ је човеково тело створио од земље (сви елементи од којих се састоји космос налазе се и у људском телу), а затим је удахнуо у њега душу, учинио га је сличним Анђелима. И зато је човек пре свега дух одевен у тело. На човеку лежи задатак са огромном одговорношћу. Он је био створен за узвишену мисију, за интеграцију свег видљивог света и његово сједињење са светом невидљивим, односно, преко човека је требало да се оствари одухотворење и преображење свег космоса.

Затим Господ саздава Еву, саздава је из Адамовог ребра. Овај акт саздавања, ова велика тајна је постала мета отровних подсмеха и шала људи лишених осећања побожности и дубине мистичког мишљења. Међутим, уколико се замислимо над актом стварања жене видећемо ту

испољаванье велике Божанске мудрости. Да је Ева била створена као Анђео - ни из чега, или као Адам - од земље, род људски би имао два начела и не би било јединство, већ збир, сједињење; човек не би имао једно начело, једног представника. А сада је начело рода људског Адам, као неки извор, у којем се потенцијално садрже сви људи који ће живети на земљи до краја света, извор из којег се излива непресушна река - покољење за покољењем. Зато се благослов који је дат Адаму распростире на цео људски род. Али се и онај страшни потрес, онај греховни пад, она духовна деформација, коју је осетио Адам као личност такође као нека болест преноси на цео род људски.

Неки од Отаца виде у стварању Еве одређени духовни смисао. То је блискост мушкарца и жене, блискост кроз осећање љубави. Као што је ребро близу човековог срца, тако су и мушкарац и жена у мистичком смислу блиски једно другом.

Господ Адаму даје власт над целом земљом. У Библији се под речју "земља" често подразумева не само наша планета, већ и цео материјални и видљиви свет. Свети Јован Златоуст говори да заповест "владајте земљом" (1. Мојс. 1, 28) представља сведочанство о једном од својстава Боголикости човекове. Својства Божијег образа (иконе) у човеку су: бесмртност, духовност, разумност, осећање љубави, итд. Подобије јесте слободна воља, могућност избора мотива, унутрашња аутономија. То је оно што човекову личност чини непропадљивом духовном монадом. У самом стварању човека из библијске приче видимо колико се дубоко библијско учење разликује од пантеистичких учења. Човек је образ (икона) Божији. Основна догма пантеизма је лажно учење да је човек биће које је једносуштно с Богом. Отуда други правац пантеистичке мистике и аскетике, пантеистичког доживљаја света. За пантеисте је човек Бог који је заборавио на своју божанственост. За Хришћанина је човек образ и подобије Божије, то је појава вечности и бесконачна потенцијална могућност лика да усходи ка свом Прволику, ка свом Творцу.

Библија говори о два дрвета у Рају - Дрвету живота и Дрвету познања добра и зла. Хранећи се плодовима са Дрвета живота човек је добијао бесмртност. Дрво познања добра и зла је било дрво преко којег је требало да буде одређен однос Адама према Богу: или хармонија људске воље са Божанском кроз послушање или отпадање човека од Бога кроз непослушање. Светитељ Јован Златоуст пише: "Неки кажу: Зашто је Господ дао такву заповест - да се не једе плод са дрвета, зар није могао да да другу, узвишенију? А какву? Не чини прељубе? Али, са ким би Адам могао да учини прељубу? Не убиј? Али, кога би он могао да убије? Не кради? Али, све је било његово." Зато је Господ дао заповест не само као пробни камен љубави Адама према Њему, већ и као могућност усавршавања у послушању вољи Божијој.

Неки Оци, укључујући Светог Григорија Назијанзина, нам подижу крајичак завесе над тајном. Библијска реч осим буквалног има и симболички, духовни смисао. Он не изналази противречност, не негира буквални смисао, већ га продубљује, даје нове димензије библијској причи, открива пред нама нове хоризонте. Дакле, Григорије Назијанзин пише: "Мислим да је дрво познања добра и зла било дрво највишег сазрцања." Човек је требало да дође до сазрцања и до Боговиђења поступно, кроз Богоопштење. Дрво живота је и било дрво Богоопштења, јер се истински живот људи састојао у општењу са Богом, представљајући непрекидно савладавање тварне ограничености кроз учествовање у животу апсолутном и Божанском. Богоопштење је давало истинско Боговиђење, али је за сазрцавање био потребан непрекидан пут духовног усавршавања. Јер Адам је био створен као чист и невин, али несавршен, предстојао му је пут духовног усхођења. Међутим, он је по мишљењу Григорија Богослова, дрско пожелео да се успне на степен сазрцања, да на изванредан начин на силу освоји тајне Боговиђења да би постао бог, бог без Бога, слободан владар свог постојања без Онога Ко му је дао ово постојање.

Библијско казивање о Адамовом нарушавању Божије воље је казивање о поновном греху сатане. Сатана је, одушевивши се својом тварном,

анђеоском лепотом, умислио да је као Бог, да је једнак Богу. Адаму је рајско дрво изгледало као неки талисман, који је он хтео да освоји на силу и да одмах постане власник целог света и свог сопственог постојања. Зато Адамов грех није био само грех људске слабости, већ и грех богоборства. У Библији је написано да је у Адамовом греху учествовала "змија" (Луцифер). Змија је анђео без крила; ангеоска крила представљају устремљеност Анђела ка Богу. Овај Анђео је пао у дубину материјалности и духовне таме. Он гмиже у материјалности, гмиже по земљи, налази се под ногама, испод других бића. Пали анђео разговара са Евом и не користи чисту лаж, већ најстрашнију лаж - полуистину. Он лаже, изврћући заповест Божију. Он говори: *Је ли истина да је Бог казао да не једете са свакога дрвета у врту?* (1. Мојс. 3, 1) и на тај начин као да шири димензије Божије забране како би Га људима представио као сурово Биће Које не жели да се човек усавршава.

Ева ступа у разговор са змијом, говори да је Бог забранио да се једе само са једног дрвета. Али, семе неповерења према Богу већ је посејано у њеној души. Евин грех се састоји у томе што она и даље разговара са мрачним духом, иако зна за његову богоборачку суштину. Код неких древних мистика, на пример код Филона, постоји морално објашњење преваре Еве и Адама. Не одричући буквални смисао он говори овако (сликовито, фигурално): "Ева - то су осећања, Адам - то је разум."

Осећање је преварило разум. Зато и ми у себи самима непрекидно видимо Адамов пад. Видимо како наша осећања и страсти прелешћују и заробљавају наш ум, бацају нас у таму очаја и богоодступништва.

Написано је да се њима после нарушавања Божанских заповести *отворише очи, и видјеше...* (1. Мојс. 3, 7). Шта то значи? Увидели су да су наги, да су без одеће. А шта ово значи? Како разумети ове речи?

Свети Јован Златоуст објашњава да људи раније нису били наги у смислу који ми подразумевамо, да су били одевени, али не у нашем смислу, нису били одевени у материјалну одећу, већ су били одевени благодаћу. Из њих су се изливали зраци светлости, који су били најдивнија и најлепша одећа. Он говори да не може да се каже да је

сунце голо, да је наго. Сунце је одевено светлосним кругом својих зракова. Тако су људи, који су у себи имали благодат Духа Светога, били окружени њоме не само невидљиво, већ и видљиво. Њихова тела су светлела као сунце. И ова светлост се угасила те Адам угледа наготу своје жене. Осим тога, за време пада у грех дошло је до изопачавања свих моћи људске душе. На језику аскетике обично користимо појам троделности човекове природе: дух, душа и тело. Треба знати да се душа од тела разликује супстанцијално, односно природно, а од духа не супстанцијално већ функционално, односно по својим дејствима. Под моћима духа, под његовим способностима се обично подразумева унутрашњи логос, унутрашња реч, унутрашњи ум. Истинско познање духа и јесте познање Божанских логоса. Затим осећање вере, осећање Божијег присуства, осећање општења с Богом, то је на нашем језику верска интуиција, чијим сведочанством се ми не само уверавамо у постојање Бога, већ Га и осећамо, доживљавамо, осећамо своју заједницу и присност са Њим. Овај осећај се до пада у грех налазио на степену духовног виђења, а затим је остао у души као могућност верског доживљавања. Он се буди и развија поново до својих богоназначених размера благодаћу Божијом и подвижничким стремљењем самог човека.

Душевне моћи су по Светим Оцима троструке. То је наш разум, који нам омогућава да словесно мислимо и те мисли исказујемо кроз речи; затим - да мислимо у представама и одређеним сликама (визуелним, аудитивним, итд.). Само у подвижничком сједињењу са умом (духом) наш разум може не иросто да бележи спољашње појаве већ и да суштински разумева идеје и узајамну везу између ствари и појава.

Друга сила душе је - жеља. Пре пада у грех, то је била сила која је човека вукла ка Богу. После пада у грех она се претворила у жељу за задовољствима, и зато сад представља двојак осећање - насладе или незадовољства.

Трећа сила је воља. Воља представља енергетски део душе, на извештан начин саму реактивност душе. И овде је после пада у грех дошло до изопачења и изрођавања. Воља се претворила у страсну жељу, мржњу и гнев. Воља се (у палом стању) нарочито испољава као чулна љубав или као гнев и раздражљивост.

После пада у грех дошло је до распада, до удаљавања сила духа од сила душе, сила душе од тела. Истовремено је дошло до распада сила у самом духу и у самој души. Пре свега, у Адаму се угасила љубав према Богу. Бог је за Адама престао да буде садржај, циљ и унутрашња чињеница његовог живота. Он је о Богу почео да размишља као о спољашњој сили, и уз то, сили страшној, кажњавајућој, неумољивој. И зато Адам жели да се сакрије међу дрвеће, мисли како ће да побегне од Бога. У томе се огледа и помрачење његовог разума. Адам је раније поседовао велику мудрост, у већем степену него било ко од његових потомака. Он је именовано бића која су насељавала земљу. Свети Оци су говорили: "Именовати" - значи препознати и знати главна својства тих бића. Зато је пред Адамом цео космос био отворена књига коју је он читао. А после пада у грех његов ум се толико пореметио и помрачио да је он о Богу размишљао у физичким, материјалним категоријама и да је желео да се сакрије од Њега.

Господ Адама позива на покајање, али уместо да се покају он и Ева се оправдавају и сваљују кривицу на палог анђела и на крају крајева - на Самог Бога. Због тога их Бог изгони из Раја. Пре пада у грех Адам је био у Рају и Рај је био у Адаму. Рај у Адаму је Божанска благодат, то је сједињење његове душе с Духом Светим. Адам се лишио унутрашњег раја. У Библији је написано: *...али с Дрвета познања добра и зла, с њега не једи; јер у који дан окусиш с њега, умријећеш* (1. Мојс. 2,17). Физичка смрт је одвајање душе и тела, а смрт духовна је одвајање душе од Бога; зато је на дан престаја Адам духовно умро. Он је живео, али је у духовном смислу био као леш, као тело мртваца које се распада.

Зашто је Господ истерао Адама из Раја? Да би га казнио? Али, да ли можемо да говоримо о томе као о казни, о дејствима Божијим - само као о узрочно-последичном закону? Не. Изгнање Адама из Раја представљало је испољавање љубави Божије према прародитељима. Адам је изгубио унутрашњи Рај, присуство Бога га није радовало, већ га је мучило. Да се Адам налазио у Рају, сам Рај би за њега постао вечно, непрестано мучење, вечно подсећање на оно што је изгубио. Он би, са још већим болом, осећао губитак благодати Божије. Овде је кључ за решавање једног питања: зашто Господ допушта постојање пакла? Зашто Господ не опрости и не прими поново све грешнике у Царство Небеско? Управо зато што када би Господ примио човека, који је изнутра постао неспособан за Богоопштење, у Царство Светлости и Благодати, овакав човек би био налик на човека који се налази на обали реке и не може да пије воду из ње. Он би се још више и још страшније мучио. И због тога неки богослови говоре да адске муке представљају последњу милост Божију према грешнику, како би он у физичким патњама заборавио на најужасније, најстрашније - духовне муке.

По библијском казивању Господ је узео животињске коже и сачинио одећу за човека.

Свети Григорије Ниски у овоме такође види одређене симболе, зато што се после човековог пада није променила само његова душа, већ и само тело, оно је постало грубље, приземније, материјалније, круће.

Други у томе виде реалност нашег земаљског живота, живота приземљеног, страсног, чулног. Адам се доживевши смрт свог сина (први син првог човека Каин је убио свог брата Авеља) својим очима уверио у то да грех рађа смрт. Адам је схватио да је у мистичком смислу он убио свог сина, да је он крив за патње будућег рода људског, за оне бујице крви и суза, које ће залити сву земљу. Адам је започео своје покајање, које је постало главни садржај свег његовог дугог живота на земљи. По црквеном Предању, заједно с њим се молио и његове молитве ка Богу узносио Арханђео Урило.

Тако и за нас покајање треба да постане главно дело у животу, јер је то једини пут који палог човека води ка Саздатељу. Док је пре пада у грех средиште свег духовног човековог живота била љубав према Богу ми смо сада изашли из тог средишта. Он је за нас изгубљен. Сада за нас постоји други центар духовног живота - покајање. Време Великог поста, пре којег се Црква сећа Адамовог изгнања, најважније је време покајања. Свети Јован Златоуст пише да је човек жив ако у његовом срцу постоји покајање, а ако га нема, он је мртав.

Без покајања душевно обличје човека прелази у апсурд. Наша душа, која је без покајања окована у страсти и самољубље, личи на леш који труне. Једини пут од .земље ка Небу, једини пут људске душе ка Богу јесу сузе покајања. Покајање је емоционално самопознање, познање и одбацивање себе какви јесмо, да би нас препородио и преобразио Господ Који је дошао на Земљу. Сви смо ми криви једни пред другима и сви смо криви пред целим родом људским. Питаћете: "Зашто сам крив пред другим људима?" Јер грех не припада једном људском срцу. Грех се рађа у срцу, затим прелази на ниво представа и мисли, затим се остварује кроз реч или дело. Али, чак и ако грех остане у сфери осећања и мисли, он ће еманирати, зрачити из самог човека.

Ви знате како лако бива у присуству неких људи - као да сте дотакли генератор неке силе и сами после тога осетили силу која вас препорађа. Присуство других нам, насупротив томе, тешко пада. После разговора и општења са њима осећамо се потпуно опустошено. Дакле, не само наша дела, већ и наше емоционално стање, наше мисли невидљиво "зраче". Грех је, сликовито говорећи, - страшно радиоактивно зрачење којим ми трујемо не само себе и своју околину, већ и читав космос. Увек грешимо, отуда покајање мора бити наше стално осећање, наше непрестано делање.

СВЕТИ ПРАОЦИ - СТАРОЗАВЕТНИ ПРАВЕДНИЦИ

У почетку створи Бог Небо и земљу (1. Мојс. 1,1). Тако почиње највеличанственија, најдивнија и најтајанственија од свих књига - Библија. Колико је у Библији речи, толико је у њој тајни! Свети Оци су нам открили да се под речју "Небо" подразумевају духовне сфере, анђеоски светови. За трен ока, по речи Божијој из небића и таме били су изведени у живот, били су створени дивни светлоносни духови који су одражавали у себи светлост, благодат и лепоту Свете Тројице.

Под првосазданом земљом се подразумева хаотична материја, слична растопљеном металу који мајстор сипа у већ припремљене прецизне калупе. Земља је била без обличја. Непробожна тама је стајала изнад ње, она је била пуста, није било знакова живота, само се свуда простирао огроман, бескрајни океан где није било ни обала ни острва, само бјеше тама над безданом; *и Дух Божји дизаше се над водом (1. Мојс. 1, 2).*

Као што орао својим крилима греје још беспомоћног птића тако је и благодат Божија постепено оживотворавала свет.

Рече Господ: *Нека буде свјетлост (1. Мојс. 1, 3)* и бездан таме се претвори у бездан светлости којим се заодену земља, по речима Псалмопојца, као дивна риза. То није била сунчева светлост - светила још нису била саздана. Тајанствена космичка светлост се час гасила, час поново палила. И пророк Мојсије је писао: *И би вече, и би јутро, дан први (1. Мојс. 1, 5).* И раздели Господ светлост од таме.

Библијско стварање почиње од вечери. И у древна времена дан је почињао од вечери и сада црквено богослужење у храму почиње вечерњом службом, у истом ритму са стварањем света.

Неки Свети Оци, укључујући Св. Атанасија, Климента Александријског и Василија Великог су "дан" схватили овако: у Библији се под њим подразумева временски период, али се не указује на његово трајање. То је такозвана теорија периода.

Други Оци, укључујући Јована Златоуста, учили су да је стварање света било дато у откривењу или Адаму који је о томе испричао својим потомцима, или, пак, пророку Мојсију. У неколико тренутака човеку је била откривена сва историја Васељене. И због тога је он главне периоде стварања, његове главне етапе назвао данима.

Трећи су говорили да је Анђео открио тајну стварања Адамовом сину Ситу. Анђео му је на људском језику испричао оно што не може у потпуности бити исказано чак ни анђелским језицима. Тако и ми кад говоримо са малим дететом о неким великим догађајима бирамо речи и изразе, који су му доступни. И овде се под речју "дан" подразумева одређени период, одређени циклус стварања.

Било је прво вече и јутро првог дана. Други дан се одликовао стварањем неба које је у Библији названо свод.

Пророк Давид говори: *Разaneo си небо као шатор* (Пс. 104, 2).

У Библији се реч "небо" употребљава у неколико значења. Прво небо које видимо нашим очима јесте атмосфера Земље. Друго је међузвездано пространство. Треће је духовно, а не материјално небо, средиште благодати Божије, она област у којој обитавају Анђели и душе Светих. За њега је речено у молитви: *Оче наш, Који си на Небесима!* (Мт. 6, 9). На треће небо је био узнет у Духу Светом апостол Павле. Другог дана је било створено прво небо, атмосфера.

Трећег дана је Господ раздвојио копно од воде. Вода се сакупила у океанима и морима као у огромним резервоарима, појавило се копно, на њему су се појавиле планине, брда и равнице и њима су потекле бујице воде. Као што говори Псалмопојац: *излазе на горе и силазе у*

долине, на место које си им утврдио (Пс. 104, 8). Земља се покрила дивним тепихом од дрвећа и жбунова, трава и цветова. Тада је свет био још млад, пун снаге. Стабла циновског дрвећа су била обавијена бршљаном и лијанама, боје су биле необично јарке. Све је говорило о младости земље.

Затим, четвртог дана Господ ствара небеска светила. И овде, у овом акту стварања је велика тајна премудрости Божије. Земља није просто честица света - земља је прва створена. Ради ње је створен остали свет, остали космос. Ако је по својим димензијама Земља само мала честица творевине, она је по свом значају духовни центар читаве Васељене, због тога што је овамо, на Земљу, сишао Господ, Творац света.

Од ове Земље је Он примио Своје људско тело; овде, на Земљи, Он је победио силу и моћ ђавола. О како је мало људско срце, али каква се борба у њему одвија! У њему је средиште читавог духовног живота! Ма како мала била Земља у поређењу са необухватном Васељеном, она представља њен мистички центар.

Господ је створио Сунце и друга светила, створио је времена: године, месеце, дане, и време је кренуло својим богоутврђеним ритмом.

Какву дивну слику је представљало небо, светлуцајући у милијардама звезда! Ово небо је требало да учи људе величанствености, лепоти и премудрости Божијој, како је написано у Псалтиру: *Небеса казују славу Божију* (Пс. 19, 1). По предању неки Свети (Свети праотац Авраам и великомученица Варвара) су дошли до Богопознања сазрцавајући звездано небо.

Петог дана Господ ствара жива бића, гмизавце, рибе и птице. И овде постоји унутарња доследност, унутарња постепеност стварања.

А у шести дан по речи Господњој ствара земља *сведуше живе по врстама њиховијем, стоку и ситне животиње и звијери земаљске...* (1. Мојс. 1, 24).

Биљке имају живот, али њихова душа представља само извесну силу која им омогућава да се хране и да расту. И животиње имају душу, али је и она потпуно другачија од људске. Животиње се руководе инстинктима, оне имају само бесловесна осећања и представе, али којима не могу да се одлепе од земље: оне су у потпуности везане за њу, оне су смртне као што је смртна материја.

И затим Господ ствара човека - круна творевине. Он припрема Васељену за човека, као неку кућу. Господ ствара човека од земље и удахњује у њега дух живота.

И због тога, док је по телу близак другим бићима која живе на земљи, по духу свом човек је сличан Анђелима. Библија почиње речима: *У почетку створи Бог Небо и земљу.* Мојс. 1, 1). А у самом људском бићу сјединише се небо и земља. Кроз човека треба да дође до преображаја и одухотворења читавог Космоса, читаве Васељене. Од бића која је Бог створио само је човек по образу и подобију Његовome.

Бог је највиша Премудрост - и човеку је дат ум.

Бог је Дух - и човекова душа је нематеријална.

Бог је Љубав - и човеку је дата могућност да развије у себи ово осећање по којем постаје сличан Богу.

Јер што је више способан за љубав тиме је ближи Богу, тиме је потпунији његов живот, тиме је срећнији и овде на земљи у невољама и изненадним животним обртима.

Бог је вечан, и човекова душа је бесмртна. Човек није само биће по образу, већ и по подобију Божијем, односно он својим животом може да се уподобљава Богу. Дата му је слободна воља, дат му је избор да поступа како жели. У овоме је велико достојанство човека, али и велика одговорност и опасност по њега. У слободи воље је почетак човековог вечног спасења, али у слободи воље је и могућност вечне погибљи.

Црква радосно слави спомен на старозаветне праведнике, сећајући се стварања света: рајско блаженство, пад у грех, а затим мучно трагање за изгубљеним Рајем, или, насупрот томе, безумно наслађивање грехом.

Свети Оци су сву историју рода људског делили налик на периоде људског живота. Они су говорили да је време од Адама до Ноја попут човековог најранијег детињства, његово најраније доба. Ноје је већ после потопа добио од Бога завет. Човечанство је ушло у друго доба, у други период свог живота.

Време од Ноја до Авраама је детињство рода људског. Аврааму је Господ дао још величанственија обећања. Време од Авраама до Мојсија је - младост. Пророку Мојсију је Господ дао десет заповести - основу Старог Завета.

Време од Мојсија до Христа Спаситеља је време зрелости, мужевности рода људског. Христос је донео Јеванђеље и то је последње откривење. У Апокалипси је речено: *вечно Јеванђеље* (Откр. 14, 6). Других откривења више неће бити. Због тога је у Новом Завету и речено: *Дјецо! посљедње је вријеме* (1. Јн. 2, 18). Неки неправилно схватају ове речи. Али, "последње време" значи последњи период, када се све испунило, када је роду људском већ све откривено. А када ће бити крај зна једино Господ. На питање ученика о времену краја света Спаситељ није хтео да дао одговор...

Црква се празнично сећа Светих Праотаца. Они нису видели Христа, али су веровали у Његов долазак, нису имали у рукама Свето Јеванђеље, али су се потчињавали закону своје савести, књизи која није написана руком, књизи написаној у њиховим срцима. Свети Оци говоре: "Наша савест је налик на извор. Ако будемо чистили овај извор и послушкивали савест, она ће нам гласније и јасније говорити шта да чинимо. Ако, пак, будемо ућуткивали своју савест, она ће пресушити, као извор који је засут блатом, песком и камењем."

Свети Праоци су видели Христа очима своје вере, а неки у пророчанском прозрењу. Они су испуњавали вољу Христову чинећи дела добра, љубави и свепраштања.

У Библији постоје речи: "*Араам, Исаак и Јаков, који не учинише зла*" (молитва Манасије, цара јудејског, чин појања 12 псалама). Свети Димитрије Ростовски пита: "Како је то могуће - сви људи чине зло, па зашто је онда за њих речено: "Нису чинили зла?". И овако објашњава ове речи: "У свом животу они никоме нису желели никакво зло, у свом животу они нису желели ни да увреде ни да ожалосте ниједног човека." Дакле, Свети Праоци су Хришћани који су живели пре Христа. Амин.

СТРАШНИ СУД БОЖИЈИ

Бог Који је у почетку створио живот, на крају времена ће васкрснути, тј. васпоставити из праха и трулежи читав род људски од Адама до последњих дана. И настаће тада Страшни Господњи Суд, Суд на којем ће се решити коначна судбина сваког човека у складу са оним што је чинио живећи у телу свом. Данас, док се још увек налазимо у овом земаљском свету, свака мисао, свака реч или дело су семена која бацамо, као у заорану земљу, у дубину свог срца. А у вечности ће из ових семена израсти или предивни, миомирисни цветови или бодљикаве отровне биљке.

Суд се назива Страшним, зато што на њему неће бити суђено само људима него и духовима. Демони ће угледати себе као некада предивне Анђеле који су појали неизрециву, људским језиком неисказиву херувимску песму Богу. Угледаће демони свој страشان пад. Сатана, који је некада био Серафим, видеће како се, уставши против Бога,

претворио у страшно паклено чудовиште, у огромног паука, који је обавио паучином греха сву земљу; како се претворио у ужасну паклену змију која је своје отровне зубе забадала у безбројне жртве. У сваком греху, који се догодио на земљи, сатана је невидљиво присуствовао. У сваком злоделу је његов смртоносни дах, у сваком преступу је његова змијска поквареност. Угледаће сатана велики гроб - пакао који је сам себи ископао. Угледаће црни паклени пламен који је запалио за своје жртве и у којем ће се и сам вечно мучити.

Суд се назива Страшним зато што ће бити свеопшти. Нико неће избећи овај Суд, као што нико не може да избегне смрт. Васкрснуће из праха и праведници и грешници. Тада ће тела људска бити налик на душу. Неће бити од костију, неће бити груба, неће се састојати од влаге и земље, већ ће бити духовна и нетрулежна. Код праведних - по обличју тела Христа Спаситеља васкрслог из мртвих, код грешника - смрадна и ружна као и њихови грехови. Свети Јефрем Сирин пише тајанствене речи: "Сви ћемо ми васкрснути у узрасту од тридесет три године." Шта то значи? Човек у свом земаљском животу пролази кроз одређени циклус развоја. Тридесет година је време зенита развоја, људског савршенства у земаљском смислу ове речи. И људи у дубокој старости и бебе ће васкрснути не у свом земаљском узрасту, у којем су напустили овај живот, већ у узрасту "тридесет трогодишњем" - односно савршеном. Истовремено, блиски и најрођенији ће, наравно, моћи да се препознају.

Последњи Суд се назива Страшним зато што ће на њему бити јавно показана сва наша дела, све наше помисли, речи и скривене жеље срца. Све што смо чинили тајно постаће јавно; оно што је човек радио насамо откриће се пред читавим светом, што је чинио у тајним одајама свог срца постаће отворено и обнажено. И када угледамо своје грехове у свој њиховој наготи, ругоби и гнусности бићемо спремни да узвикнемо:
"Горе, падните на нас и сакријте нас од ове срамоте!"

Свети Оци су говорили о томе да постоји неко "сећање срца", које бележи све, сав наш живот и унутрашњи и спољашњи. И ево, на Страшном Суду, као да ће се открити та књига, написана у дубинама наше душе и тек тада ћемо увидети *какви смо* стварно, а не онакви каквима нас је приказивала наша успаљена гордост.

Тада ћемо увидети колико нас је пута благодат Божија призивала ка спасењу, кажњавала, миловала, и како смо се упорно противили благодати и тежили само к греху и страстима. Чак ћемо и своја добра дела видети разједена лицемерјем, гордошћу и тајном користољубивошћу као црвима.

Суд се назива Страшним зато што ће бити коначан. Овде на земљи, док живимо, увек нам је отворено покајање, као врата која изводе на слободу из мрачне тамнице греха. До Страшног Суда могу да нам помогну молитве Цркве и ближњих. Али је Страшни Суд коначан, после њега неће бити другог суда. На страшном Суду ће се догодити коначно одвајање *добра и зла, светлости и таме*. За праведне ће наступити вечни живот - вечно уподобљење Христу Спаситељу, вечно блистање и обасјавање Божанском светлошћу. У овом животу сваки тренутак ће доносити стално нову и нову, све већу срећу, све већу радост, све већу светлост, све веће блаженство.

А вечна смрт грешника јесте уподобљавање сатани, све дубље погружавање у океан мрака. Ад је место заборављања, то је место у које не продиру зраци милосрђа Божијег. Пакао је избрисан из љубави Божије.

Неки постављају питање: "А могу ли спасени бити срећни ако се њихови рођени и ближњи, они са којима су они били за живота сједињени љубављу нађу у паклу?" То је тешко питање. Када волимо човека ми у њему волимо нешто добро (чак и ако оно није добро, а нама изгледа тако), а када устану грешници, они ће бити оличење *греха и зла*, они ће бити демоноподобни. Због тога нећемо моћи да их

волимо, као што је немогуће, рецимо волети кугу или бацил беснила. Замислите да се вама најближи човек појави пред вама у обличју змије или шкорпиона; не бисте могли да га волите, већ бисте се са ужасом окренули од њега. Тако је и са осуђенима на паклене муке. Они ће бити пуни не само очаја и тескобе, већ и сатанске гордости и злобе. Душе грешника ће киптети пламеном мржње према Богу и свему светом, мржње која је спремна да спали само Небо и Рај!

Блаженство Раја је блаженство Светих у љубави према Богу и међусобној узајамној љубави. Преподобни Серафим Саровски пише да када би човек знао како је ужасан пакао и како је сладак Рај, он би био спреман да претрпи најстрашније муке овде на земљи. Једном је Преподобни Симеон, који се назива и Нови Богослов, био у таквој озарености Духом Светим да је ускликнуо: "О, Господе, вероватно да изнад овог блаженства нема ничега на свету!" И добио је одговор: "Оно што овде на земљи у плоти осећају, чак, и Свети је у поређењу са будућим рајским блаженством као сунце нацртано на папиру у поређењу са сунцем које сија на небу!"

Свети Јефрем Сирин пише, да ће другачији бити односи међу душама. Постоје Спаситељеве речи које нису сачуване у Јеванђељу, него код древних Отаца: На оном свету ће унутрашње бити као спољашње, а спољашње ће бити као унутрашње." Сада је спољашње тело, унутрашње - душа. У Рају ће само тело бити одухотворено, постаће слично души. А изнутра - душа ће постати као спољашње, односно биће отворена. Преп. Јефрем Сирин Говори: "Ако само пожелиш да будеш код Светих Мученика - бићеш поред њих; ако пожелиш да се насладиш сладосном беседом са праведницима, ти ћеш не својим језиком, не устима својим, већ срцем и душом беседити са њима, односно, видећеш својом душом њихове душе; наслађиваћеш се сазрцањем њихове лепоте и љубави који се изливају од сваког Светог према свима."

Само ће у Рају, у вечном животу човек познати тајну страдања, схватиће да су овде, на земљи, жалости, напори, болести и туге велики благослов Божји: човек пије чашу из које је пио Сам Господ Исус Христос. Због тога ћемо у вечном животу захваљивати нашим непријатељима, захваљиваћемо клеветницима, онима који су се према нама неправедно односили, зато што су они, сами то не знајући, помагали нашем спасењу.

Овде, на земљи, нам је много тога нејасно, али овде видимо само прву страну *Књиге* која ће се открити у вечности, а тамо ћемо схватити сву дубину премудрости Божије, сву силу *Његове љубави*.

Једном је александријски патријарх Теофил дошао на Нитријску гору и упитао најстаријег монаха:

"Шта си нашао да је најбоље у духовном животу?"

И овај одговори:

"Да за све кривим самог себе!"

И патријарх рече:

"То не само да је најбоље, већ је то једини пут ка спасењу!"

Дакле, не заборавимо на Страшни Суд, пробудимо сна своју савест да нас она строго осуди још овде и тада Страшни Суд за нас постати *двери у вечни живот!*

Амин.

НЕБЕСА ЈЕДИНИ ИСТИНСКИ ЗАВИЧАЈ

Читали сте у Јеванђеље разговор Исуса Христа са Његовим тајним учеником Никодимом, једним од јеврејских старешина. Господ је рекао: *И нико се не попе на Небо осим Који сиђе с Неба, Син Човјечији Који је на Небу* (Јн. 3,13). Шта значе ове речи? Свето Писмо о Небу говори у различитим смисловима. Прво небо је ваздушно пространство које окружује Земљу, онај бездани плаветни океан у којем као огроман брод плива наша Земља. Друго небо су космичка пространства у којима се налазе небеска светила - звезде што блистају као драгоцене камење које је неко бацио у бескрајно пространство. Неки од нас постављају себи питање да ли у овим световима постоји живот? Свето Писмо говори само о Анђелима и људима, а остала небеска тела су мртва материја.

Постојало је мишљење у древном свету да су звезде анђеоске силе, али је Црква на Петом Васељенском Сабору ово мишљење осудила као јеретичко.

Духовни центар света је Земља; иако она у размерама читаве творевине представља само малу честицу, готово зрнце, овде, на Земљи, десили су се највећи догађаји у историји Васељене. Овамо је дошао Господ, на Земљи је Он примио људско тело, на Земљи је Он пролио Своју Крв, због тога је Земља постала духовно срце читаве Васељене: као што је мали дијамант драгоценији од огромних камених стена.

Дешава се да људи питају: зашто је онда Господ створио ове милијарде звезда, ако су оне мртве и ненасељене? Зар то није исто што и питати уметника: зашто је он насликао велелепну и величанствену слику?

Господу је подједнако лако да створи милионе галаксија као и једно зрнце. Једном су код Преп. Антонија Великог дошли философи и после дуге беседе га упита: "Ти у животу ниси прочитао ниједну књигу, одакле ти таква мудрост?" Антоније рече: "Ја непрекидно читам књигу, написану прстом Божјим, она је откривена преда мном: једна страница књиге је Земља, а друга Небо."

Дакле, Преподобни Антоније се учио Богопознању из историје Земље видећи Промисао Божји у судбинама света, и даље, гледајући небо он је разумевао бесконачност и величину Творца.

Постоји предање да је Свети праотац Авраам сазрцавајући небо дошао до познања Јединог Бога; у житију Свете великомученице Варваре се такође говори о томе да је на тај начин - кроз сазрцање творевине Божије и она дошла до познања Творца.

У тропару Равноапостолној кнегињи Олги коју историја назива "мудром" речено је да је она узносила свој ум од видљиве твари, односно од видљиве творевине ка невидљивом и вечном, и да је тако познала Саздатеља свега што постоји.

Небо које видимо својим очима је само слика другог духовног неба, највиших сфера, где обитавају Анђели и душе Светих. О овом небу Господ говори: *И нико се не попе на Небо осим који сиђу с Неба, Син Човјечији Који је на Небу* (Јн. 3,13).

Како је Господ сишао с Неба? Јер Господ је бесконачни Дух. Он је сишао са неба у том смислу да је овде на Земљи примио људску плот; али у Јеванђељу је такође написано: *Који је на Небу* (Мт. 6, 9), односно Он се Духом Својим налази свуда, све држи силом Својом, налази се Сав у свему, и истовремено је Сав изнад свега.

Један од византијских филозофа - Козма, написао је научни рад у којем је дао слику света. Ова слика је симболична.

Уопште, древни филозофи, научници и мудраци су волели да изражавају своје мисли у облику приче, у облику загонетке. Дакле, он је насликао слику којој су се касније много смејали и ругали као незнању древних људи. На овој слици је Земља приказана како почива на три слона. Три слона стоје на киту, у океану, Земља је окружена кристалним сводом, и човек је дошавши до краја Земље, завирио изван њега и као да га је сломио.

Шта то значи, да ли је то стварно незнање или се овде крије неки дубоки, тајанствени смисао, који омогућава човеку да види Васељену не само као гомилу бездушне материје, већ и као идеју Божију оваплоћену у материји? Океан означава оно космичко небо о којем смо говорили. Три слона означавају три добродетељи: веру, наду и љубав, на којима се темељи свет. Када нестану ове добродетељи, када оне ишчезну, срушиће се и свет, растуриће се све карике које га чувају и задржавају да се не распадне.

Неки питају: "Када ће бити крај света?" Господ је одбио да одговори на ово питање зато што нама није корисно да знамо дан и час, али се може рећи да ће свет пропасти онда када пресуши и нестане љубав.

Даље, ова три слона стоје на киту; шта то значи? То је препорађајућа благодат Божија, на којој се држе три добродетељи.

Древни су цртали Земљу коју окружује огроман кристални свод у облику големог шатора. Касније су се њихови кратковиди потомци томе смејали. Међутим, испоставило се да су древни мудраци у праву. Заиста, нашу Земљу окружава неки, слој озона налик на "шатор", захваљујући којем се и чува живот на Земљи. Ако он буде разрушен, живот на Земљи ће бити уништен у бујици космичке радијације.

Господ је рекао да је дошао у свет *не да би судио свету, већ да би спасао свет* (Јн. 12, 47). Јеванђеље говори да је Светлост дошла у свет, *али свет није познао Светлост, није је примио* (Јн. 1, 9119): Људи су омрзли Светлост због тога што су њихова дела била зла. Господ говори да је Он дошао како би се сви они који верују у Њега спасли, али ми знамо колико Хришћана пропада. Свети Оци нас уче да ће верницима бити суђено строжије него неверницима. Преподобни Макарије Велики је наводио да ће се на најстрашнијем месту у паклу налазити свештеници који су недостојно служили и монаси који су нарушили своје завете... Ипак, Господ говори да ће се они који верују у Њега спасти.

Постоје различите врсте вере; постоји вера од разума, ова вера је хладна и мртва као месечева светлост. Ова вера не загрева наша срца, не одређује наше поступке. Ми верујемо да Бог постоји, а живимо као да Га нема, живимо зароњени у своје сопствене страсти. Ова вера неће никога спасти, она ће човеку послужити само на осуду. Господ говори о другој вери, која је налик на сунчеву светлост, која се излива на све; сунчеву светлост, која греје и оживотворава, под чијим зрацима цветају биљке и предивни цветови. То је вера сједињена с љубављу, вера која се испољава и сведочи читавим људским животом.

Господ је рекао: *Као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба Син Човјечији да се подигне* (Јн. 3, 14). Шта значе ове нама чудне речи? Зашто Господ одједном пореди Себе са змијом подигнутом у пустињи?

Стари Завет представља праслику и символ Новог. У догађајима Старог Завета ми видимо оне скривене тајне, које су се откриле у Јеванђељу. Мојсије је извео Израиљце из египатског ропства, где су их фараони приморавали да као робови раде даноноћно, да пеку цигле, а затим, како Израиљски народ не би постао претерано многобројан, наређивали да се убијају сва мушка деца.

Египат код Светих Отаца симболички означава пакао, ропство фараону је ропство рода људског греху. Правиле су се цигле од глине, коју су на својим леђима носили Израиљци, шта ово симболички значи? Па то да је грешник свецело погружен у сујетно и земаљско. Затим су се ове цигле пекле у ватри; ватра су наше страсти; глина је постајала тврда као камен. И исто тако наше душе од грехова постају камене, постају сурове, постају недоступне за дејство Божанске благодати.

И ево, Господ преко Мојсија изводи Израиљце из Египта у земљу обећану, која симболички означава Царство Небеско, а сами Израиљци - Цркву Божију. Они иду по пустињи четрдесет година; четрдесет година је живот једне генерације, то је наш земаљски живот.

У једном од брдовитих места, где су се Израиљци зауставили и логоровали, почеле су да их уједају отровне змије, којих је тамо било у огромном мноштву. Људи су умирали један за другим, и тада Мојсије по указању Божијем направи бакарну змију.

Раније су Израиљци били излили идола - теле од злата и драгоценог камења. Њега је Мојсије разбио и бацио у воду. Сад он прави змију од простог метала - бакра, а затим ову змију причвршћује за штап. По објашњењу Светих Отаца, штап на који је била причвршћена змија је био у облику крста. Мојсије је подигао штап-крст изнад логора Израиљаца. Ако би онај кога би ујела отровна змија стигао да дотрчи до штапа и погледа бакарну змију није умирао, остајао је жив.

Овде је праслика Исуса Христа. Али, неки кажу, како се Христос може поредити са змијом, кад змија у Библији најчешће представља символ мрачне, богоборачке, људима непријатељске силе?

Када је Господ разапет, Он је за Свој Крст приковао грехове читавог рода људског, у том смислу је змија била прикована за крст-штап. И ако човек очима вере гледа Искупитеља-Господа, односно ако верује да је Исус Христос његов Спаситељ и прибегава Му кајући се, ране од уједа невидљивих змија, односно наши греси се исцељују благодаћу и милошћу Божијом. Тако *треба Син Човјечији да се подигне*, говори Христос о Свом будућем распећу и о спасењу света (Јн. 3,14).

Господ говори да је Светлост дошла у свет, али Је свет није познао, због тога што је више заволео таму. Ми у Символу вере читамо: "*Који је распет за нас у време Понтија Пилата,*" међутим, разапињање Христа се наставља, оно се наставља како у историји рода људског, тако и у нашим сопственим душама.

Свет, који је заволео зло више него Светлост одмах је устао против Христа и Његових ученика.

Сећате се да се у Јеванђељу говори како су се Ирод и Пилат помирили за време суда над Спаситељем и како су тог дана постали пријатељи (Лк. 23, 11-12). Тако су се јеврејски и пагански свет, који су наизглед били туђи, који нису наликовали један другоме, ујединили у заједничкој мржњи против Христа Спаситеља.

Какви страшни прогони, страдања и муке су се обрушили на Његове ученике, као да се на њих излила сва богоборачка злоба људи и демона!

Господ се у нашим сопственим срцима разапиње када свесно изабирамо грех. Када изабирамо мрак страсти, а не светлост Богопознања, ми постајемо мистички и издајници и убице Христа Спаситеља.

Зашто многи од нас говоре да не осећају духовну радост, па Светлост је дошла на свет! Треба у себи да се радујемо и ликујемо. Због чега су наша срца мртва и хладна? Зато што не волимо Бога. Зашто не волимо Бога? Јер, природно је да деца воле свог оца, тим пре да људи воле свог Небеског Оца и Творца!

Зашто? Само зато што се не може истовремено волети Христос и грех, Бог и демон. Неки говоре: "Ми идемо у храм, кајемо се, причешћујемо се, значи волимо Бога више него грех." Али, браћо и сестре, готово свако од нас има неки тајни грех од којег му је тешко да се растане.

Човек је спреман да се бори са свим осталим пороцима, али да овај њему тако сладак грех сачува у тајности. И због тога благодат не може да проникне у душу таквог човека. Код једних је то среброљубље, код других осуђивање људи, код трећих телесне похоте. Не заборавите: када се човек не бори са својим грехом, он је далеко од Христа.

Свети Оци говоре: "Није могуће одмах се борити са свим гресима, удари змију у главу и тада ће она бити мртва. Ако будеш расецао змијино тело на делове, она ће свеједно остати жива." Дакле, свако од нас по својој савести треба да расуди који грех њиме највише влада и с

којим му је најтеже да се растане, за који му је најтеже да се исповеда, који се боји да изгуби више него своје вечно спасење.

Авва Доротеј је казивао како је код њега једном дошао неко од братије и покајао се да краде храну. Авва га с љубављу упита: "Зашто то чиниш?"

Овај одговори: "Гладан сам, није ми довољна храна за трпезом." Тада Преподобни рече: "Благосиљам те да једеш колико хоћеш, само немој да крадеш." После неког времена се испоставило да овај човек поново краде. Авва Доротеј га поново упита: "Зашто то чиниш, благословио сам те да једеш колико хоћеш?" Овај одговори: "Стидим се братије." Тада Доротеј рече: "Дођи код мене, мене се не стидиш, и једи код мене шта год хоћеш док се не наједеш, само немој да крадеш."

И ево, поново се испоставило да овај несрећни брат краде. И Преподобни га поново упита: "Зашто то радиш, зар је могуће да се стидиш мене, свог оца?" Овај рече: "Не, оче, не стидим те се, али не могу да не крадем, навикао сам и због тога осећам муку ако нешто не украдем."

Тада авва пожелеле да сазна: "А шта радиш са оним што крадеш, да ли све поједеш?" Брат одговори: "Не, оче, довољно ми је оно што једем за трпезом. Оно што украдем носим у своју келију и кријем, а затим, када храна почне да трули кришом је износим и храним магарца."

Да, понекад и ми имамо потпуно бесмислен, дивљи грех, али у том греху налазимо некакву тајну насладу.

Био је још један сличан случај када је неки монах такође крао храну, али је његова савест проговорила, те он одлучи да се покаје.

Изашао је и пред свима исповедио свој грех, и поклонивши се замолио братију да се помоли за њега. Очевидац пише да је, када је брат исповедио свој грех, из његових уста изашао мрачни дим, и сви у просторији су осетили: страشان смрад, јер је то из њега изашао демон.

Дакле, да би у нашој души пребивала духовна радост, да бисмо волели Бога и видели очима срца Светлост, Христа Спаситеља, морамо да се боримо против својих греха, јер сунце сија свима, али га нама грешнима заклањају мрачни облаци наших страсти. Амин.

ЈЕДНА, СВЕТА, САБОРНА И АПОСТОЛСКА ЦРКВА

Шта је то Црква ?

Најдубљу, најпрецизнију и, рекао бих, најобухватнију дефиницију дао је апостол Павле у Посланици Ефесцима: *Црква је Тело Христа Спаситеља, Главе, Онога Који све испуњава у свему*(Еф. 1, 22).

Шта значи ова дефиниција? О каквим својствима Цркве она говори?

Црква је живи организам. Црква је љубав и благодат Божија, која обухвата сва словесна створења и сву творевину. Црква је вечна и божанска, она је спасоносно дејство вечних Божанских енергија, она је животворна светлост која се излива из дубина Триипостасног Бога на сву твар. Црква обухвата сва створења Божија створена у времену. Циљ Цркве је да оствари јединство између Творца и Његове творевине, да изведе свет и човека из његовог палог и ограниченог постојања у слободу и пуноту Божанског живота, у учествовање у Божанским савршенствима.

Црква је Тело Христово, дакле, она је јединствена како у земаљским, тако и у космичким димензијама. У Псалтиру се космос пореди са

ризом - одећом Бога, а у Новом Завету је Црква названа мистичким Телом Христа Спаситеља. Свети Оци говоре да је Господ створио Васељену ради Цркве. Дакле, прво својство Цркве јесте јединство.

Друго, Црква је васеленска, тј. обухвата читав свет. Земаљска Црква је органски сједињена са Небеском Црквом (...)

Црква је Тело Главе, Онога Ко Собом обухвата све. Дакле, пут у Небеску Цркву лежи само кроз земаљску, тачније то су два аспекта једне Цркве. Црква је живи организам, а живи организам није могуће створити на вештачки начин. Немогуће је вештачким лабораторијским путем створити живу ћелију од хемијских елемената ћелије, и исто тако је немогуће вештачким путем, само на основу догмата, канона, обреда и теоријских еклисиолошких знања створити нову Цркву. Све би то биле мртве и апстрактне творевине, љуштуре и лутке лишене живота. Хришћанска Црква није плод људског интелекта, чак ни религијског генија, већ је она - вечни живот који је Дух Свети дао у Педесетници. Она је дар Божији.

Нетрулежна Глава - Христос има нетрулежно Тело Цркву, због тога Црква не подлеже ни смрти нити пролазности. Она је свагда једна и иста, и у Божанској благодати је увек идентична себи.

Апостол Павле у Посланици Јеврејима пореди Цркву са Небеским Јерусалимом, где заједно бораве Анђели и душе праведника.

Које још дефиниције Цркве постоје у Новом Завету?

Апостол Павле у Посланици Ефесцима говори о томе да је Црква "Невеста Христова". Слика Цркве-Невесте је главни садржај старозаветне књиге "Песма над песмама", коју су древни егзегети поредили са Светињом над светињама старозаветног храма.

Шта означава символ "Невеста Христова" ?

Вечну, свецелу, непромениву, непоколебиву љубав Бога према Цркви Његовој.

Црква - Невеста је једина љубав свог небеског Женика - Христа. Она је санаследница Његове славе и силе. По речима Свештеномученика Кипријана Картагинског само је Цркви обећано царство вечне светлости, вечнога богоопштења. У "Песми над песмама" је написано: *Сва си лепа драга моја, и нема недостатка на теби* (Песм. 4,7). Пречудесна благодат Божија, која се налази у Цркви; душе у које се усељава благодат Божија постају предивне и сличне Анђелима.

Невеста је само једна и једина. Оне "друге" које пожелеле да украду њено име су само јадне блуднице; она је једина вољена. Човек може да превари своју љубав, а љубав Бога је јача од пакла и смрти - она је непроменљива и свагда верна. Црква нема на себи мрље нити мане, јер је Црква пре свега невидљива сила Божија која преображава свет. Сунчева светлост, обасјавајући земљу остаје чиста чак и ако њени зраци падају у мочваре или блатне јаме.

У "Песми над песмама" постоје тајанствене речи: *Утисни ме као печат на срце своје, метни као прстен на руку своју* (Пјесм. 8, 6) Печат је знак неизбрисиве љубави. Црква је увек у уму Божијем, у светлости Његове истине. Кад кажемо да је неко „*близак нашем срцу*“ под тим подразумевамо наше најближе духовно јединство са њим, при коме једна душа као да се одсликава у другој. Царски печат не може бити избрисан, не може бити уништен, изврнут и фалсификован. Црква је једна и једина. Нека друга тј. лажна црква је већ фалсификован печат, то је преступ против "Невесте Христове", то је лаж против обећања Божанске љубави.

Прстен је знак вечне верности. Прстен је знак који на веридби размењују женик и невеста, залог љубави којој нема краја, у којој не може бити промене. Прстен на веридби је заклетва да неће бити друге невесте, да је љубав нераздељива, да је превара слична пакленој муци.

Десница Божија јесте - дејство благодати у свету. Прстен на десници Божијој је знак да се сва дела Божија од самог почетка стварања до бесконачног преображавања света чине ради Цркве, јер је у Цркви скривен циљ читаве творевине.

По речима Св. апостола Павла Црква је *стуб и утврђење истине* (1. Тим. 3, 15). *Стуб* означава непоколебљивост Цркве, њено вечно пребивање у истини. *Истина* није само учење Цркве, истина је сам њен живот; истина је благодат која делује у њој од дана Педесетнице. Истина је Педесетница која се непрестано збива у богослужењима и Светим Тајнама Цркве. Због тога Црква не може бити саграђена вештачки. Због тога се ниједна јерес и ниједна расколничка група не назива Црквом Божијом, већ искључиво људским именима. О томе је писао већ Свештеномученик Иринеј Лионски у 2. веку.

Црква је утврђење истине. Истина се утврђује кроз дејство Духа Светог на људско срце. Дух Свети човеку даје непосредно сведочанство, унутрашњи доказ да је учење Јеванђеља истина. Али, Црква је истовремено и чуварка исправног вероучења, те зато веровати у Цркву значи прихватити оно што она прихвата и одбацити оно што она одбацује. На главни стуб се ослања сва тежина здања, а на Цркву Божију тежина читаве васељене.

У стара времена цареви су после ратних похода од камених плоча или правог гранита подизали стубове на којима су писали о победама извојеваним над непријатељима, остављајући те записе у сећање својим потомцима. А на Цркви заувек стоје исписана вечита писмена о томе како је Христос победио смрт, сатану и пакао, и како Хришћанин може да постане победник у духовној борби за живот вечни.

Св. апостол Павле и Св. апостол Јован Богослов Цркву и Царство Божије називају Небеским Јерусалимом где заједно обитавају Анђели и душе Светих. Јерусалим значи "мир Божји", мир као духовно јединство у љубави и благодати. Мир је Бог Који обитава у Својим створењима.

Шта је то раскол?

Сама реч "раскол" значи раздељивање, рашчлањивање, дробљење, одвајање дела од целине Цркве. Раскол је грех против љубави на којој је утемељено јединство. А где нема љубави не може бити ни благодати, као и обрнуто.

Раскол има три равни: еклисиолошку (црквену), психолошку и окултну.

Еклисиолошка раван раскола јесте отпадање од обећања која је Спаситељ дао Цркви, дрско нарушавање свих црквених канона, покушај да се створи нова "црква" без Свете Педесетнице и без Духа Светога.

Психолошка раван раскола је гордост, властољубље и непослушност.

Окултна раван раскола је сатанска борба против благодати Божије која делује у Цркви и која спасава свет.

Хтели бисмо да размотримо раскол са еклисиолошке тачке гледишта. Расколници тврде да су управо они једина истинска црква и да се сва горе наведена својства односе на њихову заједницу. У чему је основна грешка расколника?

Расколници игноришу саборни принцип и јерархијску структуру Цркве. Они сматрају да ако имају „архијереја“ који мисли исто као они, могу вештачки да створе нову Цркву. Међутим, од већег потиче мање, а виши благосиља нижег; епископ добија благодат свог чина од Цркве, дакле, он није једнак Цркви, већ је мањи од ње и због тога он са својим присталицама не може да „створи“ нову Цркву. У супротном, епископ би био изнад Цркве.

Како схватити зависност епископа од Цркве?

Епископа бира сабор епископа помесне Цркве, који овлашћује неколико архијереја за своје представнике који треба да изврше хиротонију новог епископа. Епископу, такође, суди сабор епископа који може да га лиши епископске катедре, да му забрани да служи, да га лиши чина. Осим тога, епископ је потчињен старијем епископу у области (митрополиту или патријарху). Питања која се тичу црквеног живота решава Синод, а у неким случајевима и Сабор.

Свештено лице, на јерархијској лествици, може онима који су испод њега увек да да само мање него што он сам има, тј. што је примио. Због тога епископ, пошто је мањи од Цркве не може сам да ствара нову Цркву. Прекидајући општење са Црквом (од које је примио епископски чин), он се лишава онога што му је Црква дала. Због тога ниједна радња коју обавља расколнички епископ (или свештеник) није свештенорадња, нити производи икакво дејство.

Да ли је тачно оно што расколници говоре да је Црква уствари - чистота вероучења, а коју, по њиховом мишљењу, чува искључиво њихова заједница?

Чистота вероучења је неопходно својство Цркве, али то још увек није Црква. Иначе би се Новозаветна Црква градила постепено у току три и по године јеванђељске проповеди Христа Спаситеља и била би завршена Његовом последњом опроштајном беседом. Али, Црква је била створена на дан Педесетнице, силаском Духа Светог на Апостоле. Господ је пре Својих страдања обећао Својим ученицима да ће им послати Духа Светога Који ће их упутити у сваку истину.

Хришћанско вероучење није апстрактна доктрина, већ дејство Духа Светога - Духа Истине Цркве, где је вероучење нераскидиво повезано са Светом Литургијом и јерархијским прејемством (наследношћу). Црква чува чистоту вере у јединству љубави, у јединству помесних Цркава, у јединству небеске и земаљске Цркве, у јединству верног народа и црквене јерархије (свештенства). Ово јединство представља обавезан услов за деловање у Цркви Духа Светог Који је чувар Истине, Учитељ Истине и Сам - апсолутна, савршена и жива Истина. Отпадање расколника од Цркве у име њихове „истине“, засноване на приватном мњењу, повлачи за собом губитак Духа Истине. Због тога је сваки раскол западање у област духовног мрака, празнине и лажи, где не може да постоји нити да се сачува нити јединство љубави, нити чистота вероисповедања.

У чему се огледа јединство Цркве у њеној земаљској равни? Где је конкретан, видљив принцип овог јединства?

У саборности као изражавању свести читаве васељенске Цркве, која по речима апостола Павла има "ум Христов". Сваки раскол је борба против Цркве и пре свега супротстављање свог уско-групног, у суштини затворено-секташког мишљења саборном уму Цркве. Трагичан пример супротстављања васељенској Цркви представља историја римске (римокатоличке) цркве. Многи сматрају да је узрок њеног пада била

латинска јерес "Filioque" (тј. погрешно учење које тврди да Дух Свети исходи не само од Оца већ „и од Сина“) и друга одступања неспојива са Православљем, али они су пре били последица него узрок. Стварни узрок је била претензија и напор римског епископа да постави себе изнад васељенске Цркве, тј. игнорисање саборног мишљења Цркве као принципа чувања истине. Управо су отуда дошле све римске грешке и одступања која су потом ушла у праксу и свест римске цркве, а затим су била проглашена за догмате. Сваки раскол је, дакле, последица претензије дела да представља читаву целину.

Црква је живо Тело Христово, због тога део, отргнут и ишчупан из организма, постаје мртво парче које трули.

Расколници говоре да имају свој „епископат“, свој „синод“, дакле, да имају и своју „саборност“.

У почетку сваког раскола видимо непослушност и побуну против Цркве. Из самовоље не може да настане саборност, нити од епископа којем је забрањено да служи може да произиђе икаква црквена јерархија. Један од Отаца је писао да је ђаво мајмунски опонашатељ Бога, тј. онај који се лажно издаје за Бога. Можемо да кажемо да су расколници мајмунски опонашатељи Цркве, тј. они који се лажно издају за Цркву.

Расколници се позивају на пример преподобног Максима Исповедника: када су њега убеђивали да ступи у евхаристијско општење са јеретицима и говорили муда су сви патријарси примили монотелитство, он је одговорио да и ако читав свет прихвати јерес, он ће свеједно остати сам са истином. Да

ли је тачан закључак који изводе расколници да један човеку читавом свету може да чува истину?

Преподобни Максим је рекао "ако читав свет", али сама реч „ако" означава да је ово условна реченица. Овде је присутан реторски начин изражавања када хипербола подвлачи и појачава мисао о томе да је истина изнад свега, укључујући и евхаристијско општење са царем и патријарсима који су примили јерес. Овде су јеретици покушавали да преваре Преподобног Максима, говорећи да је сва васељенска Црква примила монотелитство, и он је јасно прозрео ову лаж. Јерес су примили само константинопољски и антиохијски патријарси, а јерусалимски патријарх и римски папа су је одмах одбацили. Александријски патријарх је јерес прихватио привремено, грешком, а затим се, када га је Преп. Максим Исповедник у то убедио, вратио Православљу. У константинопољској и антиохијској Цркви је већина епископа, свештеника и верника остала у Православљу. Због тога је на Шестом Васељенском Сабору јерес монотелитства била одбачена и осуђена. Преподобни Максим је, дакле, одбио да се причести заједно са лицима која су јавно примила јерес, а у њему покушавала да нађу подршку.

Преподобни Максим Исповедник, који је свој живот посветио борби против јереси никада није поистовећивао васељенску Цркву са јеретицима и никада није покушавао да створи своју сопствену Цркву.

Расколници се позивају на правила Константинопољског Сабора (који се назива и Софијским по називу саборне цркве - Св. Софије у Константинопољу) о томе да са епископом који народ учи јереси треба прекинути молитвену везу и да његово име не треба помињати на Литургији.

У правилима овог Сабора нема никакве основе за раскол као самовољни излазак из Цркве и самовољно стварање нове јерархије ни под једним изговором, напротив, они који оптужују епископа морају да се обрате жалбом малом, помесном сабору и да чекају његову одлуку. Ако суд малог сабора није задовољио неку страну, она може да поднесе жалбу или апелацију вишем вишем, окружном сабору, али до тада мора да се потчињава одлуци првог суда епископа.

Непотчињавање саборном суду Цркве заувек лишава права на обраћање највишој инстанци, јер само неповиновање постаје окривљујућа пресуда. Што се тиче раскида молитвеног општења са јерархом-јеретиком оно се спроводи у случају да епископ износи јереси у својим проповедима током богослужења, да износи јеретичка учење тврдећи да се ради о црквеним догматима, упорност у јеретичком мишљењу без обзира на савете епископа-сабраће. Раскид молитвеног општења са одређеним архијерејем је привремена мера до решења сабора који треба или да оправда архијереја, или да га одлучи од Цркве, или да прихвати његово покајање. Истовремено правило Константинопољског Сабора забрањује непослушност епископу због личних подозрења. Сви црквени канони су засновани на вери у то да Дух Свети - Дух Истине - свагда обитава у Цркви, и због тога Васељенска Црква не може да падне у јерес и да се лиши спасоносне благодати. Ниједно правило Светих Апостола, Васељенских и Помесних Сабора не садржи, чак, ни наговештај на то да би чистоту могуће било сачувати кроз нарушавање предањско-канонског устројства Цркве.

Расколници излажу оптужбе на рачун црквене јерархије које нама изгледају озбиљно.

Грешке, греси и несавршенства су својствени свим људима, ма који положај да заузимају. Управо због тога Православна Црква претензије римског епископа (папе) на безгрешност у питањима вере и врлине сматра апсурдним. Али, Црква и црквена јерархија су толико велики дарови Божији да не могу бити доведени у питање због људских немоћи и несавршенства лица која су добила апостолску власт. У Јеванђељу по Јовану пастиром је назван онај ко улази на врата у тор, а лоповом и разбојником онај ко жели тамо да продре другим путем. По тумачењу црквених Отаца, тор је - Црква, врата - законита хиротонија, лопови и разбојници су јеретици и расколници који рушећи ограду, односно црквено устројство краду и отимају људске душе.

Одвести човека из Цркве значи убити га духовно. И са најгорим православним архијерејем човек може да се спаси кроз трпљење и послушност, које, наравно, никада не сме бити слепо, већ увек разумно и у предању јеванђељских заповести и црквених правила. А прећи чак и код најбољег расколничког архијереја значи наћи се у лепо уређеној мртвачници, закључан заједно са лешевима, чак и ако ова мртвачница споља има изглед храма.

Ако је епископ отпао из Цркве у раскол, али још није обављено изопштавање, колико он чува благодат коју је добио у Цркви и да ли уопште може да се назива епископом?

Црква објављује званично одлучење како би обавестила народ да је бивши епископ постао лажни учитељ и да му се не сме указивати част која припада архијереју. По одредби Другог Васељенског Сабора "све што чини такав епископ је ништавно": Свети Кипријан Картагински пише: "Црква је у епископу, а епископ у Цркви": Црква не може да постоји без епископа, нити епископ без Цркве. Напуштајући Цркву,

епископ, свештеник и верник губе све што су добили у Цркви, а, по речима Светог Кипријана Картагинског, чак и име Хришћанина.

Епископ који је нарушио архијерејску заклетву послушности Цркви губи апостолску благодат, он се више не може називати епископом, као што се угашени зрак не може више звати светлошћу. Исто ово се односи на свештеника који истовремено нарушава две свештеничке заклетве: послушност законитом архијереју и послушност Цркви.

Црквена правила забрањују да се узима благослов од јеретика и расколника, јер такав „благослов“ назива празним и неважећим. Апостолска правила категорички забрањују да се човек моли са онима који су одлучени од Цркве, не само на њиховим скуповима, већ, чак, и код куће ("Онај ко се помоли са изопштенима, нека сам буде изопштен", 10. апостолско правило).

Може ли грех који је неки архијереј учинио против Цркве бити оправдање за отпадање у раскол?

Раскол је гори од сваког греха против Цркве, јер он представља одбацивање саме Цркве. Господ је рекао: *Прегледајте Писма* (Јн. 5, 39) - у смислу „проучавајте“. У Библији можемо наћи одговор на наше сумње и недоумице. Првосвештеник Аарон је, још пре него што је био призван да буде свештеник, тешко згрешио: поклекнувши пред претњама, он је начинио идола у облику златног телета и организовао празник у његову част. Овај грех је био Толико тежак да је Господ хтео да уништи читав израиљски народ и само је молитва пророка Мојсија одвратила гнев Божији. Мојсије је молио Господа или да се смиљује људима који су згрешили или да њега самог избрише из књиге живота.

Овде видимо да учествовање пророковог брата у греху није представљало оправдање за народ. Црквена послушност је послушност

вољи Божијој, а лажна послушност је задовољавање својих страсти оправдавањем туђим преступима. Али, Аарон је после свог пада у грех, ипак, постао првосвештеник "*призван од Бога*" (Јевр. 5, 4).

Када су се Кореј, Датан и Авирон побунили против законите црквене власти и захтевали да им се да част и право да обављају приношење жртава, стигао их је гнев Божји: земља која се отворила као ад прогутала их је својим чељустима, а огањ који је сишао са неба је спалио њихове присталице. Ова казна је личила на погибељ Содома и зато расколници треба да се замисле над тим (...) Иако је грех свештеника могао да представља повод за оптужбу, метеж у Цркви, покушај да се на силу освоји власт у храму и чин који им није припадао, био је осуђен од Бога и подвргнут свенародној казни.

Благослов који је дат Аарону и његовим потомцима - да буду свештеници Старозаветне Цркве није био укинут у Новозаветној Цркви иако су овом роду припадали и богоубице: Ана и Кајафа.

Библијске књиге нам говоре о многим злочинима које су починили свештеници и првосвештеници (Прва књига Макавејска једног свештеника назива безбожником, нечастивцем), али ми нећемо наћи ниједан случај да је црквено благочестије било поново успостављено и сачувано кроз раскол. Народ је на грехе свештеника гледао као на казну за своје грехове и видео спасење у свеопштем покајању, а не у расколима.

Могу ли се слични примери наћи у историји Новозаветне Цркве?

За време аријанских, монофизитских и иконоборачких смутњи било је периода када је изгледало да читав Исток тоне у јерес. Када је Свети Григорије Богослов постао патријарх у Константинопољу од хиљаду и по храмова само је један припадао православнима. Зашто нико од

православних архијереја није створио своју сопствену Цркву са новом хијерархијом која иде од њега? Свети Атанасије Александријски је већи део свог живота провео у прогонима и тамницама, али он себе и своје присталице није прогласио за нову Цркву, већ се борио за Православље до саме смрти, ако се може тако рећи у Цркви обузетој пламеном.

На Фирентинском сабору 1439. године су сви грчки архијереји прихватили срамну унију са Латинима, осим ревнитеља за веру и неодступног борца за Православље Светог Марка Ефеског. Међутим, он, и поред тога, није прогласио помесне Цркве, чији су представници на Фирентинском сабору прихватили унију, упражњенима и није почео да самовољно господари у туђим епархијама.

Свети Оци су свагда знали да је Црква непобедива и несавладива за паклене силе, и да ће, због тога, дихање благодати Божије увек, на крају, растерати мрачне облаке јереси и да ће сунце Православља поново јарко заблистати над светом.

ЦРКВЕНИ ОБРЕДИ

Обред је изграђени знаковни систем који има информативну и комуникативну функцију. Црквени обреди представљају богопознањски слој (црквеног живота) који следи за Светим Писмом и они имају сличности, али и разлике са свештеном символиком. Обред се од символа разликује по томе што је конкретнији, ужи је по свом обиму од символа, више је подложен историјским факторима и разноврстан је по својим формама, односно више је условљен.

Символ има аналогно значење: он узноси човеков ум од нижег ка вишем, од познатог ка непознатом, од видљивог ка невидљивом. Обред

укључује човека у већ познату датост. Али, обично је обред неодвојив од симбола; он је заснован на темељу симболичких знакова, само што узима одређени аспект разрађеног симбола и као да конкретизује символ, прилагођавајући га конкретном задатку.

Црквени обред укључује човека у сферу духовних стварности, у поље вечних Божанских енергија, у свет ванвременских, ванпросторних димензија Царства Божијег (...)

Црквени обреди нису нешто спољашње и механичко у односу на људску душу: то су канали којима се благодат Божија предаје људској души - црквени обреди су основа богослужења на коју људи, који се налазе у храму, могу да се ослоне и да се духовно зближе до поимања јединственог живог мистичког Тела.

Црквени обред има два смера: вертикални и хоризонтални; вертикални као богоопштење, усмереност душе из материјалног света у духовни, и хоризонтални - као сједињење људи који стоје у храму у једној вери, у једном мистичком доживљају, у једном молитвеном току. Рушење обреда је нарушавање духовнога општења, то је срозавање вере на ниво философских апстракција или у тамну област дионисијског мистицизма, хаоса, у област подсвести и инстинкта, у област привида и авети. У овом демонском стању се понавља древно предање о томе како баханаткиње убијају Орфеја; избеzumљена осећања убијају дух.

Црквени обред је стварност другачијих димензија, он се разликује од речи и због тога не може бити откривен и замењен речју као што зрак живе светлости који носи у себи топлоту и живот не може бити замењен говорном или писаном теоријом о природи светлости. Црквени обред може бити схваћен само у храму, у непосредном доживљају, због тога у литургици објашњење обреда и коментара богослужења заузима релативно мало места: свештенорадње се схватају у оном степену у којем се опитно доживљавају. Обред се схвата онако како се доживљава, односно кроз промену и обновљење саме људске

душе. Литургија се не може објаснити. То је тајна, она се може само појаснити, може се указати на одређене сврсисходне идеје и аналогije, али ће она заувек остати тајна коју људско срце треба да доживи са страхопоштовањем. Због тога црквени обред истовремено скрива и открива; он скрива унутрашњи живот Цркве од туђих, радозналих и дрских очију - скрива као непрозирним покровом - и истовремено отвара верујућој души завесу и приступ у "Светињу над светињама", али постепено, сразмерно унутрашњој припремљености човековој, да га прејака светлост не би ослепела.

За рационалистичке секте које су уништиле симболику богослужења вера се „скаменила“ на нивоу катихизаторства; за екстатичке секте она се претворила у повратак древном хаосу, у играње својом подсвешћу и светом палих духова. Киници су са посебном злобом мрзели хришћанско учење. Док су се стоици односили према Хришћанству са хладним презиром, сматрајући га наслеђем једне необразоване гомиле, а питагорејци и платоничари, који су поседовали већу проницљивост - као према свом највећем интелектуалном противнику, киници су мрзели Хришћанство као свог љутог непријатеља и у току прогона Цркве су често наступали у улози провокатора и доушника (живот Св. Јустина Философа); и сами римски цареви су често прибегавали услугама киника у борби са Хришћанством. Међутим, показало се да је синкретичка философија паганства немоћна против небеске светлости Јеванђеља. Огромна државна машина империје није могла да сломи дух хришћанских заједница. Тада су на сцену ступили киници и глумци са својим оружјем: подсмехом, лажју, клеветом - демон је узео маску мајмуна имитирајући Бога. Основа Хришћанства је љубав и трепетно поштовање према светињи, основа кинизма је гордост и презир према свему у име себе самог.

Често секташи богослужење у храму и вршење Свете Тајне називају чаробњаштвом, а црквене ритуале магијским обредима, због тога ћемо се задржати на принципијелној разлици између мистике и магије. Основа хришћанске мистике је љубав према Богу; хришћански обреди

и Свете Тајне су средство богоопштења. Основа магије је гордост, жеља да се себи потчини околни свет путем дејства окултних сила. За мистику је Бог највиша вредност, коначни циљ и главни садржај постојања. За магију је највиша вредност пали човек са својим необузданим страстима које жели да реализује свим средствима. Хришћанство од човека захтева уподобљавање Богу. Жеља истинског мистика је да буде послушан Богу; испољавање овог осећања је молитва: "Нека буде воља Твоја!"

Бављење магијом је агресија у односу на свет, жеља да се путем одређених магијских формула и дејстава свет потчини себи. Циљ магије је увек утилитаран и не излази ван граница земаљског живота. Циљ мистике лежи ван граница земаљског бића, то је укључивање у вечност. Маг користи силе демонског света, али га се истовремено боји. Појава демона у магу изазива осећање ужаса. Мистик тежи ка сусрету са Христом кроз благодат Духа Светог у свом срцу, и стање богоопштења је за њега најрадоснији и најсветлији догађај који се заувек урезује у његово сећање. Јављање духова у магијским обредима се дешава у визуелним или аудитивним облицима. Мистик у човеку види образ и подобије Божије; опраштање увреда за њега постаје потреба духа. Магија на човека гледа као на инструмент; појам личности за њу не постоји. Опроштај увреда и сажалење се у магијским ритуалима сматрају малодушношћу. Мистик говори: "Желим да умрем да бих живео за Тебе!" Маг говори: "Желим да живим само за себе!"

Хришћанска мистика и магија су у супротности не само по свом садржају, већ чак и по својим знаковним системима, али је боље не говорити о магијским обредима. Тертулијан је говорио да су они - пародија на Литургију, црна миса која се служи у паклу сатани, односно мрачна карикатура светиње. У многим враџбинским обредима се користи ритуално изругивање светињи. Онај ко говори о сличности црквених ритуала и магије је или потпуна незналица или оспеднут демонима.

Мистика је неодвојива од духовног препорода људске личности. Што је виши човеков морал и што је он ближи Јеванђељским заповестима тим више се шири круг његових духовних познања. Духовна мудрост има извор не у спољашњим знањима, већ у унутрашњем стању за које је речено: *"Благо онима који су чиста срца, јер ће Бога видети"*. Магија од човека не захтева моралност, већ само концентрацију пажње. Магија, по свом гмизавом утилитаризму, небирању средстава и оријентацији на окултне, космичке и психичке силе пред човека, поставља циљ утврђивања свог значаја у овом свету, развија у њему гордост и егоцентризам, који, пак, представљају супстрат свих страсти и психичких комплекса.

Главно средство хришћанске мистике је молитва, благодарност Богу, разговор са Њим у трепетном поштовању, исповедање грехова, молба, прослављање Бога. У магијским обредима нема ни захвалности, ни исповести, ни молбе као мољења за помоћ, ни разговора душе са Богом у страхопоштовању; у магији постоји други облик комуникације: наредба, договор, пристанак, заповест. Маг се обраћа духовном свету тоном императива. Мистик доживљава благодат као обнављање душе, као спокој и вечност. Маг, примајући, у комуникацији са демонским светом, његову црну енергију, доживљава ову енергију као прилив туђе спољашње силе, која у извесној мери подсећа на осећање електро шока. Његово стање је тескоба душе, пометеност срца, суровост, чак, и према најближим људима, супарништво и истовремено тајна жеља смрти. Код мистика је срце откривено за Бога, код мага је срце затворено за све. Бог му је туђ, од равнодушности до мржње; демонима он наређује, као дресер везаним зверима, али увек са тајним страхом да ове везе могу да се прекину и да звер може да га убије. Хришћанска мистика је окретање човека ка Богу као Личности. Јер искључиво личност, а не безлична сила, може да буде предмет љубави. У магији, демонологији лично општење не постоји; магијска бајања су упућена демонском свету, деструктивном свету, а то значи безличном. Демони поседују индивидуалност по ранијој анђеоској хијерархији као ниво

сила и могућности, при чему је ова хијерархија окренута као пирамида и онај ко је стајао на челу пао је испод свих. Али, демони су лишени својстава личности, моралности и самосвести; њихова самосвест се изродила у сазнање материјалног света и зла. Они су условљени својом мржњом према Богу и људима до потпуног губитка слободне воље као избора између добра и зла, дакле, они су безличне индивидуе.

Понекад су бајања упућена оличеним (персонификованим) силама природе и Бог је ту замењен космосом. Карактеристично је да су у езотеризму паганства главну улогу играла хтонска - земаљска и подземна божанства (Пан, Дионисије, Деметра и др.), магија није окренута ка Небу, већ ка земљи и паклу. Маг као хипнотизер посредством бајања призива мрачне силе да изађу из свог мрачног подземља и да му служе. Центар мистичких доживљаја је људско срце. Под дејством благодати оно постаје меко као восак. Магија има за свој инструмент људски разум; у магијским обредима срце као да умире, оно се стеже и постаје тврдо као камен. Хришћанска мистика има своје ритуале, али за њу није главна форма, већ садржај, осећање љубави и јединства са Богом. Магија ставља форму изнад садржаја; она тежи ка спољашње тачној форми магијских ритуала, њихов садржај се своди на загонетне знакове и имена, који постају лозинка за паклени свет. У магијским ритуалима се могу разликовати две врсте чаробњаштва:

- 1) шаманство када маг вештачки доводи себе до екстазе и његова душа, одвајајући се од тела силази на неко време у свет пакла;
- 2) призивање духова из пакла путем бајања и магијских обреда.

Хришћанину-мистику неопходан је аскетизам, укључујући аскетизам у свету, живот по заповестима Христовим, учествовање у Светим Тајнама Цркве. За магију се ово не захтева, овде је услов, који је уједно и

последица, само један: да човек учини своју душу таоцем пакленог света.

Општење је увек уподобљавање (постајање сличним оним са којим општимо). За уподобљење светлом свету су потребни огроман напор и борба са собом, а мрачни свет који кипти од злобе и страсти је близак стању палог човека, због тога за општење са демоном није потребно ништа осим да му се човек обрати. Често човек на бајање и гатање гледа као на невину игру; у том случају он личи на дете које пали ватру у сопственој кући не знајући и не схватајући шта ће се касније десити.

Сваки додир са демонским светом наноси дубоке психичке трауме. Свако обраћање, било којој врсти магије, макар и у виду шале, треба да буде исповеђено као тежак грех. Неки кажу да се уз помоћ магије може чинити добро: да се људи могу излечити од болести, упозорити на опасност и тако даље, али не треба заборавити да лаж добро користи као мамац како би лакше и потпуније завладала својом жртвом.

Метафизичко зло не може да чини истинско добро.

Противници Хришћанства често питају: "А зашто су уопште потребни црквена симболика и црквени обреди, зар није боље да се човек једноставно моли Богу?". "Богослужење не треба да буде симболично већ реално," говоре они. У овом приговору се, пак, крије противречност. Сама реч је већ условни знак, она није стварност у смислу истоветности са предметом или догађајем који означава, већ условни, знаковни, апстраховани одраз стварности у систему звукова и графије, и због тога шифрирајући садржај у облику речи, ми већ прибегавамо апстрактном систему моделирања стварности, што је једна од главних разлика између човека и других бића која насељавају земљу. Ван речи наша мисао не може да се издигне изнад нивоа земаљске материјалне предметности и да стекне неко познање духовног света, који се налази ван граница нашег опажајног доживљаја. Ми свет не доживљавамо адекватно, већ кроз његове енергије које се у нашој свести трансформишу у моделе реалности. На пример, боје и звуци су трансформације таласа који се преламају кроз органе наших чула и

због тога ми под покровом материјалности не видимо свет онакав какав јесте, у самим суштинама предмета, већ само својства, дејства и енергије, које зависе од могућности механизма нашег доживљаја. У будућем животу свет ћемо видети у другим равнима. Наша представа о свету је такође условна и моделирана. Познање је откривање невидљивог; вечни живот ће бити вечно познање, откривање вечно новог; у овом откривању претходно ће се односити на следеће као сличност према стварности, а ова стварност ће се показати само као сличност приликом преласка у друго стање на новом ступњу богоопштења. Због тога је немогуће говорити о реалности као адекватности ван симболике. Апостол Павле пише да ми овде видимо нејасне одразе, као у мутном огледалу, а тамо ћемо видети својим очима. Платон и други филозофи су наше чулно виђење света поредили са сенкама и одразима предмета.

Правећи малу опаску, рећи ћемо да је математика "душа" осталих наука - сва заснована на условности и апстракцији; све цифре, бројеви и формуле су симболички знаци. Свака наука прибегава моделирању и схематизацији. Слова, ноте, астрономске таблице и географске карте - све су то такође условни знаци, који шире могућности и границе људског сазнања. Храм је модел васељене и символ Небеске Цркве која испуњава овај символ реалним садржајем. Круг литургијске године који је записан у богослужбеним књигама може се условно упоредити са картом неба, само што је ово духовно небо којим пролазе свој пут људске душе. Ван симбола и обреда су немогући заједничка молитва и заједничко богослужење где су потребни поредак и ритам. Зато су они који негирају црквене обреде у име непосредне реалности, у ствари принуђени да стварају своје сопствене обреде, на пример, обред преламања хлеба код баптиста, зборници религијских песама и тако даље. Можемо се уверити да су свака заједница и секта створили своје обреде који временом прелазе у традицију.

Револуција тежи да уништи црквене обреде како би људи заборавили своју прошлост, да би, потом, она на брзину стварала своје нове,

вештачке обреде. Такви обреди у већини случајева представљају мртворођенчад и постепено се замењују обнављањем или имитацијом ранијих обреда. Хипипокрет као револуција против друштвене етике, тежња ка „слободи од морала“ такође почиње од одбацивања правила понашања као световне обредности, а завршава се стварањем сопственог система вредности – анти-етике за чију подршку је неопходан и сопствени знаковни систем.

Црквени обред је предањски свештени символ посредством којег човек има могућност да ступи у општење са оним што је симболизовано, да прима његове енергије, да се укључи у свет духовних стварности. Због тога је модернизам непријатељ Православља. Не знајући дубине црквене симболике, он тежи да приближи обреде човековом духовном стању, његовим естетским потребама, интелектуалном нивоу доживљаја и тако даље, односно, символ се од средства духовног општења (што захтева унутрашњу припрему и очишћење самог човека) претвара у начин за задовољавање душевних потреба. У суштини овде долази до посветовњачења саме Цркве. Свако измишљање свештених симбола (који немају везе са Предањем) личи на стварање неке „нове“, „реформисане“ цркве, а са православне тачке гледишта то је јерес у области симбола и обреда.

(...) Конзерватизам Православља је чување тајне. Обред који човек сам од себе измисли брзо се исцрпљује, он може да буде споља гледано ефектан, али остаје лишен тајанствене дубине, његов ефекат је новина душевних осећања, односно оно што противречи духовном сазрцању и такав принцип модернизације захтева сталну промену обредности, као што мењамо песму која нам је већ досадила или одеће која нам се смучила, због тога је реформаторство осуђено на стално измишљање новог. Обред се, притом, преноси из области духа у област душе, узима себи несвојствене естетске и забавне функције и не помаже, већ омета молитву или, што није ништа мање опасно, изврће унутрашњи карактер молитве, чини је сентименталном, „усхићеном“ и често без трунке трепетног поштовања. Због тога Православље представља не

само чистоту догматике, већ такође чистоту богослужења, предањскост свештенорадњи и обреда.

Духовни и материјални свет имају разлике и сличности као творевина једног Творца, као две слике које је уметник насликао: једну - у боји, а другу тананим потезима туша, где су једва назначени обриси предмета. Када би се односи између духовног и материјалног света састојали само у сличности и степену њиховог савршенства, слика духовног света би носила карактер пуког карактера и представе; ако би се односи између њих састојали само у разликама и негирању, слика духовног света би носила потпуно условни, произвољни и апстрактни карактер као неки условни знак. Али, пошто односи између два света носе карактер сличности и разлика, символ и обред садрже у себи елементе једног и другог, као што хијероглиф садржи у себи апстраховани наговештај слике, имајући пре карактер асоцијације него сличности.

Посматрајмо храм као свештени символ. Храм је дом у највишем смислу речи - обиталиште душе. Храм је слика духовног еона, мистичког пута душе ка Богу, ка вечности, где догађаји прошлости и будућности прелазе у садашњост; физичко место присуства духовног света, простор који у себи садржи бесконачност, место где је земља сједињена са Небом.

Сваки храм није просторни већ енергетски центар васељене, одакле као радијуси исходе таласи, али његов круг као такав не постоји.

Истовремено храм је шифрирани модел васељене: његова купола је налик на небески свод, зидови на хоризонт, олтар који се издиже изнад опште сале храма на копно на којем живе људи, које се издиже из пучине мора. То је, такорећи, најнижи аспект символа, а највиши је да је Црква духовни свет где устремљеност увис означава вечно поступно кретање душе ка Богу. Кружница куполе је вечност, крст у основи храма - љубав као садржај вечног живота. Истовремено храм није статичан већ динамичан символ: он не само да указује на будући преображај света у васељенску Цркву, већ поставља темељ овом

преображају. Купола храма, која се сужава до тачке, означава урастање космоса у духовни еон, који ће преобразити свет, одвојити добро од зла, таму од светлости и одухотворити саму материјалност.

Дакле, символ је кључ за истину, а обред канал благодати, коју је Господ назвао живом водом. Ван символа би људска мисао или остала да виси у празнини, или би се остала затворена у кругу фантазије, односно у области људских представа, које имају у својој основи метафизичку лаж палих духова.

ЦРКВЕНИ ЈЕЗИК

Црквени језик је ближи унутрашњем логосу, језику духа, језику религијске интуиције и молитвених сазрцања него што су савремени језици. То није језик разума већ срца, језик непосредних проницања, језик напрегнуте духовне енергије и особите динамике. Древни језици у људској души изазивају нешто попут "подсећања" на човекову способност непосредног унутрашњег преношења мисли, доживљаја садржаја друге душе и озарења од Бога.

То је језик логоса који је дубљи од спољашњег језика за који је потребна материјална форма - реч.

Спољашње оријентисани, савремени језици се све више удаљују од свог центра - духовног логоса, све се више диференцирају и материјализују. Савремени језици су углавном усмерени на човеков разум - аналитичке способности његовог разума, који је нижи у поређењу са духовном интуицијом. Они су, такође, у стању да изразе емоционално-чулна, страсна човекова стања, али се испоставља да су за изражавање појава из области духа, које се откривају у молитвеном пориву, савремени језици троми, немоћни као мишићи оронолог старца.

Присталице језичке реформе богослужења тврде да ће на данашњем, савременом језику Литургија постати јаснија. Али, Литургија је сама по себи тајна. Она не може бити схватљива на вербално-семантичком нивоу, јер би се иначе могла схватити и усвојити, седећи у фотељи са књигом у рукама или за писаћим столом.

Литургија није приповест која се може подробно објаснити, није ребус који се може одгонетнути или решити. Литургија је човекова укљученост у духовну реалност, а средство за то је утицај васцелог духовног поља на човека: утицај архитектуре и унуташњег уређења храма, богослужбених мелодија, и, што је најважније, снаге молитве свештенослужитеља и народа, који се налази у Цркви. За Светог Јована Кронштатског се причало да су људи када је он служио Свету Литургију или се ћутке молио на Проскомидији, осећали снагу његових молитава и Божанску благодат очигледно, готово физички.

Древни црквени језик је ближи унутрашњем логосу, због тога има јачи утицај на људско срце. Чудна појава је да понекад реченица на црквенословенском језику, мимоилазећи човеков разум, као бујица снажне светлости, озарује, као да отвара његово срце и оно трепери попут душе путника који, после дугог пута, поново види очев дом. Овде се дешава оно што смо већ назвали, можда не потпуно тачно - тајанственим "присећањем". Човек се сећа изгубљеног Раја и оног језика којем су се повиновала сва жива бића, језика на којем је беседио са Анђелима. Овде је присутна мистика језика. Древни свештени језик дотиче човеково срце, нагонећи скривене струне душе да затрепере. Модернисти ово не знају и не осећају, они желе да древне језике замене новима, како би јаснија постала семантика речи, која тајну богослужења, ипак, не чини јаснијом.

Осим тога, у Литургији постоји паралелни језик слика и обреда, који није мање важан од језика речи. Овај симболички језик је још мање схватљив, али он служи укључивању човека у живу реалност догађаја који се збивају током Литургије. Ако желимо да богослужење учинимо

доступним нашем телесном разуму треба да учинимо разумљивима обред: или да их заменимо вербалним тумачењем или да их преvedемо на језик позоришне пантомиме, односно да обред од вишедимензионалног свештеног симбола претворимо у миметички гест. Шта ће онда остати од Литургије? Поучна представа? Када кажемо да је Литургија сећање на земаљски живот Христа Спаситеља, ми ту нипошто немамо у виду да је Литургија сценски приказ Јеванђеља. Литургија је могућност да човек посредством свештених симбола и свештенорадњи постане стварни учесник у библијским догађајима, да изнутра доживи Голготску Жртву као Жртву која је принета за њега лично, а Христово Васкрсење као васкрсење своје душе.

Рекли смо да је древни језик подсећање људског срца на његову древну отаџбину - изгубљени Рај. А савремени језик је језик школе и универзитета, језик улице и пијаце, фабрике и железничке станице. Он човеку не помаже да се отргне из поробљености свакодневним уобичајеним пословима, бригама и интересовањима. Свештени језик као да сведочи да у храму долазимо у додир са неким другим светом, са другом, за нас неуобичајеном реалношћу.

Асоцијативне везе не постоје само између садржаја речи и осећања, већ такође и између осећања и саме форме језика. Форма никада не може бити потпуно апстрахована од садржаја.

Савремени језик, хтели ми то или не, носи у себи неки нови садржај, нову информацију, нови емоционални подтекст, који наш логички разум не може лако да дефинише (али који делују).

Богослужење се не сме мешати са проповеђу или богословљем. Проповед нам говори о духовном свету, а молитва нас укључује у тај свет; богословље показује пут, а молитва узводи тим путем.

Говоримо о лепоти древних језика. Шта подразумевамо под тим? Мислимо да је то нека тајнствена хармонија ритмова срца и ритмова древног језика, и ми ту хармонију доживљавамо као нарочиту лепоту

језика. Прочитајмо пажљиво псалме на савременом и старом, црквеном језику; какву разлику ћемо увидети у свом унутрашњем стању? Савремени језик је налик на воду која може да утоли жеђ, али ће душу оставити хладном, а древни, црквени језик је вино *које весели и радује човеково срце.*

ЦРКВЕНО ПОЈАЊЕ

Појање је, вероватно, прво што чује човек који случајно сврати у православни храм. Оно заузима веома важно место у православном богослужењу. Појање, као и реч, изражава наше верске мисли и осећања, а нарочито расположења: радост и тугу, тескобу и ликовање, наду и молбу за помоћ и заштиту.

Од најстаријих времена сви народи, који живе на земљи, користе појање у богослужењима. Појање су добро познавали и људи у Старозаветној Цркви. Сам Христос је Својим примером освештао употребу музике у молитви: када је ишао са ученицима на гору Елеонску, Он је заједно са њима певао псалме. То можемо да прочитамо у Јеванђељу.

Апостоли су и сами певали и учили друге Хришћане да прослављају Бога „у псалмима, појању и песмама духовним“.

Већ је у апостолска времена појање имало свој поредак и устав. Свети апостол Павле наводи врсте раних хришћанских песама: псалми, појање (или химне) и духовне песме. Из њих је израсло сво богатство савремене црквене музике.

Псалми представљају изабрана места из свештене књиге Псалтир. Они се веома често читају на богослужењу, а понекад се и певају.

Песме или химне представља девет песама које се помињу у Библији и које одговарају важним тренуцима из Свештене историје.

1) Песма после преласка богоизабраног народа кроз Црвено море и избављања од прогона, после изласка из Египта.

2) Поучна песма Мојсија пред смрт.

3) Песма Ане, мајке пророка Самуила. Песме пророчке:

4) Исаије,

5) Авакума,

6) Јоне,

7) Песма тројице младића.

8) Песма Богородичина.

9) Захаријина молитва.

Ове химне су важне због тога што се по узору на њих у православном богослужењу граде песме канона на јутрењу.

Духовне песме су сачињавали хришћански песници и писци богослужења. Оне су почеле да се појављују већ у доба апостолско, али процват доживљавају у време после Апостола. Ове духовне песме представљају велико богатство наше Цркве и веома су разноврсне и многобројне.

Мноштво духовних песника и писаца свих времена нам је оставило ове песме у наследство. Само Грчка Црква од апостолских времена до краја 18. века броји више од сто познатих састављача црквених песама. Ако се узму у обзир аутори од тада па наовамо и из других Помесних Цркава, испоставиће се да их има много више.

На жалост, до нас није дошло довољно података о првобитном периоду црквеног појања, сачувало се мало рукописа, а они који

постоје тешко се могу дешифровати. Док није пронађен систем нотног записивања музике, који се данас користи, појци су углавном учили појање један од другог. Записи су их само подсећали на оно у шта су се они добро разумели, подражавајући старијима. Зато тешко можемо да замислимо одређене мелодије: кретање гласова појаца, па чак и карактер појединих музичких дела данас знамо само по опису.

Древни црквени писци су на пример говорили да је *први глас* (гласови су основне мелодије песама и има их осам) важан, величанствен и најсвечанији. Поредили су га са сунцем, говорећи да он одагнава лењост, тромост, сан, тугу и смућење.

Други глас је препун кротости, свештеног трепета, он теши тужне и одгони мрачна осећања.

Трећи глас је снажан. Он, као море за време непогоде, подстиче на духовне подвиге.

Четврти глас је двојак: час подстиче на радост, час изазива тугу. Тихим и меким преливањем тонова, он у душу уноси радост, сугерише стремљење ка Свевишњем, најбоље изражавајући дејство Божије благодати на нас.

Пети глас умирује. душевна узбуђења, он одговара плачу због греха.

Шести глас рађа благочестива осећања - оданост, човекољубивост, љубав.

Седми глас је мек, дирљив, поучан. Он нежно убеђује, призива, моли за милост.

Осми глас изражава веру у будући живот, сазрцава небеске тајне, моли се за блаженство душе.

Напеви су се са временом мењали. Наравно, не може се рећи да ми данас приликом појања користимо исте гласове као и византијска

Црква пре толико столећа. Међутим, главно је то што устројство богослужбеног појања, потчињено равномерном смењивању мелодија, које је Црква одредила, остаје као и раније.

Да бисмо макар делимично схватили основе устројства грчког појања, које се одразило и у византијском и у руском црквеном појању из каснијег времена, истаћи ћемо следеће.

Стари Грци су имали три начина за изражавање својих осећања у музици: дијатонски, хроматски и енхармонски. Они су се разликовали по интервалу између степена звучне лествице.

Ако су преовлађивали цели тонови (са једним полустепеном), то се устројство лествице називало дијатонским (и то најједноставнији и најприступачнији начин појања).

Ако су преовлађивали полустепени, устројство лествице се називало хроматским (тежи начин појања).

На крају, постојало је устројство лествице у којем су преовлађивали интервали од четврт тона. Оно се називало енхармонским и било је најтеже за појање.

Да би запамтили и научили појање, стари Грци су затварали кретање звучних таласа у извесне оквире или границе које су се називале тетра хорди (четворозвучја).

Постојала су три оваква тетра хорда.

Лидијски - када се полутон налази на врху тетра хорда: сол + 1 тон = ла + 1 тон = си + $\frac{1}{2}$ тона = до.

Фригијски - полутон заузима средину тетра хорда: ла + 1 тон = си + $\frac{1}{2}$ тона = до + 1 тон = ре.

Дорски - полутон се налазио на дну тетрахорда: си + $\frac{1}{2}$ тона = до + 1 тон
= ре + 1 тон = ми.

Временом се звучна лествица повећавала и постајала све сложенија због комбиновања различитих тетрахорда. Резултат оваквог комбиновања је био напев, који је личио на савремену гаму. Разноврсно спајање тетрахорда је давало велики број напева.

Разноврсност грчких мелодија и напева не само што је била тешка за употребу приликом богослужења у Цркви, већ је због своје сложености понекад кварила богослужење.

Због тога су на Западу Свети Амвросије Медиолански, затим и Свети Григорије Велики, а на Истоку Свети Јован Златоуст, а понајвише Свети Јован Дамаскин из мноштва постојећих мелодија и напева изабрали осам најпогоднијих, који су највише одговарали циљу богослужења. Пошто су их писмено изложили они су поставили темељ црквеном осмогласју. Тако су се појавили гласови.

У основу првог гласа ушао је фригијски напев.

У основу другог - лидијски.

Трећег - миксолидијски.

Четвртог - дорски.

Петог - ипофригијски.

Шестог - иполидијски.

Седмог - ипомиксолидијски.

Осмог - иподорски.

Свети Јован Дамаскин је систематизовао и довео у ред употребу мелодија написавши нотно упутство за богослужење.

Добијено је осам мелодија или гласова, по којима су почела да се певају дела црквене поезије, псалми и химне.

Књига коју је сачинио Јован Дамаскин зове се „Октоих“, или у преводу на црквенословенски „Осмогласник“.

Руска (и Српска) Православна Црква је преузела систем осмогласног појања из Византије, заједно са веронауком и богослужењем. Сваки глас се у току недеље користи за време службе, а затим га замењује следећи глас. Када се заврши недеља осмог, последњег гласа, поново почиње први.

Треба истаћи да се на богослужењу не користи само Октоих, већ и друге богослужбене књиге, на пример Минеји. Стихире Светима или празницима које се у њима налазе поју се на своје гласове. Зато на једном богослужењу можемо чути песме које се поју на различите гласове.

Касније, нарочито у току 19. века, у Русији је своју музику за Цркву писало мноштво изузетних композитора, чија дела и данас чујемо у храмовима. Овакву разноврсност и музичко савршенство као у Русији, богослужење до тада није достигало. Списку познатих црквених композитора: Бортњанског, Турчанинова, Љвовског, Архангељског, Кастаљског, Чеснокова, Гречанинова и многих других, такође се могу додати имена Чајковског, Римског-Корсакова и Рахмањинова, који су се доста потрудили на пољу црквене музике.

Нема ниједне песме на Светој Литургији, као ни од главних песама које се стално поју на свеноћном бденију, која би остала без величанствених или једноставних, ликујућих или тужних и свечаних мелодија које се у

богослужењу сливају у јединствену химну Творцу. Црквена музика придаје коначан, хармоничан облик читавом устројству богослужења. Музикалност молитве која се узноси Господу представља најузвишеније служење Богу. Зато је читав црквени живот напојен песмама, како онима које се поју у храму, тако и код куће.

У Православној Цркви је присутна искључиво музика људског гласа. У Православљу се не користе никакви музички инструменти.

Устав православног богослужења јасно одређује који ће текстови бити појани, а који прочитани. Чак и више од тога, одређено је разно појање - негде једногласно, а негде вишегласно.

Основу црквене музике чини хор појаца. Хорови могу бити различити. Мешовити хорови се састоје од мушкараца и жена свих узраста. У манастирима постоје или мушки или женски хорови. Могу постојати и дечји хорови. Постоје дуети, трија и квартети, али највише има хорова од осам (октети) и више певача.

У градским парохијама има неколико хорова: празнични, такозвани *десни* (јер стоје за десном певницом), али осим њих постоје и мали свакодневни - *леви* хорови (који стоје за левом певницом).

За време постова има мало појања, сви текстови се углавном чита (чиме се наглашава покајно-подвижнички тон посних богослужења). На празнике се, насупротив томе, све поје, као што је то, на пример, на Васкрс.

ЦРКВЕНИ КАЛЕНДАР

Непрекидна полемика о црквеном календару може да се претвори у таутологију: свака страна ће варирати једне те исте мисли и аргументе.

Због тога сматрамо да је за сваку културну и сврсисходну дискусију потребан одређени план дискусије. Присталицама реформе црквеног календара предлажемо да одговоре на низ принципијелних питања која су по нашем мишљењу била заобиђена ћутањем, односно свесно игнорисана.

Наши противници говоре о прогресу и цивилизацији, о потреби за контактима и сарадњом, и, због нечега, као један од услова за то захтевају интеграцију културних и историјских традиција. Остаје нам несхватљиво да наши поштовани опоненти-научници не знају тако очигледне чињенице да у савременом свету, укључујући и земље које они сматрају примером ефикасног функционисања друштвених организација и структура, постоје и делују десетине култних и ритуалних календара, који су под заштитом закона, као и јавног мњења? То је прво питање на које бисмо желели да добијемо одговор. Да ли је противницима предањског црквеног календара познато да у Сједињеним Државама има неколико хиљада религијских организација, конфесија и секти, при чему свака конфесија и заједница има право на свој ритуални календар? Тако на пример у Америци постоји велика заједница присталица Заратустре - маздеиста, са центром у Чикагу која користи староперсијски календар. У овој земљи се као реликвија чувају ритуални календари Индијанаца-староседелаца. У низ мистичких секти уведени су староиндијски календари; у неким ашрамама (хиндуистичким „манастирима“) се користе староиндијски календари. Када би у Сједињеним Државама било која друштвена организација или група људи почела да захтева укидање култног календара, то би се сматрало за нарушавање религијске слободе - једног од основних човекових права, и ствар би морала да се поднесе суду, јер би се на то гледало као на дискриминацију религијског ритуала и психичко насиље.

Неки од противника црквеног календара постојање два календара сматрају опасношћу за пољопривреду и индустрију, неким фактором дестабилизације. Да ли је њима познато да је супер-технолошка држава - Јапан, седамдесетих година нашег века одлуком парламента изједначила грађански и шинтоистички календар са шездесетогодишњим циклусима и епохама царских династија? Од тада државни и цивилни документи морају да имају оба датума. Да ли је ова одлука довела до дестабилизације привредног живота у Јапану?

Противници црквеног календара говоре да постојање црквеног календара представља препреку или непожељан фактор у успостављању веза са развијеним државама. Да ли је њима познато да је у држави Израел обновљен старозаветни календар веома сложен по својој структури, а по просечној дужини године близак јулијанском календару? Зар то смета Израелу да буде у најтеснијим везама са америчко-европским светом?

Противници црквеног календара изражавају бојазан да календар који није везан за годишње доба може да изазове грешку у времену сетве различитих пољопривредних култура. Муслимански месечев календар уопште није везан за годишња доба и иде испред григоријанског за 11 дана. Предлажемо противницима црквеног, јулијанског календара да се својим очима увере да муслимани добијају поприличан усев, а за то није обавезно да човек иде на пијаце у Истамбулу или Багдаду, довољно је отићи на нашу пијацу и видети како присталице месечевог (лунарног) календара жустро тргују поврћем и зеленишем, не повлачећи се у овом смислу пред пристаницама сезонског сунчевог (соларног) календара. По овом питању као експерти могу да послуже жене противника црквеног календара.

Противници црквеног календара због нечега понављају очигледну грешку, сматрајући да Рођење Христово пада у најкраћи дан у години и овом грешком покушавају да докажу преимућство григоријанског („новог“, западног, световног) календара над црквеним („старим“).

Међутим, дан је најкраћи 22. децембра, тако да је за потврђивање њиховог мишљења потребна још једна, сада већ литургијска реформа: да се анулира Божић 25. децембра и премести на 22. децембар. Нама се чини да је то ехо анти-библијске школе, такозване митолошке: Христа су покушавали да представе као соларно божанство заједно са Амоном и Митром. Можда противници црквеног календара сматрају да древни астрономи, који су већ, пре Христа, израчунали дужину звездане године са грешком од 20 секунди, нису знали тачан датум најкраћег дана у години?

Противници црквеног календара се позивају на одлуку Константинопољског црквеног скупа из 1923. године, за време патријарха Мелетија, који је прописао да се у Цркви уведе "нови календар". Да ли они знају да се овај скуп састојао од свега девет људи: патријарха, пет архијереја, једног архимандрита и два мирјанина? Због тога он није био ни свеправославна конференција како се називао, ни помесни Сабор како га називају противници црквеног календара.

На који начин би овај састанак могао да доноси одлуке у име свецеле пуноте Православља? Ко је изабрао и послао делегате на овај састанак, какве пуномоћи су им биле дате? На Сабору обично присуствују сви архијереји помесне Цркве и мирјани - представници епархија. На основу чега су наши опоненти назвали Сабором састанак и одлуку групе од неколико људи која је малобројнија од Синода Константинопољске Цркве? Да ли је противницима црквеног календара познато да су, осим календарског питања, на том скупу биле донете одлуке о томе да свештеници могу по други пут да ступа у брак, о ступању клирика у брак после рукополагања и томе сличне „одлуке“?

Наши опоненти прећуткују чињеницу да 1923. године патријарх Мелетије није позвао у Константинопољ представнике Грузијске Цркве ради учествовања у разматрању календарске реформе. Због тога је по нашем мишљењу неспојиво са достојанством аутокефалне Цркве да

прихвата одредбе и препоруке црквеног скупа који је игнорисао њено историјско постојање.

Противници црквеног календара се позивају на Тбилиски Помесни Сабор Грузијски Цркве, који је одржан 1928. године. Овај Сабор је изабрао Католикоса - Патријарха целе Грузије Христофора. На седници којом је председавао новоизабрани Патријарх, архијереји су донели одлуку да се у Грузијској Цркви уведе „нови“ календар. На овом документу су се потписали Патријарх и неколико архијереја. Питање остаје нејасно: да ли је то била одлука Сабора или архијерејско саветовање? Претпоставимо да је била одлука Сабора, али зар противници црквеног календара не знају да саборне одлуке треба да прођу кроз проверу времена и испитивање самом црквеном праксом - да њих треба да прихвати сав црквени народ? А шта се догодило? „Реформа“, пошто ју је одбацио народ и већина свештеника, у потпуности је пропала и након неколико месеци је била укинута. Овај експеримент је још једном убедљиво показао да православни народ јулијански, црквени календар сматра органским делом црквеног живота и литургијског Предања.

У уставу Грузијске Цркве, донесеном за време патријарха Калистрата и, са незнатним изменама, за време патријарха Мелхиседека III, садржи се одредба да Грузијска Црква користи такозвани „стари“ календар. Међутим, противници црквеног календара изјављују да реформа није била укинута, већ одложена на неодређено време. Међутим, помесни сабор није надлежан да решава питања и утврђује правила за далеку и неодређену будућност; он решава текуће проблеме Цркве. Од свих помесних Сабора Православне Цркве само десет је ушло у Црквени устав и названо канонским. Предлажемо противницима црквеног календара да нађу макар један случај у црквеној историји и црквеном праву када је помесни Сабор доносио одлуке 70 година унапред.

Указали смо на то да су Цркве које су прихватиле нови календар принуђене да користе два календара: григоријански - за непрелазне

празника и јулијански - за Васкрс и празнике који су за њега везани. Један од противника црквеног календара изјавио је да се пасхалија израчунава по звездама, мимо икаквог календарског система.

Скренућемо му пажњу на следећу чињеницу: недеља која је обавезна за Васкрс и седмица немају никакве везе са астрономијом и звезданом картом; недеља је условни исечак календара.

Неки од противника црквеног календара су склони да у постојећој ситуацији код новокалендараца виде само прелазни период према григоријанској пасхалији. Подсетићемо их на то да одлука Првог Васељенског Сабора о дану празновања Васкрса није испоштована у систему григоријанског календара. Право да укине одлуку Васељенског Сабора нема никаква инстанција ни власт, јер је Васељенски Сабор највиши законодавни орган Цркве. Одлука Првог Васељенског Сабора је, такође, била потврђена на следећим Васељенским Саборима. Њено нарушавање ће увек остати антиканонско дејство, а покушај укидања, не само еклесиолошка „реформа“, него и еклесиолошка револуција, која руши саме основе црквеног права.

Дакле, календарска реформа је довела до стварања календарског хибрида. Бићемо захвални присталицама реформе уколико изволе да нам одговоре на наша питања не по свом избору, већ по редоследу којим су постављена.

II

Постављено ми је питање због чега сам јулијански календар назвао "космичком поемом", а григоријански календар "сувим књиговодством"? Неки људи сматрају да је поређење календара са поезијом или прозом неразумљиво и неумесно.

Мислим да су се у питању о црквеном календару сударила два погледа на свет: мистички и рационалистички. За мистички је време тајна бића, којој човек може да се приближи преко симбола, поређења, асоцијативних доживљаја; за рационалистички поглед време је само фактичност, објективан услов постојања, спољашња датост, над којом човек нема због чега да се замишља; чињеницу треба израчунати, измерити, искористити и онда је "све у реду", док је остало - област маште, недостојне трезвеног и пословног човека. Ова два схватања света не могу да се усагласе, јер њихови корени иду у ону дубину срца где се одређује сама људска личност. Рационалистичко мишљење ограничава средства за сазнање, на разумску анализу, игноришући остале сазнајне силе и способности душе. Мистичко мишљење има друге антрополошке основе: оно је окренуто ка скривеним знањима душе и ка њеним потенцијалним могућностима као "честице неба", "даха Божијег", ка знањима која су древни мислиоци називали *урођеним идејама, тајанственим присекањем*, а хришћански мистици - *сећањем срца, унутрашњим логосом*. Ум је за древне Хришћане био већи од разума, као што је целина већа од свог дела.

Сада ћемо прећи на конкретно питање: у чему је сличност јулијанског (црквеног, „старог“) календара са поезијом?

Главна својства поезије, по којима се она разликује од прозе јесу ритмика (доследно смењивање слогова под акцентом) и цикличност строфа. Јулијански календар поседује непревазиђену ритмику - строго понављање свих својих бројних карактеристика; он у себи садржи завршене и истовремено сједињене строго одређене циклусе. Основни циклус јесу 4 године (спој три просте и једне преступне године), који се може упоредити са строфом од четири стиха - најраспрострањенијом песничким строфом. За поезију су карактеристични ритам и рефрен; аналогија рефрена је преступна година која затвара сваке четири године, 20 година, 100 година, 1000 година. За поезију су карактеристични симетријски паралелизми. У јулијанском, црквеном календару су паралелизми - фазе месеца и дана у месецу, који су

симетрични у 19-годишњем *метоновом циклусу* - подударност дана у недељи и бројева у месецу, у 28-годишњем циклусу.

У григоријанском („новом“, западном, световном, грађанском) календару су периоди, ритмови и циклуси нарушени и деформисани и пасхални циклус (Велики индикт) - венац православног литургијског круга је потпуно уништен. Због тога григоријански календар личи на прозу. А проза бројева је књиговодство.

Јулијански, црквени календар сам назвао космичком поемом, јер он има космичке оријентире, наведене у Библији, и његова парадигма излази ван граница сунчевог система. Јулијански календар је одразио у себи пројекцију три сфере: звезда, сунца и месеца као цртеж вишеспратног здања Васељене.

Говорио сам о мистици и рационализму као о два различита облика мишљења. Међутим, треба истаћи да су рационалисти древних векова изгубивши мистичко осећање још чували способност за екстатички доживљај света, а рационализам новог времена се све више слива са утилитаризмом. Нису научна открића 16. века, већ утилитаризам, изазвали рађање григоријанског (западног, грађанског, „новог“) календара и створили широко поље за његово ширење.

Остаје споран још један проблем, а то је - да ли рационализам помаже развој науке или само осиромашује интелектуалне човекове могућности и духовни живот.

Ајнштајн је сматрао да је за научника најдрагоценија способност умећа чуђења. Кад човек почне да мисли да му је све постало јасно, он престаје да буде истински научник и претвара се у научног занатлију. Ајнштајн је за себе говорио да се стално чудио феноменима простора и времена (ономе што су други од детињства навикли да доживљавају као нешто што се разуме само по себи), и да је због тога могао да дође до теорије релативитета. Тим пре је за побожног човека карактеристично да стално осећа трепетно поштовање пред непојамном тајном

постојања. Тамо где очи рационалисте виде само земаљске реалије, поглед мистика проналази нове дубине и мере, увиђа у материјалном симболе духовног и сазрцава свет у његовом односу према вечности, као у својеврсној "светлосној димензији".

Јулијански, црквени календар је био и остаје генијално дело истинске науке и уметности, дрзнућу се да кажем, и мистичке философије. По завршетку радова на изради календара, цар Јулије Цезар је изговорио речи које су се показале као пророчанске: "Мој календар никада неће бити превазиђен (буквално: "побеђен"). Знамо за нарочите случајеве када је Господ откривао Свој Промисао преко паганских царева (фараонов сан, визија Навуходоносора, итд.). Али, главно је да су јулијански календар изабрали и оцрквовили Оци Цркве; на њему је саграђена пасхалија и њени канони су утврђени Саборима; његови периоди и циклуси су се органски слили са православном литургијом; по његовим ритмовима Црква живи ево већ две хиљаде година; он сам је ушао у црквено Предање; због тога је јулијански календар златна карика која нас спаја са читавом историјом Цркве. То је наше драгоцено духовно благо.

* * *

Већ смо истакли да сваки број и циклус јулијанског, црквеног календара имају строгу аналогију и да су у хармонији са етапама Великог индикта (532 године), како са претходним, тако и са прошлима. Древни философи и мистичари су кружницу сматрали за најсавршенији геометријски облик. Због тога је цикличност јулијанског, црквеног календара, а нарочито Велики пасхални круг - символ вечности, којој нема краја. Осим тога сваке 532 године (Велики

Пасхални круг) сви бројчани елементи се понављају, стварајући јединствену хармоничну целину. Због тога се јулијански, црквени календар метафорички може назвати симфонијом времена и поемом коју је написао највећи Песник - Бог.

О ОСАМ ОСНОВНИХ СТРАСТИ ПРОТИВ КОЈИХ ХРИШЋАНИН МОРА ДА СЕ БОРИ

У име Оца и Сина и Светога Духа!

Данас славимо сећање на Преподобног Јована Лествичника - великог учитеља Цркве, великог наставника монаха, прозорљивца, који је својим духовним очима видео саме дубине, тајне одаје људског срца - спомен Преподобног Јована, игумана Синајског.

Синајска гора је једно од најсветијих места за Хришћане. Тамо је Господ преко Мојсија дао свету Својих десет заповести - *основу читавог Старог Завета*. Још у древна времена, још пре Рођења Христовог, Синајску гору су насељавали отшелници, који су називани унутарњим тиховатељима.

Они су проводили време у псалмопојањима и у тиховању, тј. у непрестаном бављењу умно-срдачном молитвом, и за основу спасења су сматрали не само спољашња правила и обреде, већ, пре свега, унутрашњи живот, чистоту срца и мисли.

У ранохришћанска времена, после Вазнесења Исуса Христа на небо, Синајска гора је постала омиљено место монаха-подвижника. Она је била буквално засејана манастирима, скитовима, келијама и изгледала је као велика духовна кошница, где су иноци скупљали духовни мед са цветова сазрцања и молитве. Тамо, на Синајској гори је свој живот, од дечачких дана до дубоке старости провео Преподобни Јован

Лествичник. Он је име Лествичник добио по називу своје бесмртне књиге "Лествица", коју је написао на молбу свог саподвижника, игумана Раифског. У њој је Преподобни описао духовни пут човека у виду усхођења на тридесет степеница, које воде од земље на Небо, а у част и сећање на тридесет година земаљског живота Спаситеља, које су протекле пре него што је Он изашао на проповед Јеванђеља.

Ових тридесет степеница представљају мистичко приближавање душе Богу. "Лествица" обухвата сав духовни живот Хришћанина. Монаси су сматрали да је ова књига после Јеванђеља најнеопходнија за спасење, али је она благо и за мирјане. Због тога је Света Црква благословила да се поуке из "Лествице" читају у дане Великог поста.

Задржаћу се на учењу Преподобног Јована о борби са осам грехова - осам рана, осам отровних стрела, којима демон гађа наше душе. Кад бисмо могли да видимо сопствену душу, ми бисмо се запрепастили и ужаснули: у нашој души је и светлост Раја и паклени пламен. Наша душа је налик на дивни небески цвет, али цвет који је прекривен отровним пауцима. Наша душа личи на предивни нерукотворени храм у славу Бога Свевишњег, али степеницама овог храма пузе страшне змије...

За нашу душу моле се Анђели, небо се радује када се ми кајемо за своје грехове. Тако је драгоцен Богу људска душа, драгоценија од васцелог створеног света! Али, њој прилази демон и пева јој змијску паклену песму и она, очарана својим саблазнитељем, најчешће иде за њим - према својој погибли.

Свети Јован Лествичник пише да грех почиње у људској души од помисли. Свети Оци демона називају великим уметником. Он нам прво даје „представу" греха. Ово се назива *предлог* - људска душа може да га одбаци или да га прими. Ако га одбаци - победила је. Ако човек оклева у сусрету са нечистом помишљу, његова душа улази у *разговор* са њом и као да се сједињује са њом. Затим настаје оно што подвижници

називају *пристанак* на помисао, а то је наше мислено слагање да грех учинимо и на делу.

Затим се укључују и наша осећања, и грех постаје *страст*. човек тражи прилику, замишља и смишља како да оствари грех. Затим, када је грех већ почињен, он, понављајући се стално, прелази у *навику*, а навика, укоренењујући се у људској души постаје њена друга природа.

Грех је најлакше победити док је још у фази помисли, - као што је лакше ишчупати младу биљку него дрво које је већ пустило корење дубоко у земљу. У Књизи о Јову, грех је назван мраволовом (мрав и лав): он је прво мали, као мрав, готово неприметан, али када порасте постаје моћан и грозан као лав, и попут тог страшног грабљивца растрза нашу душу, а ми смо тада већ беспомоћни у његовим пакленим канџама.

Због тога нам је, браћо и сестре, Преп. Јован Лествичник дао завет да бдимо над својим срцем, да наш ум чува срце Исусовом молитвом.

Рекао сам вам да је Преп. Јован Лествичник описао осам главних страсти, осам смртних грехова, осам отровних извора из којих проистичу сво духовно зло и погибел. То је као осам зидова који стоје између људске душе и Бога, један изнад другог, а последњи, гордост, готово да досеже до неба.

Чревоугодије (стомакоугодништво)

Први духовни чир, од којег се гноји и трули наша душа је *чревоугодије* (угађање стомаку, стомакоугодништво). Чревоугодник није способан ни за шта духовно. Још су у древна времена људи говорили: "Човек треба да једе да би живео, а не да живи да би јео." Чревоугодник личи на покретну кухињу у којој се непрекидно кува храна, која се непрекидно дими и пуши. Чревоугодник, по речима Преп. Јована Лествичника, не

може да управи свој ум ка небу, као што дебела птица не може високо да узлети. Чревоугодник се сав претворио у смртно тело.

Само чревоугодништво дели се на низ страсти, од којих је прва - *чревобесије* (побеснелост стомака): то је незасита жеља за неумереним прождирањем свакакве хране. Преп. Јован Лествичник говори: "Чревоугодник је спреман да поједе све житнице Египта и да испије читав Нил!" "Чревобесије је", пише он, "лаж стомака, који и пошто се наситио виче - још сам гладан." Чревоугодник престаје да размишља о духовном, о небеском, и више није ни способан да то чини. Он као да се читав претвара у један велики свињски стомак.

Друга врста чревоугодија је *гортанобесије* (разуданост грла), тј. помамна жеља за слатком храном и специјалитетима. Затим, *тајноједење*, када је чревоугодије повезано са таштином: човек се пред људима показује као уздржан, а једе тајно. Затим, у чревоугодије спада *једење хране која нарушава здравље*. Свети Василије Велики говори: "Храна треба да укрепљује тело, а не да изазива болест." Свети Оци нас такође уче да са страхопоштовањем једемо са трпезе, не заборављајући да је храна која нам је дата дар Божји. Они су за време узимања хране забрањивали празне разговоре, шале, смех и нарочито осуду. Код блаженог Августина, епископа Ипонског, изнад стола је био окачен натпис: "Овде се не осуђују људи!". И једном кад је чуо како његови гости почеше да осуђују неког човека, он упита: "Шта желите: да устанем од стола, или да скинем овај натпис?.."

У Патерику се прича како су једном монаси јели храну, и неком прозорљивом старцу је било откривено: око оних који су јели у смирењу и захваљивали Господу за сваки комад хлеба, за сваки гутљај воде, невидљиво су стајали Анђели и хранили их медом; онима који су јели у тиховању и творили за то време у срцу свом Исусову молитву, Анђели су давали неки небески напитање неизрециве сладости; трећи су се за време трпезе смејали, осуђивали један другог, причали смешне догађаје из живота манастира, и демони су летели изнад њих и

скрnavили њихову храну, пљували су је. Дакле, браћо и сестре, Хришћанин треба да једе храну са страхопоштовањем и да благодари Господу за њу.

Да би човек победио чревоугодије, Јован Лествичник је саветовао да се од срца помоли Богу и да, једећи храну, има на уму да ће настати час када ће само наше тело бити храна црвима као и да размишља о томе како је Господ на Крсту окусио жуч и оцат.

Блуд

Други чир, други грех је *блуд*. Преп. Јован Лествичник је говорио: "Ко хоће да угаси блуд не победивши чревоугодије личи на човека који жели да угаси ватру бацајући сламу у њу." Како човек да победи ову страст? Преподобни авва Јован пише: "Треба завоleti понижење, пити поругу и клевету као исцељујући, очишћујући напитак; треба имати у свему смирење - и унутрашње, у срцу, и спољашње, у одећи својој и опхођењу према људима."

Затим он саветује да се човек удаљава од свих повода и узрока саблазни. Он говори: "Победа над овом страшћу је бекство. Као што човек који стоји поред провалије може да падне од првог ударца, тако може да падне у овај гнусни грех човек који испољава неопрезност." Затим Свети наставља: "А ако човек стоји далеко од провалије, чак и ако га вуку до ње он још може да зове у помоћ, може да се ухвати за жбуње и дрвеће и да се задржи."

Гнев

Трећи чир наше душе је *гнев*. Ми се гневимо када се не испуњавају наше жеље. Због тога, да би човек победио гнев треба да се труди да постане бестрасан, да не предаје своје срце земаљском и световном.

Гнев се дели на неколико врста. Као прво - *јарост*. Јар - значи ватрен. То је незадрживи гнев, који човека обузима толико да се он понаша као безуман. Друга врста гнева је *злопамћење*, када човек дуго не заборавља увреде; и ово је најстрашнија и најопаснија врста гнева, при којој људско срце као да се претвара у легло змија које су се сакриле у мраку.

Молитву злопамтљивог Бог неће услишити.

Други облици гнева су мржња, увредљивост, сувишна подозривост човекова, када он у свему види нечије сплетке против себе, у свакој речи - осуду, алузије и подсмех; када као што је рекао један богослов, човек личи на бомбу, напуњену прљавштином и довољно је да човек неопрезно прође поред ње, па да бомба експлодира и да све обузме страшан смрад.

Како да се боримо са гневом? Преп. Јован Лествичник учи: "Као прво, када у нашем срцу кипти гнев, не треба ступати ни у какве разговоре и расправе; треба прво угушити, умирити гнев у свом срцу; а дотад је победа - ћутање." Затим Јован Лествичник саветује да се сећамо врлина човека на којег се гневимо, јер нам у тренутку гнева изгледа да је овај човек средиште свих зала и порока. Сети се његових добротина према теби, сети се свих његових добрих дела и истовремено се сети својих грехова, и тада ће твој гнев утихнути. Затим Свети Оци саветују да човек пре него што било шта каже у мислима изговори молитву. Ако не можеш да ћутиш, већ мораш да одговориш, ти прво изговори у свом срцу тридесет три пута Исусову молитву и тек после тога одговори.

Дакле, победа над гневом је пре свега победа над својим језиком. Затим следи друга етапа, када се већ боримо са нашим гневним помислима.

Среброљубље

Четврта страст је *среброљубље*. Као што пише Преп. Јован Лествичник, среброљубље је губитак наде у Бога. Апостол Павле назива среброљубље *тајним идолопоклонством* (Кол. 3, 5). Среброљубље се, такође, дели на неколико врста: *шкртост*, када је човеку подједнако тешко да се растане од онога што му припада као да му неко сече сопствену руку; затим *похлепа* - то је шкртост сједињена са жељом стицања; љубав према поседовању ствари, богатства и томе слично.

Људи често штеде новац, говорећи да то чине како би касније имали могућности да помажу другима. То није тако. Најчешће човек када уштеди новац постаје бездушан и безосећајан, чак, и према својим пријатељима и рођацима. У Патерику се говори о Преподобном Евлогију каменоресцу, који се одликовао немањем жеље за стицањем и необичном добродушношћу. Али, када се изненада обогатио, постао је окрутан према сиромашнима и горд у опхођењу са својим пријатељима. И тек пошто је поново осиромашао, он се вратио свом ранијем добродетељном животу и Бог му је опростио.

Постоји такође прича о једном вртлару који је читавог живота давао све што би зарадио сиромашнима и потребитима. Али, му је пало на памет - "оставићу нешто и себи за црне дане", и уштедео је тридесет златних новчића. И настао је црни дан - почела је да га боли и да му трули нога. Обраћао се разним лекарима. На своје лечење је потрошио готово све што је уштедео. На крају лекари рекоше да нису у стању да му помогну, да треба одсећи ногу. И пре него што је требало да буде оперисан, он се у сузама молио Богу и говорио: "Господе! Опрости ми што сам згрешио пред Тобом. Господе! Откриј ми због чега ми је послата ова казна?". И Господ му је открио кроз виђење: зато што се уздао у новац, а не у Њега! Али, због ранијих својих добрих дела вртлар је добио исцељење, и следећег дана, када лекари дођоше код њега и

донесоше ножеве и друге инструменте за операцију (било их је страшно и погледати), те обнажише његову ногу и видеше да су све ране и чиреви прошли, и запањише се због овог чуда које се десило на њихове очи.

Испричао сам вам о четири главне страсти, а укупно их има осам. Време је ограничено, и због тога ћу, ако Господ благослови следеће недеље испричати и о осталим чиревима наше душе.

Књига Преп. Јована Лествичника је велико благо. Када је читамо, ми као да у мислима разговарамо с њим. Нека нама грешнима овом бесмртном књигом и својим светим молитвама, он буде путеводитељ у вечни живот. Амин.

* * *

Прошли пут, на дан сећања на Преподобног Јована Лествичника почео сам да говорим о осам главних страсти, о осам гнојних чирева који разједају и унакажавају лепоту иконе Божије у човеку, као осам змија, које, испреплевши се у једно клупко, леже у дубини људског срца; о осам степеница којима демон, као у своју кућу, улази у људску душу и којима човекова душа силази у паклене дубине.

Говорио сам о страстима чревоугодија, блуда, гнева и среброљубља; желим да додам да није само живот среброљупца жалостан, јер је он слуга суровог господара, већ је и смрт његова - награда за тајно идолопоклонство, за служење богатству.

Често среброљубац умире смрћу без покајања, неочекиваном, срамном смрћу. То је казна онима који су богатство учинили својим кумиром, онима који су своје срце - обиталиште Духа Светог - претворили у новчаник за чување новца.

Некада, у древна времена Израиљци су, изашавши из Египта и отпавши од Бога, излили златно теле: певали су химне, плесали испред њега, и падајући на земљу, клањали му се, узносећи молитве као божанству. И за среброљупца је новац његов идол, то је његов кумир; у свом мрачном, безбожном животу он само у њему проналази радост.

Догађа се да ова страст потчињава себи и људе верујуће, људе благочестиве. У житију светог Андреја, Христа ради јуродивог, говори се о једном, очигледно добродетељном монаху, који је живео у Константинопољу. Он се одликовао постом и целомудријем, с људима је разговарао са страхопоштовањем и нежно. Овај монах се настанио поред пијаце, како би, како је он сам објашњавао, својом проповеђу упућивао грешнике на покајање, како би био међу народом. Људи су га величали као праведника. Једном

Свети Андреј, сусревши се са њим рече: "Оче, дај ми за храну, гладан сам." Овај одговори: "Сине мој, дао сам завет сиромаштва, немам ништа осим молитава." Свети Андреј заплака: он је видео страшну змију која је обавила овог монаха, а на телу змије је било написано - "среброљубље"! Свети позва монаха и рече: "Молим те, немој да упропастиш подвиг свог живота, не упропаштавај своју девственост, не упропасти молитве које даноноћно узносиш Богу! Господ ми је открио да си заробљен страшћу среброљубља, твоје тело је већ обавила паклена змија, још мало и целог ће те прогутати!"

Када је човек предан среброљубљу у њему наизглед утихну све остале страсти. Али, то није зато што је он изнад њих, већ због тога што се препустио једној - најљућој.

Униније (тугомора)

За среброљубљем и гневом следи страст *грешне туге, тугоморе, унинија*. Постоје две врсте туге. Једна је туга покајања, туга због својих грехова, прожета надом. Свети Оци је називају радостотворном тугом. Друга је туга световна. Та туга је као својеврсна смрт пре смрти. Таква туга потиче од сувишне везаности човека за земаљско. Он у животу тражи оно што овај живот не може да му да. Он тражи срећу, и све што покушава да учини на његове очи се свакодневно руши као кула од карата, и привид среће нестаје као сенка. Он тражи сталност, али овде се све мења, све тече као река, обрушава се у провалију, као све на земљи, нестаје у незаситим чељустима смрти. Човек тражи спокој, али је око њега метеж. Он као да се налази у вечно умораном мору. Не може да се ослони ни на пријатеље у којима види непоузданост и себичност. Он прави планове, али наилази на безбројне препреке; неиспуњене жеље му се стално враћају: као што таласи, заплуснувши обалу поново журе да се врате у море, тако се и жеље, сада већ као жалост, поново враћају у његову душу...

Дакле, да би човек победио демона грешне туге прво треба да победи страсну везаност за свет, страсну везаност за земаљско, страсну везаност за видљиво. "Онај ко је победио жељу за стицањем победио је такву тугу," пишу Свети Оци. Уосталом, они говоре да понекад демон унинија и тугоморе, без икаквог разлога тајно прилази човеку, прикрада му се као змија, и опаљује његову душу својим отровним дахом, испуњава горком жучи сву скривену унутрашњост његовог срца.

Грешна туга, по правилу, прелази у још љућу страст *униније* (тугомору, очајавање). Човек побеђен унинијем личи на рањену и у замку притерану животињу која ниоткуда више не очекује спасење. Униније је одбацивање помоћи Божије, то је прикривена мржња према људима. За време унинија човеку читав живот изгледа као зла и празна шала. Човеку изгледа да је доспео у некакву мрачну јаму из које нема излаза. Читава васељена му изгледа као некакав огромни бездушни механизам, спреман да га угуши као ништавно зрнце. У свему што га окружује он не види премудрост и вољу Божију, већ некакав црни хаос. Крај

унинија је очајање и богоборство, када човек одбацује сам промисао Божји о себи. Свети Оци говоре да за време унинија човек мора гласно, јасно да изговара Исусову молитву или да пева псалме, јер псалми имају тајну силу да одгоне духове таме. Човек који је пао у униније треба да искрено исповеди све своје грехове, почевши од детињства. А главно средство које омогућава да се победи, искорени униније јесте послушање. Код Отаца се могу наћи речи као што су: "Послушник не зна за униније, он је увек радостан".

Таштина

Седма страст је страст *таштине*, када човек жуди за људском похвалом и славом, непрестано и незасито жудећи да испија овај смрдљиви и прљави напиток. Такав човек постаје лицемер који се прави да живи врлински, води споља гледано благочестив живот да би га други видели, "глуми" као глумац на сцени. Као што неке биљкепаразити, обавијајући стабло дрвета исисавају из њега све сокове, тако таштина изнутра опустошава човека. Као што змија нектар цветова претвара у отров, тако и таштина све врлине претвара у пороке.

Како човек да се бори против таштине? Ћутањем, једноставношћу у опхођењу, у одећи и у храни. Тако је, на пример, Свети Јован Златоуст хвалио ђаконису Олимпијаду која је потицала из угледне породице, зато што се не одева раскошно, како би јој било могуће због њеног огромног имања, али се не одева ни нарочито сиромашно како је људи не би прослављали као подвижницу, већ носи скромну и једноставну одећу, не издвајајући се међу другима.

Да би човек искоренио таштину, он своја добра дела треба да чини тајно.

У Отачнику постоји прича како је један монах одлучио да посети браћу која су живела у египатској пустињи у најзабитијем, најсиромашнијем крају. Браћа га примише са радошћу. Изнели су му на трпезу све најбоље што су имали, на сваки начин су се трудили да му послуже. Он није приметио да ова браћа строго посте, да поју псалме, да узносе Богу молитве, није видео ништа што би доликовало отшелницима и саблазнио се. Рекао је: "Колико сам дана и колико труда потрошио да бих дошао код њих, а нисам нашао ништа корисно за своју душу!"

Опростивши се од њих, он се упути назад. Али, по вољи Божијој догодило се да се на том месту подигла магла од ситне прашине, што се дешава у пустињи. И он, пошто је дуго времена лутао поново се врати до места где су они живели. И ставши пред врата келије, он зачу изнутра појање псалама. Одлучио је да не узнемирава братију, већ да сачека да они заврше правило, али је појање псалама трајало дуго, много часова.

Није издржао те покуца. Браћа му отворише врата. Он рече: "Жедан сам," и узео са стола бокал са водом, а кад отпи осети да је горко-слана. Тада паде пред ноге игумана овог скита и узвикну: "Оче мој, не схватам шта се овде дешава? Кад сам био овде ви се готово нисте молили, дали сте ми добру воду и вино, а шта пијете сами?"

Овај му одговори: "Сине мој, имамо обичај да никоме не откривамо свој живот и да не показујемо како се молимо. Примили смо те, показавши љубав према путнику, а сами пијемо воду у којој је растворена со, јер држимо пост не само што се хране тиче, већ и воду узимамо гутљајима и умерено."

И овај оде стекавши велику корист.

Египатски Оци су говорили: "Врлине за које свет сазна губе своју цену, оне престају да буду врлине."

Ранохришћански аутор Јерма пише у књизи "Пастир": "Изабери себи духовног оца, не тражи га далеко, свеједно ће он бити у Цркви, само се пази духа лажи." А дух лажи, ђаво, тамо је где је гордост и таштина.

Страшна је гордост, то је оно што се у животу понекада назива "помпом". "Помпа" је спољашњи блесак, спољашња раскош.

Сујетан подвижник за свог живота потпада под власт духа лажи. Али, смрт открива истину. Јер Свети Оци говоре: "У смрти се открива човек онакав какав јесте."

И примећено је да гроб сујетног подвижника бива пуст, он не привлачи људска срца.

Гордост

Осма страст по реду, али прва по својој погибелности и љутини јесте *гордост*. О њој ћу нешто испричати следећи пут, јер је време ограничено.

Гордост је потресла небеса, гордост је Анђела претворила у демона, гордост је истерала из Раја наше прародитеље и дала нам у наслеђе жалости и патње. Гордост је претворила земљу у реке и мора суза и крви. Гордост је осма страст, али је она већа од свих заједно. Ако Господ благослови у своје време ћемо рећи нешто о њој следећи пут.

А данас вам честитам празник велике подвижнице Источне Православне Цркве - Преподобне Марије Египатске, у чијем искуству, заиста, препознајемо да је Бог неизрециво Милосрђе и Свепраштање.

Амин.

О ПРЕЛЕСТИ

Словенска реч "прелест" се етимолошки састоји од корена "лест", односно лаж, обмана и заблуда, и префикса "пре" који значењски појачава и повећава дејство или особину. Дакле, прелест је нарочито опасна, нарочито страшна духовна заблуда или обмана, која човеку долази од демона.

Прелест је губитак исправних духовних оријентира. Прелест је понављање греха Адама и сатане, када човек изван правилног духовног развоја, ван аскезе и учења о спасењу Православне Цркве жели да достигне духовне висине; када он без уподобљења Богу кроз живот појев Анђељским заповестима и борбу са грехом жели да буде једнак Богу. Наравно, многи људи који се налазе у прелести ће одрицати да желе да буду једнаки Богу; међутим, у њиховој подсвести постоји погубна идеја о сопственом духовном значају, мисао о висини сопственог унутрашњег живота.

Како се рађа прелест? Како се испољава? Прелест почиње од непослушности Цркви, од тражења некаквих нарочитих путева спасења и усавршавања, односно од некаквог самовољног духовног експериментисања.

Почетак прелести је увек претерано поверење у себе. На пример, поверење према својим субјективним доживљајима и њихово култивисање; услед тога код човека могу да се појаве извесне визуелне и аудитивне слике. Сlike своје фантазије и демонске појаве такви људи често доживљавају као Божанско откривење или посету Анђела.

Основа прелести, као и основа сваког греха, јесте гордост и надменост. А сама гордост има неколико аспеката, неколико облика. Гордост пред

људима - световна гордост - јесте оно што називамо охолошћу. Други облик гордости јесте гордост духовна, гордост пред Богом, када човеку изгледа да има пуноту врлина и све што му је потребно за спасење, да му нико и ништа није потребно. Горди човек у прелести је уверен да му није потребна чак ни помоћ благодати Божије, већ да све сам може да постигне, својим умом и подвигом своје личне воље. Овде започиње премештање центра духовног живота од Бога на самог себе, овде започиње духовни егоцентризам. Човек жели да црпи духовне снаге у себи самом, у својим мистичким доживљајима и својим личним открићењима. Слично се сличним привлачи, то је закон духовне симпатије. Због тога гордост доводи човека у везу, односно у нарочиту блискост са духом гордости - сатаном. Душа гордог почиње да прима информације од демона, информације од света палих, одбачених, тамних духова; информације у виду блиставих идеја, које он доживљава као духовна открића и сматра да још ниједан подвижник није имао таква познања каквих се он удостојио.

У области осећања и емоција сатана му даје некакве чудне екстазе. Оне му изгледају као благодат Духа Светога, као највише духовно стање, рај његове душе. А у ствари ове екстазе представљају само лукава дејства страсти које раћа и преображава демонска сила. Дакле, сличну нервну узбуђеност, узбуђеност плоти и крви он доживљава као духовна, Богом дата стања. Међутим, треба рећи да ова сатанска надахнућа и екстазе у дубини своје душе он ипак осећа као нешто страшно и туђе. Због тога се код духовно обманутих, тј. прелешћених људи приливи "радости" смењују падом расположења и очајањем. Готово код свих обманутих људи периодично наступају стања паклене тескобе када они желе да заврше живот самоубиством.

Прелашћени човек добија информације и на нивоу осећања. Он може да има некакве чудне визије које личе на визије наркомана: понекад су то хаотичне слике, а понекад – читаве сцене које пред њим приказује демон. И за време молитве он, такође, често замишља на визуалном плану оно за шта се моли, замишља слике раја и пакла. (Фантазија и

визуалне представе за време молитве већ представљају патологију молитве, а често, премда не и увек - један од симптома прелести). Понекад он чује гласове које доживљава као гласове Анђела-чуvara или као Херувимско појање. И на крају долази до закључка да му више нико није потребан: ни учитељ, ни књиге, ни искуство Цркве, да га је Бог изабрао за пророка, за Свог сабеседника, и да он добија све своје сугестије и мисли непосредно од Њега. Тада овај човек потпуно престаје да прихвата оно што му други говоре. Уколико га уверавају да он противречи Светим Оцима, то за њега није аргумент, јер он у дубини душе сматра да су Свети Оци можда и достигли извесну висину, али да се он узнео изнад њих и да види више него они. Ако га убеђују да је то од демона, он сматра да са њим говоре непросвећени људи, који једноставно не схватају његову духовну висину, јер говоре с позиција свог незнања и ништавности. Због тога прелашћени у свом срцу дубоко презире оне који покушавају да му отворе очи и да га изведу из овог погубног стања.

Често су у прелест падали људи који су брзо напредовали у духовном животу и затим "се одушевили" сами собом. До овог стања обично не долази одмах; оно започиње, по правилу, од противречења, а затим - непослушања оним лицима која су постављена изнад нас; за мирјанина је то црквена јерархија, за монаха - игуман и духовни отац. Затим непослушање прелази у потпуно презирање свих савета и мржњу према ономе ко разобличава човека. Човек сам постаје себи идол, не може истински да се моли Богу, макар и веома дуго молитвословио. Јер права молитва подразумева осећање сопствене немоћи, а он обраћајући се Богу, подсвесно сматра да већ има све што му је потребно за спасење. И Бог за њега постаје сувишан и непотребан. Прелешћени човек у молитви стално тражи нова "запањујућа" откривења, "снажна" духовна осећања. Он као да постаје гурман својих сопствених страсти које му ђаво показује у виду високих духовних осећања. Мрачни духови иду у сусрет његовој души која је за њих отворена, иду ка његовом унутрашњем зову, и човеку изгледа да он

овде, на земљи доживљава исто што и Анђели на небу; овде на земљи он зна и види оно што у рају созерцавају хорови Светих.

Овакав човек себе постепено боготвори, постепено почиње да осећа да је он некакав центар целог света. Он не може да воли друге људе, јер воли само себи и то и те како себе воли. Он воли себе са некаквим религиозним страхопоштовањем и зато га нервирају они који се не односе према њему исто тако. Често човек који се налази у прелести као да је у непријатељству и рату са свим осталим људима; он може да призна само онога ко поверује у његове умишљене врлине и његову наводну светост. Ови људи деградирају и умно, и духовно; за околину они често постају предмет смеха. Код њих понекад за време молитве у нервном, страсном узбуђењу почињу конвулзије, грчеви, цури им пена из устију; они прекидају молитву неким страним усклицима и крицима. Међутим, без обзира на овако тешко стање они се ипак не отрезвљују. Чини им се да је свет неправедан према њима, прогони их и мучи као све пророке.

У житијима Светих читамо о случајевима прелести, о визијама које су духовно обманути, прелешћени људи сматрали за појаву Спаситеља, Мајке Божије и Анђела; о захтевању околине да их поштује. Обично они који падну у прелест, као они који упадну у вучију замку, остају у њој, не могу да се ишчупају; човека од прелести може да спаси само нарочита благодат Божија. Само неки снажан и страшан потрес може да врати човеку изгубљено смирење и да воспостави усмереност његове душе ка Богу. Управо зато, ако се и дешавају случајеви исцељења, оно се одвија кроз огромне патње, дуготрајне болести или неки очигледан уплив Божанске силе. Због тога на духовном путу гордост представља највећу опасност. Да, сви греси удаљавају човека од Бога, сваки грех је тајни савез са демоном, али је гордост најстрашнија од свега. Она човека чини својим међу палим духовима; чини га јединственим духом са сатаном.

О ГРЕХУ БЛУДА

Свети Оци су разликовали осам главних грехова или страсти као осам извора из којих потичу сви наши греси, душевни и телесни у свој својој разноврсности. Слика наше греховности коју ћемо овде предочити пре ће бити аскетичка, него богословска. Свети Оци су дефинисали конкретне грехове да би било могуће указати средства за борбу против њих. По њиховом учењу, заправо, постоји један главни извор греха - наше самољубље, односно неправилна љубав човека према себи, егоизам и егоцентризам. У томе је почетак свих грехова. Неки богослови су наводили три врсте самољубља: славољубље, сластољубље и среброљубље. Међутим, ова шема је прилично уопштена и апстрактна, тако да је овде тешко видети лице самог греха. И нису богослови и теоретичари Хришћанства, већ монаси и подвижници, чији је животни циљ било очишћење душе, пронашли осам главних непријатеља нашег спасења, осам примарних страсти. Уколико се човек не буде борио са њима, они ће њим овладати и претворити се у смртне грехове, односно, заувек ће одвојити људску душу од Бога.

Овде бих желео да испричам нешто о једној од најљућих страсти, која је нарочито тешка, која непрестано устаје против човека. Блуд је својеврсни концентрат свих порочних наслада. Борба против блудне похоте, најтежа и најсуровија је, и Хришћанин је води до саме смрти. Свети Оци кажу: "Не веруј свом телу док не легне у сандук и док сандук не закују ексерима." Природна жеља, природна тежња према другом полу је генетски уграђена у сваког човека. Борба против греха блуда, како кажу Свети Оци, јесте борба против непријатеља који седи у нама.

Како се обично развија ова страст? За њен развој је потребна одређена представа или слика. И зато она најчешће почиње од слике. Прва етапа је када се нечиста слика појављује у човековом уму или на биоскопском

или телевизијском екрану. Међутим, то још није грех. То је само повод за грех, предлог, искушење, ђавоља удица, коју нам он баца. Човек поставља замку да би уништио неку штетну животињу, рецимо, пацова. Пацов се хвата у њу и умире. Али, исто тако и нама ђаво баца удицу, саблажњиву слику, убацујући је у нашу свест. Међутим, ми изнутра можемо да одбацимо ову слику, да искључимо из ње своју вољу. И тада ће нам она остати спољашња и страна. Она постаје наша само у случају да почињемо да осећамо симпатију према њој и жељу да је задржимо у својој свести. Уколико човек одбаци страсну помисао или слику у самом почетку, он ће из ове духовне борбе изаћи као победник.

Свети Оци су разрадили учење о трезвености и контроли свога срца.

Ова контрола се врши посредством непрестане молитве, у чијој светлости човек види клицу помисли или слике у самом почетку. Ако човек нема молитву, он не може да забележи прву етапу зачињања помисли (кроз слику), бележи само касније етапе, када унутрашњим напором воље већ почиње да задржава ову помисао (тј. виђену слику) у својој свести, да је гледа, да се одушевљава и наслађује њоме. Зато су

Свети Оци заповедали да у свом срцу имамо непрестану кратку молитву Молитву Исусову, која човеку осветљава дубине његовог срца.

За непрестану молитву човек по свом избору може да изабере неке речи из псалма, кратку молитву: "Господе, помилуј!" или, пак, молитву: "Боже, милостив буди мени грешном!" Међутим, Исусова молитва је знатно дубља. Она је заиста свеобухватна. Како кажу Свети Оци, она је "Јеванђеље, сажето у осам речи."

Да, тренутак зачетка помисли (преко виђене слике) је најбоље време за борбу против ње, за њено уништење. Помисао личи на биљку: лако ју је ишчупати из земље када је тек пустила изданак, а када се укорени и када је корење дубоко урасло у земљу, потребни су већи напори; ако се овај изданак претворио у дрво, готово га је немогуће ишчупати и човек више не може да се бори са грехом сопственим снагама. Он мора да прибегне помоћи других, помоћи својих наставника.

Дакле, најбољи начин за борбу против сладострасне помисли јесте његово одбацивање на самом почетку, у његовој првој етапи - етапи предлога (подстрекавања). Међутим, Хришћанин треба да се бори против греха и на следећим етапама. Чак и ако у тој борби буде оклевања и грешака, треба наставити борбу и молити Бога за опроштај почињеног мисленог греха. У борби против страсне помисли треба користити природне снаге људског гнева, односно, треба се гневити на ђавола, греховну помисао и сам грех. Гнев је (ако га правилно употребљава) човеку дат као оружје, као мач против непријатеља. Овај мач ми, нажалост, погрешно употребљавамо против себе самих и наших ближњих. Међутим, и гнев може бити користан, тј. праведан гнев уколико научимо да се гневимо на демона и грех, који се рађа у нашем срцу. Гнев има моћ да уништава. Ако га усмеримо на свог брата у извесном смислу постајемо убице. Уколико се, пак, гневимо на грех, гнев га уништава и очишћује нашу душу. Дакле, човек треба да научи да се гневи на нечисте помисли. Свети Оци уче: "Када пред тобом буде нечиста помисао, прво се разгневи на њу, као на несрећу која може да те лиши вечног живота, а затим се обрати Богу са молитвом. Немој да анализираш ову помисао. Не ступај с њом у разговор. Немој оповргавати речима оно што демон буде говорио. Гневом истеруј помисао из свог срца и затим се обрати Богу да Он очисти твоју душу од нечистоте."

Шта је још потребно за борбу против демона блуда? Уздржање. Свети Оци су блудни грех, ову болест, ставили одмах после чревоугаћања, јер је демон блуда тесно везан са демоном чревоугаћања. Чревоугаћање распламсава блудну страст. Свети (Оци су говорили: "Уколико желиш да се бориш против блуда не обуздавши своју утробу, то је исто као да човек покушава да угаси ватру бацајући у њу грање." Како човек да одреди своју меру у храни? Свети Оци уче овако: "Одреди колико ти је хране потребно да се наједеш, а онда поједи две трећине те количине, а остало остави; или устани од стола када још увек не осећаш да си се

потпуно најео, онда, када би хтео још мало да једеш. То ће ти бити мера."

Код светог Јована Лествичника читамо: "У укроћавању стомака употребићемо благоразумну постепеност: прво ћемо укинути масну храну, затим ону која распаљује, а после и ону која наслађује." Човек не може одмах да пређе на строги пост, већ треба постепено да се учи уздржању. Осим тога, у посту треба имати меру. Преподобни Јован Касијан Римљанин пише да понекад претерани пост не кроти, већ напротив, распаљује блудну страст. Опште правило умерености и уздржавања се састоји у томе да свако у складу са својим снагама, стањем тела и узрастом једе онолико хране колико је потребно да би се сачувало здравље тела, а не колико захтева жеља са храном. Крајности су и са једне и са друге стране подједнако штетне - и неумерена строгост поста и преједање. Монах треба да пости тако разумно као да ће живети у телу сто година; и треба тако да обуздава душевни немир - да заборавља на увреде, да одбацује тугу, да ни за шта не сматра жалости и губитке као човек који свакога дана може да умре. Зато се када се говори о посту има у виду разумно уздржавање, а не довођење себе до болесног стања које је често праћено унутрашњом гордошћу и прелешћу. Дакле, не заборавимо да умерена употреба хране служи као средство за обуздавање блудне страсти. Тако је за време нарочито јаке блудне узбуђености корисно пити мало воде, јер осећај жеђи отупљује и слаби ову страст. Отшелници нису само храну узимали с мером, већ и воду.

Свети Оци говоре: "Уколико се вежеш постом, везаћеш демона блуда канапом, али да би га бацио на земљу потребно је смирење." Један од древних египатских подвижника је, тумачећи библијску причу о томе како је пророк и боговидац Мојсије убио Египћанина и закопао га у песак, рекао да је то слика борбе са блудним демоном. Песак је пустиња, место где ништа не расте. "Закопати Египћанина у песак" значи победити демона блуда смирењем. За време борбе са блудном страшћу Хришћанин мора дубоко да смири свој дух, да постане

свестан да је он центар греха и да без помоћи Божије не може да се бори са овом страшћу, и да притом не пада духом, већ да се нада на помоћ Божију и да се моли. Демон блуда је повезан са демоном гордости. Понекад Промисао допушта нарочито јаку борбу са блудом да би се мањим грехом излечио већи, слабијом болешћу јача. Али, ако се човек сам на време смири, неће бити потребно овако сурово лечење.

Најефикасније средство у борби са блудом јесте исповест духовном оцу. Свети подвижници говоре да демон блуда не трпи разобличавање. Он воли да се скрива, да се крије у нашој души као шкорпион у својој рупи. Разобличити блудног демона пред духовником, испричати му о својој борби значи одмах добити олакшање. Међутим, ово треба учинити са вером у молитву свог духовника. У Патерику постоји прича о два монаха, које је нападао демон блуда. Они одоше код старца и испричаше му о својој борби. Један је осетио олакшање, а други није. И први на жалбу другог упита овог: "А како си своју борбу открио оцу?" Овај одговори: "Дошао сам, испричао му, поклонио се и отишао." Онај који га за ово упита рече: "А ја сам дошао код њега, као што бих дошао код Самог Христа Спаситеља: са вером да ће његове молитве отерати од мене демона блуда. Док сам причао о искушењу у себи сам се кајао и плакао, и када сам отишао од њега осетио сам као да сам се поново родио." Зато, ако пред својим духовником откривате борбу са блудом, то не сме бити обична сува прича. Морате у себи да оплакујете своју греховност и да верујете да по молитвама духовника Господ може да вас избави од ове борбе, да је умањи или да вас учини победником.

Да бисмо се успешно борили са демоном блуда, морамо да се трудимо да никога не осуђујемо, нарочито оне који пате од ове страсти. Када осуђујемо друге, ми истовремено подразумевамо да на њиховом месту не бисмо учинили исто то и у себи на извештан начин замишљамо себе као победника демона. И зато, због осуђивања других Господ понекад допушта да нас исто тако нешто нападне и ми често не издржавамо и падамо. Једно од најважнијих правила духовног живота је неосуђивање другог. То не значи да оправдавамо његов грех, већ да му састрадавамо,

као што сажаљевамо болесника. Један Свети је говорио: "Кад видим човека који греши или сазнам за њега, говорим себи: "Гледај да и ти не учиниш то! Ко зна шта ће сутра бити с тобом?!"

Још једно од средстава борбе са демоном блуда је разумно осамљивање, осамљивање онда када нас он нарочито јако напада. Осим тога, треба стално радити: демон блуда најљуће напада човека који се не бави нечим корисним.

Свети Оци говоре да не треба претерано да водимо рачуна о својој спољашњости. Сасвим је довољно да човек буде уредно и чисто одевен. Сама мисао о лепој одећи, која ће се другима свидети садржи у себи тајни блуд. Свети Оци не саветују да се људи претерано слободно понашају. Један подвижник је говорио: "Претерана слобода је почетак блудног греха. Слобода у понашању је налик ветру из пустиње који спаљује и уништава семена на месту којим прође." Дела Светих Отаца уче да се у смеху и шалама такође крије блуд. Са аскетске тачке гледишта смех и шале прљају човекову душу. Они уништавају страхопоштовање као расположење срца. Црквено Предање нам говори да нико није видео Исуса Христа да се смеје или осмехује, као ни Његову Пречисту Мајку. А демон се често приказује како се кикоће. Ако бисмо схватили због чега нам је Господ дао земаљски живот, и ако бисмо чешће размишљали о ономе што нас очекује у вечности - рај или пакао, не бисмо се шалили, не бисмо се смејали и не бисмо се кикотали. Када бисмо знали колико је грехова концентрисано у нашој души, какво огромно море греха представља овај свет, не би нам било до смеха. Међутим, ова ужасна слика је скривена од нас...

Свети Оци нам заповедају да уколико је могуће избегавамо било какво присније општење са другим полом, јер ће ово општење у нама, услед наше слабости, сигурно временом изазвати блудну страст, јавну или тајну. Неки изјављују: "Разговарао сам са женом и нисам осетио апсолутно никакву штету." Свети су на ово гледали другачије: то је штетно по човека, али он сам то није приметио. Један подвижник је

писао: "Неколико дана после разговора са женом осетио сам напад блудне страсти и преда мном се појавила њена слика. Док смо разговарали изгледало ми је да сам бестрасан. Међутим, њена слика је оставила траг негде дубоко у души и затим је за време борбе као удица испливала из дубина подсвести." Ми не знамо шта се дешава у нашем срцу. Сви наши разговори, сусрети и утисци су семена која падају у дубину срца, а затим дају своје изданке. У општењу са сваком женом треба да будемо максимално опрезни, чак и ако нам се чини да према њој не осећамо никакву нечисту жељу. Такође треба на све начине да избегавамо претерано општење, јер често желимо да будемо са женама не због неке важне или неодложне ствари, већ због тајног унутрашњег задовољавања блудне страсти. Свети Јован Златоуст пише: "Није обавезан пад са женом: понекад само присуство жене за човека већ представља скривену насладу."

У књизи Преподобног Јована Лествичника, великог игумана Синајске горе, читамо: "Демон плотског сладострашћа се веома често потпуно скрива, изазива у монаху крајње страхопоштовање и рађа у њему извор суза када седи или беседи са женама и наводи га да их учи сећању на смрт, о Последњем Суду и чувању чедности, како би оне несрећнице, саблазнивши се његовим речима и лажним страхопоштовањем, прибегле овом вуку као пастиру; али овај највећи несрећник, стекавши због блиског познанства дрскост, на крају бива подвргнут паду." Због тога је у општењу са женама, чак и када им свештеник даје поуке и води духовну беседу, обавезно потребна мера. Треба говорити кратко и јасно. Онима које желе да изврше поуке и да се спасу нису потребне дуге беседе. Оне само треба да сазнају шта треба да раде.

Обично жене које се често обраћају свом духовном оцу и дуго са њим разговарају непрекидно понављају једно те исто, као да прежвакавају стално исту жваку, а у ствари на тај начин задовољавају у себи своју блудну страст. Оне које се брину о чистоти говоре сабрано и лаконски. У општењу са женама, по учењу Светих Отаца, без обзира на сву добру жељу и љубазност, треба поштовати строгост. Човек никада не сме да

мисли да је победио блуд. У томе је једно од лукавстава демона. Свети Јован Лествичник говори: "Лисица се претвара да спава, а демон да је чедан; ова жели да превари птицу, а овај да погуби душу. Не веруј целог живота свом пропадљивом телу и не уздај се у њега док не станеш пред Христа." Демон блуда може неко време да нас остави на миру да бисмо помислили да смо већ победили нечисту страст и изгубили опрез. После тога нас он неочекивано напада као своју жртву и по правилу затиче неспремне. Због тога никада не треба да имамо поверења у себе и да се сматрамо победницима у овој борби.

Преподобну Марију Египатску, која је живела у Јорданској пустињи је много година нападао демон блуда кроз сећања на њен прошли грешни живот. За време непријатељских напада она је падала на земљу и викала на сав глас: "Боже, спаси ме! Господе, ја сам немоћна!" И због овог смирења благодат Божија ју је покривала. Подвижница је побеђивала непријатеља у овој суровој, веома тешкој борби. Дакле, сви ми треба да имамо на уму: победа над блудом је победа благодати над демоном. Без истинског самопознања, у духу срдачне скрушености и дубоког смирења, немогуће је победити блудну страст!

Потрудићемо се да укратко сумирамо све горе наведено. Борба са блудном страшћу је пре свега стражење ума и срца, односно благовремено откривање и брзо одсецање нечисте помисли (слике), што је могуће само у светлости сталне молитве; усмеравање гнева против нечистих помисли (слика); стални труд, исповест и откривање помисли свом духовном оцу, духовном наставнику; борба против стомакоугодништва, скромност у одевању и понашању, неосуђивање, ћутање и разумно осамљивање за време нарочито јаких напада блудног духа и оно што је главно јесте нелицемерно, дубоко смирење. Свети Оци говоре: "Целомудреност је скуп свих врлина."

О ГРЕХУ ЛАЖИ И ЛИЦЕМЕРЈА

Данас Црква слави спомен на Светог свештеномученика Антима, епископа Никомидијског. За време једног од прогона на Хришћане епископ Антим се на молбу своје пастве удаљио из града и живео је, а да нико за то не зна, у селу као обичан сељак. Римска власт је тражила епископа како би га извела на суд и погубила. Одред војника је свратио у село у којем се Антим крио, и, сусревши га, војници га упиташе да ли зна где се крије Никомидијски епископ. Антим одговори да зна и да ће им показати, али је замолио да они, уморни од пута, сврате у његову колибу и одморе се. Војници пристадоше. Антим изнесе на сто скромну трпезу, све што је имао, и поче добродушно да служи "госте" и да их гости. После трпезе им рече: "Ја сам Антим! Водите ме." Војници су били дирнути старчевом гостољубивошћу. Попричавши између себе они рекоше: "Антиме, вратићемо се у град и рећи ћемо да те нисмо нашли, а ти се за то време склони одавде и сакриј." Али, епископ одговори: "Читавог живота сам учио људе истини и да ли треба сад, у старости да вас терам у грех? Свака лаж је страشان грех, тим пре лаж пред својим царем. Због тога извршите своју дужност." Војници одведоше Антима у Никомидију. Он их је успут учио вери. Старчев пример и његове речи тако дирнуше срца војника да га они замолише да их крсти и, дошавши до реке која је лежала на њиховом путу, примише од старца Крштење.

Ако се упитамо који грех је данас најраспрострањенији, који је најстрашнији чир, епидемија, која је захватила читав свет, одговор ће бити: лаж и лицемерје. Као што вода која се излива за време потопа и покрива земљу, продирући у сваку њену пукотину, испуњавајући сваку долину и бразду, и постепено претвара земљу у мочвару, у прљаво блато, у блатиште, којезаробљава човека, тако су лаж и лицемерје

испунили наш живот. Овај грех је постао уобичајен у нашем свакодневном животу; грех у који смо готово потпуно потонули; грех који смо престали да видимо, чији смрад смо већ престали да осећамо. А многи чак лаж сматрају духовном мудрошћу. Браћо и сестре, кажу да је лакше спасити се од ватре него од воде: ватра се може угасити, може се искочити из зграде која гори, али када се излију реке, где човек да бежи? А лаж и лицемерје у наше време личе на реке прљавштине које су се излиле по читавој земљи. Ако пажљиво пратимо себе макар и један дан, видећемо колико смо лажи и лицемерја показали тог дана. Раније су речи "глумац" и "уметник" звучале као прекор. А сада људи кажу "уметник" кад желе да похвале човека, да покажу да је мајстор у свом послу. И због тога што смо се сами претворили у уметнике лажи и лицемерја сами смо навикли да носимо маску на свом лицу. Ево примера: човек се сретне са својим претпостављенима и шта се дешава? На његовом лицу се појављује некакав сервилан осмех, неки израз усхићења. Али, чим се исти човек растане од свог шефа рећи ће о њему неку гадост или ће испричати гадну сплетку. А ако се сретне са људима који су му потчињени његово лице ће попримити неприступачан изглед, као да поседује све врлине, као да је натчовек.

Како се понашамо према човеку ако нам је потребан? Гледамо га нежно, умилно говоримо, распитујемо се за његов живот, информишемо се кад му је рођендан итд. Ако сретнемо човека који жели за нешто да нас замоли ми се трудимо да прођемо, малтене да протрчимо поред њега, а кад нам то не успева, гледамо на овог човека као на свог непријатеља. Дакле, браћо и сестре, на лицу увек имамо неку туђу маску. Зашто је то тако? Зато што смо заборавили да је човек биће по образу и подобију Божијем, зато што смо изгубили поштовање према човеку, гледамо на свог ближњег као на просту ствар. И због тога међу људима влада таква отуђеност, чак и међу најближим рођацима.

Бич нашег времена, страшна болест јесте хладноћа међу људима, отуђеност међу људима. Човек као да се бори против свих, и сви против њега; и као што је у рату потребно лукавство и маскирање, тако у нашим животима владају непрестана лаж и непрестано лицемерје. Браћо и сестре, ова лаж исушује људско срце, постепено га претвара у камен, чини га неспособним за било шта духовно. И ми у својим грудима носимо срце као леш у гробу, срце које никога не може да воли.

Одучили смо се од тога да говоримо истину, што је најстрашније - то чак ни не примећујемо. И ако неке од нас кажу да је кукавица, фарисеј, лицемер, ми ћемо се увредити и нећемо схватити о чему се ради. Браћо и сестре, да би човек постао истински верник он мора да научи да говори истину. Као што је човеку после парализе тешко, болно да начини сваки покрет, сваки корак, тако и ми после духовне парализе, треба са болом, са патњом да натерамо себе да се научимо да говоримо истину.

Реч разликује човека од свих осталих бића на земљи. Код Светих Отаца човек се често назива "словесним бићем". Речју он општи са Богом, у речи је његово велико достојанство и преимућство над другим бићима. А често испада да се животиња налази изнад човека зато што не лаже, а ми лажемо. Господ нам је дао реч - ми смо је изврнули. Господ нам је дао реч за молитву, ради комуницирања, реч, као мач против сатане, а ми смо је уперили против себе.

Знајте да ниједна наша реч не нестаје, свака остаје. Браћо и сестре, пакао није само у загробном свету, пакао није само тамо где се муче грешници; већ и овде постоји и сила пакла, пакао на земљи је страшно, невидљиво царство зла. Ниједна лаж, ниједна лажна и лицемерна реч не ишчезава у ваздуху, без трага, као што нама то изгледа, све оне се остају као у некој невидљивој остави или ризници, у овом страшном царству зла. И наши греси, и наша лаж, скупљајући се, претварају се у неку разорну сатанску силу и енергију, које се затим испољавају на

земљи у виду страшних катастрофа и искушења, а ми не схватамо зашто се све то дешава.

Дакле, не заборавите, браћо и сестре, да људска реч има велики значај. Кроз реч човек може да подигне свој ум изнад земље, кроз реч он може у молитви да се приближи Богу, али кроз реч он може да служи и демону и због тога свака лажна и лицемерна реч невидљиво шири ово страшно царство греха и зла. Амин.

О ГРЕХУ ПРАЗНОСЛОВЉА И БРЂЉИВОСТИ

Пророк Илија је, како је у Светом Писму речено, био човек исто као и ми; али он се помолио Богу, и небо се затворило, те нестане киша (Јаковљ. 5, 17). Небо је било налик на ужалени бакар. Овима је пророк Илија казнио људе за безаконје и одступање од вере. Пророк се после опет помоли и поче да лије киша. Као да је земља широко отворила своја уста, сува од жеђи, и почела да упија животворну влагу. Мртве пустиње су се претвориле у зелене ливаде и поља.

У Библији, у Књизи Постања налази се тајанствена прича о виђењу Јаковљевом. Праведни Јаков, бежећи од гнева свог брата Исаву, заноћи на пустом месту. И ту је имао виђење. Светлоносни човек, налик на Анђела ступи са њим у борбу. Читаве ноћи је трајала ова борба. Није могао да победи ни један ни други. На крају, пред зору, непознати му рече: *Пусти Ме, зора је.* Овај одговори: *Нећу Те пустити докле ме не благословиш.* Тада се непознати дотакну његове ноге и рече: *Од сада се нећеш звати Јаков, него Израил, јер си се јуначки борио и с Богом и с људима, и издржао си* (1. Мојс. 32, 24-28).

Шта значи ово виђење и ова прича? Свети Оци је овако тумаче: Господ кажњава за неправду и за грех - чак и Свете и праведне, и љубљене

Своје. И можда још строжије кажњава грех у њима." Згрешио је Јаков.

Он је на превару узео благослов који би му Господ и тако дао. А виђење? Јаковљева молитва је дошла до Бога у виду некакве страшне борбе. Својом молитвом Јаков као да је рукама зграбио Бога и није дао Божанском праведном суду и Божанском гневу да га казни.

Читаве ноћи је трајала ова борба. Бог је био "везан" загрљајем Јаковљевим, односно, напетом молитвом, која се изливала из срца и која је била победоносна. Овде као да је милосрђе Божије победило Божански праведни суд.

Реч *Јаков* значи "онај који спотиче". Реч *Израиљ* "онај који види Бога", боговидац. Својом молитвом Јаков је тајанствено, мистички видео славу Божију и добио благодат којом је могао да побеђује људску мржњу и свет. Чиме да побеђује? Уздањем и надом у помоћ Божију. Да побеђује сталном, унутрашњом покајничком молитвом.

Браћо и сестре! Зашто је наша молитва тако слаба, тако немоћна, тако жалова? Зашто се она као дим пружа по земљи? Навешћу три разлога.

Први је што наш живот није у складу са молитвом. Ми не живимо по заповестима Божјим, а Господ као да говори: "Ако ти испуниш Моју вољу, Ја ћу испунити твоје молбе. Ако Ме послушаш, и Ја ћу услишити твоју молитву." Ево због чега је наша молитва мртва и немоћна - ми не живимо по заповестима јеванђељским. Наш живот као да се раздваја.

Негде у кутку наше душе и свести светлуца вера. А у свакодневном животу се понашамо као пагани.

Други разлог је што молитву не сматрамо главним делањем нашег живота, основом и срцем свих осталих хришћанских подвига. Свети Јован Златоуст говори: "Кад се молиш жив си, кад заборављаш на молитву твоја душа се претвара у леш препун црва." Дакле, браћо и сестре, други разлог због којег Бог не услишује наше молитве је што смо недовољно усредсређени на молитву, не можемо унутрашње да беседимо са Богом, наш ум и срце су заузети пролазним и испразним.

И чак када стајемо пред иконе ми само понављамо речи молитве не осећајући их, и нисмо свесни онога што се у њима садржи.

И на крају, трећи и последњи узрок јесте што смо ми оруђе наше молитве, реч, претворили у средство за грех, за разоноду. Свети Јован Кронштатски пише: "Сам Исус Христос је назван Речју Божијом; због тога - како је велика и наша људска реч, како ми треба да поштујемо своје речи!" И додаје: "Онај ко лаже човека речју хотимице, тај ће и у молитви нехотице лагати Бога."

Грех речју је најраспрострањенији, на њега смо се највише навикли и зато је то за нас најопаснији грех. Све почиње од "једноставног" многословља, а завршава се преступањем заклетве, проклетствима и богохулством. Због тога пре свега треба да се боримо са брбљивошћу. Рећи ћете: "Да, заиста, наш језик личи на ветрењачу, која почиње да се окреће при првом налету ветра, и то на ветрењачу са празним жрвњевима; а понекад је наш језик налик на бесног пса који се отргао са ланца па, насумце, уједа и свог газду и свакога ко му се нађе на путу. Али, шта да радимо? Кајемо се и поново грешимо. Не можемо да победимо свој језик, он нас побеђује."

Није довољно знати да је змијски ујед смртоносан, треба да знамо како да заобиђемо гују-отровницу, како да исисамо крв из ране ако нас је већ ујела и ако отров продире у наше тело. Шта да радимо да бисмо се избавили од брбљивости?

Пре свега треба да ограничимо круг својих сабеседника. Како пијаница који жели да се избави од свог порока не сме да се среће са њему сличним пијаницама, тако и болесник треба да избегава узроке своје болести.

Дакле, потребан нам је строг избор сабеседника. Изгледа нам да водимо невини разговор, али се у ствари предајемо брбљивости као својој страсти, као духовном пијанству у словоблудију. Пијаница се често буди поред ограде у својој нечистоти, празних џепова; тако и ми

после дугих разговора осећамо духовну опустошеност, осећамо бол у глави, осећамо, што је најстрашније од свега - губитак благодати Божије.

Неки од нас говоре: „Можемо да на јавним местима не разговарамо са људима који оговарају и блате друге, али ако човек дође код нас у кућу, не можемо тек тако да га истерамо и приморани смо да слушамо оно што нам он прича.”

Дух Свети је рекао кроз пророка Давида: *ко тајно опада ближњега својега, тога изгоним* (Пс. 101, 5). Али, ако не можете да запушите уста сплеткароша и клеветника ако не можете да га истерате, поступите другачије. Реците: "Ја сам крив за исте такве грехове. Вероватно видиш у мени моје грехове и разобличаваш мене, а као да говориш о другом човеку." Ако ово не помогне реците свом сабеседнику: "Дошло је време за молитву и ја бих волео да искористим твоје присуство да се заједно помолимо и да добијем корист од твоје молитве." И почни да читаш Псалтир или акатист. Овај ће одмах почети да се спрема и желеће да оде. Али, ти га задржи и продужи молитву дуже него што се обично молиш. И тада сплеткарош и клеветник следећи пут не само да неће доћи код тебе, већ ће далеко заобилазити чак и врата твоје куће.

На жалост, овакви људи се не стиде да нам прилазе, чак, и у цркви. Они су налик на бесомучне или месечаре. Месечар, вођен њему самом непознатом силом, не схвата изнад какве провалије иде, каквој се опасности излаже. И ови људи, заслепљени демоном не схватају како су разговори, а нарочито сплетке у цркви погубљени.

Обично муве лете на ђубриште и на прљавштину и пузе по њима, а затим разносе заразу. И ево, браћо и сестре, ако таква мува почне да зуји поред нашег уха: "Знате ли последњу новост, само нека то остане међу нама..." и тако даље, реците: "Брате (или сестро)! Клекнимо заједно на колена и помолимо се за човека којег осуђујеш. Ако је он заиста згрешио значи да је у невољи; и он је наш брат!" И поверујте да

ваш сабеседник (или сабеседница) неће хтети да се моли. Он (она) ће рећи: "Боле ме ноге", и побећи ће.

Брбљивост је погубна. Грчки писац Плутарх прича следећи случај. У село које се налазило близу Атине дођоше два војника из побеђене атинске војске доносећи жалосну вест. Они свратише у берберницу у којој је у то време берберин бријао човека. Он му је насапуњао главу и већ је обријао једну половину, кад чу ову вест. Берберин све остави па потрча у Атину колико су га ноге носиле како би први донео вест о поразу. Поче да виче на улици: "Јесте ли чули да су Спартанци разбили атинску војску?"

У граду настаде метеж. Али, затим власти почеше да испитују о чему се ради, шта се десило. Гласине нису биле потврђене. Берберина ухватише и почеше да траже доказе. Наравно, није могао да да никакве доказе. Тада га осудише на погубљење због ремећења мира. Одведоше га на губилиште, и целат је већ био извукао мач из корица да му одсече главу. Горко се кајао берберин због своје страсти према новостима. Давао је реч да се више никад неће мешати ни у чије ствари ако случајно остане жив. И одједном народ повика: "Станите, не убијајте га!"

Уморни војници су напослетку дошли до Атине и потврдили да је војска заиста побеђена и разбијена. Берберина одвезаше. И чим је дошао к себи он је још не сишавши са губилишта одмах поставио питање целату: "А јесте ли чули шта се догодило са војсковођом? Да ли је заробљен или је убијен?" Није се ничему научио.

Дакле, први услов за борбу са брбљивошћу јесте избор сабеседника. Други је контролисање својих речи. Своје мисли треба да изражавамо што је могуће краће.

Постојао је град у Грчкој - Спарта, чији су се становници трудили да говоре што је могуће краће, да у једној реченици искажу читаву причу. Грчки мудрац Питагора је захтевао од ученика који су ступали у његову

заједницу да прво три године проведу ћутећи. Он је говорио да мудрац прво треба да научи да ћути, а тек после тога да говори.

И у неким древним манастирима је постојао типик који је прописивао ћутање. Монаси су општили само знацима.

Зашто је ово тако неопходно за нас, браћо и сестре? Зашто треба да се научимо да ћутимо? Зато што ћутање сабира огромне снаге у човековој души.

Преподобни Исаак Сирин говори: "Ћутање гради, а говорење разграђује!". Неки људи одређују себи правило: да у току дана изговоре одређени број речи. Наравно, ово није правило за читав живот. Ово је правило само за неко време. Ако се грана искривила треба је савити на другу страну да би се потом исправила. Ако је човек болестан за излечење му се прописује строга дијета.

Осим тога, у разговору треба избегавати сва непотребна понављања. Горд човек воли да стално понавља једну исту реченицу као да жели да је фиксира у сећању других. Уопште, брбљивост је један од знакова гордости. Човек сматра да су његове речи веома драгоцене и као да се опија звуцима свог сопственог гласа.

С друге стране, треба избегавати следеће често сувишне фразе као што су: "извините", "желео бих да вам кажем", "да вам не сметам" и тако даље. Ово је спољашње, лажно смирење, које обично скрива духовну гордост. Ако желите да кажете нешто потребно и корисно немате због чега да се извињавате. Ако хоћете да кажете нешто празно неће помоћи ни молба за опроштај.

Затим, човек треба да се научи да слуша друге. Многи од нас не умеју да саслушају свог сабеседника: прекидају га, не дају му да искаже своју мисао.

Такође се не сме говорити под утицајем гнева и других страсти. Због свега што кажемо у стању гнева касније ћемо горко жалити. Прво треба да се смиримо. Неки су саветовали да ништа не одговарамо када смо узнемирени, али ако је то ипак неопходно да прво тридесет и три пута изговоримо Исусову молитву или да се у крајњу руку обратимо Богу кратком молитвом да нам помогне и упути нас. Такође, ако нас питају за нешто веома важно, не треба одмах да дамо одговор, већ да га одложимо, можда и до прекосутра.

Уопште, човек треба да избегава да било шта говори о људима, да их оцењује, хвали или осуђује, јер је човеково срце дубоко море, а ми видимо само његову површину. Један од Светих Отаца је једном рекао:

"Ако доспем у Рај зачудићу се трима стварима. Нећу видети у Рају оне које сам мислио да ћу видети тамо. Видећу у Рају оне које нисам очекивао да видим тамо. И на крају, зачудићу се ако се ја спасим!"

Када говоримо свака наша реч треба да буде искрена, треба да излази из срца. Једна иста реченица у зависности од тога да ли је речена од срца или се изговара само махинално, по навици може бити и потребна и греховна.

На пример, када се срећемо са пријатељем, ми га питамо: "Како си?".

Ако нас притом, заиста, занима како је овај човек, ако желимо да сазнамо да ли му је нешто потребно, ако смо спремни да му помогнемо, онда је то глас наше љубави. Али, ако питамо махинално: "Како сте?" без икаквог осећања према другом човеку ми лажемо и лицемерни смо, то је - празнословље.

Свети Оци су говорили: "Када ступаш у разговор одреди са каквим циљем говориш, знај са ким говориш, о чему говориш, зашто говориш, где говориш и колико говориш. Ако при томе будеш имао на уму да ћеш због својих речи бити осуђен или оправдан, схватићеш да је далеко безбедније ћутати него говорити!"

Илија је назван пророком Божјим, човеком Божјим, јер постоје још и сатански пророци. Како разликовати пророке Божије од ђавољих пророка? Пророци Божји људима откривају вољу Божију само онда када на њих силази Дух Свети. Што се тиче демонских пророка, они не проричу, они гатају за новац и лажу. Они „одговарају“ на питања која им се постављају. У свом животу, они су бескрајно далеко од јеванђељске духовности и када "пророкују", они се уствари улизују човеку, оправдавају људске страсти и похоте како би угодили огреховљеном мноштву.

Свети пророк Божји Илија је, по речима сина Сирахова, био као вихор, и његова реч као упаљено светило (Сир. 48,1-12). Вихор руши, ковитлац мете све на свом путу. И пророк Илија као снажан ветар уништава грех, безакоње и порок. Његова реч као светилник обасјава пут свима који траже спасење.

Дакле, треба да подражавамо светог пророка Илију у љубави према Богу и ревности за веру. Наравно, такву чистоту ума никада нећемо достићи, и нећемо бити Илија, али подражавање добродетељи ће већ бити залог нашег духовног усавршавања и спасења.

Амин.

О ФАНАТИЗМУ

Људска реч је средство општења и самоизражавања. Али, у нашем лексикону постоје речи које више не носе строго одређену смисаону тежину и пре затамњују него што осветљују суштину ствари. Неке од њих су постале етикете и надимци, које људи покушавају да прилепе онима који се не слажу са неким мишљењем или нечијом позицијом. Једна од таквих речи чији смисао људи недовољно јасно схватају јесте

данас толико модерна реч "фанатизам". Често човека који је чврст у својим убеђењима називају фанатиком само због тога што има чврсту позицију погледа на свет коју не жели и из моралних разлога не може да мења. Сетимо се времена када су фанатицима називани сви религиозни људи уопште, када су верујућег човека називали мрачником и фанатиком, и саму веру у Бога желели да представе као последицу незнања, фанатизма или пак лицемерја. И данас, у наше време реч "фанатизам" поново почиње да се употребљава зато да би се у извесном степену оцрнио и дискредитовао човек који има своја убеђења и не може да их мења као рукавице или као што камелеон мења своју боју у зависности од околине. Због тога треба да размотримо шта је фанатизам, а шта је принципијелност.

Ја фанатизам схватам као духовну гордост, оријентисаност на самог себе, убеђеност не у истину, већ искључиво у исправност сопственог религијског мњења. Фанатизам је мањак и, чак, одсуство љубави према другим људима, фанатизам је убеђење као одређена поза, уз одсуство жеље да се схвати други човек; фанатизам је непробојни оклоп кроз који човек није способан да види било шта друго; фанатизам је лажна вера. Кредо фанатика припадника такве лажне вере је: "Моје мишљење је једино и увек исправно!".

Што се тиче убеђености и принципијелности - то је нешто сасвим друго. Човек који има своја верска убеђења, који може да их објасни и одбрани; који је у стању да одговори на питање зашто су управо она постала истина и живот за њега јесте принципијелан, али не и фанатичан. Он уме да укаже на саму суштину, саму основу својих убеђења. Не мењати своја убеђења, не колебати се у њима, не трампећи истину за корист, односно прагматизам - то уопште не значи бити фанатик. Лично сматрам да се у својој даљој перспективи појмови "истина" и "корист" стапају. Истина не носи у себи унутрашњу противречност, и онај ко је исповеда никада се неће обрукати, онај ко се у њу узда никада неће погрешити, неће се преварити. А човек који истину мења за тренутну корист никада неће достићи узвишене

циљеве и резултате. Тренутна корист која се остварује зарад одступања од сопствених убеђења после неког времена може да се претвори у трагедију. Ова ефемерна корист ће бити минирана и разрушена самим потенцијалом лажи и противречности који се у њој налазе, јер што свака лаж има центрипетални смер. Свака лаж у себи садржи елементе трулежи и распада. А истина је целовита и нетрулежна.

Људи који су изнутра равнодушни према вери и само номинално припадају Хришћанству, у непоколебљивој привржености светом Православљу виде искључиво фанатизам и недостатак жеље да се погледа унаоколо и види да постоји мноштво других религија. Они немају представу да се Православље може изабрати не само као једна од истина и, чак, не као највиша од мноштва истина, него као једина и универзална истина. Поглед на Православље као на универзалну истину и једини пут ка спасењу и реалном Богоопштењу, неприхватљив је за ове људе који су равнодушни према религији. Они у таквом погледу виде негирање читаве историје световне културе и световне цивилизације. Међутим, у том случају треба гледати како су се према Православљу односили Свети Оци.

Сви Оци Цркве, сви Васељенски и Помесни Сабори су увек учили да је истина једна, да нема плурализма истина и релативизма у области морала. Учење свих Светих Отаца које поштује Православна Црква, све саборне одредбе које су прихваћене као "устав" Православне Цркве су се заснивали на принципу искључиве истинитости Православља. Ни у једној саборној одредби нећете наћи чак ни наговештај тога да постоји неколико истина и да осим Православља има још неких спасоносних религија. Због тога ако приврженост Православљу и убеђење да се само у њему остварује истинско спасење схватамо као позицију фанатика, то онда значи да и одредбе свих Васељенских и Помесних Сабора такође треба да сматрамо плодовима фанатизма, зато што све оне говоре о јединој истини.

У одредбама Васељенских и Помесних Сабора се осећа нарочита брига за чистоту вере, за чистоту Православља; очигледна је необична осетљивост Светих Отаца на свако одступање од древног црквеног Предања, због саме опасности овог одступања, која може да се садржи у било којој нетачној или непрецизној формулацији. Знамо како су се на Васељенским Саборима брижљиво изучавали сви материјали на основу којих су формулисана саборна правила, нарочито догматске одредбе и канони. Понекад је до несугласица међу учесницима Сабора долазило због само једне речи која је могла да унесе двосмисленост у одредбу.

Ако сматрамо да је сигурност у то да је спасење само у Православљу фанатизам, онда одредбе Васељенских Сабора морамо сматрати за дела људи који су недовољно просвећени и у којима нема хришћанске љубави; онда уопште не треба да сматрамо да су за нас обавезне ове изузетно важне саборне одредбе. Али, шта ће онда остати од нашег Православља? Црква не зна ни за какво "либерално" Православље. Црква зна само за једно Православље - оно које до нас доноси слово и дух црквеног Предања, које долази од Апостола. Либерално Православље не постоји. Као ни теозофско Православље. Религијска "уравниловка" по којој ће се сви спасити без обзира на то у шта верују, само нека верују, лажна је и неприхватљива. Православље претпоставља јединственост, уникалност и вечност истине. Допуштање постојања мноштва истина означава неверовање ни у једну од њих. Ако будемо убеђености приступали као фанатизму, а равнодушности у убеђењима као испољавању хришћанске љубави, у кога ћемо онда убројати Свете Оце као што је Кипријан Картагински, који је рекао: "Коме Црква није Мајка, ни Бог му није Отац" - у људе кроз које је говорио Дух Свети или у тврдоглаве и зле фанатике? У кога ћемо онда убројати Светог Николаја Мирликијског који је показао онакву ватреност за време спора са аријанцима? У оне који су имали љубав према Исусу Христу попут љубави Апостола или опет - у фанатике, неспособне да схвате и прихвате туђе мишљење? Не можемо да

наведемо ниједног Светитеља, ниједног учитеља и оца Цркве који је говорио о плурализму истина. Ако, пак, ове богоносне људе назовемо фанатизмама, шта би онда означавала сама реч "фанатизам"?

Конзервативизам није фанатизам. Реч "конзервативизам" нема само негативно значење као што се у свету веома често сматра.

Конзервативизам значи "чување". Православна Црква, за разлику од римокатоличке, није Црква која „еволуира“. Свето Православље тврди да еволуција у области догмата (истина вере) не постоји, да су Свети Оци и Васељенски Сабори откривали догмате који су се већ налазили у првобитном Откривењу. Ништа квалитативно ново они нису унели, него су само пронашли, открили и дефинисали све оно што је већ постојало. Теорија еволуције у својој основи има принцип развоја од једноставног ка сложеном, од примитивног и нижег ка вишем.

Принцип еволуције у догматској сфери увек даје могућност да се претпостави да у будућности могу да се појаве нека нова учења, догме и откривења. Што се тиче Православне Цркве, она учи да нисмо ишли од сиромаштва него од богатства. И све богатство нам је већ дао Господ Исус Христос у Свом Откривењу. Све ово првобитно богатство је било уткано у учење првобитне Цркве. Свети Оци и Васељенски Сабори су обавили заиста гигантски, колосални рад. Али, какав рад? Они су формулисали оно што се налазило у Светом Предању и Светом Писму, оваплотили су догматске одредбе у беспрекорну словесну форму, не уносећи у њих ништа ново. Ове идеалне формулације су имале огроман значај управо онда када је Цркви претила опасност од неправилног схватања ових или оних православно-црквених истина. И због тога је веома често непосредни повод за њихово стварање било искривљено поимање Светог Предања и Светог Писма од стране јеретика.

У хришћанско вероучење се не смеју уносити никакви нови елементи, јер нам је Господ већ дао сву истину. Господ нам је дао неку, да се сликовито изразим, згуснуту енергију на самом почетку Свог благовествовања и овом енергијом се Црква храни у току све своје

историје. Ми не знамо више него што је знала Црква пре хиљаду година. И у та времена Црква није знала више него у времена Апостола.

Црква је увек иста. У Цркви нема додатака; у Цркви постоји једно и јединствено - откривење: откривење симбола, откривање изображења. Само богословље је прича о вечним догматима Цркве на језику који је схватљив савременом човеку. Али, богословље не може да дође ни до каквих нових открића, као рецимо физика или хемија.

Чак и када говоримо о „религијској проблематици“, ни ту нема еволуције. У Цркви уствари нема и не може бити никакве религијске проблематике. Могу да настану само одређене тешкоће приликом тражења прецизних вербалних формулација у току поновног откривања или продубљивања већ познатих црквених истина. Црквене истине се не одређују на нивоу дискусије или полемике. Црквене истине су откривење учења Цркве које је увек постојало.

На пример, у 14. веку су вођени такозвани паламитски спорови, говорило се да је наводно Црква прихватила "нову" догму о Божанском Бићу и Божанским енергијама. Али, ако се обратимо патристици, видећемо да су "паламисти" пре Светог

Григорија Паламе били Преподобни Макарије Велики, Симеон Нови Богослов, Преп. Григорије Синаит и многи други, да је ово учење увек постојало код Отаца Источне Цркве. Већ је Свети Василије Велики учио о Божанским енергијама и Божанској Суштини. У његовој књизи "Против Евномија" већ налазимо учење о Божанској природи и Божанским именима. Свети Григорије Палама је формулисао православно учење које је било потврђено на два Константинопољска Сабора. Али, то није био нови корак или нова степеница у развоју хришћанске догматике. То је уствари било тачно богословско формулисање већ постојеће и познате црквене истине.

Став по коме се не може спојити оно што је неспојиво, јер Православље поседује пуноту истине и нема потребе за додацима истине споља, не

може се сматрати за испољавање личног фанатизма. Овај став се потврђује историјом Цркве, примерима Светих Отаца и правилима Васељенских и Помесних Сабора, које Црква није укинула и не може да укине, јер ће иначе бити укинуто само свето Православље. Друго питање је да ли се истина у извесној мери сачувала у инослављу, и који је степен извртања истине у овим или оним конфесијама. Апостол Павле говори да нисмо ми ти који треба да судимо *онима који су изван* (1. Кор. 5,12-13).

И због тога ми се чини да за нас остаје главно да схватимо: *спасење је искључиво у Православној Цркви*. Инославље и иноверење је изван Цркве, а онима који су изван Цркве не судимо ми него Бог.

О ТОМЕ ДА НЕ ТРЕБА ВЕРОВАТИ СНОВИМА

Понекад човек пада у "грешку", у прелест под утицајем снова - демон га обмањује, прави од њега некаквог "пророка". Не можемо да негирамо феномен снова као такав. У стању сна човекова душа је осетљивија за импулсе из ванматеријалног света. Међутим, невоља је у томе што смо ми због отупелости наше религијске инутиције све мање и мање способни да разликујемо из каквих сфера нам долазе ови импулси, од кога потичу снови: од мрачне - демонске или од светле - ангелске силе. Због тога је, да не бисмо пали у заблуду, најбезбедније да уопште не верујемо у снове. Према њима можемо да се односимо са поверењем, осим у неколиким ретким случајевима - када нас они позивају на покајање.

Снови личе на полице на којима једни поред других могу да стоје и лекови и отров, а на којима се натписи не могу прочитати. Због тога нам је боље да не дирамо непознате флашице, да не бисмо, мислећи да узимамо средство за лечење, погрешили и узели отров.

Један Светитељ је испричао следећу причу: муж је отпутовао од куће и рекао жени: " До мог доласка немој никоме да отвараш врата."

Међутим, кад је мало одмакао одлучио је да провери да ли ће жена испунити његову молбу. Пошто се вратио поче да куца на врата и да зове супругу. Међутим, она одговори: "Муж ми је забранио да отварам било коме." Супруг рече: "Али, ја сам твој муж, зар ме не препознајеш по гласу?" "Можда си ти мој муж, али је могуће да неко други имитира његов глас и зато је боље да испуним оно што ми је рекао." Муж је целе ноћи стајао крај прага, а ујутру је, ушавши у кућу, похвалио жену зато што је правилно поступила. Дакле, чак и ако сан буде од Бога, али га ми одбацимо из бојазни да не одступимо од свог Творца овакво одбацавање неће бити увреда Господа.

Преподобни Јован Лествичник говори: "Онај ко верује у снове личи на човека који трчи за сопственом сенком." Неког подвижника, који је веома дуго живео у пустињи, ђаво ничим није могао да победи. И решио је да га обмане кроз снове приказујући у њима како треба да му дођу неки људи. И заиста, кроз неко време би ови људи долазили: сатана је знао да се људи који су далеко живели спремају да дођу код пустињака. Затим је почео да му показује - такође у сновима - где леже различити изгубљене или сакривене ствари, и он их је стварно тамо налазио. Тако су се демонски снови један за другим потврђивали и на крају је монах-пустиножитељ потпуно поверовао у своје снаге. Тада је пали анђеоло почео да му показује два народа - јеврејски и хришћански. Јевреје заједно са праоцима - у слави, а Хришћане у паклу. Ови снови су се наставили и монах је помислио: значи, истинита религија је религија Јевреја, а Хришћанство је погубно. И прелешћен, он одбаци монаштво, оде у свет, прими јудаизам, ожени се и умре од тешке болести, не покајавши се.

Атонски оци имају следеће правило - да не одбацују и не прихватају снове; да не говоре да је тај сан или виђење од Бога, и да не тврде да је од ђавола, већ да кажу: "Не знам" и да иде даље. У неким случајевима

сан који је оставио нарочит утисак можемо да испричамо свом духовнику, али под условом да је он познат по свом духовном искуству.

О НЕОСУЂИВАЊУ

Свети Оци су нам указали различите путеве ка спасењу. Сваки од њих је поседовао нарочите добродетељи: Преподобни Макарије Велики - смирење; авва Агатон - дар расуђивања; Преподобни Сисоје - ватрену молитву, за време које је његово лице сијало као сунце, чак су му и прсти на рукама светлели као да су били прожети упаљеним свећама;

Преподобни Јефрем Сирин - покајничким плачем; Преподобни Мојсије Мурин милосрђем, бригом о старим и болесним монасима. Једни су служили Господу у тиховању и осамљености, стојећи пред Њим у молитви за читав свет, други су служили Богу преко људи - својих ближњих.

Много је путева ка спасењу, али који је од њих најлакши? Да ли можемо да се спасемо без нарочитог труда, без изнуривања свог тела? Да ли постоји такав пут?

Да, постоји! Постоји таква лествица од земље до неба: један крај је увек пред нашим ногама, а други пред престолом Божјим.

Живео је у једном манастиру лењ монах: често је каснио на службу, тиме је изазивао негодовање братије и приморавао игумана да се гневи. Монаси су роптали и чак су тражили од настојатеља да га избаци. Али, овај монах се разболи, и већ је био на смрти. Тужна су била браћа што ће пропасти несрећникова душа. Окупише се покрај његовог одра како би му олакшали предсмртна страдања својом молитвом, али шта видеше? Овај монах је умирао смрћу праведника. Његово лице је изражавало спокој и радост. Кад је на кратко дошао свести, братија га

упита: "Какву утеху си добио од Бога? С ким си беседио као са својим ближњим и рођенима?" И умирући, скупивши последњу снагу, он одговори: "Браћо, ви знате да сам живео недостојно и угледао сам како су демони окружили мој одар, у њиховим рукама је била хартија - лист и на њој одозго до доле све исписани моји греси; они ми се приближише, а мој Анђео-чувар је стајао у даљини и плакао. И ја одједном чух глас са неба: "Не судите да вам се не суди! Овај монах никога није осудио и Ја му опраштам!" - и истог тренутка хартија у рукама демона поче да гори, а они са крицима нестадоше. Анђео ми приђе и поздрави ме, и ја сам разговарао с њим. „Браћо," настави он, "откад сам постао монах нисам осудио ниједног човека!" "Браћо," додаде он, "ви сте мене осуђивали и праведно сте ме осуђивали, а ја грешник нисам никоме судио." И тако је он починуо смрћу праведника.

У данашњем Јеванђељу се налази прича о томе како је неки богат и добар човек опростио слуги свом огроман дуг, десет хиљада таланата, што је једнако данашњеј великој количини злата, износ који тада нису поседовали, чак, ни кнезови ни цареви (Мт. 18,23-35). Овај несрећник поче да преклиње господара да му опрости, и господар му по милости и доброты својој опрости дуг. Али, ево овај исти човек сретне свог друга који му је био дужан незнатну суму, и поче од њега да захтева да му то врати. Дужник га је молио да мало причека, док не скупи новац, али је овај био неумољив. Кад је сазнао за такву немилост, господар се разљути, и иако му је пре тога опростио дуг нареди да га баце у тамницу и држе тамо док не исплати све до последње паре.

Шта значи ова прича?

Господар је Сам Господ, слуге смо ми. Ми према Господу имамо огроман дуг - наше грехове, које су учињени због непокорности вољи Божијој. Сваким својим грехом, ми вређамо величанство Божије. Апостол Павле говори: *Не знате ли да сте храм Божји и да Дух Божји обитава у вама?* (1. Кор. 3,16). А ми скрнавимо овај храм својим гресима,

рушимо га. Достојанство, савршенство Господа је бесконачно, због тога је и увреда коју наносимо Богу, чинећи грех, огромна. Даље, ништавно мали дуг у причи јесте неправедност људи према нама. Господ је изволео да се по милости Својој на извештан начин пореди са људима, Он је рекао: *"Ако отпустите ближњем грех, отпустићу и Ја вама дугове ваше; ви опростите и Ја ћу опростити; не судите – и нећете бити осуђени."* У Светом Писму у "молитви Манасијиној" је речено: *"Аврааму, и Исааку и Јакову, који Ти не сагрешише..."*

Свети Димитрије Ростовски говори: "Сви људи су грешни и, чак, и праведник пет пута дневно пада и устаје, као што је написано у причама," наравно, његов иад можда није као наш, али је пад негде у мислима, у дубини срца: "Нико није чист од греха, чак, и ако на овој земљи проживи само један дан." А како онда Свето Писмо говори да Авраам, Исаак и Јаков нису згрешили пред Господом? Зар је могуће да Свето Писмо греши? "Не!" говори Свети Димитрије Ростовски. "Авраам, Исаак и Јаков нису ни према коме осећали зло, они су свима опраштали, нису никога осуђивали, нису желели несрећу ниједном човеку, чак ни својим непријатељима. Они нису грешили пред Богом грехом злобе."

Ипак, неки кажу: "Ако будемо опраштали све грехе, зло ће се ширити, грешници ће постати још безобразнији." Али, чешће бива обрнуто: када се према човеку показује милост у његовој души се буди савест, а зло само умножава зло. За Светог епископа Амона приповеда се да су код њега на суд довели жену која је била оптужена за грех прељубе (тада је епископ вршио улогу судије). Погледавши несрећницу свети епископ рече: "Затруднела си, твој порођај ће бити тежак." Затим се обрати својим служитељима: "Дајте јој десет аршина платна: ако умре на порођају, оно ће јој бити прекривач, а ако се роди дете, добро ће јој доћи за њега." И рече жени да иде, не казнивши је и не давши јој никакву епитимију. Тада једна девица која је присуствовала суђењу и жудела за тим да порок буде кажњен, повика: "Овај епископ је вероватно луд!" На то јој је Светитељ одговорио: "Дуго година сам се у

тиховању и пустињи молио да стекнем ово безумље, и сада не желим да се растанем од њега, нећу га променити ни за какву световну мудрост." Односно, он је достигао такав степен савршенства да више није видео зло у људима. И у овом случају он је грешницу довео до дубоког покајања; подсетивши је на смрт, он је спасио њену душу.

Други пут дође код њега братија из једног манастира и поче да се жали на монаха који је пао тако ниско да је код њега ноћу долазила жена и сабраћа почеше да траже од Преподобног Амона да истера овог монаха, скинувши са њега монашку одећу. Епископ одби: "Нећу поверовати док се сам не уверим у то." Монаси су пратили и видели кад је блудница ушла у келију овог несрећног монаха и обавестили о томе епископа, а он рече: "Хајдемо сви заједно." Закуцаше на монахова врата; овај им, дрхтећи од страха, изађе у сусрет. Епископ са братијом уђе у келију. Амон се досетио да је монах сакрио своју ноћну гошћу у буре које је стајало у келији; седе на ово буре и рече монасима: "Претражите све углове собе." Ови почеше да траже, увукоше се у подрум, али наравно, никога нису могли да нађу. Нико се није усудио да замоли: "Устани, Владико, да видимо испод бурета." Мало су стајали па рекоше: "Никога нисмо нашли." Амон им одговори: "Видите ли како сте згрешили? Идите и кајте се." А сам остаде са оним монахом, приђе му не рекавши ни речи прекора, већ само узевши за руку са љубављу, тихо шапну: "Брате, брате, пази на своју душу, не заборави како је кратак овај живот," и изађе. Ове речи су толико погодиле грешника да је одмах пред Богом дао реч да никада више неће згрешити и, истеравши ову жену, касније постаде добар подвижник и своје спасење је приписивао милосрђу Амоновом: могли су да га истерају са бруком и тада би он, отишавши у свет, потпуно бестидно заронио у бездан грехова.

Али, постоји и потпуно другачији пример! У неком храму служиле су две девственице. Служиле су усрдно, посветивши се Богу од младих година, готово да нису избијале из храма. Али су притом страдале од порока осуђивања. Осуђивале су богомољце, осуђивале свештенике,

њихова дрскост се простирала чак до осуђивања епископа, као да је ђаво у својој руци држао њихове језике... У готово свакој парохији има таквих бића - то је неки хибрид између човека и змије, ако ми дозволите да кажем; тело човека, а глава змије. Браћо и сестре, ви сте вероватно и сами сретали такве људе обузете духом оговарања и осуђивања, који међутим, себе сматрају борцима за правду...

Епископ ове области је уразумљивао сестре, али ништа није помагало.

Тада им он даде епитимију. И док су биле под епитимијом свог архијереја, ове девојке се разболеше и умреше. Пошто су сав живот посветиле служењу у храму, сахрањене су у цркви. И шта је било? Када је служена Литургија и ђакон изговарао: "Оглашени, изидите!" многи људи који су се молили видели су како су две сенке излазиле из гробнице. Сагнувши се ниско до земље, као преступници, као да се стиде и да погледају на свет Божји, оне су тихо излазиле из храма. Ово је трајало веома дуго времена. Свештеник је схватио да овим несрећним душама нема места у Цркви Небеској и да их због тога Господ видљиво истерује из храма, али и да их Он истерује из милости према њима како би људи који су то видели појачали молитву за њих. Он саопшти то архијереју, и овај дође у цркву и замоли окупљене људе да сви стану на молитву; молили су се за упокојење сестара. Епископ замоли да верници опросте овим умрлим девојкама све - ко год је шта имао против њих, јер су готово сви били увређени и докачени њиховим језицима; и сав народ рече: "Нека им опрости Господ." Тада архијереј приђе гробници и прочита разрешну молитву. После овога се сенке више нису појављивале за време Литургије.

Браћо и сестре! За неког светог старца причају да је једном ноћи у једном селу на повратку у манастир и чуо како се сељаци свађају употребљавајући најружније речи. Он одмах клекну и поче ватрено да се моли. И стаде пред њега Анђео Божји са огромним мачем и рече: "Овим мачем ће бити посечени сви који осуђују своје ближње: благо теби, јер кад си чуо ове псовке, које су биле допуштене да би ти био

искушан, никога ниси осудио, већ си почео да се молиш! Због тога ће благослов Божји бити на теби."

Неосуђивање је најлакши пут ка спасењу, а како често ми заборављамо на њега! Не само да су опраштање наших грехова, браћо и сестре, него је, чак, и мера благодати у нашим рукама зато што је Господ рекао: *Каквим судом судите, онаквим ће вам се судити; икаквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити!* (Мт. 7, 2). Спасење и благодат су дар Божји, али је услов да би се они примили - опростити свим људима. Онај ко искрено опрашта човеку и први иде да се с њим помири више никада у животу неће поменути неправду која му је нанета. Онај ко искрено опрашта исто тако искрено жели добро ономе коме је опростио као свом најбољем пријатељу. А главни знак да смо опростили нашем противнику је то што се ватрено молимо за њега и желимо му у дубини свог срца сва блага и у вечном и у пролазном животу.

Дакле, браћо и сестре! Онако како желимо да се Господ односи према нама тако и ми треба да се односимо према сваком човеку! Амин.

О ЉУБАВИ ПРЕМА БОГУ И ПРЕМА ЉУДИМА

Неки законик упита Исуса Христа: *Учитељу! Која је заповест највећа у закону?* Спаситељ одговори: *Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом* (Мт. 22, 36-39).

... Један ходочасник, обилазећи света места, чу како у пустињи, у скиту, живи схимник узвишеног духовног живота; он одлучи да га посети и да се исповеди код њега. Схимник га прими са љубављу и замоли га да напише исповест на папиру. Неколико дана ходочасник проведе у скиту, приносећи пред Богом покајање, записа своје грехове и даде старцу папир. Овај пажљиво прочита исповест, а затим рече: "Ти си,

брате, овде написао много сувишног, а оно главно ниси чак ни поменуо." Затим настави: "Ти стално исповедаш једне исте грехове, а Господ ти их је већ опростио - не верујеш у Тајну Исповести, те стално поново говориш своје грехове. Зар ти не верујеш да је Крв Христова, која је за тебе проливена, већ опрала твоје грехове? Довољно је да их једном исповедиш. Осим тога, пишеш о многим околностима који немају никакве везе са твојим гресима. Подробно говориш о гресима које си починио у мислима - то не треба радити: анализирајући их поново можеш да оскрнавиш своју душу сећањима. У својој исповести указујеш на друга лица: у исповести не треба говорити никаква имена - говори само о себи самом. И на крају, ниси рекао оно главно, да не волиш Господа, да не волиш људе."

Ходочасник се успротиви: "Оче, како да не волим Господа?! Па ради Њега сам све оставио и путујем као сиромах! Како да не верујем Јеванђељу, Његовим светим речима... Ко ме онда да верујем на земљи? Како да не волим људе?! Па ја живим од њихове милости - свако ко ми да парицу или парче хлеба спасава ме да не умрем од глади, он је мој добротинитељ. Чиме да се поносим пред њима кад немам ништа осим ових рита?" Схимник на то одговори: "Брате, ти још ниси познао унутрашњи духовни живот, због тога не познајеш добро своје срце и уопште ниси схватио оно што ти говорим; ево, прочитај исповест коју ми је недавно донео мој духовни син." Он му даде листове са исповешћу и ходочасник поче наглас да чита: "Пошто сам пажљиво проучавао свој живот схватио сам да нимало не волим Бога: онога кога волим носим у свом срцу, слатко ми је да се сетим његовог имена; кога волим, увек га се сећам и о њему размишљам. А да ли много размишљам о Богу? Већи део мојих мисли је о пролазном, сујетном и грешном. Од двадесет четири сата у току дана ја једва да један сат посвећујем размишљању о Промислу Божијем."

Када размишљам о Богу, размишљам некако нерадо и са принудом, а ако у то време неко дође код мене са причом о неким новостима, жудно упијам сваку реч. Кад читам Свето Јеванђеље или књиге Отаца

одмах заборављам све што је написано, а новости и сплетке памтим дуго година; значи, не волим Бога.

Радо разговарам са оним кога волим, - време лети, чини ми се, не приметно, а на молитву стајем са тешкоћом, са напором - и неколико минута молитве изгледају ми као дуге године. Желим да што пре оставим молитву и да се бавим својим свакодневним пословима. Чак тражим изговор да што пре завршим молитву. Због тога видим да не волим Бога, иначе бих желео да увек разговарам са Њим и да размишљам о Њему.

Желим да проводим време с оним кога волим, а како идем у храм? Хладно, невољно, не осећајући присуство Божије у Цркви. Значи, не волим Господа. За време саме молитве не размишљам о Богу, већ о нечем другом, и понекад, завршивши молитву, чак, ни не знам јесам ли читао јутарње или вечерње молитве - чак ни време молитве није било посвећено Богу.

Ако некога волимо његове жеље и вољу радо извршавамо. Сам Господ је рекао: Ако Ме волите поштујте Моје заповести. Кад бих волео Бога научио бих напамет све заповести Његове и трудио бих се да их испуним. А ако би ме човек сад питао које су то заповести ја, чак, не бих могао ни да их набројим. По томе видим да не волим Бога. Кад се преда мном постави избор да ли да поступим по вољи Божијој или по вољи свог сладострасног срца, најчешће поступама по жељи својих сопствених страсти - значи, не волим Бога.

Што се тиче љубави према људима, загледајући се у себе и у свој живот схватио сам да не волим никога осим себе самог. Кад волимо човека у њему видимо само добро, а ја у људима видим само лоше, видим њихове грехове. Само у себи проналазим врлине и добродетељи. Дакле, ја не волим људе. Оправдавамо поступке онога кога волимо, а ја, напротив, осуђујем све око себе као да су ме недостојни. Значи, не волим људе. Радо праштамо онима које волимо, а ја дуго памтим

увреде, дуго, можда читавог живота. Значи, у мени нема никакве љубави.

У Светом Писму је речено: *Радујте се са онима који се радују и плачите са онима који плачу* (Римљ. 12,15) - али, обративши пажњу на своје срце, ја видим да ме успех и срећа других људи уопште не радују, равнодушан сам према њима. У себи видим нешто још страшније: туђа срећа ме вређа. И напротив, када се људима дешава несрећа ја наизглед саосећајући са њима у себи бивам злурад. По томе сам схватио да не волим људе, нема у мени ничег светог!

Моја вера је само спољашња. Кад бих веровао Јеванђељу, ја бих дрхтао на помисао о паклу, трудио бих се да задобијем Царство Небеско, међутим, сећање на смрт и будући живот не додирује моје камено срце. Видим да људи око мене умиру, али сам живим као да ћу вечно бити овде, на земљи. Значи, ја сам неверник, значи, не бојим се Бога.

Чак и мрачни духови, духови пакла, који мрзе Господа, по речима Светог Писма дрхте од Њега, али у мени нема ни тог страха који је дат ђаволу: ја не дрхтим од претњи Божјих, с којима се Он обраћа свету и мени кроз пророке, потпуно сам безосећајан.

Сматрам себе верником, а живим као да Бога нема. Чак и више од тога, када жудим за грехом и када ме савест разобличава, покушавам да убијем, да угушим своју савест; чини ми се да би за мене било боље кад Бог уопште не би постојао, значи - у свом срцу сам богоубица, не верујем у Бога и не волим Га. Стојим на богослужењу и у оним светим тренуцима, када Дух Свети осењује људе који се моле у храму, када је чак и самим Анђелима страшно, бавим се порочним, прљавим помислима и успоменама; налазећи се у храму Божијем, ја своје срце претварам у свињац. То значи да не волим Бога. То значи да не верујем ни у шта свето.

Препун сам гордости: све људе у свом срцу сматрам нижима од себе, а себе за неког изабраника. Претворио сам себе у некакав кумир и ништа

друго не радим осим што се клањам самом себи. Ако читам Свето Писмо и дела Светих Отаца уопште их не читам да бих их испунио, већ да бих важио за мудрог пред верујућима, препричавајући им Свете Књиге. А ако се сретнем са световним људима, онда се напротив, бојим чак и да покажем да сам Хришћанин како ме не би исмејали и прогласили за фанатика. Пред световним људима се стидим, чак, и да се прекрстим, да учиним знак крста којим је био спасен људски род. Због тога сматрам да сам човек који не воли Бога, мрзи људе, не верује ни у шта свето и који је испуњен сатанском гордошћу."

Ужасну се ходочасник и рече: "Оче, заиста, исповедао сам своје грехове, али ове грехове нисам видео у свом срцу. Шта да чиним да бих заволео Господа?" Схимник одговори: "Читавог живота се трудим да заволим Бога. Овај труд је оно што припада нама, али је сама љубав дар Божије Благодати. Међутим, могу да ти дам неколико савета. Знаш ли шта је увеличавајуће стакло? То стакло има следећу особину: ако се у њега скупе сунчеви зраци и ова концентрисана светлост усмери на дрво, оно ће постепено постајати све топлије и запалиће се. А ти сабери, свој ум који је расејан попут ових зрака, у дубину срца и држи у свом срцу име Исуса Христа, затим размишљај о добротинствима Божјим, о томе да се налазиш под млазом милости Божије, да је сваки дан у твом животу - Божји дар теби. Тако ћеш почети да осећаш захвалност према Богу, а од захвалности се рађа љубав. Затим, читај свакога дана Свето Јеванђеље, читај да би га испунио. Сваке вечери размишљај о томе како си поступао тог дана, који грех си учинио, коју заповест си испунио. Да би заволео људе, немој никада никога да осуђујеш, већ се труди да запамтиш да свако има своје скривене врлине и говори: "Ма ко био - овај човек бољи је од мене." Својим непријатељима дај тајну милостињу и увек се моли: "Господе, дај ми да Те заволим са таквом снагом с којом сам раније волео грех!"

Браћо и сестре! Највиши степен љубави према Богу и људима је жртвена љубав, када људи за своје ближње дају живот, када се не одричу вере у Бога чак ни под претњом смрти. Данас наша Света Црква

слави спомен Светих Мученика - Шалве, Бидзина и Елизбара ; они су испунили две највеће заповести: о љубави према Богу и љубави према људима. Живели су у време тешко по Грузију: земља је била опустошена, разорена најездом шаха Абаса. Кад је овај освајач и тиранин умро, на персијски трон је дошао шах Абас Други. Он је ретко водио ратове са суседним земљама, волео је уметност и поезију, али је према Грузији водио исту политику као његов претходник. Слао је у Грузију, нарочито у Кахетију, туркменска номадска племена која су уништавала сетву, палила винограде, пљачкала села, одводила становништво у ропство. Земља је била опустошена и уништена као после најезде скакаваца. Животопис Светих говори да су се тада угасиле светиљке у свим црквама, чак и у катедралној цркви у Кахетији, у Алавердском храму.

И ево, свети кнезови - Шалва, Бидзин и Елизбар - одлучише да жртвују своје животе како би ослободили домовину. Сакупивши невелики одред војника, они неочекивано нападоше Туркмене и побише их; само се један спасио бекством и испричао персијском шаху шта се десило. Шах је грузинском цару послао захтев да му се бунтовнички кнезови одмах пошаљу, претећи Грузији новим несрећама ако га цар не послуша. Кад су сазнали за то, свети кнезови добровољно дођоше код цара и он их предаде Персијанцима. Они су могли да се сакрију, могли су да се боре, али знајући да народу прете рат и нове несреће и страдања, они одлучише да својом крвљу угасе шахов гнев. Он их предаде Туркменима - рођацима погинулих. Ови их бацише на најсуровије муке: скинуше им одећу, везаше их и намазавши медом њихова тела, ставише их на сунце: осе и пчеле су их у облацима ројева нападале и уједале. Затим су Шалви и Елизбару сабљама одсекли руке и ноге и почели да пуцају у мученике из пушака као у мете. А Бидзину су спремили још тежу казну - као великомученику Јакову Персијанцу: почеше да му секу тело на делове, почевши од зглобова руку и ногу. А он је за то време изговарао Символ вере и Оче наш. Тела Светих мученика су касније тајно узета од мучитеља и пренета у Грузију.

Пре мучења светим кнезовима су понудили да приме ислам обећавајући им помиловање. Код муслимана важи шеријатски закон: ма шта човек да је учинио, све му се опрашта ако прими ислам. Због тога су муслимани нудили кнезовима да приме њихову веру, обећавајући им не само опроштај већ и највише почести. Међутим, Свети изабраше мученичку смрт.

Житија Светих представљају Јеванђеље испуњено у животу. Данашње Јеванђеље нас подсећа да је највиша заповест, циљ читавог човековог живота стремљење да човек заволи Господа, односно да Му посвети своје срце; то је тежња да човек воли свако људско биће као да му је најближе. Ове заповести захтевају огроман напор и самоодрицање, али Господ велику награду обећава за њих. Онај ко у свом срцу носи љубав разликује се од других по томе што је његово срце као драги камен који зрачи невидљивом светлошћу. Ову светлост он сам не може да види, али је други људи осећају срцем. И због тога су се око пустињака и отшелника скупљали монаси, људи су ишли у далеке манастире да би се огрејали у зрацима ове свету невидљиве љубави.

Ми смо Хришћани онолико колико у срцу имамо духовне љубави. Заповести о љубави према Богу и људима су крила која човека подижу увис. Ако у човеку нема љубави он личи на јадног црва, који беспомоћно пузи по земљи и не може да се подигне из праха и блата.

У молитви Светог Јована Златоуста коју читамо сваке вечери постоје речи, постоји молба да нам се дарује љубав. Али, не само увече, већ увек морамо да молимо Господа: Господе, дај ми благодат да Те заволим; Господе, дај ми снаге да испуним вољу Твоју; Господе, дај ми храброст да се одрекнем своје гордости!" Амин.

О ЉУБАВИ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉИМА

Свака реч Светог Јеванђеља је небески зрак који обасјава наш живот. Али, Јеванђеље које смо данас чули има заиста изузетан значај за спасење Хришћанина.

Господ је рекао: *Волите непријатеље ваше* (Мт. 5, 44; Лк. 6, 27, 35). Ове речи су само срце хришћанског живота. Ако срце куца човек је жив, ако се срце зауставило човека више нема, он се претворио у леш. Неко време леш још може да сачува сличност са живим човеком, али после тога почиње да трули и да се распада.

Тако се и Хришћанство без заповести о љубави према непријатељима претвара у леш. Леш у гробу се може украсити цвећем, може се обући у свечану одећу, али живота у њему свеједно нема.

Љубав према непријатељима је кључ за схватање тајне Хришћанства. То је светлост која обасјава саме дубине Јеванђеља. Љубав према непријатељима представља врата Светиње над светињама хришћанске Цркве.

Господ је рекао да на два заповестима - на љубави према Богу и на љубави према човеку - почива читав Закон и сви пророци (Мт. 22, 40). А у новој заповести - љубави према непријатељима се садржи дух Новог Завета. У овим речима као да је сабрана духовна снага Јеванђеља. Љубав према непријатељима и Крст Господњи су читавом свету изгледали као безумље - свету који се клањао својим идолима и кумирима.

Постоје различити идоли: идолопоклонство може бити јавно, а бива и тајно, невидљиво. Постоје ужасни идоли - то су идоли страсти, идоли пред којима се проливала људска крв, али браћо и сестре, постоје и други идоли. Ови идоли имају леп изглед; чак бих рекао и више - то су она дела и "добродетељи" људске, земаљске, које у човековом срце заузимају место Бога. Тако, на пример, наука постаје идол оних који верују да ће она решити сва животна питања, да ће човеку донети потпуну срећу. За древне фарисеје кумир је била сама јеврејска нација,

њени обичаји, језик и историја. За неке изразито песничке природе кумир и идоли постају лепота света који их окружује, лепота природе, којој се они клањају као Богу. Због тога, браћо и сестре, постоји тајно идолопоклонство, када се земаљске, пролазне и условне вредности стављају на степен Вечног и Божанског. Међутим, ови рукотворени идоли не могу да дају човеку истинску љубав, они чине његово срце хладним, његову душу приземном и такав човек не може, он није у стању да воли своје непријатеље.

Многи нису схватали и не схватају ову заповест и мисле: "Како то? Ако човек воли непријатеље, то онда значи да не треба да се бори против неправде и зла. Али, тада ће нас непријатељи прогутати и уништити."

Не, браћо и сестре, онога ко воли своје непријатеље чува нарочита благодат Божија. Али, волети непријатеље уопште не значи волети њихова зла дела, грехове и преступе. Ми можемо да се боримо са злом, али да истовремено волимо човека који чини ово зло, и да у њему, као и у сваком човеку, видимо блистави образ Божји, да видимо драгоцен дијамант, иако је он бачен у блато и прашину.

Некада је поглавар Азербејџанске Цркве, која више не постоји, био католикос Григориос. Он је био рукоположен за архијереја у младости, када му је било свега седамнаест година. То је био човек светог живота, који је обратио Каспијску Албанију (данашњи Азербејџан) у Хришћанство. Кад му је било двадесет и три године његова земља је пала под најездом Хуна. Он је дошао код њиховог владара и почео да му проповеда Јеванђеље. Хунски цар је све пажљиво слушао и изгледало је да је био спреман да дозволи Григориосу да проповеда међу Хунима и да је, чак, сам близу тога да прихвати ово учење. Али, када је Григориос почео да говори о љубави према непријатељима хунске војсковође повикаше: "Царе, зар не видиш да је он шпијун који је дошао да нас погуби? Ако будемо волели своје непријатеље, треба да бацимо мачеве, да изађемо пред њих без оружја и тада ће нас непријатељи уништити. Зар не видиш у какве мреже те завлачи?"

Тада цар Хуна нареди да Григориоса привежу за дивљег коња и да га пусте у поље... Мошти светог човека су биле погребене у Азербејџану, у месташћу Марас, где до данас стоји старински хришћански храм - гробница азербејџанских католикоса.

Неки схватају величину заповести о љубави према непријатељима и говоре: "Ова заповест је предивна, али зар ја имам снаге да је испуним? Ова заповест је налик на планински врх, покривен вечним снегом. Овај врх блиста на сунцу у кристалима леденица, он личи на огроман бор окружен облацима, који плива небом раширивши бела једра, или на хридицу која се подиже из мора. Ми видимо како је врх предиван, замишљамо какав диван поглед пуца са ње, али зар можемо да дођемо до ње? Јер, стене су стрме, доле провалије разјапљују своје црне чељусти, само неки могу да дођу донде, а ми ћемо остати далеко испод. Зар је баш тако да, ако не можемо да волимо своје непријатеље, ако не можемо да испунимо ову заповест, зар нас све чека пропаст? Зашто нам је онда дат живот?"

Не заборавите да су Јеванђељске заповести истовремено и веома тешке и веома лаке. Лаке су због тога што је наша душа по природи Хришћанка, лаке су зато што је у нас уграђена не само способност, већ и потреба да волимо једни друге, а тешке су због тога што је нашој гордости својствено да мрзи. Смирење представља орловска крила, која могу да узнесу душу на врх љубави. Али, наша гордост представља страшне окове који су нас духовно оковали, то је плоча на гробници која притиска наше срце.

Како да испунимо заповест о љубави према непријатељима? Морамо да стекнемо оне врлине које човека воде ка љубави. Морамо да се молимо да нам Господ дарује љубав према непријатељима, благодатно стање, тај дар Духа Светога, који се даје људима који су Га достојни и спремни за то. Свети Оци говоре да ка љубави воде три добродетељи: смирење, милосрђе и уздржање.

Први ступањ смирења је када човек види своје грехове, безбројне као морски песак. Једном је патријарх Теофил посетио подвижнике Нитријске горе, на којој су се налазили многи манастири и обитељи, и упитао најстаријег монаха-игумана: "Шта си нашао најбоље на духовном путу?" И овај одговори: "Најбоље је увек и за све кривити и прекоревати само себе самог!". Теофил рече: "То није само најбољи пут, то је једини пут ка Богу!"

Други ступањ је неосуђивање и љубав према послушању. Преподобни Антоније - највећи међу монасима, се у случају када је било потребно саветовао са својим ученицима и њихов глас прихватао као глас Божји. Следећи ступањ смирења је када човек благодари Господу за све муке и радује се увредама као што се световни људи радују слави и почастима.

Трећа добродетељ која води ка љубави јесте милосрђе. Милосрђе се понекад награђује овде на земљи, али је много важније то што се тајна милост према ближњем претвара у љубав према Богу, у љубав према људима и у љубав према својим непријатељима. Јер, највећа милост је тајна, скривена милост.

Затим - уздржање. Свети Оци говоре да код необузданог, тело као да прогута дух. Душа овог човека постаје дебела, груба, неспособна за духовне доживљаје. Она постаје налик на плот и на земљу.

Осим тога, када у нашем срцу кипти мржња и злоба према човеку, треба да се сетимо да смо сви смртни. Наступиће час када ћемо и ми и наш непријатељ лежати заједно, у истој земљи. И тада ће његов језик, којим је он говорио зле, за нас увредљиве речи, јести црви. Његов мозак ће се претворити у сукрвицу, истећи ће из ноздрва и ушију. Његова уста ће бити пуна земље. Његова рука, која се можда некад подизала да нас удари, лећи ће у земљу, непокретна као камен. Очи које су нас гледале надмено и гордо, ове очи ће угаснути и истећи из очних дупљи. А наше душе ће стајати једна поред друге пред Престолом Божјим у трепету очекујући Суд...

Браћо и сестре, ма колико да мрзимо непријатеља, не бисмо желели да он буде бачен у ватру, да жив гори у ватри. А ако видимо пред собом разјашљену провалију страшног пакла, бићемо спремни да опростимо хиљаде и хиљаде увреда човеку, само да не доспе у овај страшни пакао од којег дрхти и у трепету је и сам демон.

Дакле, не заборавите на смртни час, не заборавите да је овде све пролазно и ништавно. Када злоба кипти у вашем срцу, сетите се да је и ваш непријатељ такође образ и подобије Божије. Како да му се одузме образ Божји, Његова вечна блистава лепота? Поштујте и у њему, макар да је последњи преступник, образ Божји. Сетите се да сваки човек има Анђела-чуvara и ако ви опраштате свом непријатељу, радује се његов Анђеоло, моли се за вас и заједно са њим моли се читава Војска Небеска.

У Откривењу Јовановом постоје следеће речи: *И (жена) бјеше трудна, и викаше од муке, и мучаше се да роди (Откр. 12, 2)*. Неки од тумача говоре да је то Мајка Божија, а да су њене муке оне муке које је Она искусила поред Крста уместо порођајних мука. Али, постоји и друго тумачење, да је "трудна жена" Света Црква, а "чедо" сваки Хришћанин, и да га она рађа за духовни живот у страшним мукама, патећи због сваког његовог греха.

Да, заиста, Црква као мајка пати због наших грехова, због нашег међусобног непријатељства, због непријатељства њене вољене деце и радује се нашем спасењу. Не заборавите да је сваки човек велика тајна и да у нашем непријатељу постоји добро које ми не видимо. Даље, када су у нашем срцу као змија, скривени непријатељство, злоба, жудња за осветом, сетите се: када опраштате човеку и Господ вама опрашта. Сетите се још и тога да су непријатељи наши први добротинитељи. Јер прекоревајући, вређајући и рањавајући нас, они чисте гној из наших чирева и рана. Када бисмо то знали више бисмо били захвални непријатељима него пријатељима.

Човек треба да се моли за своје непријатеље. Преподобни Нил Синајски говори:

"Пре сваке молитве прво се од срца помоли за оне који су те увредили, а затим моли Бога за шта год хоћеш. Бог ће те услишити!"

А оно што је главно, не заборавите на љубав Исуса Христа према човеку. Свети Јован Златоуст говори: "Господ човека воли више него сав видљиви свет!" Замислите небо и земљу, замислите лепоту земље: тепих од цвећа и траве, поточиће и планинске реке, замислите златно сунце, звезде које сијају као небеска кандила.

Читав свет пред Богом је ништаван у поређењу са једном људском душом! Због тога је душа вашег непријатеља драгоценија од читавог видљивог света! Још не заборавите да Господ, по речима Св. Јована Златоуста, једну људску душу воли исто као и читав род људски у целини.

Значи, Господ воли вашег непријатеља исто тако снажно као и читав род људски, укључујући и праведне и свете.

Не заборавите да је Господ дошао на земљу и био распет за сваког човека, значи Он је дошао и био разапет и за вашег непријатеља. И побојте се ове силе љубави Божије и наше нискости, по којој ми човека - образ и подобије Божије сматрамо својим непријатељем и спремни смо да му упутимо хиљаде клетви!

Реч "опрости" је велика тајна. Када опраштамо човеку у души осећамо неописиви мир и срећу. На земљи нема веће среће него опростити ономе ко нас је увредио. И што је увреда која нам је била нанета неправеднија и суровија, и што је наш опроштај искренији и дубљи, тим је већа и светлија ова радост коју осећамо када опростимо!

Бога не могу да сместе у себе Небо и земља, али Га смешта у себе сићушно људско срце. Ако волимо непријатеље наше, срце наше

постаје храм у коме обитава Господ. Ако искључимо из своје љубави макар једног човека, Господ нас напушта, а са Њим и радост и светлост!
Амин.

ЗБОГ ЧЕГА НАС ГОСПОД ТРПИ?

Пре својих Страдања, беседећи са ученицима на Јелеонској гори, Господ им је открио знаке наступајућег краја света. Господ је рекао да ће последња времена бити слична стању рода људског пре потопа. Библија и Свети Оци указују на свеопште одступање људи од Бога у Нојеве дане. По речима Библије људи су постали тело, односно бездуховни (в. 1. Мојс. 6, 3).

Још пре светског потопа други потоп греха и зла, који је избио из дубине пакла, потопио је земљу. Разврат, магија, поклањање демонима и ритуална убиства су земљу претворила у храм сатане. Човечанство је само себе осудило на погибељ. Морална осећања људи су толико отупела и била угушена да су они чак престали да схватају шта је грех.

По речима једног Светитеља, када се Ној својим сународницима обратио са позивом на покајање, ови нису знали шта он хоће од њих, за шта треба да се кају. "Ми живимо као и сви," одговарали су они праведнику. Препород без покајања није могућ; због тога су људи личили на живе лешеве који су већ почели да труну. Ми живимо као сви ни за кога није било оправдања; воде потопа су сахраниле све у једном огромном гробу. Узрок општег и неизлечивог пада рода људског су били окултизам и поклоњење демонима; скривен у магији и окултизму, замаскирано, а понекад и очигледно, одржао се култ сатане са свим својим ритуалима - приношењем људи на жртву и развратом.

Наше време многи људи сматрају временом препорода религије: отварају се манастири, обнављају се и граде храмови, духовна

литература је постала доступна; чак и у таквим областима као што је природна наука и философија материјализам се повукао, оставивши простор другим концепцијама. Видимо да је срушена брана која је дуго затварала ток реке, али нам изгледа да се борба против Хришћанства наставља, само у другим облицима, и савремени либерализам постаје нова завојница у овој исконској борби. Ми не желимо да тврдимо да су за то одговорне било које партије или структуре - процес је превише глобалан; овде видимо сатански план не само у преносном, већ и буквалном смислу ове речи.

Претходни период је био тотални напад на Хришћанство налик на прогоне за време паганских царева, само у суровијим и лукавијим облицима. Милиони људи су били убијени за веру, светиње су разрушене и оскрнављене. Овде је долазило до сукоба, не два погледа на свет, већ двеју вера - вере Христове и религије сатанине. У овој хекатомби је као пламен горела мржња према Богу, као да је сатана изазвао небо; нису тек тако девиза сатанских секти биле речи "освета Богу", није тек тако "главни пројектант" револуције Маркс револуцију назвао "нападом на небо". Убијање монаха и свештеника, прогонство у тајгу и логоре оних који су отворено ишли у цркву, претварање храмова у клубове, где су се показивале антирелигијске представе, и у јавне тоалете, а манастира у затворе и места ислеђивања - то више није социологија и философија, већ демонизам. Геноцид против свог народа, притом најбољег дела народа, обављен углавном рукама злочинца и садиста је несхватљив ако се искључи главни актер - сатана.

Десили су се прогони којима нема равних у историји рода људског и сва је земља била натопљена крвљу људском. Ти прогони су дали како одступнике, тако и Мученике за Христа. Груб и примитивни материјализам није из људских срца могао да искорени веру. Човека није требало уништити физички већ као религијско-моралну личност, и због тога су мрачне силе, сматрајући да је прва фаза борбе завршена, прешле на другу. Њихова нова тактика је да се оставе стари и да се, чак, поново саграде храмови од камена и цигле, али да се разруши

унутрашњи храм људског срца, како би се човек показао неспособним да прими ону благодат коју је добијао у Цркви кроз Свете Тајне, а за време прогона на рушевинама храмова, где су се Хришћани тајно сабирали на молитву. Храмови су лежали у рушевинама претворени у гомилу камења. Насиље, чак и смрт, нису могли да разруше и разбију као дијамант чврст духовни камен љубави Хришћана према Христу.

Сада брана идеолошког диктата и атеистичке цензуре као да је скинута, али се заједно са бујицом воде на земљу обрушила и бујица блата и крви. Под маском слободе вероисповести сједињеном са слободом од морала почео је очигледно да се помаља исти онај црни лик "религије сатане" са својим култом секса и крви. Порнографија је буквално преплавила књижаре и телевизијске екране; уметност - ова интима људске личности, језик њене душе - постала је у суштини ако не директни сатанизам, онда прелудиј за њега.

Може нам се рећи: "Нико не приморава људску вољу, ко вас тера да читате књиге и да гледате слике које вам изгледају развратно! Нека свако бира храну коју ће да једе! Цензура је насиље над човеком, нека цензура буде његова сопствена воља." Али, то је лаж. Слобода од морала се претворила у насиље над моралом. Прљавштина секса човека дочекује готово на сваком кораку: телевизор је пустио своје пипке до најудаљенијих насеља, чак и до космоса и океанског дна; људима је наметнут један исти програм који се глобално остварује, човек нема где да се сакрије од њега. Уметност је заснована на саосећању, на укључености у емоционални свет јунака, због тога разврат почиње од самог детињства. Тамо где су се раније шаренили плакати са позивом да се сагради комунизам, појавили су се други плакати са сликама, еуфемистички говорећи, обнажених девојака. Не видети ово значи ићи улицом везаних очију; закључали су нас у јавну кућу и говоре: ако вам се не свиђа, ви замислите да сте у вртићу.

Други култ је култ убиства и крви. Са насловних страна књига нас гледају гангстери са пиштољима у рукама, убице са маскама, жртве

које крваре и тако даље. Поред њих леже књиге са приказима демона, упутства за практичну магију, астрологију, источњачки окултизам; све то чини један недељиви колоплет демонских сила и енергија; свет то је нераскидиво међусобно повезано, чинећи један змијарник. Пре неколико година на овом месту су лежале књиге такозваног „научног материјализма“, сада су оне нестале, као да је ово старо оружје отписано и замењено новим. У храму се одвија богослужење, предвиђа се изградња нових цркава. Наравно, нама Хришћанима је то драго, али нас узнемирава једна околност. Црква је место богоопштења, освећивања људске душе, озарења људског срца благодаћу; без овога ће храм постати надгробни споменик из прошлих времена. А људи развращени порнографијом и сексом као да имају парализовано срце - неспособно да прими било шта духовно. Није тек тако Црква за главне грехове сматрала убиство, прељубу и разврат; она је људима давала дугогодишње епитимије да би они имали могућност да се постепено кроз покајање очисте од ових грехова. Преподобни Јован Лествичник примећује да се блуд не назива просто грехом, већ падом. Као што човек који падне на земљу није у стању да хода, већ лежи у блату док се поново не подигне на ноге, тако је и човек који је пао у блуд неспособан за духовни живот док не принесе дуготрајно и тешко покајање. Људи, развращени литературом, видео-филмовима, уличним плакатима који рекламирају секс, ће - дошавши у храм - стајати као лешеви ако не принесу покајање; а покајати се значи супротставити се овом духу греха и трулежности. Али се на то мало ко данас одлучује.

Човек има непријатеља у својој сопственог греховности, и због тога већина људи покушава да нађе компромис: да се не бори до краја са грехом, већ да постави себи извесну формалну границу греха, односно да блуди очима, срцем и душом уздржавајући се од греха на делу. Међутим, као прво, таква граница је превише крхка и непоуздана, као друго, Бог жели људско срце: *Дај ми, сине, срце своје*, говори Дух Свети кроз пророке (Прич. Сол. 23, 26). *Благо чистима срцем*, казао је Христос у проповеди на гори. Срце оскрнављено сликама разврата, или још

горе, које се толико навикло на такве слике да их више не доживљава као грех већ као нешто нормално и сасвим уобичајено, односно срце које није започело покајање, личиће на камен који кваси киша благодати, али он од тога не постаје цветњак. Овакав човек доживљава богослужење само са душевне стране, не као очишћење и освећење душе, већ као одређене емоције које се стварају атмосфером у храму, појањем и тако даље.

Мрачна сила као да говори: ми ћемо у човекову вену да убризгавамо инјекције отрова, а затим, ако жели, можемо да га пустимо да иде по болницама. Господ је рекао да, стајући на молитву, треба да опростимо свима онима који су нас увредили: милосрђе према људима нам открива милосрђе Божије, а култ убистава човека изнутра чини животињом. То није само култ силе већ и култ наслађивања насиљем. Римска гомила је тражила непрестано још више и више хлеба и крвавих игара. Људска крв која се лије са телевизијских екрана и страница криминалистичких романа не само да не изазива одвратност већ као да је постала пикатан зачин савремене кухиње. Како човек који је са жудном радозналости и тајном насладом гледао убиства, мучења и предсмртни ропац, може да дође у храм и да се моли Богу Чије је име Љубав?! Развращено и сурово срце не може да воли Бога, а суштина и снага вере је љубав између душе човекове и Бога.

Код нас се отварају манастири који треба да буду "срце" Хришћанства; "манастир је црква у Цркви", рекао је један од Отаца. Монаштво је одрицање од света и посвећивање себе Богу; монаштво треба да сачува као драгоценост оно што свет губи: молитву, чистоту срца, тиховање и духовно искуство. Либерализам, "религија компромиса" жели да пружи своју руку и на манастире. Свети Оци говоре да је најузвишеније делање на земљи - молитва срца, она је сила која се супротставља разорној демонској сили, она је светлост која обасјава свет. Свет постоји док постоји молитва.

Либерализам који је човека ставио на место Бога жели да убије дух монаштва, оставивши његову спољашњу форму.

Док су се за време прогона манастири подвргавали првим и најтежим ударцима сада манастире неки желе да претворе у добротворне установе, односно да осујете и одвуку монахе од главног тиховања и молитве. Ствара се нова врста манастира који личе или на римокатоличке редове или на друштво милосрдних сестара које раде за Црвени крст.

Ако се погледају резултати таквог монашког доброчинства види се да су они ништавни, али ово даје могућност да се од манастира направи својеврсна реклама, односно супротно од онога шта манастир треба да буде, тј. да се монаси доведу пред телевизијске камере. Монасима се сугерише да они треба да чине добро, али се притом вештачки прећуткује да се овде више замењује нижим, оним што са истим успехом могу да чине и мирјани; оним што не одговара монашким заветима. Монаси постепено губе молитву и претварају се у мирјане који нису одевени у минисукње и фармерке него у мантије. Преподобни Исаак Сирин је говорио: "Ако ради дела милосрђа монах треба да остави молитву и тиховање, нека пропадну таква дела". Монах који се бави световним пословима неће помоћи свету, већ ће на крају крајева сам постати део тог света, а често - ругло света. Монаси, а нарочито монахиње, су цветови који могу да расту само у стакленој башти, односно у изолацији од света; ако се разбије стакло на стакленој башти хладноћа ће уништити цветове.

Либерализам не схвата шта је молитва: за њега је монашки живот егоизам. Међутим, монаси носе у себи (или би требало да носе) главну тежину борбе са демонским силама, за коју свет ни не зна. Молитва није психотерапија и није аутосутестија, како то воли да објашњава бездуховни свет, већ она сила која задржава, која демонима, по речима Откривења Јовановог, не дозвољава да се откину са ланца (в. Откр. 20,13), односно сила благодати. Може ли бити већег дара људима од

оне радости коју они осећају улазећи на манастирску капију, где су сама земља и ваздух освештани молитвом као сунчевим зрацима; може ли ико да донесе људима већу корист од онога ко се моли Богу у олтару свог срца за опраштање грехова рода људског? Та, један истински молитвеник може да промени ток људске историје!

Преподобни Арсеније Велики је избегавао људе, и чак је и неким монасима због тога изгледао недружељубиво и сурово, али је он у келији чинио најтеже делање, слично самоспаљивању - молитву за свет, и Господ је по његовим молитвама помиловао Византију као у време пророка Јоне Нинивију: земљотрес који би уништио читаве области, како је било откривено касније египатским Оцима, није се догодио због овог великог подвижника. Замислимо да војницима који треба да бране земљу од ужасног, страшног и неумољивог непријатеља неко предложи да оставе оружје и да се баве другим пословима - да саде кромпир или праве чизме. И ово је потребно и неопходно, али за то постоје вртлари и обућари, а не војници чији је посао да по цену своје крви штите земљу. Сатанска сила је налик на чудовишну радијацију која се шири светом, а молитва, нарочито монашка молитва, преграда је овој смртоносној невидљивој реци. Духовно слепи људи понављају: "Онај ко се осами и у самоћи се моли, живи уствари за себе"; они тако говоре зато што су они сами "тело" и добро и зло схватају телесно.

Монаштво има за свој почетак и пример Јована Крститеља који је живео у пустињи и Јована Богослова који је живот проводио у молитви и сазрцању. Први је назван "највећим од рођених од жена", други "вољеним учеником Господа". Они су сачували своја срца у чистоти, то је био њихов главни подвиг; због тога су се њихова срца претворила у непресушне изворе духовног мира - благодати која се по њиховим молитвама изливала на свет.

Монасима се говори: дружите се са људима, проповедајте, идите по селима са духовним песмама, водите спорове са секташима, негујте болеснике, васпитавајте децу и за то време се молите, односно, будите

благочестиви мирјани, само не будите оптерећени породицама, а у свему осталом будите слични њима.

Преподобни Исаак Сирин пише о томе да ће свет служити монаху ако он буде пребивао у молитви, а данас се чује: калуђеру, служи свету. И у свету се људи могу молити и чинити добра дела, али ће то бити други ниво молитве. Молитва тиховатеља личи на пламен који достиже до неба; молитва монаха који се дружи са светом личи на слова написана на од брисања избледелој и изгребаној дасци; у његовој души једни утисци непрекидно падају преко других. Ум оваквог човека страсти колебају као налети ветра узбуркану површину мора. Монах на постригу даје обећање да ће следити путеве древних монаха; њихов пут је био осамљивање и тиховање.

Ако ослаби монашка молитва, отвориће се она зјапећа духовна празнина која се не може испунити ни најбољим световним делима. Манастири који изгубе дух подвижништва и молитве не могу духовно да утеше и препороче човека. Пред нама је пример западних манастира, где се организују не само болнице, већ и посебне школе за будуће политичаре и женске кошаркашке клубове. У ранијим временима били су уништени манастири, сада се граде зидине, али се уништава дух самог монаштва. Човек који долази у манастир не види молитвенике који светле унутрашњом светлошћу, већ добре људе заокупљене добрим делима, које је сретао и у свету.

Свети Оци унутрашњу молитву називају највишом науком и уметношћу над уметностима, небом које се налази у човековом срцу, Божанском љубављу, анђеоском лепотом, звездом-водиљом, која блиста у мраку ноћи, извором живе воде која тече у човековом срцу, песмом над песмама, вечном радошћу, животом срца, васкрсењем душе пре општег васкрсења мртвих, благом скривеним у човековом срцу, небеским вином које весели душу, огњеним мачем управљеним против сатане, тврђавом вере, тврђавом коју врата пакла не могу да поколебају, предивним вртом рајских цветова. Свет, не знајући и не

познавајући тајну ове молитве, молитву сматра приватним послом попут ауто-тренинга, у сваком случају не средиштем човековог духовног живота, већ психичким расположењем ради лакшег остварења добрих дела. Ова добра дела која постају циљ по себи посматрају се независно од унутрашњег стања човековог срца и постају еквивалент човекове моралности, а тачније речено - мера његове "светости".

Ми не негирамо телесно милосрђе, али њега може да чини не само Хришћанин, већ и муслиман, Јеврејин, паганин и атеиста, из различитих побуда и мотива. Подвиг монаха је у том смислу непоновљив и незамењив било каквим радом. Свети Григорије Палама учи да подвиг исихије (тиховања) јесте стицање таворске светлости. Он пише о вечним животворним Божанским силама и енергијама које се изливају у свет из недара Божијих и показују свету као духовна светлост, као вечни живот, као мистичко богопознање, као дејства и атрибути Бога. Човек који се бави унутрашњом молитвом постаје карика, кроз његово срце пролази и свет осветљава ова нетрулежна предвечна светлост. Због тога су Свети Оци казали: "Анђели су светлост монасима, а монаси су светлост свету." Када монах преузима на себе световне обавезе и бриге, испуњава своје срце чулним сликама услед сусрета и разговора, он губи главно благо - молитву; његово духовно око се окреће од Бога ка свету; дух постаје мртав, и срце постаје хладно и чврсто као камен. По речима једног оца монах без Исусове молитве је леш који разједају црви (односно страсти). Ђаво је спреман да помаже у спољашњим делима, само да ум монаха одвуче од молитве.

Преподобни Нифонт Цариградски је говорио о томе да ће монаси градити куће које могу да се такмиче са кнежевским дворцима, а Нил Мироточиви и Симеон Нови Богослов упозоравају монахе на опасност претераног бављења науком и философијом: од овога се Божанска светлост замењује светлошћу људског ума. Манастири где монаси не упражњавају непрестано Исусову молитву личе на угашене ватре у чијем пепелу једва да светлуцају искрице угља.

Ако се монаштво, које се данас препорађа, не буде окретало ка духовном искуству источног монаштва, већ ка представама и појмовима савременог света, оно неће у себи носити истину, већ лаж и противречност. Једна од великих победа демона је стварање новог типа монаштва - спољашњег монаха који се бави свиме изузев Исусове молитве. Човек у манастир долази из света натопљен његовим духом и представама као водом, са ослабљеном вољом, са гордошћу успаљеном као гнојно жариште, са смрадном прљавштином греховних сећања, с отрованим срцем, на чијем дну су се као змије склупчале његове страсти. Човеку предстоји тешка борба са демоном и са собом, он треба поново да се роди. А убеђују га да треба истовремено да служи и Богу и људима, наводе пример Преподобног Сергија Радоњешког, који је мирио кнезове, Јована Зедазнијског са ученицима који су као монаси дошли у Грузију да би учврстили Хришћанство и борили се са маздеизмом, Амвросија Оптинског који је од ујутру до увече примао људе. Ово је исто то и упоредити бебу са искусним војником и послати дете које још пузи по поду у рат. Притом се прећуткује најважнија чињеница да су Јован Зедазнијски и "сверуски учитељи" Преподобни Серафим Саровски и Преп. Амвросије Оптински, и други старци читав свој живот провели у манастиру и пустињи и да су тек пошто су стекли бестрасност и велику благодат Божију отворили врата келије, изашли из пустиње и затвора, и то не по својој вољи, већ по откривењу Божијем.

Младом монаху предлажу да почне од онога чиме су завршили Преподобни Серафим Саровски и Јован Зедазнијски. Неки монаси одмах осећају лаж и своју недораслост таквом животу; њима изгледа да су позвани на пир, а уместо трпезе пред њих су стављене чиније пуне песка; напротив, друге, неискусне монахе мисао о томе да су они малтене спаситељи народа и поређење са древним подвижницима који су обраћали у Хришћанство читаве градове и села доводи у стање распаљене гордости; позирање у улози нових просветитеља одговара њиховим сопственим страстима. Овде је уместо смирења - основе

монашког живота - у дубини њихових срца ђубриште гордости и надмености.

Један отшелник је ученику који је желео да иде у свет да учи људе, одговорио: "Не може у својој руци да носи отров човек са посеченим дланом."

Овде може да се роди неки духовно-религијски материјализам, где се вредност људског живота одређује збиром спољашњих дела, који се мери мером попут челика или угља.

Обратимо се за нас највишем ауторитету - Божанском откривењу - Библији. У Књизи Изласка се говори о томе како је Мојсије водио Израиљце у обећану земљу. На обали Црвеног мора стигла их је фараонова војска: коњаници у челичним оклопима и кочије са стрелцима наоружаним стрелама и копљима. Фараон је сматрао да је непобедив: под ударцима његове војске рушили су се и падали градови и тврђаве као колибе од прућа и грања. Изгледало је да је израиљски народ осуђен на пропаст: пред њим је био морски бездан, а иза фараонова војска као ватрена лавина... *И Господ упита Мојсија: Што вичеш к Мени?* (2. Мојс. 14,15). Мојсијева уста су ћутала, али је његово срце ћутећи вапило ка Богу и ова нема молитва, у којој је он од боли цепао не своју одећу већ срце, стигла је до неба. Није пророчки дар Мојсијев већ унутрашња молитва, коју нико од људи није чуо, учинила чудо: море се раздвојило, његово дно је постало камени пут за Израиљце, затим су се таласи спојили као усне и морски бездан је постао гроб за Египћане.

У пустињи је пут Израиљцима преградио народ који се звао амалићански. Мојсије није желео да ратује са њима, јер су они били Лотови потомци, међутим, Амалићани су били неумољиви. Почела је битка. Мојсије се попео на узвишење и подигавши руке погрузио се у молитву. Када се Мојсије молио побеђивали су Израиљци, када је прекидао молитву и због умора спуштао руке наваљивала је војска

Амалићана. Друга двојица војсковођа Израиља, Исус Навин и Ор, схвативши да исход битке не одлучује мач, већ молитва стадоше поред Мојсија и почеше да придржавају његове руке. Свети Оци су овде видели символ демонске силе, која се може победити само молитвом која излази из дубине срца. Гаси се монаштво и за демонску силу више нема препрека. То што монаси губе унутрашње духовно делање Исусове молитве и прелазе од духовног ка душевном јесте једна од победа демона.

Велику снагу има Божанска Литургија, због тога демон предузима све мере како би људи отишли из храмова празних руку. Многи свештеници не само да не позивају верујуће да се причешћују, већ им чак забрањују да се често причешћују, иако су се у древној Цркви причешћивали сви који су на Литургији били присутни осим оних који су били под епитимијом. После Крсне Жртве, причешћивање је други по величини дар Божји људима, а свештенослужитељи без икакве основе лишавају своје парохијане извора бесмртности који је отворен свим Хришћанима. То је једна од најопаснијих предрасуда која се укоренила у Цркви.

У храму се човек среће са још једном чудном појавом читањем за певницом које личи на разбрајалицу, као да читач јури и трчи по страницама књиге журећи да што пре, као до финиша, стигне до речи "амин". Православна Црква има непроцењиво благо: богослужбене текстове, свештену химнографију непревазиђене дубине и лепоте. И смисао молитава, лепота црквеног језика - све нестаје у некаквом нејасном зујању које личи на језик. Човек који стоји у храму или се моли у себи, одуставши од покушаја да било шта схвати, или се премеће с ноге на ногу од досаде, или заједно са таквим читачем нестрпљиво чека крај службе. Шта би могао да схвати ученик када би учитељ у учионици говорио тако брзо? Педагог, чтец и лектор треба да изуче технику говора, а овде се нико не брине да научи читача да барем јасно и разговетно чита. Литургија Православне Цркве је једно од њених

највећих духовних богатстава, а због лошег читања богослужбени текстови остају неразумљиви за народ.

Ствари не стоје боље ни са појањем. Уместо древних мотива који су у души рађали покајничка осећања или захвалност Божанству пуну свештеног страха, под сводовима цркве се често разлежу оперске мелодије, које не делују на дух већ на страсну душу, узбуђују је, пружају јој естетску насладу налик на световну уметност, али је лишавају главног - покајања и молитвене усредсређености. Што се тиче лошег појања, оно такође одвлачи од молитве, али уместо естетске насладе у души изазива озлојеђеност и раздраженост.

У неким храмовима продаја просфора и свећа траје у току читаве службе и обавља се у храму. Поред свећњака је увек неко комешање, које подсећа на ударање таласа, а пошто храм обично има добру акустику, ова бука продира у читав простор храма, одвлачећи људе од молитве. У Старом Завету је написано да се камење обрађивало и тесало поиздаље од храма како се ударац чекића не би чуо на месту посвећеном Богу. У Новом Завету је написано како је Господ бичем истерао трговце из храма. Он није забранио жртве, али је забранио да се продају у светилишту назвавши Храм - "домом молитве". Молитва је невидљива борба са ђаволом. Макарије Велики пише да у овој бици душа не само да се брани молитвом, већ и сама наноси ударце. Ђаво наводи нарочита искушења на човека за време молитве у храму, како би му украо драгоцену време када може да добије опроштај својих грехова и велику милост од Бога.

Већ је примећено да је већина чудотворних икона насликана у старом иконописном стилу. Ових ликова, потамнелих од времена, демон се плаши више него световно лепих лица, која су насликали савремени иконописци. Тамо кроз икону сија дух, а овде душевност, истанчана чулност. Древне иконе су окружене пољем невидљиве силе, коју без обзира на то срце може да осети. Иконопис, када се одвоји од Предања, обично прелази или у мистичке апстракције или у религијску лирику

која може да изазове различита осећања, али оставља душу непрепорођеном. Иконе нецрквених уметника (на пример Врубелја) носе у себи скривени демонизам; из њих као да се излива тежак духовни мрак; нарушавање црквеног Предања, такође, представља победу сатане.

У Светињу над светињама Јерусалимског храма првосвештеник је могао да уђе ради молитве само једном годишње; оскрнављење Светиње над Светињама је за народ била већа трагедија него рушење самог Јерусалима. Од олтара започињу силазни и узлазни таласи историје; од светости олтара треба да почне препород народа. Саборним правилима је улаз у олтар забрањен мирјанима и само је цар као миропомазаник и представник верујућег народа могао да уђе у олтар како би принео молитву за народ. Оплакујући пад Јерусалима пророк је рекао да је олтар претворен у оставу за поврће; а старозаветни храм је само праслика, сенка новозаветног храма. Шта очекује Хришћане који се без страхопоштовања односе према највећој светињи на земљи - олтару, где невидљиво присуствује сами Бог! Светиња је као огањ, она може да греје и да светли, али такође може да спали и да сажиге. Не сме се заборавити да поруга светиње улази у ритуал црне мисе. Ђаво покушава да освоји нове духовне просторе.

Црква има своје свештене симболе; демон ствара своје магијске знакове и жели њима да замени црквени језик. Шести Васељенски Сабор је забранио да се Бог приказује алегоријски; у последње време су почеле да се појављују алегоријске слике на којима се Бог приказује знацима који су позајмљени од кабалиста и других тајних мистичких секти. Ова христијанизована кабалистика се назива "интелектуалном иконом", односно Црква се дели на елиту - интелектуалце, и незналице - гомилу. Алегоријски знаци који имитирају икону код човека стварају нови тип религијског мишљења. Уместо укључивања у молитву кроз икону он почиње да замишља Бог под видом алегорија и геометријских фигура. Овде се у Цркву убацују тајнописи гностика које су древни Оци

називали "првенцима сатане" (Поликарп Смирнски о гностику Керинфу).

Сваки модернизам је корак од Цркве у страну или ка позоришту или ка паганском храму. Због тога је модернизам пут ка самоуништавању Цркве. Либерално Хришћанство је религија компромиса: оно тражи компромис не само међу хришћанским вероисповестима, већ између

Хришћанства и будизма, између Хришћанства и шиваизма. Оно покушава да разори Хришћанство изнутра, да уништи Хришћанску догматику и да створи магловиту, аморфну религију која се гордо и звучно назива религијом "поштених људи" са јединим позивом да се људима чини добро. Ово је тајна жеља да се човек отараси Бога, привидно остајући Хришћанин. Обично је ово религија хуманиста, који воле да говоре о добру, не чинећи добро и који желе да изгледају као пријатељи рода људског, којима је, међутим, туђе све осим сопствене ситости и честољубља. Ипак, таква религија понекад има своје подвижнике као што су на пример доктор Швајцер или мати Тереза, који су самопожртвовано служили ономе што бисмо ми назвали култом страдајућег човека. Монахиња Тереза је скупљајући умируће на улицама Калкуте говорила: "Желим да човек умре са људским достојанством"; али, ипак, Хришћанство види достојну смрт у покајању и молитви, свепраштању и нади у милосрђе Божије. Мати Тереза је достојну смрт видела у другом: да човек на умору пред смрт буде опран и да умре у чистој постељини, а не на камењу на улици.

Швајцер, протестантски презвитер и теолог се молитвом бавио свега неколико минута, а све остало време је поклањао болници губаваца. Овде су апсолутизоване људске вредности и умањен значај првородног греха, дакле, неопходност покајања и духовног препорода. Икона хуманиста је емпиријски човек; њихова девиза је "човек - како то божански звучи". Таква религија се базира на људским снагама и осећањима, у њој се, разуме се, не одбацује вера у постојање Бога, али се психолошки на место Бога ставља и својеврсна апстракција човечанства. Овај либерализам је припремио епоху просвећености и

наставља да припрема терен за агностицизам и материјализам, јер човек може да одбаци Бога као идеју и поглед на свет и исто тако да служи роду људском.

Постоји одређена сила имена, не у смислу кабале где је именима дата магијска власт и где она служе за заклињање духова, већ као извесна асоцијативна веза, поље заједништва и знак нама необјашњивог дејства.

Сетимо се с каквом упорношћу су имена својих вођа у свест народа усађивали противници Хришћанства. Градови, улице, паркови и фабрике су били обележени овим именима као жиговима. Она су се шаренела на зидовима зграда и раскрсницама. Због чега је ово било потребно? Због тога да би се створио ореол величине овим људима?

Делимично је тако.

Али, осим тога, овде је скривен демонски ритуал. Место које носи неко име стиче везу са овим именом. Када су се у нашим градовима променили називи неких тргова и улица учинило нам се да је почело лакше да се дише, као да је сама атмосфера постала некако другачија.

Ми имамо свете иконе које нам помажу да ступамо у везу са духовним светом. Демони такође имају своје приказе, то су талисмани и амајлије повезани са магијом; прикази чудовишта, портрети људи који су служили сатанским плановима. Ова лица треба да се урежу у човеково сећање и душу и као да се запечате на њима.

Постоји још једна врста ритуалних приказа - то је обнажено људско тело. Овде постоји нешто више него што је то напосто секс. Нагота је символ губитка благодати. После пада у грех прародитеља нестала је одежда Божанске светлости која их је окруживала и они су видели да су наги. Карактеристично је да су се паганска божанства у Халдеји и Египту, Грчкој и Јапану приказивала нагим.

Црна миса, сатанистички ритуали, зборишта чаробњака су од својих учесника захтевала да приносе демонима заклињања и молитве збацивши са себе одећу. Карактеристично је да се анђели увек

приказују у светлој одећи, а демони наги. Религија секса крчи пут религији сатане.

Мошти Светих представљају велику светињу за Хришћанина. Дух Свети, спајајући се са људском душом, освећује и његово тело, као што од мира мирише и посуда у којој се оно чува. Грех је црни жиг демона не само на души грешника већ и на његовом телу. Тело грешника точи духовни смрад. Занимљиво је да се поред цркве граде гробнице, које се називају пантеони, односно храмови свих богова у којима се сахрањују људи који су се прославили у историји, али су често далеки од Бога и никада нису прекорачили црквени праг.

Због чега се ови људи сахрањују поред црквених зидина?

У старом Риму су прикази и амблеми паганских богова свих земаља и провинција били скупљени испод сводова пантеона. Идоли су мирно живели заједно, али пантеон није могао да поднесе једно - истинитог Бога. Због чега људи који су равнодушни према Цркви носе остатке својих хероја близу зидина храма и називају њихове гробнице карактеристичним, али злослутним именом "пантеон"? - Због тога што поред храма Славе Божије желе да створе храм људске славе. У прошлом веку је на иницијативу филозофа Канта био направљен календар паралелан црквеном календару где су уместо Светих била наведена имена истакнутих писаца, војсковођа, државних посленика и тако даље, ради њиховог поштовања и прослављања. Свет као да говори: "Гледајте, ево наших светаца".

Магија је везана за гробље. Постојали су магијски ритуали који су се могли одвијати само на паганским гробљима. Најизразитији ритуал сахрањивања у светској историји не представљају пирамиде - гробнице фараона, које се као стене уздижу у пустињи, већ московски маузолеј. Лидерство, култ надљуди у ствари представља "демонску теократију". Вођа наступа не само као велики политичар већ и као непогрешиви идеолог сличан пророку, чијим речима гомила мора да верује. Због

тога је не само код Египћана, Вавилонаца и Инка, већ такође и у "комунистичким" земљама настао нарочити култ поклоњења гробницама.

Готово у свим "комунистичким" земљама је био изграђен маузолеј, где је умрли вођа као мумифицирани фараон требало стално да буде са народом као "чувар" своје земље. Кинези су ишли на поклоњење на гроб Џингискана и призивали његов дух; муслимани су градили гробнице калифима који су се прославили својим победама. Бухара и Самарканд су својим покровитељем сматрали Тамерлана, а време његове владавине - златним веком. Фашистичка елита је посећивала гроб цара Фридриха Барбаросе ради медитације. Кад би се скупила сва крв коју су ови људи пролили у свом животу, она би као набујала реке, поплавила њихове гробнице и пирамиде.

У житијима Светих се говори о томе да демони обитавају у паганским храмовима и чине чуда преко идола. Апотеоза (свечана кремација) римских царева била је праћена појавама натприродне сатанске силе која је запањивала машту гомиле.

"Обожени" цареви-жречеви су се сматрали покровитељима империје. Хришћани су одбијали да узносе почести киповима цезара, због чега су многи од њих платили животом. Један од облика поштовања хероја је постао раширени обичај да се пали ватра која је злослутно названа "неугасиви огањ", злослутна због тога што је у Јеванђељу написано: *Црв њихов неумире и огањ се не гаси* (Мк. 9, 44, 46, 48).

Ватра је као свештени символ горела у храмовима зороастријанаца-огњепоклоника. Народи Кавказа су нарочито добро упознали и искусили у својој историји шта са собом доноси ова религија огња. Сада је символ маздеизма и слика вечних огњених мука постао начин за овековечавање сећања на народне хероје.

Још је горе када се уместо паганских амблема и ритуала користе обреди из храма у изопаченом облику, тачније речено украдени из

њега. Ово светогрдно подражавање Цркви видимо на пример у општинској згради која је уместо да региструје брак или да помогне да се организује свадбени ручак почела да имитира цркву; размена бурми, вино наливано у једну чашу за младожењу и младу такође није просто антирелигијска анегдота; овде се крије замисао савременог либерализма: држава или секуларизовано друштво узима на себе функције Цркве, "задовољава" човекове религиозне потребе.

Дакле, видимо неочекивану појаву у друштвеним структурама нових, потпуно туђих било којој религији савремених жречева, који са усрдношћу мајмуна копирају Литургију и обичаје Цркве.

Још не тако давно је постојао обред који је требало да замени Крштење: дете је доношено у клуб, родитељи су са њим стајали испред портрета "вођа" и давали обећање да ће дете васпитати у духу пролетерске револуционарне самосвести, затим би мали "војник револуције" уместо крста добијао на поклон звезду; двоје присутних су преузимали на себе одговорност за пролетерско васпитање; они су се називали "звездани отац" и "звездана мајка", а сам ритуал - "црвено звездање".

Истовремено се у другом делу света, у центру Европе Немачкој одвијао паралелни процес: фашизам је обнављао аријско и скандинавско паганство, а такође окултне традиције витешких редова. Међутим, ова одвратна фантазмагорија и карневал маски су имали иза себе потпуно реалну окултну снагу.

Светогрдни обред је врста богоборства, стални атрибут демонослужења и свих облика магије. Људи који учествују у светогрдним обредима су већ добили ињекцију духовног отрова; човек који је своју вољу дао демону шири на земљи царство пакла.

Пророк Давид је говорио за пагане који су приносили људске жртве да се проливеом крвљу скрнави земља (Пс. 105, 38), односно људска крв вапије ка Богу, она земљу претвара у пустињу. Свети оци су писали да, иако је демон бестелесни дух, он се ипак храни мирисом крви и

смрадом блуда, и због тога обитава на местима где се чини грех и злодело. Једно од најстрашнијих приношења жртава демону које је превазишло све ратове и хекатомбе јесте убијање деце од стране рођених мајки (тзв. „абортус“, уствари - чедоморство).

У демонским култовима проливање људске крви, нарочито дечије, сматрало се обавезном жртвом без које не долази до визуелне појаве сатане. У готово свим паганским религијама у стара времена су се приносиле људске жртве. Код Маја и Инка су жречеви расецали груди живом човеку и чупали срце; на празник главног сунчаног божанства број жртава је достигао и 30 000 људи, због тога су Инке водиле ратове како би ухватиле заробљенике и организовале лов на људе као на дивље животиње. У централној Африци су се приносиле људске жртве богињи јутарње звезде (Венере), у Грчкој - Хекати, богињи Месеца, обавијеној змијама.

Број абортуса у хришћанским земљама је већ премашио број свих људи убијених у рату, принетих на жртву идолима, или оних које су појели канибали. На древним гравирама Земља је приказивана као острво које плови у океану Васељене, али она данас све више личи на острво које плута у мору људске крви.

Многи се питају: због чега нас Господ тако сурово кажњава? Зар не би тачније било рећи: због чега нас Господ још увек тако благо трпи? Он нас трпи због неизрециве милости Своје, због молитава угодника Својих, непознатих свету - трпи нас, чекајући наше покајање.

ХРИСТОВ ЛИК СПАСЕЊЕ СВЕТА

Цело Свето Писмо је христоцентрично: Стари и Нови Завет се могу упоредити са два круга, који се налазе један у другом. Христос је центар

Старог Завета, ка којем воде, као вектори од периферије, пророчка откривења и храмовне праслике; Христос је центар Новог Завета од којег иду као зраци сунца вечна светлост Јеванђеља и сила благодати. У последњим вековима пред долазак Христа на земљу, у доба када се рађао рабинизам, лик Месије је подвргаван извртању, углавном под утицајем националних утопија, што је довело до трагичног резултата: већина јеврејског народа није схватила и није прихватила Исуса из Назарета. Тамо где се изврће Христов лик изврће се или се потпуно уништава Хришћанство. Спасење човеково је његово преображање по образу Христа, а благодаћу Духа Светога.

Понекад Хришћани постављају питање: "Зар се неће спасти јеретик који је био убијен за Христа?" Али, у свакој јереси и секти је сам Христов Лик фалсификован. За каквог Христа је јеретик дао свој живот? Који Христос може да остави траг у његовој души не визуелно, већ у Духу Светом? За кога је он дао свој живот - за истинског Христа или за своју изврнуту представу о Христу, за лажног Христа, који не може бити Спаситељ и Искупитељ? За древне јеретике-докете, који се помињу у посланицама Јована Богослова, Христос је нека космичка сила која је дошла на земљу не у стварном телу, већ у некаквом привидном етерском телу. Ово учење је два најважнија Јеванђељска догађаја - Распеће и Васкрсење - чинило простом сценском представом, и зато је Јован, Апостол љубави, забрањивао чак и да се Хришћани поздрављају са гностицима-докетима као својом браћом и да их примају у кућу. Може ли лик Христа Који је дошао на земљу као позоришна маска да спаси гностика-јеретика, чак и ако он да свој живот за идеју, за таквог илузорног Христа? У апостолска времена је постојала секта евионита, односно "сиромаша", који су учили да је Христос један од Пророка, којег су родили Марија и Јосиф, и захтевали испуњење свеукупне старозаветне атрибутике и обреда. Да ли је овакав месија могао да спаси од смрти и пакла не само друге, већ и самог себе? За касније гностике Василида и Валентина Христос је био сила Божија, еон, који је дошао у материјални свет да би извео из њега други еон - Софију. О

овоме је још у апостолска времена учио први гностик Симон-чаробњак, а у XX веку је старе гностичке заблуде прикупио и проповедао други гностичар - Рудолф Штајнер.

За Талмуд је Исус син прељубе и варалица, за мухамеданце Син Дјеве и пророк који ипак није био распет и није васкрсао: уместо њега је разапет Симон Киринајац, а Христа је Алах узео на небо као пророка Илију; он треба да дође у последња времена како би умро и легао у гроб у Медини поред Мухамеда. У Корану је написано како Алах пита Исуса: "Да ли је Исус говорио да је Бог?", на шта овај одговара категоричким одрицањем. Мухамед себе пореди са Духом-Утешитељем, Којег је Исус најавио. У теософији, индијској и европској лик Христа је аморфан и различит; за Вивекананду, познатог проповедника јоге, Христос је мит и измишљотина, неки апстрактан уметнички лик; истог мишљења је Јелена Блавацка; Рамакришна и неки други Христа сматрају великим просвећеним човеком на нивоу Буде и Мухамеда, притом очигледно више воле Буду. Кришнаити, иако својатају Христа, издају своје учење за обновљено Јеванђеље. Они уче да је Христос једно од многобројних оваплоћења Кришне. Масовна најезда источњачких окултних система на Европу и Америку је пред индијске и тибетске гуре поставила задатак да замене Христов лик другим, тамним ликом; тада ће без Христа Хришћанство пасти као тврђава која је експлодирала изнутра и на развалинама ранијих хришћанских храмова рукама самих Европејаца ће бити изграђени будистички и шиваитски храмови.

У XX веку су почеле да се појављују десетине провокативних изјава о наводно нађеним древним рукописима у којима се говори да се Христос школовао на Тибету, да је после Распећа био у несвесном стању, да су Га исцелиле ламе и помогле Му да побегне на Исток где је завршио свој живот: једни указују као другу домовину Христову Тибет, други Бурму, трећи Јапан. Постоји једна јапанска породица која сматра да њен клан води своје порекло од Христа који се оженио Јапанком и чак показује нечији гроб говорећи да је ту био сахрањен Исус.

Индијски брамани су се јаросно супротставили Хришћанству. Апостолска проповед је нашла погодно тле само у Јужној Индији, насељеној дравидским племенима. Жреци древне Индије су применили тактику борбе са Хришћанством која није пошла за руком елити јелинистичког света. Они су Јеванђеље прогласили за неуспелу варијанту будизма и браманизма. Неке Јеванђељске епизоде и приче су услед сложене интерпретације укључене у Будину биографију и ведску митологију. Довољно је погледати ране и касније варијанте Будиног животописа да би се увидела ова тумачења и интерполације (уметања), које личе на закрпе на туђој одећи. Овим методом се користе њихови наследници - савремени гуруи који покушавају да докажу да је њихово учење елитарно и езотерично Хришћанство.

Значајну улогу у извртању Хришћанства је одиграо гностик и манихејац Рудолф Штајнер. За њега је Исус син из брака Јосифа и Марије, при чему се у новорођено дете усељава душа другог, раније умрлог детета Исуса; тако у детету живе две душе (подсетићемо на то да реч "схизофренија" означава раздвојеност, коју болесник субјективно осећа као присуство двају бића у њему): Штајнеров Исус има слабу вољу, он је морално несавршен човек. Под претњама пагана, он је спреман да принесе жртву идолима, односно да се одрекне Бога, и само дубока несвестица га спашава од богоодступништва. У тридесетој години, на Исуса силази Христос - сунчани еон који у себи садржи седам елохима, односно седам космичких духова. Јахве се идентификује са арханђелом Михаилом. За време погребења Исусово тело је пало у пукотину у земљи која је постала његов гроб. Христово Васкрсење у телу не постоји. Васкрс је илузија; васкрсава етерско тело Христово у којем је Он након деветнаест векова поново невидљиво дошао на земљу (1914. године). На отварању атропозофског храма у Швајцарској, где стоје статуе паганских богова, Штајнер је отворено говорио да је мисија његовог живота рехабилитација паганства и ову древну гностичку јерес, тачније, букет јереси, он нам нуди као „истинско хришћанство" и покушава да нас убеди да оно не противречи Јеванђељу и Цркви, већ

их само продубљује. Узгред речено, Штајнер је своје главно дело, које је због нечега слабо познато међу савременим антропозофима, назвао "Петим Јеванђељем"; могуће је да се ова књига свесно крије од широког аудиторијума, како се прозелити не би уплашили пре времена. Самог Исуса Штајнер је прогласио за реинкарнацију Заратустре и Буде.

Свој допринос извртању Христовог лика дали су и књижевници. На челу књижевних профанација стоји Ренан, који је у прошлом веку написао књигу "Исусов живот", а која личи на романтичарски кримић. За ову књигу Ренан је од белгијских масона на поклон добио оловку са златним пером. Због изласка књиге коју је написао овај бивши васпитаник језуита, римски папа је објавио тродневни пост у римокатоличком свету указавши на морални пад рода људског у чијој средини је могла да се појави оваква морална прљавштина. Литерарне традиције Ренана наставио је Михаил Булгаков у свом роману "Мајстор и Маргарита". Тамо је Христос наивни утописта, безвољни сањар, који не схвата чему учи ни коме се обраћа својим учењем; Христос Михаила Булгакова је немоћан против зла и греха рода људског. Осим бледих и многословних проповеди о апстрактном добру он ништа не може да да. Лик Исуса Христа, којег је Булгаков назвао „Јешуа" је створен као да би по принципу контраста нагласио други лик, лик његовог антипода - Воланда, који је носилац активног добра. Воланд није сатана по хришћанском већ по манихејском схватању: то је кнез таме који кроз зло чини добро. У свом роману Булгаков покушава да неприметно сугерише мисао да је Јеванђеље измишљотина Апостола, односно понавља позицију неоплатоничара Порфирија и еклектичара Јулијана Одступника, који су сматрали да Исус није лош човек, али су Апостоли од Њега направили Сина Божијег. Апотеозу романа представља слика Валпургијеве ноћи која по свом литерарном мајсторству може да се такмичи са Гетеовом Валпургијском ноћи. Постоји једна чудна подударност која наводи на мисао да је роман Михаила Булгакова био написан директно под утицајем демонских сила, а то је чињеница да је Булгаков навео место где се налазио Литостротон, који археолози тада

још нису били пронашли испод каснијих грађевина Јерусалима. Археолошка истраживања вршена шездесетих година, за време којих су били откривени каменим плочама калдрмисани двориште и део римског суда из оног времена, потврдила су Булгаковљев опис!

Настављач Булгакова у традицији књижевне романтике на религијске теме, али више не мистичке већ атеистичке обојености је постао писац Ајматов. Муслиман се латио писања о Хришћанству - није ваљда због тога што га поштује више него ислам? Наравно да не. Да се понео тако неваспитано са исламом могуће је да би га задесила иста судбина као Руждија, у сваком случају жестоке поруге од јединовераца; а Хришћани су покушали чорбу коју је он скувао и још су се захвалили не схвативши о чему се овде ради. За разлику од Булгакова, Ајматов није медијум, већ функционер антихришћанских сила. У роману "Губилиште", он покушава да покаже како је Православна Црква одавно преживела бездуховна корпорација која истерује из себе све поштено и морално. Професор-свештеник и студент Авдиј, који је избачен из богословије, наводно су представници два пола у Хришћанству, а обојица су у ствари безбожници и атеисти. Професор носи звање које не постоји у богословији, "координатор", како би се подвукло да је он чувар система безлична и обезличавајућа сила и да му је у ствари све потпуно свеједно осим осећања сопствене ситости. Авдиј је скептик за којег је Бог само стање душе, а објективно Бог не постоји (то је готово плагијат расуђивања Луке из драме "На дну" Горког, само у још изразитије интонираној атеистичкој варијанти). Аутор наводи на мисао да би Христос остао историјско ништавило, јеврејски хипик да није био разапет. Христова слава је слава бесмислене жртве, самоубиства на Крсту, односно слава Херострата. Јунак романа Авдиј бира смрт као средство самопотврђивања: без ње би се испоставило да је он нико и ништа.

Сада се појављује још једна интерпретација Христа - то је Христос-космонаут. У енглеској Цркви постоји секта којом руководи бискуп Робертсон, управо она се назива "Христос-космонаут". Звезда мудраца

се интерпретира као космички брод, а Христово вазнесење као враћање вишим цивилизацијама које су Га послале на земљу.

Ми говоримо о грубим извртањима Христовог лика, али ка измени Његовог лика води свако догматичко одступање и због тога само у Православној Цркви, у њеном литургијском битовању постоји истински Христов Лик. Христос је срце Хришћанства. Ако се Хришћанство упореди са другим религијама могу се наћи одређене сличности и аналогije, али у њима нема оног главног - Христа, а познато је да ако се ударац у срце зада танким и оштрим бодежом, човек постаје леш, чак и ако на површину исцури само неколико капи крви.

Спасење је уподобљавање Христу кроз стицање Духа Светог. Христос невидљиво пребива у Цркви, живи у њеном богослужењу, делује у њеним Светим Тајнама, присуствује у њеним обредима, у иконопису и црквеним појањима. Живети у Христу значи бити укључен у живот Цркве.

КРСНА СТРАДАЊА ИСУСА ХРИСТА

Учење Цркве, учење Светих Отаца нам говори о задивљујућем сједињењу Божанске и човечанске природе у Христу, које превазилази свако људско поимање. Будући бестрасан по Божанској природи, Господ наш Исус Христос је, по човечанској природи Својој, могао да осећа глад и умор, горчину и бол, радост и тугу срца. Тако, је Он заиста био савршени Бог, али је био заиста и савршени Човек. Због тога не треба да се чудимо читајући у Јеванђељу о молитви Спаситељевој у Гетсиманском врту: *И узе са Собом Петра и Јакова и Јована, и ожалости се и поче тужити. И рече им: жалосна је душа Моја до смрти; почекајте овдје, и стражите. И отишавши мало паде на земљу, и мољаше седа би Га мимоишао час ако је могуће* (Мк. 14, 3335). Али, човечанска воља у Христу

је у свему и потпуно била сагласна са вољом Божанском. И због тога, укрепивши се, Он завршава ову молитву речима: *Оче Мој! Ако Ме не може ова чаша мимоићи да је не пијем, нека буде воља Твоја* (Мт. 26, 42). Ове речи су одредиле судбину рода људског. Убрзо после тога зачула се бука, звекет оружја. Одред војника који су првосвештеници послали тражио је Исуса. Јуда се издвојио из ове групе, пришао Спаситељу и пољубио Га: *Здраво, Рави!* - односно: "Здраво, Учитељу!"

Како је мрзак био Господу овај пољубац издајника! Пољубац - знак љубави - Јуда је претворио у знак најгнуснијег вероломства. Али, Господ није окренуо Своје лице од Јудиних усана, већ му је рекао: *Пријатељу, шта ћеш ти овдје?* (Мт. 26, 50). Господ је још увек желео да пробуди савест у палом ученику. Он га назива Својим пријатељем, односно говори: "Још није касно, још можеш да се спасеш, опростићу ти и поново те учинити Својим пријатељем и Апостолом!"

Међутим, Јудино срце је било безосећајно и хладно као сребро које је стискао у својој руци испод одеће. Војници ухватише Христа ноћу као преступника одведоше Га код Ане, бившег првосвештеника, којег су Римљани отпустили, али који је без обзира на то имао велик утицај у народу. Првосвештеник поче да испитује Исуса о Његовом учењу, и Господ одговори да је Он говорио јавно свијету, (...) *и ништа тајно не говорих* (...) *питај оне који су слушали шта сам им говорио* (Јн. 18, 20-21), рече Спаситељ.

Роб првосвештеников из залета удари Христа по лицу, узвикнувши: "Зар тако одговараш поглавару свештеничкоме?" (Јн. 18, 22). Он Га је ударио тако снажно да је Господ пао на земљу, сав у крви, и траг ове руке, оковане гвозденом рукавицом остао је као масница на Његовом лицу.

Црквено Предање говори да је слуга који је ударио Спаситеља био онај ослабљени и несрећни болесник којег је Христос некада исцелио у Силоамској бањи. Дуго година је он лежао као живи леш, на одру, није

имао снаге да се покрене. Господ га је исцелио и као да му је даровао други живот рекавши: *Ето си здрав, више не гријеши, да ти не буде горе* (Јн. 5,14). А овај човек истог тренутка оде код првосвештеника и указа на Исуса, потказа Га да исцељује у суботу. Првосвештеници су оценили његову усрдност и примили га у стражу храма. И сада је овај несрећник којег је Господ исцелио платио за добротинство ударцем у лице Господње! О како често ми, браћо и сестре, духовно понављамо исто ово одговарајући Богу истом таквом страшном и црном незахвалношћу!

Затим Господа воде код првосвештеника Кајафе. Тамо почиње испитивање, лажни сведоци греше у својим исказима.

Кајафа устаје и са влашћу првосвештеника пита: *Јеси ли Ти Христос, Син Благословенога?* Господ му одговара: *Јесам; и видјећете Сина Човечијега где седи с десне стране силе и иде на облацима небеским.* Тада првосвештеник, у пориву лажног негодовања, цепа своју одећу и виче: *Шта вам требају више сведоци? Чусте хулу на Бога; шта мислите?* (Мк. 14, 61-64). И сав синедрион одговара: *Заслужио је смрт* (Мт. 26, 66). Неки, истина, кажу да је међу члановима Синедриона било и оних који су штитили Христа, али се њихови гласови нису чули.

Предање Цркве вели овако: Свети Оци уче да је то што је Кајафа поцепао своју одећу био знак да је благодат напустила старозаветно свештенство.

Знао је Кајафа, знали су фарисеји и књижевници да треба да дође Месија - Спаситељ, очекивали су Га. Они су знали чак и време и место где ће се Христос родити. Пред њима је стајао Месија, пред њима је стајао њихов вечни живот, а они су се распламсавали страшном сатанском мржњом против Христа, против свог Спаситеља. Зашто? Зашто пауци и шкорпиони када на њих пада сунчев зрак поново беже у мрак, зашто змије сикћу кад виде светлост? Зато што мрзе светлост. Тако је и са овим људима. Они нису могли да воле Онога у Чијој

светлости се видела нискост њиховог сопственог живота. Њихова гордост није могла да се помири са оном љубављу коју је Христос проповедао, лаж њиховог живота није могла да се помири са Истином. И због тога су они осудили Христа на смрт као свог личног и најљућег непријатеља. Знали су: или они, или Христос!

По јеврејским законима смртна казна се обављала каменовањем тако да је човек већ после неколико удараца обично губио свест. Римљани су имали тежу казну. Осуђеник је разапињан на крсту. И ево, непријатељи Исуса Христа, не задовољавајући се тиме што су Га осудили на смрт, хтедоше да Му изаберу најстрашнију, најмучнију смрт. Због тога су Га довели код управитеља Јудеје Понтија Пилата на суд, говорећи да је Овај Човек називао Себе Сином Божјим, и да због тога, по јеврејском закону, треба да умре.

Пилат је одбио да суди Христу, он је рекао: *Узмите Га ви и по закону свому судите Му* (Јн. 18, 31). Тада првосвештеници почеше да оптужују Исуса да је Себе називао - Царем, те да је због тога непријатељ римског цара, што, даље, значи да је Он побуњеник против римског цара. И ако Пилат не буде осудио Христа на смрт, он више неће бити поданик римскога цара. Ово је била страшна претња зато што је у то време Римским царством владао сурови тиранин Тиберије који је због и најмање сумње погубљивао и слао у прогонство, чак, и себи блиске људе.

Пилат је знао да је Христос невин, али уплашивши се царевог гнева, он осуди Спаситеља на смрт. Он Га је дао војницима на бичевање - постојало је такво мучење, забава за сурове и грубе људе. Христа су хтели да вежу за стуб, али је Христос Сам загрлио стуб. Војници почеше да Га ударају нарочитим бичевима. У каишеве ових бичева били су зашивене металне бодље које су се приликом ударца забадале у тело и чупале делове тела. Жртва који је била бичевана на овај начин крварила би веома и многи су умирали за време овог страшног мучења.

Затим Христа пустише и Он Сам, поче да сакупља Своју одећу. Војници са смехом набацише на Њега стару војну кабаницу црвене боје и говораху: *здраво, Царе Јудејски!* (Јн. 19, 3). И пошто су сплели венац од бодљикавог трња, неколико пута су Му из све снаге набијали на главу и затим скидали са главе овај венац, ударајући Га по глави и по венцу од трња, тако да су се бодље дубоко забадале у Његово чело, због чега је читаво Христово Лице било обливено крвљу.

Пилат изведе Христа пред народ и рече: *Ево Човека!* (Јн. 19, 5). Он је мислио да ће га гомила, задовољивши своју злобу, замолити да пусти Христа. Али, народ је, којег су првосвештеници нахушкали против Христа, и даље викао: *Распни Га, распни!* (Јн. 19, 6).

Христу дадоше тежак крст и натераше Га да носи овај крст од Пилатовог дворца до Голготе која се налази недалеко изван градских зидина. Постоји предање да Јевреји, како би се наругали Христу, нису хтели да направе Његов Крст од тек посеченог дрвета, већ да су узели тешко брвно које је служило као мост преко поточића. Ово брвно је поцрнело од времена и прљавштине са ногу ходочасника који су прелазили преко њега идући у храм. Од њега и направише Крст Христу Спаситељу. И опет је ово био знак да је Господ на Голготу изнео наше грехове, нечистоту свих наших прегрешења.

На путу ка Голготи се Христос повијао и падао под тежином Крста. Када је Он падао, гомила се као чопор дивљих животиња бацала на Њега, обасипајући Га ударцима и терајући Га да устане и иде даље. На крају је пао и више није могао да устане. У то време у сусрет Му је наишао човек по имену Симон Киринејац. Он стаде и са сажалењем погледа на Господа. Стража ово виде и натера Симона да носи Крст. Али, Симон је био слободан земљопоседник. По законима Рима само су роб или преступник могли бити натерани да носе оруђе за извршење казне. Симон је могао да одбије да понесе Крст, али је, из љубави и сажалења према Христу, понео на својим леђима Његов Крст. Тако се и ми, када помажемо људима који страдају и који су

несрећни, уподобљавамо Симону Киринејском, који је носио Крст Спаситељев.

Чим су на Голготи ископали рупу у коју ће бити постављен Крст, целати поставише Христа на крсно дрво, закуцаше Му тешким чекићима клинове у руке и ноге, и млазеви крви Господње оросише земљу. Тада подигоше Крст и поставише га у рупу: Крст се од силине замаха њихао неко време, тако да су се, при сваком покрету, ране на рукама и ногама Господњим повређивале и Господ је због тога осећао страشان бол. Спаситељ је, у тим тренуцима, наизглед изгубио свест, али је затим отворио очи.

Под Крстом је беснела разјарена гомила. Господ је пред собом видео лица, унакажена од мржње или подсмеха. Гомила је викала: *Ако си Син Божји сиђи са Крста* (Мт. 27, 40). Господ је отворио Своја пречиста уста и изговорио прву реч са Крста. Које су то речи биле? *Оче! опрости им; јер не знају шта чине* (Лк. 23, 34). Браћо и сестре! Ово су прве речи које је Господ изрекао са Крста, ово је вечни завет нама, а то је - искрена молитва за непријатеље.

Господ је говорио: *Нову вам заповијест дајем да љубите један другога, као што Ја вас љубих* (Јн. 13, 34). Најочигледнији знак ове љубави јесте љубав према непријатељима. Ако човек и испуни све остале заповести, али не буде волео своје непријатеље, он се више не може назвати учеником Христовим, он више није Хришћанин, јер постаје туђ Христу.

Велики атонски подвижник нашег столећа, Преподобни Силуан говори: "Како да знамо да ли правилно верујемо у Бога, како да знамо да ли смо у благодати или смо туђи Богу?" И сам одговара: "Ако имаш љубав према непријатељима значи да си у благодати, значи твоја вера је права и истинита. Ако немаш љубави према непријатељима, знај да си далек од Духа Светог, далек од Христа Спаситеља, ти си Му туђ." Дакле, прва заповест, коју је Христос дао са Крста јесте љубав према непријатељима, која одређује сав наш вечни живот.

Поред Христа су била разапета два разбојника, два злочинца. Они су се читавог свог живота бавили овим страшним занатом. Живели су у пећинама и дивљини, и нападали су људе као дивље звери свој плен, пљачкајући их и убијајући. И они су током свог живота били прогањани као дивље звери. На крају су ухваћени, у оковима изведени на суд и осуђени на смртну казну, и то најтежу - на крсту. Један од ова два злочинца, који је био разапет Господу са леве стране, се, заједно са гомилом, ругао и хулио Христа. Тако и ми, понекад, у својим страдањима постајемо још суровији и, уместо да се покајемо, хулимо на Бога.

Али, други разбојник (онај који је био разапет Господу са десне стране) чуо је Спаситељеве речи, чуо је Његову молитву за непријатеље. И он је истога часа схватио да се поред њега налази истински Син Божји и Месија, да је поред њега разапета Сама оваплоћена Љубав. Отвориле су се очи његовог срца, и он је, потресен предсмртним покајањем, угледао Христа у Божанском сјају и прекорио левог разбојника: *ми смо још праведно осуђени; јер примамо по својим делима као што смо заслужили, али Он никаква зла није учинио. И обративши се Христу, узвикну: сети ме се, Господе, када дођеш у Царству Своме!* (Лк. 23, 41-42). Он је исповедио Господа као Цара, иако Његово тело није било одевено у царску одежду, већ је било у ранама и обливано крвљу. Уместо златног престола, Господ је имао страшни Крст, уместо скиптра - клинове, којима су биле прободене руке Његове, али десни разбојник је својим срцем познао да је поред њега Владика Неба и Земље. Зато је и рекао: *ми примисмо по својим делима, као што смо заслужили. Ово је право покајање! Он никога није кривио већ искључиво себе самог, сматрајући да је својим гресима, својим злоделима заслужио страшну смртну казну. Сети ме се!* Десни разбојник није Господа молио за вечно спасење, он је само молио да га се Господ сети када буде долазио у Царству Своме. И овај десни, покајани разбојник добија царски, величанствени одговор: *Заиста ти кажем: данас ћеш бити са Мном у рају* (Мт. 23, 43).

Дакле, разбојник је први ушао у Рај. Зашто је Господ учинио ово чудо?

Зашто први није био спасен велики праведник и подвижник, већ разбојник који се покајао? Браћо и сестре, то је било учињено нас ради, како никада не бисмо пали у очајање, како бисмо знали колико је велико милосрђе Божије. Да бисмо знали да су нам двери покајања увек отворене.

Господ је спасио разбојника и ради тога да ми не бисмо никада осуђивали никога. Не тако дуго пре страдања Господњег, Јуда је био међу Његовим ученицима којима је била дата велика власт да исцељују, да истерују из људи демоне, да чине чуда. Чинило се да је Јуда требало да заувек буде са Спаситељем, а он је, и поред тога, постао плен пакла! А десни разбојник, чије су руке до лаката биле умрљане људском крвљу, који је починио сва могућа злодела и који је већ умирао, тај разбојник је покајањем постао син Божанске светлости и први ушао у Рај.

Треба да знамо да ће се људи које осуђујемо нашим поганим и прљавим језицима, можда, пре нас наћи у Рају; можда ћемо их на оном свету видети на истом месту где и разбојника који се покајао, и можда ћемо их молити за опроштај, милост и помоћ.

Поред Крста је стајала Пречиста Богомати и Његов вољени ученик Јован Богослов. И Господ је, обративши се Дјеви Марији, рекао: *Жено! Ето ти сина. А Свом вољеном ученику: Ето ти Матере!* (Јн. 19, 26-27). И ово није била само брига Сина за Његову Мајку, већ и нешто друго. Била је то велика *тајна*. Господ је овим речима и чином усвојио Мајци Својој *читав* људски род који је био оличен у Јовану Богослову.

Док је човеку жива мајка, он зна да није сироче, зна да у свету постоји једно срце које куца непрестаном љубављу према њему. А ми *сада* имамо *Небеску Мати - саму Љубав!* У срце Дјеве Марије, раширено од страшних страдања, ушао је читав род људски. И за Њену љубав је и

најстрашнији преступник, најсуровији грешник, само Њено несрећно дете, само Њено болесно дете које пати.

Страдања Господња на Крсту су постајала све већа. Жртве приковане на крст трпе страшну бол, осећајући као да им од рана и болова гори читаво тело, и чини им се да им је срце прободено хиљадама игала. Читаво њихово тело као да се кида на комаде. Али, страдања Господња су била другачија, страшнија, јер су била невидљива, тајанствена страдања. Онај адски пламен којим је сатана хтео да заувек прогута читав род људски, она страшна страдања која је људима наменио сатана, Господ је из љубави према човеку претрпео на Крсту. Пречиста душа Исуса Сина Човечијег је била изложена пакленом огњу ради спасења човековог. Грешник у паклу осећа да га је Бог оставио. И та богоостављеност, која је потпуно несхватљива живима, а коју осећају грешници у паклу - осећање потпуног губитка Бога, она је, како говоре Свети Оци страшнија од свих осталих мука. И њу је ради нас и нашега спасења искусио Христос. Због тога је Он на Крсту узвикнуо: *Боже Мој! Боже Мој! Зашто си Ме оставио?* (Мк. 15, 34).

Али, ево – *сврши се!* (Јн. 19, 30) - рече Господ. Шта се свршило? Свршило се искупљење људског рода. Ћаво, древна змија из бездана, који је својим обручима обавио читаву земљу подигао је главу како би на мегдан изазвао само Небо. Али, сишао је *Лав из колена Јудиног*, потомак Давида по човечанској природи, Син Божји - Христос. Овај Лав је сатро главу паклене змије, згазио пакао, то легло невидивих аспида и шкорпиона. И Својим Крстом је као мачем погодио пакао у само његово срце.

Дакле, свршило се спасење рода људског. До Христа су и праведници после смрти силазили у пакао, а од Христа и грешници који се кају постају наследници Раја.

Христов поглед, онај поглед који је бескрајно радовао Анђеле, гасио се на Крсту као сунчеви зраци на заласку. Смртно бледило покрило је

Његово лице. Његове последње речи су биле: *Оче, у руке Твоје предајем дух Свој* (Лк. 23, 46) Свршила се страшна и непојамна тајна спасења. И тек ћемо у вечности, браћо и сестре, сазнати шта се све десило на Голготи. Амин.

ПОКАЈАЊЕ - ПУТ ХРИШЋАНИНОВ КА СПАСЕЊУ

У Јеванђељу које се чита пред празник Воздвижења Часног Крста, кратком по обиму, али бесконачно дубоком по садржају, по свом унутрашњем мистичком смислу, Господ говори: *Нико се не попе на Небо, осим Који сиђе с Неба, Син Човечији, Који је на Небу* (Јн. 3, 13). Син Божји, Који се оваплотио од Дјеве Марије, постао је Син Човечији. Сишавши на земљу, Он је Божанском природом Својом и даље наставио да буде са Оцем и Духом. Многи философи су желели да појме тајну створеног света, многе религије су обећале да ће нам открити тајне вечности и спасења. Али, једино је Господ јасно рекао: *Нико се не попе на Небо... само... Син Човечији*. Дакле, једино истинито учење је учење Христа Спаситеља. Остале религије и философски системи су само маштања људског ума, само сенке истине, а не истина. Господ говори: *Нико се не попе на небо...* Значи, оснивачи других религија - Буда, Заратустра и многи други, нису усходили на небо, већ су силазили душом доле, у дубине пакла и тамо црпели своја надахнућа и откривења. Из Спаситељевих речи можемо да видимо да су све остале религије које претендују на истину уствари - лаж и пород духа лажи. Има људи који кажу: " Све религије су једнаке, веруј у шта год хоћеш, само чини добро и бићеш спасен." Али, Христос је рекао: *Сви који год дођоше пре Мене, лупежи су и разбојници*. 10, 8). Разбојници и убице одузимају човеку живот, а лажно учење му одузима вечно спасење. Има људи који кажу: "Ми смо Хришћани, али истовремено признајемо присуство истине и у другим учењима, бавимо се јогом, идемо код кришнаита, итд. Тако на

известан начин продубљујемо своју веру." Браћо и сестре, ако се лек помеша са отровом, он ће се претворити у отров. Истина, помешана са лажју постаје лаж.

У данашњем Јеванђељу чујемо сведочанство Самог Христа, Самог Сина Божијег, да нико није био на Небу, већ само Син Човечији, само Он Једини - Бог, Који је примио људско тело. Остале религије које претендују на истину, на откривење некаквих непознатих тајни - све је то сатанска прелест. А тамо где је лаж, тамо је и отац лажи - ђаво. Даље се у Јеванђељу, које смо данас чули говори: *И као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба Син Човечији да се подигне* (Јн. 3, 14). Када се израиљски народ налазио у пустињи, на једном месту на којем се зауставио, било је много отровних змија. Ове змије су се скривале у песку, у пукотинама стена и нападале су људе. Њихови уједи су били смртоносни, хиљаде људи је умрло. Логор Израиљаца, препун лешева, поче да личи на гробље. Мојсије начини змију од бакра и подиже је на штапу. Како говоре Свети Оци, овај штап је био у облику крста. Мојсије заповеди да се тај штап-крст подигне изнад логора, како би сав народ могао да види обличје змије, и онај ко би после уједа аспиде успео да погледа крст са бакарном змијом, није умирао, већ би се излечио. Свети Оци објашњавају да је то уствари било пророштво о Крсту Господњем, предзнаменовање Крста Исуса Христа, а змија је ђаво и грех, побеђен на Крсту.

Земаљски живот је налик на путовање. И ми, заиста, на том путовању корачамо међу духовним змијама и шкорпионима. Змије су демони, отров су греси. Ако успемо да погледамо и видимо Крст Христов, а "погледати и видети" значи покајати се из дубине душе, нећемо умрети, бићемо спасени, само ако је наше покајање - искрено.

Господ каже да свако ко верује у Њега - има живот вечни. Ми верујемо у Исуса Христа, називамо себе Хришћанима, али да ли ћемо се сви спасити? Господ говори о једној другој, дубокој вери, о вери која треба да постане правило нашег живота, унутрашњи садржај наше душе. То

је она вера, са којом читајући Јеванђеље, доживљавамо сваку реч као светлост и истину. При таквом читању Јеванђеља, оно што је написано доживљавамо као речи Господа које су упућене лично нама. Спасен ће бити онај верник који живи по вери.

У Јеванђељу, које смо данас чули, речено је: *Јер Бог тако заволе свет да је и Сина Својега Једнороднога дао, да ниједан који у Њега верује не погине, него да има живот вечни* (Јн. 3,16). Бог је Љубав. Стварање света је чин Божанске Љубави. Велика је милост, браћо и сестре, и само стварање човека! Господ нам је дао способност да се молимо, да разговарамо са Њим. Господ није оставио род људски који је пао у грех. Господ нам је открио бесконачне висоте духовног савршенства, открио нам је Небеско Царство! А оно главно, највећа љубав Господња јесте - Његов Крст. Крст је сунце Спаситељеве љубави.

Крст и распеће Христово су основа наше вере и основа нашег хришћанског живота. Ако се не жртвујемо ради других у свом свакодневном животу, гаси се наша вера, пропада наша нада, умире наша љубав. Да бисмо били истински верујући, увек треба да се трудимо да се жртвујемо за друге, да помажемо другима, да носимо њихове крстове и бремена.

Када тежимо искључиво ка својој срећи, али притом заборављамо на друге, ми уствари не достижемо срећу и наша душа остаје празна и хладна. И, чак, и ако бисмо искусили све земаљске насладе, ипак ћемо и даље осећати незадовољство, осећаћемо тескобу и мртвило, као да нас изнутра покрива некакав црни покров. Они који свој живот полажу за друге најсрећнији су људи, а нарочито они који понесу мученички крст страдања за Христа. У житију Свете Мученице Перпетује, римске аристократкиње, записана је прича о њеном христољубивом животу.

Она је била бачена у подземље, у тамницу, где су заједно са умирућима, лежали и лешеве умрлих, који су се већ распадали. Римска патрицијка, чије ноге нису дотицале земљу, коју су улицом робови носили на носиљци, сада је лежала у прљавој, смрадној

тамници међу лешевима и писала: "Никада нисам била тако срећна као сада када страдам за Христа, ова тамница ми изгледа као сам Рај!"

Господ је рекао: *Ја не дођох да судим свету, него да спасем свет* (Јн. 12, 47). Први долазак Исуса Христа је био долазак Спаситеља и у Њему нам се јавило спасење. Милосрђе Божије је неизрециво, непојамно за нас зле и грешне. Наши греси пред милосрђем Божјим су као камичци пред морском пучином која ће их прогутати. Љубав Божија је онај огањ у којем сагоревају човекови греси, у којем ће сама душа постати чиста као злато. Само треба да имамо вољу за спасење. Господ је обећао живот вечни онима који поверују у Њега. У књизи "Духовна градина" прича се о томе како је требало да буде извршено погубљење једног разбојника и како је неки монах кренуо заједно са гомилом народа ка месту погубљења. Угледа га осуђеник и упита: "Оче, зашто не седиш у келији него си дошао овамо?" Овај одговори: "Брате мој, страдам од безосећајности и зато сам дошао на трг да видим кад те погубе, да би ми срце задрхтало, да бих осетио да смрт чека сваког од нас." Разбојник рече: "Оче, а зар ти не знаш да откако је Христос дошао више нико не умире? Да, грешници који се кају добијају вечни живот!" Значи, овај разбојник је принео такво покајање у својим последњим данима, да му је Господ пред погубљење дао да осети да му је опроштено, да су пред њим отворене двери вечнога живота.

Али, браћо и сестре, Господ ће при Свом Другом Доласку доћи као Судија! У Патерику се прича о једном игуману који је молио Бога да сва његова братија, коју је волео више него отац своју децу, буде стално заједно са њим. И ево, у суседном манастиру празновала се манастирска слава. По тадашњем обичају, тамо се упутише монаси из обитељи у којој је старешина био овај игуман. Братија пође раније, а он сам се задржа кренувши последњи из манастира. Успео је да прође један део пута кад види: лежи на путу неки човек који крвари, јер га је изуједала дивља животиња и плаче, молећи за помоћ. Зачуди се игуман: "А зар нису овуда недуго пре мене пролазили монаси, и зар те нису видели?" "Видели су, али су ми рекли да иду пешке и да никако не

могу да ми помогну." И тада старац-игуман подиже рањеника на леђа - овај уопште није могао да хода - и понесе га у село, где би могла да му буде пружена помоћ. Тежак је био терет, али је он осећао како се тежина смањује са сваким кораком. А потом је потпуно нестала и човек којег је он носио, постаде без икакве тежине, невидљив. Стаде игуман у недоумици и зачу глас са неба: "Ти се стално молиш за своје ученике да се они удостоје вечног живота, али дела су твоја - једно, а њихова дело - друго. Ако желиш да твоја молба буде испуњена, убеди их да поступају као што ти поступаш. Ја сам Судија Праведни: свакоме дајем по делима његовим."

Браћо и сестре, апостол Павле говори: *Ево, сада је дан спасења* (2. Кор. 6, 2), односно одмах данас треба почети са покајањем. Када се човека дотакне благодат Божија, он одмах мора да започне покајање, мењање свог живота, не одлажући га нипошто за следећи дан. Ево примера како се покајала блудница која је била позната по свом неморалном животу у Александрији. Она одлучи да прво прода све што је имала и да подели новац сиромашнима. Али, њено покајање је било толико јако да није могла да поднесе ни сам изглед куће у којој је живела и грешила. Она остави кућу и све што је у њој било, чак није затворила ни врата за собом, и крену у манастир, како би тамо водила монашки живот. Дође до саме капије манастира, покуца на капију и паде мртва. А игуманија манастира је имала овакво виђење: демони и Анђели приђоше овој мртој жени. Демони су говорили: "Она нам је служила читавог живота, упропастила је толико душа и није учинила ништа добро!" Анђели одговорише: "Ова грешница се покајала од свег срца, а време смрти не зависи од човека него од Бога." Тако је Господ примио њено покајање, иако она још није стигла да изврши никакве подвиге и добра дела. Али, то већ није зависило од ње, такав је био нарочити Промисао Божји, и можда је овде Господ желео да покаже све Своје милосрђе. Силом свог пламеног, искреног покајања она је у врло кратком року стекла Царство Небеско. А шта би било да је одложила

покајање за неколико дана? Могуће је да би се њена одлучност поколебала и да би њена душа заувек погинула.

Браћо и сестре, не заборавите: Господ нам је обећао да ће нам опростити ако се покајемо данас и одмах. Али, нам Господ није обећао да ћемо доживети до сутрашњег дана!

Амин.

